

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Memet Fuat'ın Seçtikleri

TÜRK EDEBİYATI

1972

Memet Fuat'ın Seçtikleri

TÜRK EDEBİYATI 1972

Birinci Baskı : Ocak 1972

1971'DE ŞİİR, KISA HİKÂYE, ELEŞTİRİ

1971 siyasal olayların kafaları olduğu kadar, yürekleri de doldurduğu bir yıldır. Bütün gözler, ilgiler, kaygılar siyasal olaylara çevrildi. Bu olayların etkileri sanat alanına da uzandı. Tutuklanan sanatçılar, birdenbire su yüzüne çıkan kitap düşmanlığı, kapatılan sanat dergileri, küsüp köşelerine çekilen aydınlar... Pek bir şey beklenemezdi 1971 yılından, şiir, kısa hikâye, eleştiri adına. Gene de, (özellikle hikâye alanında) oldukça bol ürün verildi, başarılı çalışmalar yapıldı.

1971'de gazetelerin sanat ekleri, bölümleri, sayfaları, tıpkı başladıkları gibi, birbirini izleyerek yok oldular. «Yeni Ufuklar» ile «Yeni Edebiyat»ı kendi yöneticileri, «Halkın Dostları» ile «Gelecek»i Sıkıyönetim yetkilileri kapattı. Yılın son aylarında yayın organlarındaki azalmanın sıkıntısı duyulmaya başlamıştı sanatçılar arasında.

Yılın şiir kitapları sayıca çok değildi. Fazıl Hüsnü Dağlarca Malazgirt zaferinin 900. yıldönümü dolayısıyla yazdığı **Malazgirt Ululaması'nı**, çocuk şiirlerini içeren **Kuş Ayak'ı** bastırdı. Nahit Ulvi Akgün'ün **Ağaçlar Uyanınca**, Gülten Akın'ın **Kırmızı Karanfil**, Refik Durbaş'ın **Kuş Tufanı**, Süreyya Berfe'nin **Savrulan** adlı kitapları ilgiyle karşılandı. Gülten Akın toplumcu şiire köklü bir ustalık, etkili bir duyarlılıkla geliyor. Bir arada sunulunca daha da güçlenmiş şiirleri. Refik Durbaş ise bu yıl çok olumlu gelişmeler içindeydi. Kitabında bu gelişmeleri yansıtan şiirlerle birlikte, eski «arada kalmış» havasını yansıtan şiirler de var. Süreyya Berfe'nin **Savrulan'ı** 1968'den bu yana yazdıklarını topluyor, içindeki tarihler öyle, ama bana önceki kitabı **Gün Ola'dan** iyice uzak, daha da başarılı göründü bu kitabı. Duru, ağırbaşlı, sağlam, dümdüz bir anlatım. Yılın önemli şiir kitapları arasında bazı yeni basımları da an-

mak gerekiyor. İlhami Bekir'in dergilerde, yıllar önce basılan kitaplarında kalmış bütün şiirleri **Şiirler** adıyla bir araya getirildi. Rıfat Ilgaz önceki kitaplarından yaptığı seçmelere yeni şiirlerini de ekleyerek **Uzak Değil**'i çıkardı. Kâmrân S. Yüce ise eski yeni bütün şiirlerini **Güneş Yorgunu Atlar**'da topladı. Daha başka şiir kitapları: Ercüment Uçar'ının **Albatros Adı Bir Gün Gelecek**'i; Halil Kocagöz'ün **Uzay Duvarları**; Halim Uğurlu'nun **Gökağrı'sı**, Anıl Meriçelli'nin **Yüzün Bir Yalnızlıktır Yüzümde**'si; Tekin Sönmez'in **Şafağın Demircisi**; Muazzez Menemencioğlu'nun, sayfa düzeni, baskısı insanı şaşırtacak kadar güzel **Sen Kraldın Taçsız**'ı.

Dergilerde ne vardı şiir olarak? Melih Cevdet Anday, Turgut Uyar, Cemal Süreya gibi ünlüler 1971'de hiç şiir yayımlamadılar. Oktay Rifat kendi kuşağının en çalışkan, en başarılı şairiydi. **Şiirler** kitabındaki anlayışını sürdürerek yazdı, aşağı yukarı her ay şiir yayımladı. Behçet Necatigil çok küskündü. «Kareler»in üstüne düşmedi pek, inatlaşmadı, ama «Saplandığın derinden çıkma, söz! / (Çıksan ne olacak?)» diye büsbütün içine kapandı. «Teyel», şiiri Behçet Necatigil diliyle çetin bir diklenmeydi. Sabahattin Kudret Aksal, Salâh Bırsel, Metin Eloğlu, Necati Cumalı, Ceyhan Atuf, Kansu, Nahit Ulvi Akgün, H. İ. Dinamo, A. Kadir, Hasan Hüseyin, Özdemir Asaf, Suat Taşer yılın dergilerde görünen ünlüleriydi. Cahit Irgat son günlerini şiirlerle geçirdi; yazdıkları ölümünden sonra da yer aldı dergilerde. İlhan Berk «Hüseyin Çapkan İçin Ağıt»la yeni bir döneme girmişti. Arkası gelemedi. Dergilere elindeki eski şiirleri vermek zorunda kaldı. Attilâ İlhan düzyazıya sıvandı, «meraklısı»na eşcinsellikten açtı bol bol, solculuğunun iyice tadını kaçırdı. Yılı alaturka iki şiirle kapatmış da olsa, kitapları gene arandı, **Yasak Sevişmek, Yağmur Kaçağı** yeni baskılar yaptı. Ülkü Tamer'in isteksizliğine alışıldı artık. Çeviriler, oyunlar arasında bu yıl da en az uğradığı yer şiirdi. Kemal Özer yeni bir şiir arayışı içinde güzel şeyler yazdı. Ece Ayhan, önceki yılın coşkun şairi, 1971'de iki şiirle kapatırım sandı Üsküdar'a borcunu. Edip Cansever ise «yeniden doğdu» okurlarına. Sevenlerini çok sınırlamış **Üçreşir** kitabı Arslan Yayınları'ndan yayınlandı. «Yeniden» ara-

nan, övülen, mektuplar alan bir şair oluverdi. Ahmet Oktay «Anadolu Günlüğü'nden»lerin arkasını getirmedi. İsmet Özel iki şiir, Ataol Behramoğlu iki sayfa Dörtlük yeter dediler bu yıla. Egemen Berköz de uzaktan uzaktan baktı. Kuşağının en çalışkan şairi Süreyya Berfe'ydi. Bir de Refik Durbaş anılmalı. Yenilerden Veysel Öngören, Ayhan Can, Sina Akyol, Peker, Ege Ernart ilgi çektiler.

Yılın önemli hikâye kitapları Orhan Kemal'in ölümünün birinci yıldönümünde yayımlanan **İstanbul'dan Çizgiler'i**; Fakir Baykurt'un halktan dinlediklerini yazarak oluşturduğu hikâyelerini içeren **On Binlerce Kağnı'sı**; Kemal Bekir'in **Fatma Hanımın Erik Ağacı**; Füzûzan'ın bir yılda ikinci baskı yapan **Parasız Yatılı'sı**; Tomris Uyar'ın **İpek ve Bakır'ı**; Selim İleri'nin **Pastırma Yazı**; Bekir Yıldız'ın **Sahipsizler'i**; Adnan Özyalçiner'in **Yağma'sı**; Leylâ Erbil'in **Tuhaf Bir Kadın'ı**; gene bir yılda iki baskılı Osman Şahin'in **Kırmızı Yel'i**ydi. Ayrıca, Nahit Erüz'un **Yumma**; Hakkı Özkan'ın **Kız**; Şevket Bulut'un **Al Karısı** adlı kitaplarıyla iki yeni kadın hikâyeciyi tanıtan, Yıldız İncesu'nun **Saygılarımı Sunarım**; Ayhan Boz fırat'ın **İstasyon** adlı kitapları da bu sıralamaya eklenebilir. Bir de yılın son günlerinde Haldun Taner'in bütün hikâyeleri dizisinin ikinci kitabı çıktı **Hikâyeler 2** adıyla. İkinci baskılara sıra gelince enine boyuna Bekir Yıldız'ı anmak gerekiyor. İlk baskısı 1970'de çıkan **Kaçakçı Şahan** 1971'de arka arkaya, ikinci, üçüncü, **Reşo Ağa** üçüncü, **Kara Vagon** ikinci baskılarını yaptılar. Önce «Halkın Dostları» dergisinde yayımlanan, sonra **Sahipsizler'e** giren «Bedrana» ise yılın kısa hikâyesi oldu. Bekir Yıldız'ın yolundan hikâyeye giren, ama ondan daha sıcak bir anlatıma ulaşan Osman Şahin'in **Kırmızı Yel'i** bir yıl içinde ikinci baskı yaptı. Daha önce hiç bir yerde hikâye yayımlanmamış, adı duyulmamış bir yazar için gerçekten büyük bir başarı. Necati Cumalı'nın **Ay Büyürken Uyuyamam**'ının ikinci, **Susuz Yaz**'ının da üçüncü baskıları çıktı bu yıl.

Adnan Özyalçiner **Yağma**'daki hikâyelerini «Bir Şehrin Öyküsü» alt başlığı altında birleştirmiş. Yazılışları değişik yıllara yayılan, bazıları Arşiv'de <https://arxiv.org/abs/1908.09000> bu hikâyeler

toplucu okunduklarında çeşitli yönlerden bir şehrin anlatımını veriyor. Adnan Özyalçiner'in özellikle başarılı olduğu anlayışta hikâyeler. Dergilerde az hikâye yayımlayan Leylâ Erbil, yıl sonunda birbirine bağlı hikâyelerden oluşan **Tuhaf Bir Kadın**'ı çıkardı. Yazarın açık anlatıma yönelmekte olduğunu gösteren kitap çok atak bir anlayışla, okuru tedirgin etmek isteğiyle yazılmış. Birlikte yaşadığı insanlara, bu arada kendine de, acımasız bir gözle bakıyor Leylâ Erbil, kıyasıya bir eleştiriye giriyor. Her halde üstüne hayli söz edilecek bir kitap **Tuhaf Bir Kadın**.

Dergilerde gene çok sayıda hikâye yayımlandı bu yıl. Füzûzan **Parasız Yatılı**'daki «**Haraç**»dan sonra hep uzun hikâyeler yazdı. Yeni Dergi'de çıkan «**Kuşatma**», «**Ah... Güzel İstanbul**» açık, aydınlık anlatımlarıyla çok güzel hikâyelerdi. Geçen yıl yazdığım yazıda «Yılın hikâye alanındaki olayını ise Füzûzan yarattı» deyişim, sanat çevrelerinde olumlu olumsuz yankılanmış, ileri geri konuşmalara yol açmıştı. 1971 yılı içindeki çalışmaları, birbiri ardına yayımladığı hikâyeler, okurlardan gördüğü geniş ilgi bu yazarı değerlendirirken yanılmadığımı açıkça gösterdi kanısındayım. Özellikle «**Haraç**»ın, yalnız 1971'in değil, Türk edebiyatının en güzel uzun hikâyelerinden biri olduğuna kesinlikle inanıyorum. Dergilerde ilgi çeken bir yazar da yayımladığı masallarla Yusuf Atılgan'dı. Yaşar Kemal, Demir Özlü, Bilge Karasu, Orhan Duru, Erdal Öz bu yıl hikâye yayımlamadılar. Samim Kocagöz, Sevgi Sabuncu, Nedim Gürsel az yayımladılar. Selim İleri hikâye konularını geçmişte aramayı sürdürdü. Tomris Uyar hikâye yazarlığının ötesinde hikâye üzerine inceleme yazıları da yazmaya başladı.

1971 eleştiri, deneme alanında Yunus Emre'yle ilgili incelemeler, bildiriler dışında az kitap getirdi. Fethi Naci'nin **On Türk Romanı**; Asım Bezirci'nin **On Şair On Şiir**'i; Baha Dürder'in **Roman Anlayışı**; Necati Cumalı'nın denemeleri ile eleştirilerinden oluşan **Niçin Aşk**'ı; Behçet Necatigil'in **Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü**; ikinci baskı olarak da Cevdet Kudret'in **Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859 - 1959**'unun birinci cildi. Bir de Ceyhun Atuf Kansu'nun radyo konuşmaları **Bakım Kız Dalgıç Öğütü**.

Dergilerdeki yazılarıyla Fethi Naci, Murat Belge, Mehmet Doğan, Asım Bezirci ilgi çektiler. Kuram yazılarından uygulama yazılarına geçen Ahmet İnam ise daha bir aydınlıklaştı, daha bir anlaşılır oldu. Bilge Karasu üzerine çalışması ilgiyle karşılandı.

Genel görünümüyle, 1971 yılı hikâyeciliğimizdeki kıpırdanmaların kurtardığı bir yıldır.

Aralık, 1971

Memet Fuat

1971'DEN SEÇMELER

AMAAN BOOOYACI!

Orhan Kemal'in (d. 1914 — ö. 1970) sağlığında yayımlanmamış olan «İstanbul'dan Çizgiler» adlı kitabı ölümünün birinci yıldönümünde basıldı. Kitapta Orhan Kemal'in yazılarıyla birlikte Ferit Öngören'in çizgileri de yer alıyor.

Çokluk çıktığım kahvelerden birinde tanımışım. Cıvılcıvılcı bir çingene. Elliye aşkınımış ama, göstermiyordu. Göstermeyişi yüzündeki canlılık, gençlikten değil, ufak tefekliğinden. Oysa damat, torun sahibi. Pabuçlarımı boyarken boyuna anlatırdı:

— Aaaah beyim, ne olacak bu devirlerin hâli?

Sorardım:

— Ne var devirlerde?

— Sorarsın bir de. Doğru ama, size göre devirler.

— Biz kim? Ben neyim meselâ?

Cıgaradan kara kara dişleriyle güler, beni gözleriyle tartardı. Neye benzediğimi, kim olabileceğimi hemen söylemez, benden bayağı çekinirdi.

— Ha? Ben kimim? Neye benziyorum?

— Benzersin meymura!

— Ne memuruna?

— Hükúmat!

— Ne maaş alırım acaba?

Gözleriyle tepeden tırnağa tekrar süzer, sonra:

— Bilcmem, derdi.

— Bir tahmin et bakalım.

Düşünür düşünür atıverirdi:

— Üç yüz alırsın!

Üç yüz büyük paraydı onca. Etin on, ekmeğin yetmiş, bir kunduranın seksen, yüz liraya alınabildiği, oduncu dükkânları önünde kuyruk olunduğu, oduncu, kömürcülere tavsiye mekânı olan Pöğürdük Argüü -deyir: deydük. DP'nin VC'li-

leri ortalıkta kol geziyor, har vurulup harman savruluyordu. Üç yüzün ne sözü olurdu!

Ankara Caddesindeki büyük kahvehanelerden birinin kapısı yanındaki çınarın dibine oturmuş, ayakkabı boyarken, frenleri patlayan bir otobüsün çarpmasıyla kan içinde kaldırılmıştı hastahaneye. Beyninin patladığını, çarpan otobüsle çınar arasında yamyassı olduğunu, o saat öldüğünü iştmiş, acımiştık. Dün birdenbire omuzuna asılı boyacı sandığıyla karşıma çıkıverdi:

— Amaan booyacı!

Şaştım:

— Vay, sen ha?

Güldü:

— Öldürmeyen Allah öldürmez beyim.

— Bir yerlerinde sakatlık filân?

— Yok şükür.

— Ne zaman çıktın hastahaneden?

— Oluyor çok. Ama acıdı bana doktor beyler, olsunlar sağ, etmediler taburcu. Yaradı devlet ekmeği. Boyayayım mı pabuçlarını?

Kahveye girdik:

— Boya bakalım.

Boya sandığını önüne iştahla itti, fırçaları kaptı, başladı. Kenarları kırış kırış gözlerinin elâ bebekleriyle gülüyordu. Sıkı bir besmele, sonra fırçaları tozlu pabuçlarımdan üzerinden hızlı hızlı geçirmeye koyuldu. Bir ara başını kaldırdı, usulcacık:

— Ben hastayken dünya değişmiş be beyim.

— Değişti ya. Nasıl, beğendin mi?

Ayıplarcasına baktı:

— A... Biyenmemek ne kelime? Helbet biyendim. Lâkin...

İki yanına bakındı, sanki lüzumsuz bir lâf etmiş gibi pişman, susmayı uygun buldu.

Eşelemek için kelimesini tekrarladım:

— Lâkin?

— Yok bir şey.

— İşler mi? Kesatlaştı mı?

— Açılır işallah.

— Nasıl açılır?

— Var başımızda kumandanlarımız.

— Canım malûm, senin fikrin yok mu?

— Benim ne fikrim olacak beyim! Ben bir garip Çingene, neme gerek gümüş zurna! Diyil mi ki üldürmedi Alla, isterse sürünevim. Doğru diyil mi?

Aklıma evi barkı, çoluk çocuğu geldi. Sordum:

— Torunlarından ne haber?

İçini derin derin çekti:

— Sorma beyim. Hastahanede hep düşündüm onları. Yanmazdı canım kırıklarına onlara yandığı kadar. Yok babaları, beklerlerdi benden ekmek. Götürürdüm her akşam, konuşurlardı dede dede deydi.

Yaşaran gözlerini elinin tersiyle sildi.

— Şimdi kavuştun artık, değil mi?

Boyalı ellerinin tersine kapandı âdeta. Ağlıyordu.

— Ha?

Ufacık gözleriyle yaş yaş baktı:

— Keşke kavuşmasaydım, keşke hiç görmeseydim onların yokluğunu. Aaaaaah bevim ah!

Fazla eşelemedim. Belliydi ki o hasta yatarken onlar ölmüştü.

Anlatti:

— Kalmış küçüğü otomopil altında. Büyüğü de almış anası kaçmış. Edirne'ye. Eeh ne yapacaksın, olmamalı sü-tü bozuk insanın. Ne yapalım? Buna da şükür.

— Peki karın ne oldu?

— Ne olsun, durur fukara. Görmez gözleri.

— Oğlun?

— Evlendi tekrardan.

— Torun?

— Oldu oldu şükür. Oldu amma bırak. Nerde Asanın, nerde bu!

Kunduralarımın boyasını bitirmişti. Etrafa saçılan boya kutuları, kapakları, fırçalarıyla kadife, kifli bezleri toplayıp kalkmadan önce gene hep o sır verircesine, eğilip sordu:

— Aklın ne keser zamanlardan?

Aynı tarzda sordum:

— Hangi zamanlardan?

— Yani ücretsiz PDF kitaplar? [Siv Olacık://rantesecim?](http://rantesecim.com)

— Olacak, açılacak. İşler eskisinden daha yolunda gidecek!

Anlamadığım bir şeyler mırıldandı, sonra gene sordu:

— Zenginlerin mallarını mı alacaklarmış?

Gözleri parlıyordu.

— Yoo. Öyle miymiş?

— Bilmem, duyarım böyle şayialar.

— Ben duymadım.

— Aydi iyi olur işallah.

Kahvenin sıcaktan zırıl zırıl terleyen kalabalığına seslendi:

— Aaaaaydi boyacı gidiyor!

Çağırın olmadı, çıktı gitti.

(İstanbul'dan Çizgiler)

OKTAY RİFAT

Okтай Rifat (d. 1914) «Şiirler» adlı kitabındaki havasını sürdürerek Yeni Dergi'de aşağı yukarı her ay birkaç şiir yayımladı.

ELÇİLER

Gümüş kupalar, keten ve ipekli
Dolusu heybeler, saf kan atlarla
Elçileri geldi ilkin. Ökseler
Ve ağlarla kuşçuları göründü
Arkadan, simsarları çıkageldi.
Kırk gün kırk gece yenildi içildi.
Kırkinci gün ve gece tamam olup
Kırk birinci sabaha basıldıktā,
Yağmur ve kar sularıyla kabarmış
Delice ırmağ gibi köpürerek
Masraf ve vergi payı çıkardılar,
Kancık demirle yazdılar haracı
Ve dilleri kalp akçayla mühürlü
Beyleri devirerek iki yanlı
Çöktüler sedirlerde baş köşeye.
Keskin kokulu şarap ve sirkede
Yondular, aşındırdılar, yüzdüler.
Maden işçileri mahallesinde,
Çitlenbik ağaçları serpilmeden
Döktüler yapraklarını kurşunla.
Tüyü düşürölmüş oğlak derisi
Gibi çıplak bıraktılar öksüzü.
Kimlerdi bu ortaçağ uzmanları,
Yurttaşlığa alınmış bu dürzüler
Ki gecikmiş pencereden en tiksineğ
Damgalarını çaktılar toprağā!
Kuş tutan, kuş satan, kuşla beslenen
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Kapı kulu bezirgânlar türedi,
Bütün darılarımızı yediler.
Baktık ki gitti gider gaz da tuz da,
Dayandık dizlerimize doğrulduk,
Bir korsan gemisine döndü mintan.
Sürü yıldızlar, burçlar, bayraklar
Bitiverdi bir gecede ovada.
Yürüdü eski zaman dağlarımız,
Kaldırdılar başlarını göğe dek,
Geyikli ve hovarda, dumanlı, gür.

(Yeni Dergi, Nisan, 79)

İLK YAZA GİRİYORUZ

İlkyaza giriyoruz. Sıkıca yumulu
Tomurcuklarını, karga pençesi gibi,
Açıverecek yaşlı atkestaneleri.
Döktü pembe çiçeklerini badem dalı,
Yemişe yürüyecek. Dertliyiz, acılı.
Yabancınnın zoru, etobur kuşlar gibi
Dönüyor üstümüzde ve sinsi bir duman
Gibi sızıyor pervazlardan, kirişlerden,
Siniyor temize, duruya ve beyaza.
Bir öfke perdeliyor gözümüzü, tüten
Bacaya, kırmızı kiremite bakarken.
Kurşun yarası almış körpe çocukların,
Gözleri açık ölülerin arasından
Geçerek giriyoruz ilkyaza. Elini
Uzatıyor mevsim yaklaşan bulutlardan,
Topraktan kaldırdığı öteki eline.
İncecik bir yağmurla kabarıyor ova.
Verdik güney yeline yelkeni. Limana
Giriyor tekne, ağır ağır süzülerek.

(Yeni Dergi, Mayıs, 80)

NİKO'NUN KAHVESİ

Niko rakı içer sandalı boyamazsa.
 Niko susar. Onun sessizliği bürümüş
 Masaları. Onun yalnızlığıdır, kireç
 Badanalı, yamru yumru, bu ak duvarlar.
 Semaverin hemen yanbaşıda durur
 Köstence'de bir dükkândan aldığı gemi.
 Bu resim Pire'nin, bu böcekler Batum'un,
 Bu ağlar tonla balık akıttı karaya.
 Niko, eski yazlarda çığırışan martılar,
 Zıpkından kurtulmuş kılıçlar, ahtapotlar
 Ve en sıcak güneşlerle karmış harcını
 Kahvesinin. Lipsoslar yine derindedir.
 Orfos, beygir gibi kısır kulaklarını
 Kefalos'daki sivri taşın kovuğunda.
 Morumsu işkineler, oynatarak ağır
 Ağır kanatlarını, bakarlar Niko'ya.
 Uskumru sürüleri, boz bulutlar gibi
 Devinir yukarda, çatısında denizin.
 Gölgesi vurur tırandilin ısıltılı,
 Yosunların, kara süngerlerin üstüne.
 Ey kancık ve oynak deniz dibi, burdasın,
 Burdasın sen! Şu tüten dumandasın! Çayda!
 Tabakta, dolaptasın! Seni verir Niko
 Liranın üstünü uzatırken, seni yer,
 Seni içer cıgarasında, seni uyur,
 Seni bilir, seninle yatar geceleri.
 Bir yelkenli süzülür kapıdan. Bir yengeç
 Köşedeki masada yumar gözlerini,
 İri bir mercan keser oltayı ve dalar.
 Voliden sonra denize atılan, ezik,
 Iskarta balıklar gibidir, başı sonu
 Olmayan anılar. Niko atar onları.
 Düşler, bu kahvede yavru kediler gibi
 Oynaşırlar ayakaltında. Tutarsınız
 Birini, dizinize alır okşarsınız.
 Ana uzaktadır, peykede güneşlenir. •
 Niko da uzaktadır. Dutarlar denizi

Ve maviye benzer. Yudumlar bulut rengi
Akşam rakısını. Çatalının ucunda
Tuzlu bir kalamar parçası, tabağında
Bir düş kırıntısı, bir zeytin, dalar gider.
Karagözle gezer, harmanlar sinaritle.
Yıldızlarla düşüp kalktığı günler gelir
Aklına, tek katlı evler, damlar. Bir ırıp
Dizisi, Akdeniz rüzgârlarıyla yüklü,
Kuzeyden güneye iner ay ışığında.
Bir deniz feneri karışır aramıza.
Sesleniriz: «Bir çay yap Niko, demli olsun!»
Zaman genişler ve çoğalır her yudumda.
Bakarsınız bir çitlembik çevrilir camda
Çok eskiden gidilmiş limanlara doğru.
Ve bir zakkum kokmaya başlar, bodur, tozlu.
«Ah, havalar hep böyle güzel gitse Niko!»
Oturur beklersiniz. Kimi beklersiniz?
Neden beklenen gelmez bir türlü! Sesleri
Dinlersiniz, o deniz ötesi sesleri.
Yoksa şehirler midir özlenen, o yeşil,
O kırmızı cam toplar mı manavlardaki,
Boncuklu kapılar mı, renkli kâğıtlar mı,
Karpuz sergileri mi, küçük berberler mi,
Yoksa güverteler, direkler, lombuzlar mı?
Hava gibidir insanoğlu, bilinmez ki!
Bir horoz öter uzaklarda, deniz parlar.
Kuytu kahvesinde Niko'nun, kimi dönük,
Kimi yan, kâğıt oynar birtakım adamlar.
Niko rakı içer sandalı boyamazsa.
Sesleniriz: «Bir çay yap Niko, demli olsun,
Koyulsun kederimiz! Efkârlıyım bugün!»

(Yeni Dergi, Eylül, 84)

YİNE BU SABAH

Yine bu sabah, yine erkenden,
Balıkçıl gibi sabırla su başında,
Yan çizip yavru balığı, salyangozu,
Yine kuşkulu, bezgin, ama dik,
Bulunca yatışmış, mutlu, bulmayınca
Tedirgin, boynu bükük, yine bu sabah,
Büyülü bir lokmasıyle bin can
Doyuran o tanrısal besin peşinde,
Ayaktayım işte her günkü yerimde.
Şu taşların ardında mı, ürkek!
Şu sazların içinde mi, kıpırtılı!
Yoksa düşüncenin iç dünyamıza denk
Akışında mı gizli! Ey doğa,
Ey kusursuz sadeliği gizemlerle
Kilitlenmiş kervansaray, yıldız dolu
Çekmece ağzına dek! Ey sevgi,
Buğdayına gelincik yürümüş tarla!
Yine denizlerin ayna gibi duru!
Yine bu sabah, yine erkenden,
Balıkçıl gibi sabırla su başında,
Yine sonsuzluk eşiğinde karnım aç!

(Yeni Dergi, Ekim, 85)

BEHÇET NECATİGİL

Behçet Necatigil (d. 1916) «Kareler» dizisine iki üç şiir eklemekle yetindi. Daha çok aşağıda örneklerini verdiğimiz tarzda şiirler yazdı.

TEYEL

Artık eski bir yere gidemez oldunuz mu
Hele hiç yenisine
Akşamdan kalma sabah, yazdan kalma günler
De geçer kış.

Tek yön çıkmaz gömlek
İkinci/siz sizde
Belki var bir iki yolunuzu gözler
Onları arasanız (Bulsan ne olacak?)

Bir kişiyle bile konuşulamaz şeylerle
Doluyken bardak
Saplandığın derinden çıkma, söz!
(Çıksan ne olacak?)

Yıllar ki katlanmaya katkı
Geçtiği kadar var daha bir derviş
Gülümseme yükümlü
(Bıksan ne olacak?)

Bir şey ancak sonradan yararsa yarar işe
Bir makina, sesleri çapaklı
Çekilen bir teyel
Olur gider daha olmadı.

(Yeni Dergi, Haziran, 81)

KIŞLA

Acının
Çok sonra başladığın
Kim inkâr eder.

Vardın oyduñ gar
Ama asıl yangın akşama
Kim inkâr eder.

Bunlar senin
Son yumuşak günlerin
İndiğın yerleştığın
Kışla
Acıyı
Kim inkâr eder.

Nerden geldiğın
Bilme
Dikleri düzler
Acın
Kimin kârı
Kim inkâr eder.

DÖŞEK

Oh hayat ehline hayrânım sessiz
Döşerler
Çok az kimse geçtiğı kaldırımı
Sonra onca emeğı sayarak hiçe
Toplar taşlarını bir karanlık gece
Yorgun yola çıplak
Düşerler.

ÜÇ İSTANBUL

Fethi Naci (d. 1927) «On Türk Romanı», adlı beklenen kitabını yayımladı. Yeni Dergi'de yazdığı «Yeşil Gece» incelemesi de sanat çevrelerinde ilgiyle karşılandı.

Abdülhamit istibdadının son yıllarının İstanbul'u, İkinci Meşrutiyet'le İttihat ve Terakki'nin İstanbul'u, Mütareke yıllarının İstanbul'u... Üç İstanbul değil, gerçekte, tek İstanbul: Çürüyen, yozlaşan İstanbul... Tevfik Fikret'in Sis'indeki «fâcîre-i dehr»

Hep levs-i riyâ dalgalanır zerrelerinde,
Bir zerre-yi saffet bulamazsın içerisinde;
Hep levs-i riyâ, levs-i hased, levs-i teneffü';
Yalnız bu... ve yalnız bunun ümmîd-i tereffü'
Milyonla barındırdığın ecsâd arasından
Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk-ü dırâhşân?
Örtün, evet ey hâile... örtün, evet ey şehir;
Örtün ve müebbed uyu, ey fâcîre-i dehr!..

Çürüyen, yozlaşan İstanbul ve bu İstanbul'un çürümüş, yozlaşmış insanları... Mithat Cemal Kuntay'ın romanından sürekli olarak bir leş kokusu gelir burnunuza. İstanbul'un birbirini izleyen üç dönemini bütünüyle yansıtmak isteyen vazar, gözlerini hep bu kokuşmuşluğa dikmiştir: Yalnız kişisel çıkar ardında koşan insanlar, dalkavuklar, jurnalcılar, iki yüzlüler, ancak başkalarının kötü durumlara düşmeleriyle mutlu olanlar, birbirlerinin kuyularını kazanlar, birbirlerinin karılarını baştan çıkaranlar, birbirlerinin servetlerine göz dikenler; Tevfik Fikret'in söyleyişiyle: «Hep levs-i riyâ, levs-i hased, levs-i teneffü'.» Ne var ki Tevfik Fikret'le Mithat Cemal'in İstanbul'a bakışları gene de benzer. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İstanbul'da...

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://romanyay.org>

İstanbul'u, Abdülhamit istibdadının baskısını **yaşayan** Fikret kötümserdir, 1908'de biraz umutlanır, ama İstanbul umutlarını boşa çıkarır, gene kötümser olur. Oysa M. Cemal, 1885'de doğmuş olmasına rağmen, bu üç İstanbul'u yaşamaz, dışardan **seyreder**, bir nesneyi seyreder gibi seyreder. Fikret kötümserdir, M. Cemal yergicidir. Fikret bir çıkar yol arar, M. Cemal kokuşmuşluğu gözler önüne sermenin tutkulu coşkunu içindedir, yetinir bununla. Sanki öç almak için yazmıştır bu romanı: «Durun, ben sizin ne mal olduğunuzu cümle âlemc göstereyim, bir güzel rezil edeyim!» gibilerden.

Üç İstanbul, bir bakıma, Mithat Cemal'in görgü tanıklığıdır; gücü de buradan gelir, güçsüzlüğü de. Gözlemlerle beslenen bir ayrıntı zenginliği, kişilerin alabildiğine sahil oluşu romanda kendini duyuruyor, romanı çekici yapıyor; ama yaşayıp gördüğü (daha doğrusu görüp öfkelenildiği) birçok gereksiz ayrıntıya kıyamayışı, romanını bunlardan ayıklayamayışı, romanın dağılmasına, iç örgüsünün gevşek olmasına yol açıyor.

Hiçbir romanımızda **Üç İstanbul**'da olduğu kadar bol roman kişisi yoktur. Adnan'la Belkis'in çevresinde gelişip genişleyen romanda irili ufaklı kırk kadar insan var. Bunlar, hep Mithat Cemal'in çok iyi tanıdığı bir çevrenin insanları: Konakların, köşklerin, yalıların insanları. Mithat Cemal, Abdülhak Şinasi Hisar'ların imrenerek, yürekleri yanarak baktıkları konakların, köşklerin, yalıların gerçek yüzlerini gösteriyor; geçmişe, imrenerek, özleyerek değil, tiksinierek, öfkelenerek bakıyor. O çürüme içinde namuslu insan olarak bir Şair Raif'le Dağıstanlı Hodayı, iyi insan olarak bir Süheylâ'yı görüyoruz. Ama Şair Raif'le Dağıstanlı Hoca'dan pek az söz edilir, Süheylâ ise silik kalmıştır. Mithat Cemal, namuslu ve iyi insanları anlatmaktan zevk almaz gibidir.

Romanda, sinemacıların deyimi ile, «haricî sahneler» yok gibidir; hep konaklarda, yalılarda geçer olaylar. Sokak yoktur. Sokağın olmadığı yerde elbette halk da yoktur. Zaten Mithat Cemal, yalnız «yukarı tabakaları» değil, halkı da küçümser: Han kahvecisinden söz ederken, «aşağı halkın...» (**Üç İstanbul**, Semih Lütfi Kitabevi, 1938, s. 504) sözlerini ağzından çıkartır. Gene han kahvecisi için «Te-

neffüsü vapurlardaki ikinci mevki kokuyordu,» (s. 508) der.

Belli, yalnız kendini beğeniyor Mithat Cemal! Herkes namussuz, herkes aptal, herkesin kültürü sathî... Bu kendini beğenmişlik romanın bütününe sinmiş; kişilere bakışını olduğu gibi üslûbunu da etkilemiş: Süslü ifade, paradoks ve vecize merakı. Adnan için söyledikleri kendisi için de söylenebilir: «Bunları söylerken, vücudunun içinde ikinci bir vücut bu teşbihlere bayılıyordu. Artık susamıyordu; kendi söylediği bu kadar güzel şeylerin bitmesine kendi de kıyamıyordu.» (s. 526) Ama zaman zaman şaşırtıcı bir deviş ustalığına vardığı, birkaç sayfada anlatılacak şeyleri bir iki cümlede anlattığı, süsle zekâyı uyumlu bir biçimde birleştirdiği de bir gerçek.

Bütünyle yansıtmak istediği bir dönemin tarihî yorumunda da ortaya çıkıyor bu kendini beğenmişlik. Oysa **Üç İstanbul**'un anlattığı dönem, politik, ekonomik ve sosyal bakımdan önemle incelenmesi gereken bir dönem. **Üç İstanbul** için, kısaca, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışının romanı diyebiliriz. XIX. yüzyılın başlarında ülkeye iyice nüfuz etmeye başlayan Batı, önce bu geniş pazarı ucuz fabrika mallarıyla doldurmuş, sonra sermaye ihracına başlamıştır. Kapitalist Batı karşısında, sanayide el tezgâhları ve küçük atölyelerle, tarımda kara sapanla tutunmaya çalışan imparatorluğun yıkılması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ülke, yavaş yavaş bir yarı sömürge durumuna gelmişti. Abdülhamit, iç ve dış baskılar karşısında saltanatını korumak ve sürdürmek için baskıyı artırdıkça artırmıştı. Halkın en küçük direnmesi, aydınların özgürlükten yana tutumları şiddetle bastırılıyordu. 1908 hareketi mutlakiyeti yıkmış, özgürlük döneminin geldiğini ilân etmiştir. Basın özgürlüğü, toplantı özgürlüğü, fikir özgürlüğü vatandaşların tabii hakları sayılmıştır. Ne var ki İttihat ve Terakki, memleketin kurtuluşunu, memleketi bu duruma getiren Batı emperyalizminin yardımıyla aramıştır. O yıllarda en sevindirici haber — şimdi olduğu gibi — ağır faizler ve büyük tâvizler karşılığı alınmış bir dış borçtu. Birtakım insanlar kolayca vurgunlar vurup zengin oluyorlardı, ama üretim artmıyordu. Ekonomik kalkınma gerçekleşmiyordu. Özgürlük söylevlerine rağmen halkın sefaleti, geriliği olduğu gibi sürüp gidiyordu. Derken, 31 Mart, Abdülhamit taht-

tan indirilir, yerine Sultan Reşat getirilir. 31 Mart özgürlükleri kısıtlamak için iyi bir bahane olur. Baskı tedbirleri şiddetlendirilir. İşçi hareketlerine, sendikalara karşı terör başlar. İktidar çok dar bir kadronun elinde toplanır. Artık basın, toplantı, fikir özgürlüğü diye bir şey — sözde de olsa — yoktur. 1918'e kadar İttihat ve Terakki'nin mutlak egemenliği sürer. Ve Alman militarizminin kucağına düşen İmparatorluk devrini tamamlayarak yıkılır.

Temelde böylesine hızlı bir çöküş olunca bunun toplumun yüzeyine yansımaları ancak bir ahlâk çürüyüşü, ancak bir yozlaşma olabilir. İşte Mithat Cemal, temeldeki oluşumu gereğince değerlendirmede için, gözlerini toplumun yüzeyine vuran kokuşmaya dikmiştir. Ne var ki zaman zaman çok ilginç gözlemlerini okuruz. Meselâ emperyalizmin Osmanlı İmparatorluğu'nu ne duruma getirdiğini iki üç cümlede özetleyiverir: «İstanbul'da üç şapka vardır. Çamlıca tepesinden evvel bu üç şapka görülür. Rejideki Ramber'in, düyunuumumiyeci Berje'nin, şimendiferci Hügnen'in kafasında duran üç serpuş! Bu üç şapka, bu üç kafadan bazan kaldırıma iner, bazan bulutlara fırlar; şimdi iki elde bir topaç olur, döner. Şimdi iki çatık kaş üstünde bir umacı olur, durur. Osmanlı İmparatorluğu denen uşak odasını bu üç şapka idare eder.» (s. 56) Belkis'in babasının mermer yalısı için, «Bu yalıdaki refah, memleketi vuran hançerdi,» (s. 154) der. Adnan'a, «Memleketin zaten neresi benim? Ereğli'de kömür Fransız! Haydarpaşa'da demir Alman! Yalnız Yemen'de dökülen kan Türk!» (s. 65) dedirtir. Ama öte yandan, «1918 müterekesi demek Türkten Rum intikam alacak demektir,» (s. 397) gibi yorumlar da yapar. Adnan'a, «Her teceddüde millet taraf tar, ahâli düşmandır!» dedirtir; ama amacı, kendi deyişle, «tezatlı bir marifet» söyletmektir; Tanzimat'dan bu yana, «yenilik,» denen şeye «ahâli»nin niçin karşı olduğu üzerinde durmaz; bu dönemin ekonomik - politik - sosyal gerçekliğini gereğince bilmediği için, «yobazlık» gibi, «taassup» gibi yüzeyde kalan yorumlarla yetinir. Bölük pörçük gözlemlerden öteye geçemez, tutarlı bir dünya görüşüne ulaşamaz.

Bu arada, aydınların bir gece toplanıp gizlice kitap okudukları «Kurtuluş Kırk Yılı» başlıklı bölüm, Abdül-

hamit devrinin baskısını, aydınların psikolojik durumlarını çok güzel verir. «Sarıkamış» başlıklı bölüm, bize 90 bin ölüye mal olan bir bozgunu, Enver Paşa'nın kişiliğini çok iyi çizer. Ama Mithat Cemal, toplumun yalnız çürüyen yanını görmekte direnir. Bütün bir dönemi anlatmak istemesine rağmen, 1908 hareketinden hemen sonra memleketin her tarafında girilen grev hareketlerinin, işçi polis, işçi jandarma çatışmalarının hiç sözünü etmez. Yabancı sermayeye kızar, ama yabancı sermayenin dayatmasıyla işçi hareketlerini bastıran Meşrutiyet hükûmetinin bu davranışından sanki habersizdir. Emekçi halk yoktur onda, olsa olsa «fakir insanlar», acınacak insanlar vardır. Mithat Cemal, çürüyen toplumun içinde serpilip gelişmekte olanı göremez.

İnsan gerçeğine de, toplum gerçeğine de çok kişisel, çok keyfî bir açıdan bakan, yanlış değerlendirmeler yapan Mithat Cemal'e rağmen **Üç İstanbul**, insan gerçeğini de, toplum gerçeğini de başarılı bir biçimde yansıtır. Temeldeki sebeplere inemeyişi, gerçeklere bilimsel bilgiyle beslenen bir görüş açısından yaklaşamayışı pek o kadar önemli görünmez. Önemli olan, Mithat Cemal'in görgü tanıklığıdır, bildiklerini anlatmasıdır. Roman Mithat Cemal'e rağmen başarılıdır; onun o çok önem verdiği süslü ifadeler olmasaydı belki daha da başarılı olacaktı.

Olaylar, konuşmalar hep konaklarda, yalılarda geçer. «İstibdatta Hidayet'in, Meşrutiyette Adnan'ın konağında toplananlar, Mütarekede hep Naşid'in salonunda,» der (s. 473).

İnsanlar değişmez: Aynı kişiler, üç dönemde de karşımıza çıkarlar. Sıfırdan başlayanların nasıl yükseldiklerini, sonra nasıl düştüklerini görürüz. Her dönemde işlerini yürütenleri görürüz. Yükseklerde olanların nasıl düştüklerini görürüz. «Memleketin tarihini okkayla, bayrağını arşınla satabilecek adamlarla dolup boşalan Hidayet'in konağı!» (s. 93). Homoseksüel ve mason olan Hidayet, kendisi gibi önemli kimseleri Saraya jurnal ederek gündüz Saraydan para alır, gece konaklarında, Saraya esöver. Ama

İttihat ve Terakki iktidarı alınca Hidayet'in gücü de, gösterişi de sona erer. Mithat Cemal ne güzel anlatır Hidayet'in ölümünü: «Konağına gelmeyen elçiler, arabasına selâm durmayan polisler onu öldürdüler.» (s. 337) Mermer yalıyı 1908 hareketi bir ara yıkar gibi olur: «Bir cinayet olan bu servet,» (s. 154) içinde, karısının göğsüne 25.000 İngiliz liralık elmas takan erkânıharp müşirin yüzüne tükürür halk; «Adliye, Harbiye koridorlarında dolaştı; Tev-kifhanede, Bekirağa bölüğünde, Polis müdürlüğünde yattı, kalktı. Bir gün bir vapura bindi, sürgüne gitti.» (s. 287) Sürgünde ölür: Ama saklanan ve hacizden kaçırılan esham, mermer yalıyı, siyasi değişikliğe rağmen, devam ettirir.

Bunlar, yükseklerden düşenler. Yükselenlere tipik bir örnek, Moiz. İttihat ve Terakki'ye göre, «Moiz kendi kendini yaratan adamdır.» (s. 341) Oysa Moiz, Selânik'de avukatken, sahte «prova dı furtuna»lar yaparak hem sigorta şirketlerinden, hem malî kazaya uğrayan tüccarlardan para alır. İttihat ve Terakki zamanında ise Suriye ile altın kaçakçılığı, Almanlarla ithalât.. Karısını ortaklarına peşkeş çeker. Serveti korkunçtur. Ama Birinci Dünya Savaşında İttihatçı olan Moiz, yenilgiden sonra, İtalyan olur, İtalya'ya gider. Başladığı noktaya, yani sıfıra gelir gibi olunca intihar eder.

Romandaki tipler pek çok. Ama romanın baş kişileri, Mithat Cemal'in büyük bir başarıyla çizdiği Adnan'la Belkis'dir.

Adnan, sınıf değiştirmek isteyen tipik bir Osmanlı - Türk aydınıdır. 93 Harbi sebebiyle, sekiz yaşındayken, İstanbul'a gelip Kuzguncuk'daki bir yalıya sığınan bu Rumeli göçmeni, hukuk bitirdikten sonra, yazarlıkla, özel dersler vermekle geçimini sağlamak ister. Adliyeye girmek ya da avukatlık yapmak istemez. «Hâdis-e adam» olduğuna inanır. «Yıkılan Vatan» adlı bir roman yazmaktadır. İstanbul'un üç döneminde de bu romana çalışır, ama bitiremez. Gerçekte, «yıllardan beri bitmeyen bu kitap Adnan'ın kibirlere biniyordu.» (s. 242) Birine hınç duyunca, bir şeylere küsünce, ötekrisin

vince romanını yazmaya koyulur. Şimdilerde birtakım insanlar için «sosyalizm» neyse «roman» da Adnan için odur: Zekâsını, üstünlüğünü öteki insanlara ispat etmek için, birtakım insanları aşağılamak için bir araç... Her şeyin merkezi hep kendisidir. «Kendisinin payı olmayan zafere, eshamını almadığı şirketin kapısındaki 'Muamelecî' gibi somurtur.» (s. 443) Hep önemsenmek, hep beğenilmek ister. Ama bütün iddialı davranışlarına rağmen hayatı rüzgârda vaprak misalidir. Beğenmediği Hidayet'in bulduğu derslerle geçinir. Hidayet'in konağını, bu konağa gelenleri küçümser; ama buradan ayrılacak gücü de bulamaz. Şair Raif'in namusuna inanır. Ne var ki «Hidayet'i hem beğenmiyor, hem onun gibi olmak istiyor, Şair Raif'i beğeniyor, onun gibi olmak işine gelmiyor, çırpınıp duruyordu.» (s. 144) Bilgisi, bir savaş aracı değil, kişisel yükselme basamağıdır. Kendinden vermeden, karşılığını yaşamasıyla ödemediği yükselmek ister. Ve bu fırsatı bulur: İttihat ve Terakki'nin İstanbul'daki adamı olur. Bir tutuklama ve Trablusgarb'a sürgün, 1908'den sonra bütün ikbal yollarını açmaya yeter. Artık nazırlar tayin ettirecek kadar güçlüdür. Ama politikada doğrudan bir görev almaz. Bir zamanlar beğenmediği avukatlığa başlar; ama ne avukatlık: «Dahiliye nazırıyla köprüye beraber indikleri her gün Adnan'ın Eminönü'ndeki yazıhanesine birkaç kocaman dava geliyordu.» (s. 291) Adnan, bir taksim üç İttihat ve Terakki'dir. Sonuç: Zenginleşmek, durmadan zenginleştirmek, çevresini de zenginleştirmek: «Tebessümü iltimaştı; bir ismin önüne (bizim!) dedi mi ismin sahibi elçi, vali, müsteşar oluyordu.» (s. 317) Mithat Cemal, siyasî nüfuz ticaretini çok güzel gösterir. Moiz'in konağındaki davette, bir sivil nazır, apaçık hırsızlıklar karşısında, «Kendisi o kadar temiz olduğu halde niçin pis adımlar yarattığını» (s. 349) düşünür. Adnan da konak sahibi, vekilharç sahibi olur. Ve refahına alışıp particiliğin tatlı yanlarına kandıktan sonra nihayet taparcasına sevdiği Belkis'le evlenir. Ama sürgüne gönderdikleri adamın kızının karşısında hep bir aşağılık duygusu içindedir: Ekonomik bakımdan güçlenen burjuvazinin çöken aristokrasi karşısında duyduğu tipik aşağılık duygusu. Bir türlü kurtulamaz «sonradan görmelik» duygusundan. Belkis'i hep kendinden üstün bulur, hep Bel-

kis'e yaranmaya çalışır. Ama yıpranmış ayakkaplarının, eski elbiselerinin, zevksiz kravatlarının, Aksaray'daki yoksul evinin anısı yakasını bırakmaz. Eski devrin kibar adam örneği, bir aristokrat döküntüsü Naşit'le dost olur; nasıl yenilip içileceğini, nasıl giyinileceğini öğrenmeye çalışır ondan. (Bu arada Naşit, Adnan'a belli etmeden Adnan'ı kullanarak altın kaçakçılığından zengin olur.)

Belkis, yozlaşan bir tabakanın tipik bir örneğidir. Elbiselerini, iskarpinlerini Paris'e, Londra'ya ısmarlar. Fransızca, İngilizce, Almanca bilir. «İnsanı mustarip edecek kadar güzeldir.» (s. 118) Sonuna kadar sınıfının kadını olarak kalır. Mithat Cemal, Belkis'i en küçük bir uzlaşmaya yaklaştırmaz. Onu ak ve kara, bütün yanlarıyla gösterir. Belkis, babasını İttihat ve Terakki'nin sürgüne göndermesini hiçbir zaman bağışlamaz. Adnan'ın arkadaşlarının «köylü nezaketlerinden, taşra kokan terbiyelerinden» hoşlanmaz. Bir konuyu enine boyuna konuşmalarına dayanamaz. Adnan'ı küçümser. Onun gözünde Adnan hep o eski tarih öğretmenidir: «Çok zavallı adam. Yüreğim parçalıyor. Yardım etmek istiyorum. Babama söyleyip birkaç kat elbise yaptırsak diyorum.» (s. 269-270) Adnan'la evlenmiştir ama, «En heyecanlı dakikada Belkis hemen başlayıp biten et itaatle Adnan'ın oluyordu; sonra yataktaki erkeği tanımayan bir kadın aynada giyiniyordu.» (s. 305) Durmadan kocasının giyimiyle alay eder. Yalnız eski çevresinin insanlarından hoşlanır: Naşit, Cevat... Gaştayn kaplıcalarına kocasıyla değil, Naşit'le gitmek ister. Sebep: Naşit «Ruhundan derisine kadar şık»dır. Belkis'in değerlendirmesi ölçüsü budur: Şıklık, kibarlık. Prens Hasan'ın nazır olmasını doğru bulur, çünkü «hiç olmazsa yemek yemesini bilir!» (s. 308) İttihat ve Terakki nazırlarının karılarıyla alay ederken, «Fakat iki üç asır kadar hükûmette kalsalardı giyinmeyi öğrenecekler, kibar olacaktı,» (s. 403) der. Adnan'a, açıkça, «Seni sevdiğim için değil, kendimi sevdiğim için seni aldatmam,» der. Bir Rus prensini sevince de boşanır, çeker gider. Belkis'in sonu, bir çöküşün anlamlı sonucudur: Türkiye'de çalışmaktan utandığı için çalışmak için Amerika'ya gider. «Newyork'da çorap paketleri işleyerek geçinirmiş. Bir gün hamamda yıkanmış; en güzel geceliği giymişti.» (s. 403) Kitap Adını - <https://ganzey.com> -

rak karyolasına uzanmış, ağır ağır ölmüş!» (s. 432)

Adnan'la Belkis'in kişilikleri, ilişkileri, olaylar karşısındaki davranışları, «sınıf değiştirmek isteyen bir aydın»-la «çöken bir zümrenin kadını»nın tipik kişilikleri, ilişkileri, davranışlarıdır. Mithat Cemal, bunu alabildiğine ayrıntılı ve somut bir biçimde gözler önüne sermektedir. Yalnız bu iki koltuk değneği bile romanı ayakta tutmaya yeter.

Adnan, sonuna kadar, Belkis'e âşık ve hayran, Belkis karşısında eziktir. Belkis'in ölümünü öğrendiği zaman «Gece köşkte yatağında Belkis'e ağladı. Sonra ağladığına sevindi. Sonra bir ferahlık duydu: Belkis ölmekle Adnan eski tarih hocalığından, eski iptidai kunduralarından, Aksaray'daki evinden kurtulmuş gibiydi.» (s. 439) Mithat Cemal'in romanında pek çok olan o unutulmaz saptamalarından biridir bu.

Mütareke ile İttihat ve Terakki, dolayısıyla Adnan düşer. Karısına adıyla seslenecek gücü bile yitirir, «Belkis hanım,» der. Geçinmek için başkalarına sığınır. Süheylâ ile evlenir. Gerçekte, bir sığınmadan başka bir şey değildir bu evlenme. Mithat Cemal, «Şair Raif'den başlayan, Hidayet'de biten bir adam: Adnan!» (s. 90) demiştir. Adnan, bir bakıma, Hidayet'den de fazla düşer: Görmediği itibar Hidayet'i öldürür ve «yarı yoldan ziyade jigoloya yakın» bir kocalık ve beklediği davetin Ankara'dan bir türlü gelmemesi Adnan'ı öldürmez. Veremden ölür. Böylece onun da mason olduğunu öğreniriz.

Adnan'ın Ankara'ya karşı davranışı tipik bir İttihatçı davranışdır: «Kahramanların safında boş duran yerine baktıkça da, memlekete acıyor, niçin çağırılmadığına şaşıyordu. Bu hayret gün geçtikçe, haset oluyor, sonra bu 'haset' şubelere ayrılarak istihza, tenkid, inkâr oluyor; kafatasının içinde bir yığın cinayetle Adnan karanlık bir adam kesiliyor, akşam yemeklerinde prensle prensesin karşısında somurtarak oturuyordu. Ve gizli davet bir türlü gelmiyordu.» (s. 441)

Üç İstanbul'da o pek ilkel tesadüfler, durmadan veremden ölmeler, kaldırılan cenazeler, gereksiz ayrıntılar, süslü ifadeler, vecize ve paradoks çabaları romanın güçsüz yanları. Ama bunlara rağmen, üç ayrı dönemin toplum

gerçeğini yansıtmaması, Adnan'la Belkis gibi unutulmaz iki roman kişisi yaratması bakımından Mithat Cemal'in bu romanı bugün de ilgiyle okunmaktadır.

(On Türk Romanı)

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

Fazıl Hüsnü Dağlarca (d. 1914) dergilerde sürekli olarak şiir yayımladı. Ayrıca kitapları da basıldı.

BİLGELİK

Ölüler bir ata biner
Nice yorgun olsalar da
Ölüler bir ata biner.

Ak kavaktır belki ölü
Ta yeşilliği görünmez
Ak kavaktır belki ölü.

Ölüler en uzun ırmak
Büyük susuzluğu bizim
Ölüler en uzun ırmak.

Uykusu kalır ölünün
Doğan çocuklar gözüne
Uykusu kalır ölünün.

Yalnızlığı sever ölü
Ayrılalım diye hemen
Yalnızlığı sever ölü.

Ölüler el ayak değil
Artık almazlar gelmezler
Ölüler el ayak değil.

(Türk Dili, Aralık, 243)

MASAL

Uyuyordum
Konu önüme
Kuşun biri.

Masmavi oldu birdenbire gök
Gelecek misin
Diye sordu kuşun biri.

Kalktım
Yürüdüm uykudan dışarıya
Bekliyor du kuşun biri.

Aldı
Sıcak kanatlarına
Beni kuşun biri.

— Seviyor musun
Buraları sen?
Fısıldadı kuşun biri.

Seviyorum dedim
İnanmadı dümdüz sessizlikte
Kuşun biri.

Dedim inanmıyor musun
Çıkar beni göğün de dışına
Peki dedi kuşun biri.

Çıktık daha. Uyandım
Aydınlık oldu
Kuşun biri.

(**Türk Dili**, Mayıs, 236)

SABAHATTİN K. AKSAL

Sabahattin Kudret Aksal (d. 1920) Varlık'da, Türk Dili'nde yayımladığı şiirleriyle kendi çizgisini sürdürdü.

BİR YITIK KİŞİ ÜSTÜNE ÇEŞİTLEME

Irağa git, bırak ellerini kentte,
Ağaçlara bak, suya bak, yalnızlıkta,
Kapılarını sımsıkı kapa!

Nerde mor dağların şimdi, düşler ardı,
Bacın vardı, durmadan hamur açardı,
Tuzu gündüzdü, biraz da gece!

Hangi sular aktı hangi oluklardan,
Karşı düzlükte daha güneş doğmadan,
Tozu dumana kattı bir atlı!

Küçücük bir ocak, kara, bir yanda köz,
Çökmüş pencerenin dibine bir uyuz
Köpek, gün batımı gözlerinde.

(**Varlık**, Mayıs, 764)

OYUN

Saçları upuzun kızlar eski.
Kuşlara bakarlar ağaçtaki.
Uyumuş, uyanmaz uykusundan,
O susku hangi kapıyı vursan!
Evlerde, kenar köşede, **üzgün**

36 / Sabahattin Kudret Aksal

Bir beşikte sallanır bütün gün
Uzaktaki gündüz! Bir susamış
Ağız, kan ter yokuşu tırmanmış!
Oynandı bitti, ışıktaki oyun;
El ayak ve yüz göz darmadağın.

(**Varlık**, Ocak, 760)

YAZIT

Öldü o, öldü, birbirinden aydınlık
İki mevsim arasında. Çorbanızı
İçerken siz, sokaklarınızı yürürken,
At olmuş kişnerken sabah kapınızda.
Tini şimdi gökyüzünün torbasında.

Tasının dibinde birikmiş yeşili
Kattı sütümüze. Bir kuşta ötüyor,
Kızarıyor sardunyalarla. Dalgalı
Ya da durgun kimbilir hangi denizde!
Bir gün yağmur olup yağar üstümüze.

(**Türk Dili**, Aralık, 243)

ORHON M. ARIBURNU

Orhon M. Arıburnu (d. 1918) sinema alanında çalışmaya başladığından sonra edebiyata uzak durur olmuştı. Aşağıdaki şiiri «Gelecek» dergisinde çıktı.

IŞIKLI SEVDA

Bastığım dalları kestimse sizler için
Bir zeytini parçalara böldümse
Altın sofralara, sırtımı dönüp
Altın yürekli kardeşlere ellerimi uzattımsa
Yangınımı yangınınızla suladımsa
Sizler için

İnsansam,
Bir ışıklı sevdaya tutulmuşsam
Ama sevap
Ama günahsam
Bir yaprak üzerinde
Faydalı bir damlaysam
Sizler için

Sizler için yaşamak en güzeli
Olmak sizler için en mutlusu
Namusluvsam.

(Gelecek, Ekim, 8)

NECATİ CUMALI

Necati Cumalı (d. 1921) daha önce kendi bastırılmış olduğu «Ay Büyürken Uyuyamam» adlı kitabını geniş okur toplulukları için çıkarılan bir dizide yayımlattı. «Susuz Yaz»ın üçüncü baskısını yaptırdı. «Niçin Aşk» adlı kitabında ise denemeleriyle eleştirilerinden seçtiği yazılarını bir araya getirdi. Dergilerde hikâyelerinin yanı sıra şiirleri de çıktı.

COCTAIL PARTY

Salonları birleştiren kapıdan görünen köşede ydın
Sen değil senden çok bir kadın senden çok bir resim
Durdum saçlarının yangını seyrettim

Beyaz önlükler tepsiler gelir geçer
Dolanırdı dumanı koyu giysilerin
Çiğ düşmüş kadehlerde gün doğumu renkleri
Ansımalısın neydi o hazırlık

Sönmüş aşklar mutluluk külleri kırgınlıklar düşler
Almış götürürdü sularında herbiri bir yerini
Issız keçi yolları gibi dağ eteklerinde
Bazı kıvrımlarında hâlâ el değmedik bir iki çizgi

Omuzunun birini bir beni
İki dudağını bile birden değil
—Anladım daha o akşam öpeceğimi—
Anılarımda kalçaların seğirir

Neydi sana doğru gidişim sürü sürü karınca
Ey benim güz harmanım ey unutulmuş buğday taneleri
Hep parça parça gördüm topladım seni bir bir
Ansımalısın gözlerinin ardından çıkıp gelişini

Özlenen bir dost gibi gelir
Sevilen bir tanıdaktır aşk biz yaşta
Gittiğin her yerde duyarsın eksikliğini
Kim yakarsa yakar içimizde elektrikleri
Birden sırtı dönük bile olsa görünür

«Daha ne bekliyoruz yani?»

Hemen çıktık

Ansımalısın artık

Ben ansırım ısındıkça

Kapının zilinde elimi
Pardesümü bırakışımı görürüm
Yığınla palto pardesü arasında
Mantonun bekleyişi askıda
Ansımalısın nasıl yanılmadım da
Çıkarken pardesümle birlikte aldım

Değiştirilecek anılar var aramızda
Sabahları ceplerimde bularak
İki kişilik yırtılmış biletleri
Ey benim güzel kentim
İniyor yerleşiyorum sana

(Yeni Edebiyat, Mart, 5)

BİR VARMIŞ — BİR YOKMUŞ

Mehmet Seyda (d. 1919) hikâyeleriyle dergilerde göründüyse de zamanını daha çok romanlarına harcadı.

Biz eşimle Babıâli Yokuşu'ndan aşağı iniyorduk, o yokuş yukarı çıkıyordu. Yanımızdan geçti gitti.

«Kim?» diye sordu eşim. «Seni gördü, kaşlarını çattı. Düşmanın mı?»

«İ'ih...» dedim. «Babam.»

Eşim döndü, merakla baktı arkasından.

«Resimdekine benzemiyor, yakışıklı adammış...» diye söylendi.

«Öyledir,» dedim.

«Neden dargınsınız? Ben senin yerinde olsam koşar elini öperdim.»

Sustum.

Dünmüş gibi aklımda.

O masal tekerlemesi geldi şimdi aklıma: Dev anasının karnında bir kapak varmış, Keloğlan bu kapağı kaldırmış, Dev anasının karnına inmiş, görmüş ki kırk yorgancı yorgan diker, kırk hızarıcı odun keser, kırk terzi kumaş biçermiş. Orası senin burası benim, oh aman da aman, Keloğlan çarşı pazar gezermiş. Gezmekte tozmakta iken ölmüş babasını görmüş, babası hindi alır sucuk alır küp alır, koca küpe girer de dilini çıkarır, bu testi ne ufak testi der, hindileri sorar kaç bu piliçler, kaşlarını çatar, Keloğlan'a gülermiş. Gelgelelim Keloğlan gülemezmiş, şuracığına bir şeyler tikanırmış, derken almış eline kalemi yazmış başına geleni ki, eskiden olmuş şeyler eskisi gibi yazılmazmış.

Hak gözetir olma kaygıları kaçırdı uykularımı. Akşamdan kaldım. Hani turşucularda o küçük, tatlı, sivri biberler var ya? Üç tane PDF Kitap Arşivi - Kitaplarımı Arşiv ettim. Hani bir tane de küçük attım.

Bir dalgınlık, bir küskünlük, bir karışıklık. Vakit öğle suları. Karaköy'de dolmuş, otobüs kolluyordum. Maça gidecektim. Bir kapıda dikilecektim. Denetçi Hasan Bey kızdıysa salları açık tribüne, kızmadıysa verir basın tribününe. Yazarlar çizerler görürüm. Bakalım. Beleş girmeye kalkışanlar için belediye adına tutanak düzenleyecektim. Bir polis bulup, «Kardeşim, durum böyle böyle...» diyecektim. Tutanağın geçerli sayılması için ona da imzalatacaktım. Hafta sekiz, gün on dokuz ben maçlarda. Altı gün de sinemalarda. Özel bir araba özel bir amaçla geldi yaklaştı bu sırada. Baktım, avukat ama çok becerikli bir avukat olan küçük kardeşim Mustafa. Seslendi: «Gel abi, çabuk ol, burası durak değil, polis görmeden atla!» Girdim oturdum yanına. Gaza bastı Mustafa. Bir varmış, bir yokmuş. Şöyle hafif yollu çevrildim, biraz inanmaz bakışlarla, onu gözden geçirdim. İri kıyım, bıyıklı, babacan bir adam olmuş Mustafa.

«Maça mı abi?»

«Maça...»

Çok olmadı, birkaç yıl önce eve damlardı, para isterdi, ya da kapılarda beni gözlerdi. Şimdi çok iyi. Tophane'nin orada, çeşmeyi kıvrılıp Fındıklı yoluna girince:

«Babam çok hasta abi,» dedi.

«Yaa, nesi var?» dedim.

Başını salladı. Oncağızla kaldı. Yabancı, uzak, ilgisiz seşimi kendim de sevmedim. «Nedir aranızdaki bu kırgınlık?» diye sormasını istedim.

Sormadı.

Sustum.

Dünmüş gibi aklımda. Hastaneye de gitmedim. Sanırım, ölümü ona yakıştıramadığımdan, bir de, kardeşim herhalde işi büyültüyor diye gitmedim. Derken, inanamıyorum, genç Mustafa'dan dinledim; acılar çekmiş.

En sonunda derin dalgınlığa girip, 17 Temmuz günü, sabaha karşı püf... Kandilin yağı tükenmiş. İnsanın yüzüne doğru umarsız, bulanık bir bakışı varmış. Depremde çok zarar gören Manyas'ta bir eczane açmıştı o. Sinirli parlamalarıyla çevresine ün salmış. Nedir, yazları dondurma satıp yolunu bulan yoksul Seyit, kış oldu mu sokulurmuş yanına; bir

maz, tokadı patlatırmış babam. «Furdun bana öyle mi? Aha ben de doğrucana Savcıya gidiyom...» dermiş Seyit. Babam: «Gitme dur, al şu beş lirayı...» der, yolundan çevirmiş. Böyle böyle, Seyit kış aylarını atlatırmış. Depremden sonra İstanbul'a dönmüş, borç harç Kasımpaşa'da başka bir eczane açmıştı. Kardeşlerim okula gidecekler, para istiyorlar; kitaplar için, yol için. Her Tanrının günü para. Beziyor usanıyor artık, çantasını masanın üstüne atıyor, diyor ki: «İşte hepsi burada. Alabildiğiniz kadar alın!» Diyor ya, 10-15 lirası var ancak, o da akşama yemek parası olacak. El sürenin elini yakar.

Kızkardeşlerim beni gördüler, boynuma sarıldılar. Göz yaşlarına boğulup: «Ah abicim, bizi bırakma artık!» dediler.

Ne diyeceğimi bilemedim.

Sustum.

Önüme baktım.

Dünmüş gibi aklımda.

Çarıkçı Mahallesindeki eve, yakın sinemadan biri gelmişti. «Koş abi, seni telefonda istiyorlar...» demişti. Seğirtmişim. Neymiş, hayrola? Bir kadın sesi telefonu çınlatıyordu: «Duydun mu oğlum?», «Neyi duyacağım? Siz kimsiniz?», «Ay, başıma gelenler... Ben Ferhunde. Tanıyamadın mı?»

Seniye Halanın en büyük kızı.

«Hay Allah... merhaba abla!» dedim.

«Baban öldü oğlum, baban öldü...» diye bağıırıyordu. «Bari cenazesine yetiş. Ben haber vereyim sevaptır, haberi yoktur çocuğun dedim. Böyle işte oğlum, başın sağ olsun!»

59 yaş, ölmek için yeterli yaş değil gibime gelir. En küçükleriydi kardeşlerinin. Bir rahat gün yüzü göremeden, kendiliğinden çoğalttığı sorunlarının altında gene kendi kalıp ezilerek, ezildiği oranda ezerek, oh diyemeden... Bir varmış bir yokmuş. Öte yandan, boyunca çocuklar yetiştirmişti. Yarım düzineyiz, en büyükleri ben. Babamız bir, annelerimiz ayrı. Dile kolay. Onlara baktı o, onları ortaya çıkardı.

Yaprak dökümü, pıtır pıtır. İlk önce, Antalya'da beni yola koyan Üçtepe, Seniye Hala - <https://saniteyke.com> -'den. Hepi-

miz bellemişizdir; paşa torunu ve içkici olan ilk kocasından zaten hayır görmemişti. İkincisine, Haşim Enişte'ye, genç kocalarına geçkin kadınların duydukları o karşı durulmaz ateşli bağla bağlıydı, kıskançlıklarla tutkun ve vurgundu. Usunu düşünüyünce onunla bozmuştu dense, yeri. Eniştemiz — ki, şu satırların yazıldığı sırada o da bir varmış bir yokmuş — Aynalıçeşme'de, damatlarının verdiği parayla bir bakkal dükkânı açmış, orada tanıdığı «çingene maşası» bir kadınla otururdu. Şıp şıp, iki de çocuk... O kadından. Halamsa, kocasını şunca yıllık evine barkına yeniden ısındırıp bağlayabilmek uğruna, adamakıllı dökülmüş, iyice seyrelmiş kır saçlarına, rüküşlüğe kaçarak, küçük kurdeleler takar, fiyonklar atardı. Onu çok severdim. Ara sıra kendisini yoklamaya giderdim. Tel dolabında tatlısı tuzlusuyla yemekler varsa, başında o kurdeleler varsa, anladım ki o gece eniştem gelecektir. Boğazına düşkün adamı tavlayıp yola getirmenin ön koşulları bunlar. Sonra tatlı dil, güler yüz. Başlangıç böyle. Derken, ilk soruyla: «Daha o çingene maşası kariyı bırakmayacak mısın?» sorusuyla, hadi tartışma başlıyor. Eniştemiz, halanın ısıttığı, leğenle getirip önüne koyduğu suda varisli bacaklarını ovalarken, leş kokusu aile içinde ün salmış ayaklarını yıkarken: «Hanım hanım, etme eyleme Allasen!» diyor. «Çocukları unuttursun. Ne yapayım onları, sokağa atayım da dilensinler mi?»

«Hah... asıl diyeceğim oydu; onlar senden mi bakalım?»

İşte bu ikinci sorulmaz sorudur leğendeki suları dışarı taşırtan. Eniştemizi, çorapları pabuçları ceketini giydiği gibi, şapkayı kaptığı gibi sokağa uğratan. Uzun yıllar bir yastığa baş koymuşlar. Erkek bunu unutmuş gitmiş. Kadın — erkekten yaşlı — unutamamış. Ara yerde bir de kızları; evlenip barklanmış Hümeýra'ları var. Babasına düşkünlüğünü bilirdim, onunla bozuştüğünü duyunca şaşırdım. Ailede birleştirici görevler yüklenen Ferhunde Abla anlatı: Halanın yataktan kalkamadığı son günlerinde enişte gelmiş aramış. Kendiliğinden mi gelmiş, yoksa çağırmışlar da mı gelmiş, orası es geçildi, ama eve gelmiş aramış. Sarılmışlar birbirlerine, ağlaşmışlar.

Enişte, Üremiş RSE Kitap Arşivi, <http://www.rse.org.tr> yaşıta böy-

le densizlikler yapılmazdı.»

Hala, demiş: «Zarar yok, na'palım, insan alnına yazılanı görür.»

Ama çok sürmüyor bu. Eski durumuna dönüyor hala. Bunalım yeniden başlıyor, kısa süren bellek gücü ile bilinç yok oluyor. Yatağın kıyısında oturan adamdan ürküyor da, gözleri yuvalarından uğrayıp: «Kimdir bu herif, işi ne yatağımda?» deyip enişteyi iteliyor karyolasından, yere düşürüyor.

Buysa, Haşım Enişteye büsbütün dokunmuş. Karısının şeker hastalığını da, bunalımlarını da, olup biten her şeyi de kendinden bilmiş. İki gözü iki kanlı çeşme, koskoca adam, büyük üvey kızının, Ferhunde Ablanın: «Enişte gitme canım, yüzünü yıkamadan gitme!» demesine bakmadan yollara düşmüş.

Eniştemdir, unutamam, Antalya'da pazar sabahları, bir yandan karyola gıcırdarken, bir yandan — gizini bir türlü bulamam — «General Ludendorf'un Anıları'nı, onu değilse Erich Maria Remarque'ın «Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok»unu okurdu. O kitabını okurdu, sallantılı yatakta halanın sadece başı görünürdü.

Şimdi bir varmış, bir yokmuş. Dünmüş gibi aklımda. Gene de, bu konuda tezcanlılık gösteren, yaş baş sırası gözetmeyen, en büyük ablasının peşine takılıp giden, geridekilerin son demlerinde dirlik ve düzenlerini bozan, babamdır babam. Öyledir, evet. Sağlığında da öyleydi; hatır gönül gözetmez, sıra mıra dinlemezdi. Cami avlusu yavaş yavaş doluyordu. Uzun yıllar görmediğim, öykülerini yazdığım büyüklerim. Aile büyükleri. Beni gördükçe büyümekteydi gözleri, bakışlar buz gibi. Ortanca halanın elini vermesiyle çekmesi bir oldu. Sonra onların hiç tanımadığım çocukları, hatta torunları. Sürü sepet. Kadınlı erkekli. Uzak uzak uzak. Daha arkası geliyordu. Geleceğe benziyordu. Caminin soğuk hava deposundan çıkardılar babamı. Yıkamaya götürdüler. Sırtında mavi çizgili pijaması. Yıkanırken yanında olayım, dedim. Ölü yıkama odasına girdim. Kapı dibinde durdum.

«Su çok sıcak mıdır?»

Başka şey soramadım, aklıma gelmedi.

«Hayır, Üçteiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Bunun üzerine, sırtımı kapıya yasladım ve baktım. İnanılmaz şey; o idi, babamdı yıkanan, onu yıkıyorlar. Herkesten çok kıskandığım, herkesten çok sevdiğim, herkesten çok kırıldığım babam! Birkaç kez sokağa atmıştı, gene dönmüş barışmıştım. Bir gün, ben evde yokum, ilk çim hasta, kızkardeşimle bize geliyor. Gözüne duvardaki bir resim ilişmiş kızkardeşimin, çocuksu bir merakla sormuş: «Baba, abimin annesi mi güzeldi, benim annem mi güzel?» Babam başını kaldırmış, o resme dalgınca bakmış, huyu gereği bıyıklarını kemirip: «Rahmetli de güzel kadındı, ama pasaklı kadındı. Boşadım gitti!» demiş. Anamdan kalan tek anı o resimdir, işte onu da kötölemiş. Dünmüş gibi aklımda. Yıkanması gücüme gidiyordu. Yıkayıcılar bir yerlerini tutup bıraktıkça çünkü ve sabunlarlarken, kolu bacağı yıkılı yıkılıveriyordu. Kefeni bağlıyorlardı. Bu son. Gittim sokuldum. Sanki o benim değil, ben onun babasıymışım da onu kayırmaya gelmişim, hakkını aramaya gelmişim gibi saçma, ters duyguların boğuntusuna yakalanmıştım.

Cansız elini tuttum. Öptüm. Başıma koydum. Usulca bıraktım.

İlgilenip sordular: «Oğlu musunuz?»

Göğsüm sıkışıyor, darlanıyordu. «Evet...» dedim. Sonra geri geri çekildim.

«İyi yıkandı,» dediler. «Tertemiz. Cennetlik.»

«Evet,» dedim, «gördüm.»

Görmüştüm mosmor tırnaklarını, iki parmak arasındaki nikotin sarılığını. Sigaranın birini yakar birini söndürdü.

Düşündüm ki, bu adamlar para ister, para vermeli.

Görmüştüm kan oturan tırnaklarını, iki parmak arasındaki nikotin sarılığını. Nebiye Hala ile ikisi, bıcırık yaşlarda, kusa öksüre, kendi deyimlerince, «boklu tiryaki» olup çıkmışlar.

Bu adamlara para vermeli.

Bütün derdim gücüm bu oluyordu gitgide.

Kefene son düğümü attılar.

Beyaz bir kabartıydı artık, başka bir şey değil. Sabahları — ille de sabahları — kahvesiyle sigarasını içmeden inemez yataktan, çörsüz PDF Kapatıldı. <https://yayin.org>

nirdi. Kahvesini pişirip götürme görevi ve onuru, seslendiği kimsenin olurdu. Övünmek gibi olmasın yani, o zaman bu zaman, çok güzel köpüklü kahveler pişiririm. Dökmeden de götürürüm. Kaç kez bırakmaya yeltendi sigarayı kahveyi, hatta tövbeler etti. Ettikten sonra, eskisinden beter bir hırsla sarıldı sigaraya kahveye.

«Tabutla mı, kefenle mi gömülecek?»

Bana soruldu.

Ezile büzüle, azıcık daha geriye çekilip kapıya yapışarak:

«Bilmiyorum...» diye mırıldandım.

Adamlar birbirlerine baktılar. Kararı onlar verdiler:

«Seslen gelsin tabut!»

İçlerinden biri bana çarpıp, dışarı çıkıp seslendi:

«Tabut gelsin tabut!»

Kapı aralık kalmıştı. Caddeden caminin avlusuna giren araba, otobüs gürültüsü, kadın hiçkırıklarına karışarak, ölü yıkanan yeri doldurdu. Kapı örtülünce, bu sesler kesildi.

«İşte tabut!» dediler.

Koşuşuldu.

Bu adamlar para ister.

Ceplerimi karıştırdım, arandım. Yan gözle bakıyorlar bana. Bulamadım. En sonunda, aradığımı sanki bulmuş gibi, ceketin mendil cebinden koyu kara camlı güneş gözlüğümü çıkartıp, gözlerime yerleştirdim. Koştum, bana çarpan adama da ben çarpıp, namaz taşına kadar, tabutun altına girdim.

(Türk Dili, Temmuz, 238)

SALÂH BİRSEL

Salâh Bîrsel (d. 1919) arada bir yayımladığı şiirleriyle kendisini sevenlerin gönlünü aldı.

HAYDAR HAYDAR

I.

Aman Haydar tabip Haydar
Öldürdün beni
Ne bu leylak birikimi

II.

Benim sözüm tapulu
Ak koyun kara koyun
Nerden girdin usuma

III.

Dur Haydar dur
Sen verdin sözcükleri bana
Sen baksana leylaklarıma

IV.

Bekliyoruz süslü baylar gelecek
Ceplerinde taşbaskısı bir horhor
Koklamaya süslü sümbül

V.

Ben bağırmasını bilmem
Ateşlemeler sırasında
Keçi kanı içen çoban bana mı

VI.

Gitme koyunlar beni öldürürsün
Yıllarca rock-rock
Ben kuru ağıllarda

VII.

Ufak o kadar ufak horhorlar
Varsa bir çılgın leylak ben içindeyim

VIII.

Şimdi var o yeniden
Ulaşım kapalı
Ateş yanmazsa tütün yanmalı

IX.

Çıkıp gelirse sonunda koyunlar
Oturup beklesin odasında
Kara kıyma gözlü bir giyotin

X.

Sen bilirsin Haydar
Doğarken ve ölünce
Ölü horhor kokusu

METİN ELOĞLU

Metin Eloğlu (d. 1927) çok sayıda şiir yayımladı. Gene sözcüklerle oynamanın tadını çıkardı.

DOĞA ÇEMKİRMESİ

Su kel

Kepkel yamaçlardaki o çiftkenesetli yoz keçi
Kemirdi pırnalların koltukaltındaki köpekmemelerini
Sonra uyuz çiringa balıklarına saldılar onu ya
Dönegeldiğinde salt yavan iskeletti

Gök mayası!

Mayasılı yavşanların ibiğinde diş diş kefeği
Yedidüvel aşınığı damağında bir saçkıran bulut tadı
O körbarsağa gayrı karakabarcık bir kerpeten yaraşır
Şu hınzırcacık nasıl yıllaryılı hiçliğini nasıl becerdi

Yer kurdeşen

Kurdeşene karmış otta bir de çiçekbozuğu şeytantırnağı
Çünkü tez ağarır insansızlıktaki kılçık kıl
İnanın tüm bunlar ne bir incehastalık nefesdarlığı değil
Ancak basurlu düşlere sığan bir yilancık kırağı

Hava kankıran

Kankıranın öldürgenliği de elbet tartışılır bir âlem
Oysa zampara yelin satlıcanlığı da esirikli bir ılımcık
Hadi koyver ayışığını sen nerdesin be güzelim
Çapaçul ikindi peşkirinde ah sivilceli kızamık

Biz

Biz de kim

Kötürüm ak yarasaları tavlarken bile azbuçuk kabakulak

(Türk Dili, Nisan, 235)

ÇOCUKLAR

A sen masmavi çocuk

Gözlerin son gökyüzü tâ boncuk boncuk

A sen sapsarı papatya çocuk

Verem misin sıtma mısın azıcık

A sen yemyeşil çayır-çimen çocuk

Ama ilk muştun öte baharlara kaldı ancak

A sen tupturuncu çocuk

Böyle erken erken nereye cıscııldak

A sen kapkara zindan çocuk

En yakınların da ha ışıdı ha ışıyacak

A sen morun da mosmoru çocuk

Niye öksüz ve yetimsin bacakkadarcık

A sen pespembe çocuk

Sakin kirlenme sonra sular kararacak

A sen boz'umsu çocuk

Usun dümdüz de yüreciğin kıvrıcık

A sen kapkara zindan çocuk

Güpgür sabahlara pençe pençe kabarcık

A sen niye alev alev a çocuk

Yalazın elbet sana da yansıyacak.

CEYHUN ATUF KANSU

Ceyhun Atuf Kansu (d. 1919) önceki yıllarına oranla durgun bir yıl geçirdi. Radyo konuşmalarını «Balım Kız Dalım Oğul» adlı bir kitapta topladı.

BİLGE DAL

Ey oğul, senin hani
Üç yıl önce küçük ellerinle
Ortaya çıkardığın üç yeşil
Yaprak akasya sürgünü
Güneş gördü, yağmur aldı
Bu yıl gölgelice dal oldu
Açtı salkımlarını akça kız
Mayısın nişanlı göğsünde.
Dala dönüştü üç yaprak
Sürgün ağaca
Bir sonsuz değişimdir doğa
Kar deli çimen toprağa
Karanlık dönüşür aydınlığa
Kötü gün iyi güne
Kara yel uçarı özgür yele
Karabasanı gecenin
Seherin ısıltılı uyanışına.
Ey oğul, ben bu bilgiyi öğrendim
Genç öğretmen akasyadan
Çıplak dal yaprağa giyindiğinde
Çileli yalvaç bilge ozan
Öğrendim halk alfabesi Anadoludan
Güneş ısıtır
Yağmur büyütür
Umudun dalını çiçeğe doğru...

OLTULU KADINLARIN TÜRKÜSÜ

Oltu'dan çıktık yola...
 Gözlerimiz Oltu taşı kapkara
 Orda dağlar... Kara gece dağlar var ya
 Gözlerimiz ordaki yıldızlardan gelme
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 Yaylalar vardı ya, yaylayamadık
 Otlaklar vardı ya, sütlüyemedik
 Bir yayıktır kalçalarımız
 Yoksulluğun ayranında
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 Gözlerimiz ormanlardan
 Bir yeşil sudur akar
 Dudaklarımız topraktan
 Kuru, çatlak, kan gizi
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 İlk yazı Oltu bozkırının
 Kilimi yeşil yoncanın, mor ballıbabanın
 Mavi dağ otunun, güneşli yünün
 Saçlarımız eğirmededir kar çilesini
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 Oltu dağları yol ola
 Pasinlerde ay doğa
 Erzurumdan bindik tirene
 Gemerekli'de güneş ine
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 Ayaklarımız bir ırmaktır
 Akar gider Anadolu boyunca,
 Ak yeldirmeleri yel alınca,
 Konarız bir tarlaya yaban, ırak
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 Çömmüşüz bir toprağa
 İrgatlığa, ot yolmağa
 Hele bu ne göçüdür and gardaş
 Çar göçü müdür bu ne savaş?
 Adlarımız, Allica, Güllüce, Dellice.
 Kar kalkmıştı Oltu kırında
 Buğday yeşermiştir bebelerce

Gözlerimiz dağ çeşmesi ıştır gece
Parmaklarımız ala kına
Adlarımız, Allıca, Güllüce, Dellice.
Üç göç kadınıyız yurdun,
Ot yoluyoruz aha bilersen
Oltu'nun yaylâkları, Oltu'nun otlakları
Ekmek vermediğinden evimizce,
Adlarımız Allıca, Güllüce, Dellice.

(Varlık, Eylül, 768)

NAHİT ULVİ AKGÜN

Nahit Ulvi Akgün (d. 1918) son yıllarda yazdığı şiirlerini «Ağaçlar Uyanınca» adlı bir kitapta topladı.

BAKAKALDIM

Kuş uçtu bakakaldım
Güneş açtı bakakaldım
Bir anda olan oldu
Saat kaçtı bakakaldım

Bulut ağdı bakakaldım
Kar yağdı bakakaldım
Nice çileden sonra kimileri
Nasıl sağdı bakakaldım

Ağaç yapraklandı bakakaldım
Topraksız topraklandı bakakaldım
Dilsiz dile geldi
Kötürüm ayaklandı bakakaldım

Gelenler dağ dağdı bakakaldım
Kopan bir çığdı bakakaldım
Ardına dek açıldı kapılar
Başlayan bir çağdı bakakaldım.

(Ağaçlar Uyanınca)

KÂMRAN S. YÜCE

Kâmran S. Yüce (d. 1926) daha önce yayımladığı iki şiir kitabı ile son yazdığı şiirlerden bazılarını bir araya getirerek «Güneş Yorgunu Atlar» adını verdiği bir kitap çıkardı.

RÜZGÂR

Kan bir akar, iki akar, sonra durur kan
başlar rüzgârın gülümsemesi
o babil'den kopup gelen
kopup gelen ilk çağından ön - asya'nın
kamçılardan iri ellerine esirlerin
ilk ateşten şaşkın, etin tadından ilk
homeros'dan yunus'a uzanan, nerde güzel varsa okşayıp gelen
nerde döneklik, kalleşlik, arkadan vurma
nerde biçimlerin bozulduğu aynalar
nerde varsa insanı insana düşman kılan
nerde padişah varsa daha şehzade olmadan
kul sayıp insan oğlunu alçalan
nerde mevlâna, karacaoğlan, pir sultan abdal
nerde haksızlık, nerde zulüm, nerde kan
o doğadan kopup gelen görmüş geçirmiş rüzgâr
tutar bir çocuğun elinden yürür ertesi günlere
ışır zeytindalları, ışır makina
kan bir akar, iki akar, sonra durur kan
başlar rüzgârın gülümsemesi

(Güneş Yorgunu Atlar)

KOLTUKTAKİ

Fakir Baykurt (d. 1929) bu yıl siyasal eylemleri yüzünden tutuklanan, yargılanan yazarlar arasındaydı. «On Binlerce Kağıt» adlı bir hikâye kitabı çıktı, dergilerde de tutuklanana kadar yazıları, hikâyeleri basıldı.

Bir elini kışına atmış, bir elini yumruk yapmıştı, salıyordu boşlukta. «Ali dağına ben yarattım, Erciyes babamdan kaldı, Hasan Dağı da eniştemin!» diyen bir çalımın içindeydi. Boyu ortanın altındaydı. Müdürdü. Yüzü ufaktı. Başı ulaktı. Canı cini yok gibiydi. Ama okumuş, müdür olmuştu. Sırtını da, okumuş daha büyük müdürlere, Ankara'daki, Amerika'daki efendilere dayamıştı. Esip tozuyordu. Kılıcını iki yanı da kesiyor gibi bir güvenin içindeydi. Kuşluk zamanıydı. Kasaba çarşısını ortasından yarıp geçti.

Bir aracı koymadan yanma varılmıyordu. İş düşen, Eşenin Cabbarı görüyordu. Cabbar partinin adamıydı. Valinin, kaymakamın, yargıcın odasına kapı tıklatmadan giriyordu. Eşenin Cabbar, «Kolay be yeğenim, hele otur, hele üzülme! Birezden gider söylerim. Bakarız bir çaresine! Hele üzülme!» dedi mi, o iş ossaat oluyordu. Cabbar gidip Müdürü görüyordu. Bozulmuş iş düzeliyordu. Hiç başkasının sözü geçmiyordu. Başkası, yürürken selâma duruyor, otururken ayağa kalkıyor, «Buyur Müdür bey, bir çayımızı gayfamızı iç...» dese de oturtamıyordu. Öylesine bir kurumun içindeydi. Ama Cabbar oturtuyordu, dediğini yaptırıyordu.

Çarşığı ortasından yarıp postaneye vardı. Durmadı orada fazla. İstasyon büfesine geçti. Büfenin önüne kuşluk gününü vurmuştu. Birinci yolda bir yük treni eylemişlerdi. Öteki yollar boştu. Yük treni manevra yapıyordu. Gar şefi selâm verdi. Selâmı elini başına kaldırıp aldı üşenerek. Ama

durmadı. Duvarın dibinde tek sandalyalı bir masa vardı. Gidip tek başına oturdu. Şekerli kahve söyledi kendine. Bacak bacak üstüne attı. Fotrünü çıkarıp masaya koydu. Süzgeçli sigarasından yaktı bir tane. Sonra kahvesi geldi. Sigarasının dumanı direk gibi çıkıyordu havaya. Hem sigarasını, hem kahvesini içti. Suyunu içmedi.

Bir süre oturdu orada. Saatine baktı. Dokuz buçuğa geliyordu. Kalktı usulca. Elinin birini kışına koydu gene. Birini de yumruk yapıp, boşlukta sallayarak, yürüdü gitti. Yürüyecekti epey. Yürüyüp makamına varacaktı. Herkes işine başlamış olacaktı. Her yer ıssız, sessiz olacaktı. Yerler yalanmış olacaktı. İki odacı el pençe divan duracaktı.

Ağır ağır yürüdü. Verilen selâmların kimini gördü, kimini görmedi. Gördüklerinin kimini aldı, kimini almadı. Çıktı gitti makamına doğru.

Odacı Refik sabahın erinde gelip açtı kapıyı. Sildi süpürdü her yeri. Merdivenleri, koridorları sildi. Camları, aynaları sildi. Yıkadı, gıcır gıcır etti helâları. İğrenmeyi, üşenmeyi çoktaaaan terketmişti. İster ufak, ister büyük, bütün pislikleri silip süpürüyor, yıkıyordu. Hortumu musluğa takıp bütün betonu, bütün döşemeyi yıkıyordu. Yukarılar Caferindi. Ama Müdürün odasına da Refik bakıyordu. Masanın, koltuğun, sandalyaların, sehparın, telefonun tozunu hep Refik alıyordu. Bugün de öyle yaptı. Gün doğmadan çıkıp geldi. Tozları aldı. Camları parlattı. Kapıyı, kapı tokmağını, öteki kapıları bir bir elden geçirdi. «Bana ne, hep benim üstüme mi? filân demedi.

Saat 7.00'de odacıların ikisinin de işleri bitti. Sonra oturup birer sigara yaktılar. Sigaraları «Üçüncü»ydü. Dumanları direk direk yükseliyordu havaya. Kocaman parmaklarının arasında küçücük kalıyordu sigaraları.

Refiğin elleri çok iriydi. Kendini bildi bileli çalışıyordu. Yıllarca bey kapılarında çalışmıştı. Mal bakmış, çift sürmüş, harman döğmüştü. Kır işlerinden, kulluktan bıkmış, usanmıştı iyice... Elleri, ah, elleri çok iriydi. Gözleri kıvılcımlı kıvılcımlı parlardı. Sadece bir gözünün kıvılcımı bütün dünyayı tutuşturmaya yeterdi. Kafası da yerindeydi. Her işlerinde çalışırken traktör filân da kullanırdı. Gemelenmiş at gibi sektirirdi traktörü. Direksiyonu ustalıklarla çevirir, kıvrırdı... Biraz boş gezdi. «Rahat bir iş» aradı biraz.

Araya partinin adamlarını soktu. Partinin adamları buldular ona bu işi. Belki sekiz, belki on yıl olmuştu. Sabahın erinde geliyor, akşamın köründe gidiyordu. Haftada üç gece de nöbete kalıyordu. Her gün dürüp kaldırıyordu yatağını nöbetlerde, ufacık odacı odasının bir köşesine yığıyordu. Başlık parasını ondan bundan borç alarak ödediği karısını eskisi kadar aramıyordu artık. İlk karıdan dört, bundan beş çocuğu olmuştu. Üç yüz liradan azdı aylığı. Soğan ek-mek yiyordu. «Pekey efendim, baş üstüne efendim, emre-dersin efendim!..»lerle geçiyordu günü. Kocaman ellerini, Müdürün yarısından büyük olan kollarını yana indirip bek-liyordu. Gel dediği yere geliyor, git deyince de, askerlik-ten kalma bir alışkanlıkla, topuklarını tak edip, selâmla-yıp, sabahlayıp gidiyordu. Makamın 2.20'lik kapısından ba-şını eğerek çıkıyordu.

Arada bir, önünde eğildiği makama kurulmayı deni-yordu sabahları. İşler erken biterse makama oturup bir sigara içiyordu. Telefon çalmış gibi birden davranıyor, ahi-zeyi alıp, «Alooo!... Buyrun efendim, buyrun, hay hay, der-hal efendim!.. Yok canım, üzölmeyin, hallederiz!.. Kolay ederiz efendim, üzölmeyin siz...» diyordu. Cafer gülüyor-du. Refik bazan, öteki kurumlardaki odacıları arıyordu. Fırt fırt fırt, birkaç numara çevirdi mi karşısına çıkıyor-du uzaklardan bir hemşerisi. «Yavu Feezi, n'aptın be kar-daşım?» diye bağıırıyordu odanın içinde. «Silip süpürdün mü? Pakladın mı mamir beylerin şeylerini?.. Muslukların sümüğünü, kaasırığını temizledin mi? Bak, birezden tevti-şe geleceğim, camlarda felân bir çingi toz görmeyecem! Gö-rürsem bozulurum oğlum Feezi! Beri bak Feezi, ben va-ranaca tedariğini gör oğlum, hadi...»

Saat 8.45 olunca önünü ilikliyor, saçına bıyığına çeki-düzen veriyor, kapıya dikiliyordu. Gelen efendileri teker teker selâmlıyor, çay diyene çay, kahve diyene kahve söy-lüyor, Müdürü bekliyordu. Bazıları ne çay, ne kahve; süt istiyorlardı. Süt de bulunmuyordu. Ama bulunacakmış gi-bi, gidip bakıyor, sonra gelip kapılarını vuruyor, «Yok efen-dim süt!..» diyor, başka emirleri olursa onları yerine getir-mek için bekliyordu.

Bir küçük «hata» yaptı bir gün. Yelliburundan Adem Ağanın «vekil»ini kızdırdı tarlada. Vekil sövdü Refiğe. Re-

fik yemedi tabii sövgüyü. Refik de ona sövdü. Yürüdüler birbirlerinin üstüne. Bütün dutmalar, ırgatlar bakıyorlardı. Bir anda altına aldı vekili, yer misin yemez misin, yer misin yemez misin! Aldı vurdu, aldı vurdu! Allah mı, kul mu yarattı demedi. Atacaklardı kovacakları demedi. Aş etti herifi, koydu bir biçer'in gölgesine.

Buraya gelip kapılanırken odacılığı kolaydır sanıyordu. Parti adamlarını araya bunun için koymuştu. Hepsine bunun için cyvallah etmişti. Eşenin Cabbar daha parlamamıştı o zaman. O zaman partinin başka adamları vardı. Gidip onlara yalvardı. Okuma yazma bilmediği halde yaptılar işini. O zaman bu Müdür de yoktu. Başka bir müdür vardı. Gitti o müdür. Parti adamlarının baskısına dayanamadı. Yerine bu geldi. Bununla geçinip gidiyordu Odacı Refik, Odacı Cafer...

Ama her kafa bir değildi. Herkes parti adamlarını saymıyordu. Parti adamlarından herkes yılmıyordu. Herkes bu ufacık boylu, ülübüşük Müdürü de takmıyordu pek. Onun her kestiğini yemiyorlardı. İkide bir yukarıya dilekçe yoluyorlardı. Tel çekiyorlardı. Yukarısı da bunların hepiciğini hasıraltı edemiyordu. Alt ede ede bütün hasırların altı dolmuştu çoktan.

Geçen hafta iki müfettiş geldi. Üç gün çay kahve içmedi bunlar. Yemek de yemediler Müdürden. Eşenin Cabbara yüz vermediler. Defteri dosyayı, incdiği cinciği bir bir elden geçirdiler. Sonra aliyi veliyi çağırıp ifade aldılar. Herkes yüreklendi, güvendi müfettişlere. Doğru doğru, dosdoğru ifade verdiler.

Refiğin de ifadesini istediler. Doğru bir ifade verdi tabii. Onun doğru ifade vermesi, müfettişlere güvenmesinden filân değildi. Refik yalanı bilmezdi. «Daha hiç söylemedim, bilmem!» derdi. «Sevmem!» derdi. «Bubam mezerinden çıkıp gelse doğrudan ayrılıp, doğrudan şaşmam!» derdi.

Müfettişlere doğru ifade verdi. Yemin içti ifade vermeden. Yemini zorla içirdiler. İçmese de doğruyu verirdi. Refiğe yemin gereksizdi. Eller ne ifade verdiler, bilmiyordu. Merak da etmiyordu. Ama kendi ifadesi Müdürü batırdı. Eeee, önüne geleni ısır, ardına geleni tep... olamazdı böyle! Eğer öteki tanıklar da doğru ifade verdilerse alırlardı Müdürü burdan. Elinden ekmeğini de alırlardı belki. Adam-

lar adaletliyidiler, yüzde yüz alırlardı.

İfadelerin alınması üç gün sürdü. Yedinci gün işler bitti. Ama Eşenin Cabbar müfettişleri kafesledi sonunda! Bir cipe atıp Soğukoluğa götürdü doğru. Müdürü de aldı tabii, cipe. Doyasıya, taşasıya birer kafa çektiler. Adanadan gelme kızlar vardı, çağırdılar masaya. Renkli, elvan ışıkların altına kurulmuş ınasada kızlar uzun uzun kaldılar. Kafa çektiler birlikte. Müfettişler de «motel»de yattılar o gece. Kızlar zaten orada. Kızlar zaten tepeden tırnağa sağlıklı, şehvetli, hem de Lokman Hekimin «Yeme de yanında yat!» dediği... Parayı bastın mı açılıyorlardı. Açılıp şakıyorlardı. Üç dört yıldır böyle okumuş beylerin, paralı efendilerin keyfini çattırıyorlardı. Havvanın torunları içinde, yolu bu olanların çoğu gibi, işlerini ikişer yıl daha gereği gibi yürütebilirler, sonra Adana genelevine, işçilerin ırgatların hizmetine girerlerdi. Ama henüz iyiydiler. Henüz insanı utandıracak kadar tazeydiler, güzeldiler.

Soğukoluktan Ankaraya geçti müfettişler. Müdürün işi sağlamlandı. Eşenin Cabbar, «Eskisinden daha mohkem oldu!» diyordu hattâ. Müdür keyf içindeydi. Kim ne ifade verdi bilmiyordu. Merak da etmiyordu. Ama müfettişler çok direndiklerine göre makbul ifade veren yoktu pek. Bunu iyi biliyordu. Hele odacıların yüzü çok afur talurdu. Şimdi sıra bunun sırasıydı. Yiyecekti kötü ifade verenleri birer birer. En beri baştan Odacı Refik! Un edecekti.

Giriş kapısında dikiliyordu Odacı Refik. Yarım saattir bekliyordu el pençe divan. Müdür, bir eli kışında, bir elini de boşlukta sallayarak çıkıp geldi. Refik selâm durdu. Müdür de fotrünü çıkardı. Ama Refiğe bakmadan yürüdü yukarı. Odasına çıkacaktı. Birden durdu merdivenlerde. Aşağıları dolaşmak istedi. Odalara girip çıktı önce. Memurlar gelmiş, masalarına oturmuşlardı. «Peki!» dedi içinden. Geçti. Koridorun temizliğine baktı. Yerler süpürülmüş, silinmişti. «Peki!» dedi gene. Helâlara doğruldu. Teker teker baktı. Lâvabolara, avnalara baktı. Kapılara, kapıların tokmaklarına baktı. Refik de iki adım ardından yürüyordu. Yüzünü gözünü izliyor, süzüyordu Müdürün. Topukları bi-tişikti her zamanki gibi. Elleri de yandaydı.

«Bu koku ne?»

«Koku mu? Ne kokusu?»

Koku filân duyulmuyordu. Duymuyordu Refik. Yıllardır yalaya, yıkaya, koku alma duygusunu yitirmiş miydi yoksa? «Ben koku felân duymuyorum efendim!» dedi usulca.

«Öyleyse ben yalan söylüyorum!»

«Yok, estağfurullah efendim...»

«Ya ne? Neden duymuyorum diyorsun?»

«Duymuyorum da onun için... efen...dim!»

«Bana efendim deyip durma ikide bir!»

Boş bulunup, «Peki efendim!» dedi Refik.

«İt!..» dedi Müdür. «İt, noolacak?»

Refiğin başı döndü. Yüzünün kırlarında bir zelzele oldu.

Ağzı bozuk olmaya her zaman bozuktur. Herkese bağırır çağırırdı. İşi olanlar, iş bitirmeye gelenler, boyunlarını büküp katlanırlardı. Refik, böyle nedensiz azarını pek duymamıştı şimdiyece. Onun için başı döndü. Onun için çok sert baktı adama. Titredi farkında olmadan. Kolları titrediyordu.

Müdür daha çok öfkelenmişti bu duruma. Bir ara, «Üstünde durmaya değmez!» diye düşünür gibi oldu, ama o an çok çabuk gelip geçti.

«Dalama beni, dalama ulan!..» dedi.

«Ben it değilim, dalamıyorum!» dedi Refik.

«Küstahlığı bırak!» diye bağırıyor Müdür.

Çok bağırıyordu. Seni salonu çınlattı. Memurlar duyup sustular. Cafer de korktu. Bir köşeye sindi korkusundan.

«Küstahlık etmiyorum ben!» dedi Refik.

Müdür ne diyeceğini şaşırdı. Sözünün üstüne söz yoktu, olmamalıydı. Herkesi yıldırması, ocutmuştu. Şimdi Odacı Refik dikleniyordu karşısında!

«Ben sana gösteririm!..» dedi, yürüdü.

Refik titreyip kaldı arkada. Birden ince bir pişmanlık duydu. Ama ne demişti, ne yapmıştı pişmanlık duyacak? Aldığı aylık yetmiyordu. Oğlanlar okula gidiyordu. Yeniye kızın biri daha gelin olacaktı. Tutmuş, sağım sıkım olsun diye bir keçi almıştı. Keçinin borcu duruyordu. «Tutar şimdi bir hastir çekerse... Borcun içinde boğulur kalırız bir hastir çekerse... İyi olmadı bu...» diyordu içinden. «İyi olmadı, yapmayacaktım! Demeyecektim! Sana ne a deli Refik! Söylensin söylensin, ne kadar öfkesi varsa boşaldı

gitsin, bırak! Burada duran, bu kenefleri yuyup paklayan, bu yerleri, kapıları yalayan, bunları da çeker sineye, a öğ-lum!..» diyordu. «Keçinin borcu da boynunda! Şimdi bir de atar matarsa!.. Tüh ulan tüüüüüüh!..» diyordu. Döndü dolandı oralarda. Epey döndü. Yukardan zil çaldı sonra. Zil koca yapının sessizliğini yırtıp attı bir anda. Az sonra Cafer inip geldi:

«Refik...» dedi, «hadi bakalım...»

«Beni mi sesliyor?»

«Seni sesliyor, yörü...»

«Peki... sen git... geliyorum!» dedi.

«Aman çabuk ol, bu sefer de bana kızar!»

«Peki, geliyoruz dedik...»

Cafer çekilip gitti.

Refik lâvaboya girdi. Aynada yüzüne baktı. Beğenmedi yüzünü. Yüzünde gözünde gezdirdi elini. Sakalı yoktu. Bı-yıklarını düzledi. Yavaşça yürüdü yukarıya. Kapıya vardı. Tık tık etti, ama girdi beklemeden. Ayaklarını bitiştiirdi ge-ne. Başıyla selâm verdi. Ne derse susacaktı. Bir yolunu bulabilirse özür dileyecekti. «Affet Müdür kurban!» diye-cekti. Arap eli öpmekle dudak kararmazdı nasıl olsa! «Kü-çüklerden kusur, büyüklerden af! Sen de beni affet!» di-yecekti.

«Ulan it, sen kim oluyorsın ki, bana dikleşmekte-sin ulan? Ben bu makamda kimim ulan? Niçin beni it gibi da-lamaktasın ulan? Atıyorum seniii!..»

Bağırı-bağırırverdi birden.

Seslenmedi Refik. Susacaktı. Sustu.

«Senin gibi itlerin bu kapıda işi yoktur!»

Dönen başı birden durdu: «Müdür bey!» dedi.

«Sus... sus bakalım!.. Konuşma bakalım, it!..»

«Müdür bey, bırak iti miti, doğru konuş...»

Şimdi başı daha çok dönüyordu. Tavan taban, cam çer-çeve dönüyordu. Keçisi, kızı, borcu, harcı çıkıp gitti aklın-dan. Durmadan dönüyordu başı.

«Topla tasını tırağını, yıkıl karşımdan, cehennem ol! Nereye, hangi cehenneme gidersen git, it!..»

«İt senin kendindir be!» diye bağırıldı birden.

«Neee? İt ben miyim? Demek it benim?»

«Sensin ulan, noolacak?» dedi Refik.

Dışardan Cafer duydu, memurlar duyular.

Koltuğundan fırladı Müdür. Elini masaya vurdu:

«Defool karşımdan! Defol diyorum! Yıkıl diyorum!..»

Fırladı geldi, yakasından aldı Refiği. Bir tane yapıştırdı suratına. Bir tane daha yapıştırıracaktı. Refik toparladı yakasını. Boynunu kiravatını avuçladı. Sonra sağ elini savurmaya başladı. Elleri, çok iriydi elleri. Kaldırıp kaldırıp indiriyordu. Çatt çatt ediyordu durmadan. Ağzındaki takma dişler fırlayıp gitti Müdürün. Sağ eliyle sol elini değiştirdi Refik. Ellerinin ikisi de iriydi. Soluyla dövmeye başladı bu sefer. Müdürün ağzından burnundan kan üğünüyordu.

Odanın ortasındaydılar tam. Yıkıldı Müdür. Ensesinden alıp kaldırdı Refik. Bir daha, bir daha, bir daha vurdu:

«Ben defolacağıma sen defol ulan! Ben yıkılacağıma sen yıkıl ulan!» diye bağırdı. «Hem de çabuk yıkıl! Yoksa gebertirim seni!»

Müdür toparlanmaya çalıştı. Çıkıp gitmeyi düşündü. O arada Refiğin gözlerini gördü. Çok korktu Refiğin gözlerinden. Can havliyle yürüdü kapıya. Ama kapıyı bulamadı. Tosladı duvara.

«Orası değil, orası değil!» diye bağırdı Refik. «Orası değil ulan kereste!» Ensesinden tutup kapıyı gösterdi eliyle. Sonra bir daha vurdu ardından. Ama kapı kapalıydı. Açamadı da. Yığıldı dibine.

«Bir daha da geleyim deme buralara!» dedi Refik. Usulca tutup kaldırdı. Kapıyı açıp itiverdi dışarı: «Aşağıya in, ağzını yüzünü yıka, içindeki iti çakalı temizle gözelce, ondan sonra gel buraya!» dedi, kapattı kapıyı.

«Temizlemeden gelersen gebertirim seni!» diye, açıp kapıyı, yeniden bağırdı. Sonra gezinmeye başladı. Birkaç harman çevirdi odanın içinde. Hâlâ yatışmamıştı öfkesi. Bir ara bu işi nasıl yaptığını düşündü. Ama birden sekti düşünceleri: «Nasil yaptım sa yaptım ulan!» dedi kendine. Kafasında bir şimşeklenme oldu. Masaya geçti. Oturdu koltuğa. Sağa sola döndü. Karşıda Suriye dağları görünüyordu. Ovakdaki, bayırdaki sınırsız zeytinlikler göz alıyordu. Daha öte ler duman içindeydi. Beride Islahiye ovası yanıyordu. Gülmeve, kurulmaya çalıştı koltukta. Hınçla, öfkeyle güldü. Zile bastı keyfinden. Çekmedi elini. Koca yapıyı inletti zil. Cafer koşup geldi hemen. Topuklarını bitıştırıp selâm ver-

di alışkanlıkla. Başını da eğdi. Saygılıca durdu karşısında:

«Uğurlu kademli ola Refik kardaş!» dedi sonra.

«Bana az şekerli bir kahve; çabuk! Gelen giden olursa alma içeri! Meşguldür de...»

«Pekey...» dedi, kekeledi Cafer.

«Haşşöyleee... ne ulan bu? Ulan it, ulan fını! Sana gözelce Müdür dedik. Saydık gözelce. Bizim saygımıza neden sahap olmadın ulan?»

Cafer kahveyi suyu getirdi az sonra.

Refik çekmeceyi aradı. Konuklar için alınmış süzgeçli sigaralar vardı. Birinden bir tane yaktı. Dumanı direk gibi çıkıyordu. Hem sigarayı, hem kahveyi içti. Suyu içmedi. Yeniden zile bastı sonra. Çınlattı ortalığı. Cafer yeniden geldi.

«Naapıyor o it?»

«Lavaboda efendim!»

«Paklanıp çıkmadı mı daha?»

«Şimdi çıkacak efendim! Havlu istedi...»

«Benimkini vermeseydin sakın!»

«Benimkini verdim efendim!»

«Elini yüzünü kurulayıp gelsin yanıma!»

«Pekey efendim, derim efendim!»

İçten içten keyflendi Refik.

Cafer de keyfleniyordu.

Koca yapıdaki sessizlik sürüp gidiyordu.

Az sonra kapı vuruldu. Memurlardan biri girdi. Elinde bir tomar kâğıt vardı. Dikildi. Cafer dışarı çıktı. Refik giren memura baktı. Önü kapalıydı. Terbiyeli, saygılı, el pençe bekliyordu.

«Buyur bakalım!» dedi Refik.

«Efendim, imzalanacak evrak!»

«Şimdi meşgûlüm, sonra gel...»

Terbiyeli, saygılı, çıkıp gitti memur.

Zile bastı Refik. Cafer geldi.

«Nooldu bizimki, Cafer?»

«Bekliyor efendim aşşada...»

«Çıkıp gitmiyor mu karakola, kaymakama?»

«Gitmiyor efendim...» dedi Cafer.

«Çağır da yanıma gelsin biraz!»

Cafer gitti: «Seni istiyor!» dedi usulca.

«Kim istiyor beni?» diye sordu.

«Refik efendi istiyor içerde.»

Ölüp dirilerek çıkıp geldi.

Cafer, «Sen çık!» dedi Refik. «Kapıyı da kapa, kimseyi alma!»

Cafer kapıyı kapadı.

«Temizledin mi ağzını mağzını?»

Seslenmedi. Seslenemedi. Boş bir sandalyaya yığıldı. Baktı Refiğe.

Refik oturuyordu koltukta. Kahve fincanı, su bardağı, süzgeçli sigara paketi önündeydi. Telefon çaldı o sıra. Kaldırdı Refik. «Evet, buyrun!» dedi. Dinledi biraz. «Az sonra arayın, lütfen! Şimdi meşgûlüm!» dedi. Kapattı.

«İtler çakallar çıkıp gitti mi ağzından? İyice pakladın mı?»

Seslenmedi Müdür. Dudağı şişmişti. Ağızının dişleri yoktu. Çalımı kurumu un ufak olmuştu. Ufalanmıştı iyice.

Refik kalktı: «Şu dişlerini toparla yerden!» dedi. «Toparla da geç yerine istersen. Otur da bir daha önüne geleni ısırp ardına geleni tepme! İtten pisikten söz etme herkesel!» Kalktı oturduğu yerden. Çıktı usulca. Aşağıda bir yere oturdu.

Müdür bir süre bekledi. Sonra yerdeki dişlerini topladı. Bir zarfa koydu hepsini. Biraz daha durdu. Sonra telefonu çevirdi. Bir iki yere «fonotel» yazdırdı.

Birkaç saat sonra iki jandarma geldi karakoldan. Refiği götürdüler. Refik ömründe ilk kez yalan söylemeyi denedi. Ama başaramadı. «Makamı işgal»den kovuşturma açtılar hakkında. İşinden olacağı gibi, hapse de atılacaktı. Öyle diyorlardı. İçine korku salıyorlardı. Cafer gidip Eşenin Cabbarı gördü. Olanları olduğu gibi anlattı. Cabbar, «Bu işi burada küllemek gerekir yeğenim!» dedi. Hemen iş el koyması gerekiyordu. Kalkıp karakola gitti doğruca. «Yaptığınız evrak yanlış yavu!» dedi. Sonra gelip Müdürü gördü. İki saat fiskos ettiler. Dosyayı yeni baştan ele alıp «doğru» olarak düzenlettiler. Refik yargılanmaktan kurtuldu. İşinden de atmadılar.

Cabbar, «Bunun böyle olması gerekir yeğenim!» dedi. «Çünkü öyle dövmüş yumuşatmış ki ayıyı Refik, bundan iyisi can sağlığıdır. Refiği atsak ne geçecek elimize? Müdü-

rü atsak ne geçecek? Bu gidecek, yenisi gelecek. Yeni geleni de böyle yumuşatıncaya kadar canımız çıkacak. Eyisi mi kalsın yerinde. Kalıp hizmet etsin sadıkane...»

Ama Cabbarın böyle düşündüğünü Refik bilmedi. İşin iç yüzünü biraz bilenler de`bilmediler.

Cafer: «Parti parti değil ki!» dedi içinden. «Refiği müdür yapacaklardı ki!» Güldü. «Bu kışından bacaklı züppe zeytini daha da mıhladılar yerine. İngiliz Amerikan dutkalıyla yapıştırdılar ki kopmaz, ayrılmaz!»

Kopup ayrılmadı uzun süre. Ama bir şey oldu. Herif o kurumda değildi artık. Onun oturur görüldüğü koltukta Refik oturuyordu sanki. Cafer de, kendi de, memurlar da biliyorlardı bunu.

«Aaaaah, bizden biri oturacak o koltuğa!» diyordu Cafer. Sonra dönüp Refiğe bakıyordu: «Dinime nikâhıma öyle yakışıyordun ki! Oturmuşken kalkmayacaktın valla!»

Refik de: «Eh...» diyordu. «Bir gün o da olur... Hele dur! Gün doğmadan neler doğar! Hele dur, Cafer kardeşlik!» diyordu.

(Yeni Dergi, Ocak, 76)

BORÇ PARA

Talip Apaydın (d. 1926) bu yıl da dergilerde düzenli çalışmasını yansıtan hikâyeleriyle yer aldı.

Kandil Omar sabah namazından çıkınca caminin kapısında durup yan yan geriye baktı. Kırçıl sakallı yüzü solgundu. Düşünceli bir duruşu vardı. Üşümek için ellerini kuşağına soktu, hiç faydası olmadı. Ta içinden gelen bir titreme başladı.

Köylüler birer ikişer camiden çıkıyorlardı. Paltosu olan paltosuna sarınıp yürüyordu. Hava iyice soğuktu. Omuzlarını bir iki oynattı. Kendini sıkıp koyverdi. Isınmağa çalıştı. «Çık gayri be deyyus,» dedi içinden. «Namazı kıldın iş. Daha ne beklersin?»

Tekrar geriye döndü. Kapı açılıp örtüldü ama, ne ağa, ne damadı görünmedi. «Tüh keşke içerde bekleseydik, diye söylendi. Burda üşüyeceğiz.»

Ağır ağır yürüdü. Üstü başı yalınkattı. Yamalı ceketinin içinde doğru dürüst bir işliğı bile yoktu. Kara lâstik ayakkabıları da yanlarından patlamıştı. Titremesi iyice artmıştı.

Yakubun köşeyi dönerken tekrar döndü. Hacı Selim ağa çıkmış geliyordu. Damadı Fahri de arkasındaydı. Paltolarına sarınmışlardı. Soğuk umurunda değildi ikisinin de. Konuşarak yürüyorlardı. «Beklesem mi, diye düşündü. Sonra vazgeçti. Bir aradayken olmaz. Gene tersler şimdi.» Eve doğru yöneldi.

Kaç gündür bir denk getirip söyliyememişti. Ağadan tekrar borç para istiyecekti. İki yüz lira. O kadar vermezse, yüz lira... Yüz liraya da razıydı. Çoluk çocuğa birer pazen urbalık, iki yük odun... Yarım teneke gaz... Kış ortasında çırılçıplak kalmışlardı. Durumları kötüydü.

Hacı Selim ağa faizle para verirdi. Ama herkese değil,

ödeyebilene verirdi. «Biz de öderiz emme adamın gözü kesmiyor. Sanki bizde parası kalacak. Kaç kere istediyssek vermedi. Bir de damadı Fahriye diyelim bakalım. Belki yardım eder. Ver baba Omar'da paran kalmaz, deyiverir. Onun da iyi bir tarafına gelir, verir...»

Düşünerek yürüyordu. Sabahın ayazında dişleri birbirine vuruyordu. İçi dışı buz gibi olmuştu. Eve girdi. Çoluk çocuk daha kalkmamışlardı. Çulların altında yatıyor, ısınmağa çalışıyorlardı.

— Hâlâ kalkmadınız mı? dedi. Öğlen oldu be. Daha ne yatarsınız?

— Uu, soğuk doldurdun içeri herif. Çabuk ört...

— Kalk diyorum düzü karı. Biz namazı kıldık geldik, sen hâlâ... Kalk!

Çolu çekip aldı üstünden. Kadın dört rakamı gibi kıvrılmış, iki önünde, bir arkasında üç çocukla ortada kalmakaldı. Çocuklar uyandılar. Isınmak için birbirlerine sokuldular.

Kadın doğrulup çolu tekrar üstlerine örttü.

— Siz kalkmayın hele, dedi. Yatın üşümeyin.

Kocasına döndü,

— Bugün gene pek soğuk ellâm? dedi.

— Soğuk ya. Soğuk olmaz mı? Zemherinin ortası.

— Ne ittîn, Hacı ağayı gördün mü?

— Yok. Şimdi gideceğim.

— Git aman deyim herif. Az bişey koparabilirsen, yazın çalışır öderiz. Öleceğiz valla.

Kandil Omar sıkıntıyla başını çevirdi.

— Biliyoruz be. Başlama gene dırdıra. Veriyor da almıyor muyuz, allah allah...

Soyunmadan girdi, çocukların yanına uzandı. Örtüyü kendi üstüne doğru çekti. Titremesi bir türlü durmuyordu.

Kadın ocağa doğru baktı. Geriye gitti geldi. Ne edeceğini bilemiyordu. Ellerini koynuna soktu. İncelmiş bedenini soğuktan titriyordu.

— Ben gideyim mi? diye sordu.

Kandil Omar başını çıkarıp baktı,

— Nereye?

— Hacı Selim ağaya. Ben söyleyim istersen. «Borç pa-

ra ver» diyeyim.

Omar gözünü ağarttı,

— Adamı ayağa kaldırma bak, dedi. Leşini sererim ha!

— Niye herif, ne olmuş ki? Borç para istiyoruz. Hırsızlık etmiyoruz ya?

— Sus diyorum!

— Sana vermez de belki bana verir. Halimizi anlatırım. «Çoluk çocuk donacağız ağa» derim. Belki acır...

— Sus karı, kalamı bozma bak! Biz öldük mü de sen gidiyorsun? O nasıl konuşma öyle?

— İyi ya, peki.

Ocağın önüne gitti. Yakacak birşeyler arandı, yoktu. Tamtakır kalmışlardı. Sedirdeki eski çulu alıp omuzlarına örttü. «Ne edeyim ben, nerelere gideyim, diye söylendi. Yaz gününü değil ki kırlardan çalı çırpı toplayım. Sen bilirsin yarabbi...»

Yokluk, çaresizlik burnunu sızlatıyordu. Dokunsalar ağlıyacaktı.

Kocasının lâstik ayakkabılarını giyip dışarı çıktı. Dondurucu bir soğuk vardı. Köye doğru bakındı. Evler, damlar, duman tüten bacalar, her şey düşman gibi uzaktı. Kimse dönüp bakmıyordu kendilerine. Herkes arkasını dönmüştü sanki. «Allaah... diye soludu. Sen yardım et allah!»

Tekrar içeri girdi. Çelimsiz bedeni buz kesilmişti. Eski çulun ucunu usulca kaldırıp altına girdi tekrar. Küçük kızı büzülmüş uyuyordu. Titriyerek kımıldandı. O bari üşümesin diye sarılmadı. Biraz uzak durdu.

— Ne oldu, gene mi yattın?

— Ne edeyim herif, donuyorum. Yakacak bir şey yok.

Kandil Omar cevap vermedi. Burnundan kötü kötü soludu. Bir şeylere kızıyordu, ama neye kızdığını bilmiyordu. «Cinsini cibilliyetini...» diyerek uzun uzun sövdü. Sonra sustu. Bir zaman ses çıkmadı evden.

Büyük oğlan uyanıktı ama bir iş buyururlar diye hiç kımıldamıyordu. Karnı acıkmıştı. Şimdi sıcak bir çorba içselerdi. Sonra bir koşu okula gitseydi. Sınıfın sobası yandı nasıl olsa. Orada ısınırdı. Onu düşünüyordu.

Başını çevirip pencere dedikleri ufak deliğe baktı. Dışarısı iyice ışıdı.

— Okul zamanı geldi mi baba? diye sordu korkarak.

— Ne bileyim lan? dedi babası. Okulun çobanı mıyım ben?

— Gelmiştir Hasan, dedi anası usulca. Hadi git oğul. Tekneden ekmek al, yiyerek git. Orada ısınırsın hem.

Hasan kalkıp yürüdü. Çelimsiz bir çocuktü. Kara min-tanı solmuş, boz bir renk almıştı. Sirtında ceketi yoktu. Dışarı çıkınca çeneleri birbirine vurmağa başladı.

Kandil Omar sırtüstü döndü. En çok arkaları üşüyordu nedense. Omuzlarını, belini ısıtmağa çalıştı.

—Oof dünya of, diye inledi. Başka bir söz bulamadı söyleyecek.

Karısı sesini tatlılaştırdı.

— Hadi herif, dedi. Git de şu ağayı gör, ne olursun. Belki insan tarafına gelir de biraz borç para verir. Bi git bakalım.

— Gideceğiz dedik be, dur. Önce ısınalım hele. Dışar-daki soğuğu biliyon mu sen?

Kadın cevap vermedi. Gözlerini yummuş, usul usul ba-şını sallıyordu. «Allahım bir yol göster» diye yalvarmağa başladı. Ağlamamak için kendini tutuyordu.

Biraz sonra Kandil Omar doğruldu. Bir şey söylemeden kara lâstikleri giyip yürüdü. Evin köşesini dönünce tam karşıdan esen soğuk rüzgârı göğüsledi. Her yeri bir anda buz kesildi. Dişlerini sıkıp sövdü içinden. «Adamı uçuracak be. Vay dinini... Böyle şey görmedim ben.»

Fahrinin kapıya varıp yumrukladı. Bir zaman açılmadı kapı. Ellerini koltuk altlarına soktu. Sirtında hiç giysi yokmuş gibi üşüyordu.

Fahrinin karısı pencereden baktı. İyi beslenmiş dolgun bir tazeydi.

— Ne istiyon? diye başıyla sordu.

— Fahri efendi yok mu evde?

— Yok. Az önce kahveye gitti.

Kandil Omarın içi bulandı. Bir şey kırılır gibi oldu. «Tüü...» diye söylendi. Geri dönüp yürüdü. Çökük omuzları iyice çöktü. Yıkılmamak için kendini tutuyordu.

Kahveye varınca yavaşladı. İçeri girse hemen çayı da-yarlardı. Çay parası yoktu. Pencereye eğilip baktı. Fahri sandalyeye kaykılmış, birisiyle kâğıt oynuyordu. Çağırsa gelmezdi. Kendisi girse... Hiç olmazsa bir ısınırız diye dü-

şündü.

Kapıyı usulca açıp girdi. Yıkık, korkak bir yüzü vardı. Birisi azarlıyacak diye çekiniyordu. Masaya doğru yanaştı.

— Fahri efendi, diye yalvardı. Az gelsene şöyle...

— He! Ne diyeceksin, burda söyle?

— Şey...

Kulağına doğru eğildi.

— Hacı ağaya söylesen de, bana faiziyle acık para...

— Ne, faiziyle mi? Kah kah... Sen faizi nerde bulacaksın lan?

— Şey, yazın çalışır öderiz. Evde çoluk çocuk, üst baş... Odun da bitti. Hadi gözünü seveyim, ne olursun?

Bir yandan kahveci Nedime bakıyordu. Çay getirmese diye. Şimdi sıcak bir çay içmek iyi olurdu ama para yoktu. Bir çay için rezil ederdi adamı. Getirmese iyiydi.

Tekrar eğildi,

— Fahri efendi, gözünü seveyim ne olursun. Valla pek muhtacım. Şu iyiliği yap bana. Odun alacağım, çocuklara pazen alacağım.

— Kendinden istesene be, niye bana söylyorsun?

— Bana vermedi Fahri efendi.

— Ne dedi?

— Tarlan tabanın yok, dedi.

— Yazın çalışır öderiz hani. Sen söylersen verir

— Yok aslanım yok. Ben karışmam. Neme lâzım? Git kendin iste.

Kandil Omar boynunu büktü. Ayakta dikildi kaldı. Bir söz bulup söyleyemiyordu. Kafası karanlık içinde kaldı.

Biraz sonra döndü yürüdü.

RÜSTEM AGA ZORDA

Mehmet Başaran (d. 1926) şiirler, hikâyeler yayımladı. Sarsıcı konulara yönelme isteğinde olduğu izlenimini verdi.

Doktordan döndükten sonra karısını çökmüş buldu. Ocakbaşında, ambar aralığında gözlerini silerken yakalıyordu ikide bir. Ne değin gizlemeğe çalışsa, ağladığı belli oluyordu. Dalgınlaşmıştı da... Yapacağı işi unutuveriyordu. Kadın kısmının yüreği yufka olur, doktorun dediklerini iyi anlıyamamıştır da, kuruntu yapıyordur belki diye düşündü başlangıçta. Suskunluğu, davranışları felâket ağırlığına bürününce dayanamadı, çocuklara belli etmeden bir köşede:

«Beri bak dedi, n'oluyor sana böyle? Onmaz bir hastalık mıymış yoksa? Soyumuzda ince hastalıktan ney, giden de yok ama... Umutsuz mu dedi doktor?»

Düşecek gibi olmuş, dudakları titriyerek, kızarık gözlerle, kaçarcasına uzaklaşmıştı karısı.

Kızı Güllü'leriydi hasta olan. İki oğlunun ikisi de turp gibiydi maşallah... Küçüğü ilkokul beşteydi. Dikmiş kafayı, «okuyacağım ben», diyordu. Kitap düşmüyordu elinden hiç... Eh madem meraklıydı, gidebileceği yere değin gitsindi bakalım, yolunu bulursa... Kocca adam olmuştu büyüğü, evin yükünü omuzlamıştı yarıyariya. Kardeş kardeş benzemiyordu işte, bu tutuktu biraz; lâfı çengelle çekip almak lâzımdı ağzından. Sinik bir şeydi... Dayılarına çekmişti zaar. Akranlarına da sokulmuyordu pek. Komşular: «Salih ağırbaşlı çocuk... Salih gibi var mı?» diyorlardı ya, kulakasına.. «İş yapıyorsun iyi güzel, azıcık ta kendini göster be çocuk...»

Doğuştan narindi kız, geçirmediği hastalık yok gibiydi.. Çok üzmüştü onları çok... İki günde bir bademcikleri şişer, ateşi çıkıverirdi. Beniz olurdu horoz ibiği gibi. Az

mı koçanlarla paralatmışlardı boğazını Kösoğlu Zeyneb'e. Sonra sonra boylamıştı... Ne derler hani, oğlan buğday, kız çavdar gibi büyürmüş.. İşte öyle... Güzel kızdı doğrusu. Akrabalar anasına benzetiyorlardı. Ona kalırsa Necmiye Abilasının küçüklüğüydü tıpkı... Sarı saçlar, mavi gözler... Dostları takırlırlardı bazan:

«Senin kızı Allah övmüş övmüş de yaratmış Rüstem» derlerdi, bir benzeri yok köyde... Ne kadar «başlık» istesen hakkındır büyüdüğünde...

Belli etmiyordu ya, içi kabarıyordu onun da...

«Güllü'nün hali kötü» demişti bir sabah anası. «Karnının ağrısından duramıyor. Sancılanıyor ki, yerleri tırmalamacasına. Belki göbeği kaçmıştır diye süpürge sapıyla buktüm, para etmedi. Öğürtü de var... Kimilerinde «belli zamanlar çok zarplı olurmuş» o da değil... Kum mu vardır, nedir böbreklerinde? Yokladım, şiş geldi biraz bana karnı. Bütün yaz orağa çapaya gönderdik komşularla... Boyuna ağasıyla tarlalardaydı... Yarış marış ettiler de, içerden bir yerlerini mi koparttırdı kimbilir? Pek övüyorlar Hatice doktoru, bulup buluştursan da vakitle götürmeğe mi çalışsak ne yapsak? Ha ne dersin?»

Ne desindi? Koşmuş, yalvar yakar gündöndüyle ödenmek üzere yüz lira almıştı Eyriboyundan. Bedavaya gidecekti emecikleri ama, düşünülür müydü öyle bir sırada...

Gelgelelim düzeleceğine kötülemişti doktordan döndükten sonra iş. Hemen hiç göremiyordu Güllü'yü, sofraya gelmiyordu. On beşinde dal gibi kız, biricik Güllü'leri yolcu muydu ne? Bebekken ölenlere pek yanmıyordu insan. Lâkin meydana çıktıktan sonra evlât acısı göstermesindi Tanrı... Dayanılmazdı doğrusu... Ne olabilirdi böyle birdenbire? Aklı almıyordu. Doktor yanılmış olmasındı sakın? Öyle ya, az mı yanılıyorlardı? Tezine, işi anlayıp, daha büyüklerine götürmeğe çalışmalıydı olmazsa...

Yeniden sıkıştırdı karısını. Sert davrandı biraz da. Ayılıp bayılmalarına bakmayıp:

«Senin bildiğini benim de bilmem gerek... Sen anasıysan, ben de babasıyım» dedi. «Kötü bir dert de olsa, elimizi kolumuzu bağlayıp oturamayız. Gerekirse öküzü arabayı satar, daha büyük doktorlara gideriz...»

Karısında da dayanacak hal kalmamıştı gayrı. Öldüre-

cekti bu iş onu. «Ah, ah benim karayazılı başım» diye al-nını yumruklayarak boşandı... «Kimseleri kınamadım, kim-selerin kötülüğünü istemedim. Tanrım neydi suçumuz? Ne-den reva gördün bunu bize? Gayrı nasıl çıkarız insan içi-ne? Silinir mi bu leke hiç? Ele açılacak dert değil ki, açıp akıl sorayım, çaresi yok ki, çare arayım. Ah, ana olacağı-ma...»

Diziyor diziyor, saçını başını yolup dövünüyordu...

Elif «gebe» demişti doktor.

«Neeh!.. Gebe mi? Aklını mı kaçırdın sen kadın?

Başına balyozla vurulmuşa dönmüştü Rüstem... Bi-za-man sonra «Vay dedi, vay!.. Şimdi yıkıldım işte... Gebey-miş ha? Peki kimden?..»

Çok yalvarmış, çok sıkıştırmış, korkutmağa çalışmış gene de bir şey alamamıştı ağzından Dudu kadın. Taştan ses çıkıyor, öldür Allah Güllü'den çıkmıyordu. Ağzı kilit-lenmişti. Gün günden büyüyordu karnı. Büsbütün gizlene-mez hale gelecekti yakında. Rezillik yeri göğü tutacaktı o zaman... Hey Tanrım, durulur muydu gayrı bu köyde?

Riistem karanlıklara batmıştı, bitmişti Rüstem... Yok-sul da olsa, namus için yaşardı dünyada insan... Soyunun namusu iki paralık olmuştu işte. Ölüm paklıktı bunun ya-nında. Keşke hastalığı onmaz olsaydı da, ölseydi böyle ola-cağına. Bilirlerdi ki, tertemiz girmiştir toprağa... Gözleri akıncaya değin ağlasalar bundan iyiydi.. «Vay be!. Vay ki vay!.. Bugünleri de mi görecekti Rüstem? Evlerinin yakışı-ğı, yüzlerinin karası mı olacaktı?..

Yemedi, içmedi, uyumadı; dikti gözlerini boşluğa, taş gibi sabahladı öyle... Yüzü incelmış, saçları ağarıvermişti. Aklına ziyan getirecek diye korkuyordu karısı. Kesin bir karara varmış gibi ağır ağır doğruldu sabahleyin. Uzandı çiftesini aldı ambardan. Kızılıcak deyneginin ucuna bağla-dığı bir çaputla uzun uzun sildi namluyu. Yukarıya kal-dırıp içine baktı.. Bıçak ucu gibi bir pırıltı iniyordu göz-lerine. Fişeklere domuz kurşunu koyup sıkıladı mı, hiçbir canlı duramazdı karşısında... Biterse böyle bitecekti bu iş gayrı...

Büyük oğluna, Salih'in pısırlıklığına kızıyordu boyuna... Doğru dürüst bir aga olsa, kuş uçurtmazdı kardaşının yö-resinde... Kim ardında dolanıyor, kim nasıl gözle bakıyor

bilirdi. Diyelim Güllü'nün hoşlandığı bir delikanlı var, gözlerini dört açar, anasını da uyarırdı. Kodoşları, aracıları yaklaştırmazdı kardaşına. Ağa ne demekti be!.. Saba bir hal olsa kendisine o koruyacak, o başgöz edecekti onları... Yazık, yazık!.. Karısı da iyi analık edememiş, kızının gözünü açamamıştı doğrusu...

Tüfeği dizlerinin üzerine koydu. Ne edip edip, kızı bu hale koyanı bulmak gerekiyordu. Bir buldu mu, dayıyacaktı göğsüne çiftmeyi:

«Bre namussuz! Bre alçak!..» diyecekti. «Pis canını cehenneme yollamadan temizle bu boku...» Boynunu kırıp: «Ben ettini Rüstem Ağa, sen etme...» derse alelacele bir düğünle kırılıp sarılacaktı iş... Yoook, terslenirse gözünü kırpmadan dokunacaktı tetiğe... Sonu dammış, ipmiş umrunda değildi... Namusu temizlenecekti ya...

Karısını çağırdı. Tüfek elindeydi. İçine domuz kurşunu koyduğu fişekleri namluya sürdü. «Çat!» diye kapattı hırsıla. Kararını bildirdi sonra. Hemen gidip Güllü'yle konuşmalıydı... Hık mık dinlemiyordu, yitirecek vakti yoktu...

Ama rızasıyla olmuş bir işse, onu da bildirecekti. Kan-sız temizlenemezdi bu iş.

Ağlıyarak dizlerine kapanan Dudu'yu itti:

«Şimdi ağlıyacağına vaktiyle kızının gözünü açsaydın» dedi, «açsaydın da, bu hallere düşürmeseydin bizi...»

Korkacak bir şey yoktu. Salih koca adamdı... Başına bir şey gelirse boş kalacak değildi yeri...

Ayakları dolaşarak kızının yanına vardı Dudu, Bağrışmalara kulak kabartan Güllü yere kapanmıştı. Anası konuştuğu omuzları sarsılmağa başladı.

Hıçkırıktan boğuluyor, fenalıklar geçiriyordu.

Anası ağır sözler söyleyip basıldıkça:

«Varmayın üstüme ana, varmayın üstüme» diye yalvarıyordu. «Neyi söyliyeyim? Öldürün beni varmayın üstüme...»

Elinde çiftyle kapıda dikilen Rüstem'in gözleri karar-dı... «Öldürçymişiz de, varmiyaymışız üstüne...» Çıldırmış mıydı bu kız? Anasından babasından üstün mü tutuyordu elin itini? Ağzını şimdi yumacağına, karnını şişirene direnseydi ya:

«Beri bak rezil!. Beri bak yüz karası!..» diye gürledi.. «Başımıza getirdiğin yetmiyormuş gibi, bir de saklıyor musun o ırz düşmanını? Yemedim dizdim, geymedim geydirdim.. Evimin bir kızıydın, davulla zurnayla, telli duvakıyla, sabun kokulu, tertemiz bir gelin... Söyle!. Çabuk söyle diyorım sana dünyamızı zından cdeni!.. Belki bir çaresi bulunur daha...»

Ses soluk çıkmadı Güllü'den, ölü gibi kaldı bir süre öyle... Sonra fırladı kalktı birden... Saçları darmadağındı. Tanımıyormuş gibi boş boş baktı anasına babasına, ölgün bir sesle:

«Agam,» dedi, «Salih Agam beni bu hale getiren... Ardınçlı tarlada oldu... 'Asarım kendimi kimseye söylersen' demişti bana...»

Donup kaldılar...

(Varlık, Ağustos, 767)

SULTAN KURBAN

Demirtaş Ceyhun (d. 1934) mimarlığın, dergiciliğin yanı sıra hikâyeciliğini de arada bir yayınladığı hikâyelerle sürdürüyor.

Gözü çıkasica, ha babam yağıyor. Bugün ikinci günü. Ortalık daha şöyle böyle ağarmıştı ki dün sabah, başladı. Karardı, gece oldu, sonra gene ağarır gibi oldu, gün oldu, habire yağıyor. Çinko damın üstüne çıkmış da, pıtır pıtır gezinir durur sanki. Rüzgâr da, yandan yandan savururince, duvarlar — çamur sıvalı, sedirden — nasıl seyriyor.

Uy uy uyuyuy, batasicanın sancısı gene başladı. Bilmem mi, bir yandan bu yağmur, bir yandan içimdeki bu ur beni yeyip bitirecek. Ne zaman dinmişti? Kurbağalar ötüyordu. Sancılar geldi mi, uyku durak nedir, gözüme girmiyor. Gayri dinle babam dinle geceyi. Binbir çeşit, tevür tüvür kuşu, böcüyü, börtüyü dinle ki, sabah ola. Kurbağalara, ilk sıralar bozulurdum ama, git git bir alıştım ki... Sancımı bilirler de, bağırlar gibi. Uy uy uyuyuy deeeert... içime bir boz yılan akmış sanki. Dalıvermişim de, farkında bilem olmamışım, bacaklarımın arasından akmış girmiş. Gözün çıksın boz yılan, emi?.. Batasica, kadınlığımı mı kalmış benim? Yıllar var kirlendiğim mirlendiğim yok, kesilmişim. Uy uy uyuyuy... Biliyorum, halımdan bir kurbağalar anlıyor. Ben ne zaman başlıyorum vraklamaya, derakap onlar da başlıyorlar. Gelin olacak domuz, ilk sıralar «ana da, ana» der, uyanırdı ya, alıştı itin dölü. Zıbarıp yatıyor yanımda da, gözünü bilem kırpmıyor. Nasıl oldu?.. Nasıl oldu?.. batsın inşallah, bilmem mi, bir yılan aktı ki içime, çöreklenip oturdu. Bir oturdu, kocamış kadının şeyi mi olurmuş, birden bir kirlendim ki... Nasıl?.. Breh breh... İşte o gün bugündür kesilmez kirlenmem... Kanım iliğim çekildi de, kurudum kaldım sanırdım. Gayri iflâh etmez bu

ur beniii, bilirim... Uy uy uyuyuy...

O kadar yaş yaşa sen, o kadar çocuk doğur, bir bok olmasın da, tam yünup arınıp namaza zikre duracağın sıra, kirlenmen bitmesin. Yani, şey mi bu? Hak mı bu, yani? İçime oturttun bu kuzulkurtu da, sonracığıma göndere göndere kurbağaları mı gönderdin bana yardıma allahım? A senin de boyun devrilsin inşa'lah. Ne mi gördün? Ne mi gördün de, beni bu hallara koydun sanki? De bakalım şimdi... De ki, bir belleyeyim; şimdiye dek her bir boku sana şikâyetlenirdim, peki, seni kimlere şikâyetleneyim? Uy uy uyuyuy... Gözü çıkasica gene ayaklandı, kıvrandır... Bok var, bok. Kıvran... Ye içimi, ye... Uy uy uyuyuy... Kirlenmem bitmez ki, bir abdest alabileyim. Soykası batasica, bellem Çakıt suyu bana, dinmez. Bağırın bre kurbağalar, bağırın. Benim can yoldaşlarım, bağırın bre. Ben sizin ananızım be... Neredesiniz körolasicalar? Diliniz boğazınıza mı aktı? Yağmur başladı, sustunuz. N'oldu?

Uy uy uyuyuy!...

Kurbağalar sustu, yağmur başladı. Kurbağaların sustuğunun bugün ikinci günü mü ne? Yok yok kıız, kurbağalar susup da yağmur başlamadı, yağmur başladı da kurbağalar sustu. İlk yağmur mu başladı, ilk kurbağalar mı sustu, unuttum vallaha. Unuttum ya, bildin mi kız Sultan, yağmur başladı kurbağalar sustu, kurbağalar sustu yağmur başladı, her ne boksa işte, yılan da şıppadak kıvranmayı durdurdu ha. Durdurdu yaaa. Kıvranmayı durdurdu da, körolasica yağmur durmayı bilmedi. Bir başladı, dur durak yok artık. Bilirim bilirim, bir başladı mı, yağar bu, üç beş gün demez yağar. Hava bahara döndü müydü böylesi, zıkkımın kökü, yağar da yağar.

Şehre göçtüğümüz yıl da böyle yağmıştı, bildin mi kıız?.. Hani, yağdı yağdı da, dünyayı hâk ile yeksan ettiydi. Bilmen mi ki... Üç gün mü, beş gün mü, yağ babam yağ. Gök delindiymi sanırsın. Babam benim, köy yerde ağaydı. Ne ki, bizim oraların töresine göre, kız kısmı el artığıdır, pılsını pırtısını bohçasını verirsin terkisine, kocasının eline de tutuşturursun üç beş kuruş ağaysan şayet, gider. Ne vermiş babam çeyiz olarak, yüklemiş gelmiştik dayımın kağnisına. Köylü kısmı da, bildiğim kadarıyla, topraktan kolay kolay kopamaz haaa... Şehre vardık da işte

kınız, döndük dolaştık, şehirin dışını, Papazınbahçesini bulduk, gittik gittik, nehirin kıyıcığında, sebze bahçelerinin ortasına kurulduk. Ne bilirsin, bizim köy ovanın ortasındadır, nehirden mehirden habarımız mı var. Omarın, candarma olarak askerliğini yapardı bizim köyde. Onbaşıydı. Bil ki karakol kumandanı. Okuma yazması var yani. Mektep medrese görmüş. Efendi. Babam, zengin, köyün ağası ya; okuma yazma bilir, efendidir diyerekten, başlıktan maşıktan söz açmadan, he'lemiş. Kız kısmının kıymatı yok bizim törede, dedim ya. Candarmalar, bizim eve kolay girer çıkar, göre göre ben de gönüllemişim, tabii ben de he'ledim. Şehre gidecem diyorum. Okur yazar bizim Omar, memur olacak diyorum. Şehirin memurluğu, bil ki köyün candarma kumandanlığı yani. Şehir yer gibi var mı?..

«Kız Elifff, gözü körolasica, nerelerdesin?..»

Çoluk çocuk sabahtan beri yok oldular. Şu anam da n'apar acep der mi ki, batasica. Bilmem mi?.. Ölmemi beklerler. Doğuracağıma sıcsaydım keşke o avrat budalası oğlanı, ah. Bir oldular o hayınla, ölmemi beklerler bilmem mi?.. Bu yağmurda kıyamette nereye giderler ki? Uy uy uyuyuy... Körolasica yılan iyi ayaklandı gene. Zıkkımın kökü inşallah...

Dinmez, dinmez bu yağmur. Üç beş gün demez daha, vağar. Tıpkı şehre göçtüğümüz yılki gibi, bilmem mi?.. Ne yağmıştı ya... Köylü kafası, n'olacak, öküz kafası. Vardık vardık da, ırmağın burnunun dibini bulduk ev yapacak yer olarak. Setin hemen kıyıcığına yerleştik. Köyden doğru buraya mı gelmiştik ki? Bunadın kız Sultan sen. Hatırlamıyor anam. Allahıma bunadın kız sen... Ah aah, bir beliklerim vardı köyden geldiğimde, sağrılarımın üstünde hop hop ederdi yürürkene. Arkadan, sanırsın Arab'ın Şam'ından gelmiş bir yağız kısrak. Kızkene, ağa kızıyım diye, çulum çaputum bol. Burmalarım, gümüş tokalı kemerlerim falan bol. «Ulan avrat,» — demişti bizim Omar, şehirc geldiğimizde — «şehir yerde, okuma yazma bilmeveni adamdan saymazlar, bilesin. Üstelik de, bir cumhuriyet kâtibinin avradısın bugüne bugün, unutmaa. De bakalım,» demişti de, okuma yazma kurslarına gitmiştim akşamları. Ama gel sor, nerde o kafa bende. Bilmez gibi... Ne elime bir iş yakışır, ne de bendeki bu kafa bir şey

bulgulayabilir, bilmem mi... Yakışmaz ulan eşşek kafalı Sultan, senin eline bir iş yakışmaz. Şu çevgen gibi ellerle oya moya mı olabilirmiş be?.. Baksana şu ellere, iğne miğne mi tutabilir ki şu çalı gibi parmaklar? Bilmez gibi... De bakalım, bu yaşa geldin, sığır gütmek, davar gütmek, buzağının elinden alıp inek sağlamak, bir de herifin altına yatmak sığır gibi, bilebildiklerinin topu bunlar işte, yalan mı? Bu yaşa geldin de, bir gün olsun, şöyle avrat gibi bir avratlığını bildin mi heç kıız? Avrat gibi bir avrat olabildin mi ki? Uy uy uyuyuy... Vardın, gidiyorsun işte... Çocuk beledin, bok yıkadın, çul tokaçladın, evrağaç tıkırdattın sacın üstünde, doldurdun dünyayı, tamam, gidiyorsun işte. Bu ur seni iflâh etmez gayri. Uy uy uyuyuyuy...

Nereye gitti bu domuz avrat be? Çocukları kaptı da, nereye gitti acep bu domuz gelin, kıız? Anam da evde yalnızdı der mi ki? Boyu devrilsin inşallah. Devrilmez bağına yatsın. Uy uy uyuyuyuy... O ne, o? Altımdaki çul mu ıslandı ne? Gene kan boşandı demek. Bu kadar kan nereden gelir yarabbi? Tabanının altını yaladığım, nereden gelir kaşık kadar avrattan bu kadar kan? Hele hele?. Su mu, dedin?.. Vay vay vay, su mu basmış kız evin tabanını? Vay gözü çıkasica, cılık çamura bulandı elim. Evlâdsız bağına yatasın inşallah domuz gelin. Akşama ben de bunu sordurtmazsam sana ulan mundar avrat.

«Kız Elifff, boyu devrilesice, nerelerdesin? Cılık suya kestim kıız. Gel hele, gel. Gel hele, benim maral gelinim. Benim cerenim, gel hele, gel anam, gel de bak bir, anan su içinde kaldı!..»

Şehre göçtüğümüz yıld yaa... Kırk mıydı, elli miydi, neydi?.. Tıpkı böyle, yağmış babam yağmıştı yaaa... Hani, sabahlara dek çömelmiş kalmıştık setin üstünde. Millet bir birikmişti ki setin üstüne, başına çul geçiren suyun kıyıcığına çökmüş, çöp diker dururdu, ha su yükselecek de çöpü yutacak mı diyerekten. Irmak da bir ırmak olmuş, breh breh, bir umman say. Bir kıyısından karşı kıyısı zor görülür. Çamur gibi ki... Kıp kızıl kan. Portakal bahçelerini falan, doldurmuş, sökmüş sökmüş götürmüş. Yukarılardan bulduklarını da sürükler sürükler getirir. Kocaman kocaman çam kütükleri, kabukları, kozalakları, pürleri... İt ölüsü, at ölüsü... Bir de hırslı... Amanın... Gümbür güm-

bür gümülde. Sudan, o gün bugündür işte, korkarım ben anam. Karşısında ne dayanabilirmiş ki meğer suyun?.. Yaa.. Setin kıyıcığına çömelmiştik, elhamlar, kulûfallahılar ağzımızda, çöpler suda boğuldukça, hele bir çöp daha. Suyun yükselmesi bir dursa. Milletin bir kısmı da dağılmış, köstebek deliklerini gözler. Gözler ki, set patlamaya. Ah boyun devrilsin emi herif, ne deyim ki sana, o kadar yalvardım, heç olmazsa sandığımla dikiş makinamı Merzuk beylerin evine taşıyak diye. Adam, bilirmiş ırmağın ne afat olduğunu da, evin altını taşdan yaptırmış ve de, üstüne de bir kat çıkırtmış. Dedim o kadar, adamın evi, iki katlı, taşdan, hem kolay kolay yıkılamaz, hem de su, altına girse üstüne girebilemez. N'olur, dikiş makinamla sandığımı evlerinin bir köşeciğine koyak heç olmazsa. Boyun kırar mı? Candarma olarak köy yerde kumandanlık kolay tabii. Lâf dinler mi?.. Bir de hayın karanlık. Setin üstü mahşer. Kız kızan, çoluk çocuk, herif avrat birikmiş setin üstüne. Kimi dua okur allah allah diyerekten, kimi ağlar, kimi çığırır. Bakarsın bir habar gelir şehirden yana, Çakıt da taşmış, üç metre sel geliyormuş diyerekten. Zaten, yağmur tepeden haşır haşır. Su, olmuş bir azgın yedi başlı ejderha. Bense, şerbeti daha dün içilmiş lohusayım. Binali'mi sarmış sarmalamış, bastırmışım bağrıma. Yağmur habire yağar ince ince, sinsi sinsi. İliklerimize işlemiş. Kadasını aldığım bebem, tir tir titrer kucağımda. Kimisi şemsiye açmış, kimisi bir çula sarınmış, kimisi cııldak sırlıklam, gözlerimiz tekmil, suyun kıyıcığına diktiğimiz çöplerde. Muştı bekleriz birbirimizden, suyun yükselmesi durdu, su alçalıyor falan diyerekten. Domuz yağmur, tıpkı böyle, yağar babam yağar. Din iman yok. Nuh tufanı sanki bana. Sabaha karşıydı yaa... Artık çöp çöp diyecek yer mi kalmış setin eteğinde? Silme bir azgın su. Kızıl mı kızıl, kan gibi. Nasıl da gümbürde körolasica.

Uy uy uyuyuyuy... Yorgan yatak cııldak suya kesti kız. Altım ıslandıkça daha mı çok azar acep bu içimdeki ur? Hıı? Bu içimdeki boz yılan, sevmez mi acep suyu? Uy uyuyuyuy... Kurbağalar da çekti gitti... Kurbağalar vraklasaydı, belkim öfkesi yatışırdı batasicanın. Uy uy uyuyuyuy... Hele kız Sultan, muskayı n'aptın muskayı? Tövbe yarabbi, ya erirse şimdi suda? Düzenbaz deyyusun yaz-

dığının bir hayrını mı gördün sanki ya, tövbe... Nereye koy-
muştun kız? Uy uy uyuyuyuy... Al canımı, kurtar beni ar-
tık allahım... Ayağının altını yalayım, ne kötülüğümü gör-
dün, kurtar beni... Uy uy uyuyuyuy... Anam anam anam...
Nereye gitti bu muska kız?..

«Kız Elifff!..»

Ulan fallik, ulan orospu, ulan domuz gelin, ulan büyü-
cü avrat, boyun devrilsin de altında kalsın inşallah, emi?
Bıraktın gittin beni demek... Büyüledin, gittin cadı, bilmem
mi?.. Muska diye yadığının altına soktuğun... bildim bil-
dim... büyü. Ulan Binali, ben de senin, öbür dünyada iki
yakana birden sarılmazsam... Ulan avrat budalası herif,
adam oldun başıma da, avradınla el birliği edip, beni kur-
ban verdin haa... Bir bir demezsem ulan yaptıklarını. Bu-
nun için mi büyüttüm ulan seni? Beni, böyle su azgınının
önüne kurban diye atasın diyerekten mi emzirdim ulan?
Hıı? De bakalım... Gözüne dizine dursun inşallah emekle-
rim, emi? Nasıl da sokulurdun ya koynuma. Hele hele, tir
tir titriyordun da o gece, içime girecekmiş gibi sokulu-
yordun, unuttun mu?.. Dünya mı vardı gözümde? Aman be-
bem ıslanmasın, aman kadasını aldığım ıslanmasın diye,
alıcı kuş gibin kapaklanmışım da üstüne, kanatlarımı ge-
rivermişim. Ah cahil kafam, ah... Bütün dünyayı yel üfür-
dü, su götürdüydü de, senin kılına dokunamadıydı hiçbir
şey. De bakalım şimdi Sultan, ne içinmiş?.. Ah akılsız Sul-
tan, ah eşsek kafalı Sultan, ah aptal Sultan... Sabaha kar-
şıydı yaa. Yağmur, habire haşır haşır yağıyordu. Sabaha
karşıydı, bir çığlıktır koptu Ahras'ın evinin ordan: «Set ya-
rıldı, set yarıldı!..» Breh breh breh... Bir hücum eder su
bizim evlerin üstüne doğru. Kanlı su bir hücum eder. Ne
gelirse önüne kapar, hücum eder ki, allah allah... Omar'ım
fırladı, evin yanına vardı, suyu göğüsleyecek. Eşyaları kur-
taracak. Herkes bir şeyler kapar, setin üstüne yığar. San-
dık sepet, yorgan mitil. Çoluk çocuk, çulların altına küme
küme girmiş, titrer dururlar. Bir afat ki... Ana baba günü.
Baban Omar, fırlar fırlamaz yanımızdan, bağırdım ardın-
dan, boş ver herif diye, boş ver, malı batsın... Ama, lâf din-
ler mi ki? Malı batsın ya, sonra n'aparız? Suyu göğüsleye-
cek. Evin çevresinde dolandır durur, sırt verir arkasından.
Kapısını, takasını tekrar tekrar tıkar. Ama, sudur, dakka-

sında dolduruverdi bahçeleri. Set, oldu bir ada. Bahçeler, oldu bir umman. Su, adam boyunu geçti. Ben ciyak ciyak bağırırım habire, «Herif herif, malın allah belâsını ver-sin, malı batsın!..» O koca adam, o koca candarma kuman-danı, sesimi alır mı ki? Mal canın yongası oğul, ne bile-cen?.. Baban sudaydı Binali, allah konuşturuverdi seni, «Baba,» dedin ilk, ağladın, duydum. Koynuma koynuma so-kuldun da, «Baba,» dedin, başladın viyaklamaya. Kadası-sını aldığımı, sen «Baba!» diye çığırdın ama, duymadı ki baban. Setin üstüne çöktük bir, ama ne çöktük ya... Yağ-mur kaç gün haşır haşır yağmıştı, bilmem ki... Uy uy uyuyuyu... Gözün körolsun boz yılan...

Muska nerde kız, muska? Nereye sokmuştu ki? Büyü-cü avradın muskası nerde acep? Of off, bu boz yılan ye-di yedi de, bitiremedi beni. İnsan, ne tükenmezmiş me-ğer Uy uy uyuyuyu... Şurda olacaktı, yok. Yok, yok. Kör şeytan kör gözüne lanet... Hangi deliğe girdi batası-ca. Altımdaki çul da suya kesti. Erimeseydi bari. Büyü erir biterse, büyülenen de biter derler. Muskaysa ya cid-den... Nereye girdi acep? Uy uy uyuyuyu

«Kız Elifff!...»

Beni, böyle su azgınının önüne kurban olarak atasın diye mi büyüttüm ulan seni Binali?.. Nerden bilecen, Sul-tan avrat seni nasıl büyüttü! Nelere katlandı da, bu hal-lara getirdi. Ah kafasız Sultan, ah aptal Sultan. Nerden bilecek akılsız... Koca Omar'ımı evle birlikte yedi yuttu da, hırsı birden dindiye azgının, yatağına çekildi gittiye. Çamurun, milin içinde bir başımıza kaldıydık, çaresiz. Umudum köydeydi. Ama gel gör ki, köy nere, şehir nere. Sonracığıma, bir öğrendim, Omar'ım suyla boğuşa cebel-leşe uçup giderkene, babam da sıcak yatağında ölmemiş mi meğer. Babam ölmüş, dört avrattan, sekizi erkek on iki çocuğun on biri, kardaşlarım, bir üşüşmüşler ki malın pa-ranın üstüne, Sultan da yaşıyor mu dememişler. Yaa, Binali, kadasını aldığım, baban da, deden de aynı gün git-tiler, bizi milin ortasında per perişan bırakıp. Nerden bile-cen. Nasıl büyüdün de, bu hallara geldin? Yaa, bu anan Sultan, neler çekti, nerden bilecen? Bu anan Sultan, bül-lüğü sağolsun Binalimin dedi de, evinin yerine ev kurdu gene. Yaa..

Kurbağalar mı ötüyor? Hele hele? Kurbağalar vraklıyor mu? Susun. Kız Sultan duydun mu, kurbağalar vraklıyordu. Dinle dinle, bak. Kurbağalar ötüyor. Canım kurbağalar. Ananızım ben. Ötün, ötün. O boz yılanı içimde boğup öldüreceğim. Bir de muskayı bulsaydım. Yastığın içine sokmuştur belki domuz gelin. Doğrulamıyorum ki... Yüzünü yırtabilsem. Nerde o kuvvet ki! Nerde o kuvvet sende, kız Sultan! Baksana, çömçe gibi kaldın. İçine akan yılan kuvvet mi kodu sende ki.

Kim sesledi bana? «Kim o!..»

«Kız Eliff!.. Domuz, nerelerdesin?..»

Kim sesledi acep? Bu büyücü avrat da yok ki ortalıkla, çıka, baka. Dinle hele. Ne diyor? Anaaa!.. Set mi yarılmış? Set mi yarılmış dedi, dışarda koşan herif, kız?.. Anaaa!..

«Kıız!.. Kız Eliff!.. Ulan büyücü geliin, boyun devrilsin inşallah senin, emiii? Büyün tutmadı da, azgın selin önüne beni kurban mı attın ulan gâvur avrat?..»

Kurbağalar, kurbağalar!.. Set yarılmış, duydunuz mu? Omar'ım, benim yiğit Omar'ım, duydun mu, set yarılmış? Benim candarına kumandanı Omar'ım, set yarılmış set!.. Binali, boyun devrilsin, duymadın mı, set yarılmış diyorlar!.. Gözünün pınarı kuruyasınca yağmur, duymadın mı sanki, baksana, set yarılmış!.. Hem muska erimiş, hem set yarılmış!.. Gözünüz çıksın hepinizin emi!..

«Binaliiii!.. Büyücü avradın, gâvur avradın kodu gitti beni Binalii! Set yarılmış Binaliiii!.. Binaliiii!.. Set yarılmış Binaliiii!..»

(Yeni Dergi, Ağustos, 83)

CAHİT IRGAT

Cahit Irgat (d. 1916 — ö. 1971) bir süredir çektiği hastalıktan kurtulamadı. Yılın ilk yarısında yazdığı şiirler dergilerde ölümünden sonra da yer aldı.

KİMLİK

Horozlar ötünce uzun kocaman
Bellidir kimliğim yüzümdeki acıdan.

Acı insan soyulunca kabuktan
Öldürsem kendimi hiç acımadan
Karanlık bir avluda kalın duvarlı
Babacan bir ağaçta yüce boyumdan
Görsünler gittiğimi bu bok dünyadan.

Kim kime dum duma
Bir adam gitmiş güme
Karanlık bir avluda kalın duvarlı
Bin bir böcek koşar alnıma
Kimi allı kimi morlu

Horozlar ötünce uzun kocaman
Bellidir kimliğim yüzümdeki acıdan.

(Gelecek, Ağustos - Eylül, 4-5)

KOPUK GÜN

Mal'ını kaybetmiş kısırak
Sekişi acı nazlı
Boş denizde dalgaların geyiği
Çarpıyor boynuzunu kırarak.

Elbise askıları kırmızı sedir
Vantilatör beşyüz devir
Ve kadınlar aranır çöplükte kömür
Yağsa da bir yağmasa da bu yağmur.

Kopmuş günü yetmiş rengi
Athlar dört nala mahmuzlu
Onların ha yaşamak, bizim ağlamak
Toprağa basmış gökyüzü yalınayak.

Bir gemici vardiyada voltadır
Boynu bükük çocuklar şeker yalar sevinir
Bir adam karşı evde hep kitap okur
Bir hizmetçi türkü söyler, dokunur.

Solak çocuk topa vurdu soluyla
Ay göründü dilimiyle
Bey pazardan geliyor hanımıyla
Akşamcıdır içer içer sarılır.

Kundura kalıpları kırmızı sedir
Saat durmuş mevsim güzdür gecedir
Ezan sesi beş seriliş
Bir köpek olur.

Köylü kısmı çarığından bilinir
Cici beyim arabasına kurulur
Dar geçitten geçen yorulur
Biri ölür biri dirilir.

Yağsa da bir yağmasa da bir bu yağmur.

GECE YARISI

Geceyarılarım gösteriyor saat
Meydanlarda,
Bayram sevinçleri boşalıyor açlığa
Trenler çığlık çığlığa
Garda,
Geceyarılarım gösteriyor saat
Herkesin lokması körleri uyandıran
Ekmekler buram buram
Yatacağı, seveceği, okşayacağı
İnsanı olan insan,
Geceyarılarını gösteriyor saat
Ağır apartmanlar başımda kat kat
Gölgem tabanlarımda asfalt
Şenlikler bunalımlar volta vuruyor
Milyonlar susuyor, milyonlar uyuyor
Yandan önden artdan ilmiikli
Daracık uzun yanık türküler gibi
Loş sokaklar, boş sokaklar, dik yokuş
Hep bildiğim hep çıktığım indiğim
Kara mavi ibrişimle dokunmuş
Bir yağmur bir gökyüzü sicim sicim
Taksiler dolu otobüsler yoksulluk
Uykular boşalıyor gözlerc oluk oluk
Bir gece devrildi yığın yığın gecelere
Bir umut pencerelere,
Bir şarkı serçelere.

RIFAT ILGAZ

Rıfat Ilgaz (d. 1911) eski kitaplarından yaptığı seçmelere son yıllarda yazdıklarını da ekleyerek «Uzak Değil» adlı bir şiir kitabı yayımladı.

ÇENGELKÖY'DE TEMMUZLAR

Kirli Boğaz sularında Temmuz
Tarihten bir balık çorbasıdır
Dumanı üstünde
Beylerbeyi Sarayı ilerde
Kapısında nöbetçiler
Selânik'den kaldırılan Abdülhamid
Sanki yeni tutukludur içerde

Susuzluktan yanar kertenkeleler
Akrepler, kırkayaklar tutuşur
Bir bunalım ki ceviz ağaçlarından
Sineklerle yağar üstümüze
«Kerime Hatun» seslenir minareden
Uyuyabilirsen uyu, düşünebilirsen düşün
Abdülhamit karışır düşümüze

Bir Temmuz daha 1940 lardan
Şu Dilnişin'di bırakıp giden iskeleye beni
Zincir kelepçelerde asma kilit
Kaptanın çektiği düdük peşimden
Bir yakarış değildi dağa taş
Uyarıydı
Çılgık çılgıktı martılar
Bütün yaratıklara çağrı
İki süngü arasında bir ozan
Ozanın iki ciğeri verem
Kıyıda boylu boyunca bir okul
Uymuş da savaşın gidişine
Aynası yok bir sayrılarevi olmuş

Ayakları suya ermiş düşünür
Sayrılarevinde iki koğuş
Biri uyuz biri bitli
Sayrılar oturmuş kaşınır
Bir de üçüncü koğuş
Kapısı üstümüzden kitli

Saray Temmuz uykusunda yorgun
Sulara vurmuş mermeri
Radyoda bir marş kötürümler için
Yürüyebilirsen yürü.

(**Gelecek**, Ekim, 6)

A. KADİR

A. Kadir (d. 1917) dergilere pek şiir vermiyordu. Bu yıl «Gelecek» dergisinde yeni şiirleri çıktı.

KANLI ŞİİRLER

4.

Gözlerin akı gencecik.
Açılırlar kansız dünyalara.
Sarmış kollar aydınlıkları,
varmış kollar mutluluklara.

Döken kimler karanlığa bu kanı?

O gözler kalkacaklar ellerden.
O gözler konacaklar ellere.
Eller kapı kapı vuracak:
Bunları bir bir tanı.

Ölüler yalnayak, başaçık.
Gözlerin akı gencecik.
Açılırlar kansız dünyalara.

Eller ellere verir,
gözler gözleri görür,
kapılar kapıları tanır.

Kan köpük denizler gecelere,
öfkeler sabahlara uzanır.

(Gelecek, Ekim, 6)

ATTILÂ İLHAN

Attilâ İlhan (d. 1925) Varlık'da çıkan düzyazılarıyla özellikle eşcinsellik sorununa eğildi. Yeni Edebiyat'da da iki alaturka şiir yayımladı. «Yağmur Kaçağı» ile «Yasak Sevişmek» adlı kitaplarının yeni baskıları yapıldı.

FERAHFEZÂ

aynalarda kalsa da vazgeçilmez güzelliğin
sen de bir gün elbet ferahfezâ'yı seveceksin
içinde yorgunluk bulutları belki biraz da kin
pişmanlıkların dumanıyla kararmış olsa da için
sen de bir gün elbet ferahfezâ'yı seveceksin

küskün içlenmelerle geçti İzmir'de kaç akşamımız
nereye kaydıysa sonbahar oraya yöneldi aklımız
gitmekle kalmak arasında oldum olası kararsız
hiç ummağın anda aydınlanarak apansız
sen de bir gün elbet ferahfezâ'yı seveceksin

kadehler parıldardı zengin tambûrla kanûndan
lâleler düşerdi körfez'e şair nedim'in ruhundan
ölüme doldursa da yalnızlığı çınlamalarla zaman
son gülümseme bir ömrün özeti olduğundan
sen de bir gün elbet ferahfezâ'yı seveceksin

(Yeni Edebiyat, Haziran, 8)

NIHÂVENT

dağıtarak örtülü yansımalarla usulca uykumu
nihâvent mi ışıldar içimdeki yoksa samanyolu mu
noksan sevişmelerden artakalmış umutsuzluğumu
silip yenileyerek yığmsal yaşamak tutkumu
nihâvent mi ışıldar içimdeki yoksa samanyolu mu

titretir telli havuzlarda haziran gecesini ziller
delimsirek bir santûr çılgınlığımızı belirler
çalgılar sanki artık o çalgılar değildirler
yıldız tozuyla yüklü uzaydan bir rüzgâr mı eser
nihâvent mi ışıldar içimdeki yoksa samanyolu mu

kötümser bir mutluluktur eski tutkunların gülüşündeki
karanlık çıgıklara benzer tâvûsların ötüşündeki
kimbilir hangi iklimdedir hangi kadındır düşündeki
anlaşılmaz öyle saydam bir ışığa bürünmüştür ki
nihâvent mi ışıldar içimdeki yoksa samanyolu mu

(Yeni Edebiyat, Temmuz, 9)

KÖTÜ OKUYUCU VE EDEBİYAT

Mehmet Doğan (d. 1931) Christopher Caudwell'den çevirdiği büyük bir kitap yüzünden bu yıl az yazı yazdı.

Elsa Triolet bir yazısında, «Sanat eseri değil mi, vur abeliya!» diyordu. Gerçekten de öyle. Hemen her zaman, her yerde topun ağzına ilk tutulan sanat eseri ve sanatçı olur. Politikacısı, eleştirmeni, okuyucusu sahipsiz sandıkları bu alanda başıboş at koştururlar. Bilir bilmez yargılar verirler; şaşılasi bir sorumsuzlukla göklere çıkarırlar kimi sanatçıyı, kimini yerin dibine batırırlar. Ödüllerle satın almaya çalışırlar onu; hapislerle, sürgünlerle, açlıkla susturmaya.

Öte yandan ne sanatçı, ne de sanat eseri yoktan varolmadığına göre onu hazırlayan, içinde yaşatan, destekleyen ya da iten çevrenin sanatçı ve eseri üzerinde iyi ya da kötü etkili olması kaçınılmaz, üstelik doğaldır da.

Ehrenburg, iyi yetişmiş bir okuyucunun şairi yeni ve özgün eserler vermeye zorlayacağını yazıyordu. Ya iyi yetişmemiş okuduğunu değerlendirme yeteneğinden yoksun okuyucu? Ne katkıda bulunabilir sanatçının yaratma çabasına? Onu nasıl kendisini aşmaya itebilir? Bırakın kendisini aşmaya itmeyi, kösteklemez mi, canından bezdirmes mi? Sağır bir duygusuzluk içinde savsaklamaya, yerinde saymaya nerdeyse zorlamaz mı onu?

Görülüyor ki, dolaylı ya da dolaysız etkisiyle okur kütlesi önemli bir ağırlık olarak vardır bir ülkenin sanat ve edebiyatında. Gerçekten, varlığı ve yetişmişliği sanat-edebiyat hareketine çok şey katan, ilkilliği, yetişmemişliği yani bir dereceye kadar yokluğu ise ondan çok şeyler götüren bir etken.

Sanatçının okuyucuyu düşünerek, onu kerteriz alarak eser vereceği demek değildir bu. Söz konusu, bir karşılıklı

etkilenme, bir duygu ve beyin alışveriştir.

(Okuyucuya boşveren, gününün insanı için yazmadığını söyleyen yazar çıkmamış mıdır? Çıkmıştır, ama insan eylemlerinin ilk bakışta görünmez bağlarla birbirine bağlı olduğu toplumsal yaşamda sağlıklı bir durum değildir bu.)

Bu durumda, bugüne kadar alışılanın tersine biraz da okuyucu üzerinde durmak, onun iyi niteliklerinden çok eksiklerini gözönüne sermek gerekli görünüyor bana.

İyi niteliklerinden çok, dedim. Nitelikli okuyucu o kadar az ki ülkemizde! Sözümüz onlara değil zaten.

Bu yazıda bu niteliksiz okuyucuyu belirgin tipler halinde vermeye, bu tiplerin ortak özelliklerini ortaya çıkarmaya çalışacağım. Bu satırlarda kendilerini bulanlar kızmaları yine. Kızmaları bir tek şeyi gösterir olsa olsa: İyi okuyucu olmamakta direndiklerini. Çünkü yaptığım, iyi niyetli bir özeleştirmedir. Kendi kendimizi yargılamadır.

Okuyucu çoğunlukla **cahil**'dir bizde sanat konusunda. Yetişmemiştir. Sanatın toplumsal yaşamdaki yeri ve gerekliliği üzerinde belirgin bir fikri yoktur. Sanat faaliyetlerini izlemesi, neredeyse içgüdü diyebileceğimiz belli bir alışkanlıktan öte gitmez. Bunun için de şiirle romanı, romanla hikâyeyi, hikâyeyle gazete haberlerini birbirine karıştırır. Şiiri hikâye gibi okumaya kalkar, o tadı bekler ondan. «Ne anlatıyor bu şiir?» sorusunu sorar çoğunlukla. İnsan toplumunun tarihsel gelişimi içinde çeşitli sanat türlerinin hangi zorunlu toplumsal nedenlerden, hangi toplumsal ilişkinin sonucu olarak doğduğunu bilmez. İnsanın estetik etkinliğinin tarih içinde geçirdiği değişikliklerden, genel bir sanat kuramı bilgisinden habersizdir. Bu yüzden de sanatçı yaratış bir rastlantıdır, «olsa da olur, olmasa da» türünden bir etkinliktir onun için. Toplumumuzda sanatçılığın para getirmez bir uğraş oluşu, onun sanat eserini ve sanatçıyı hafife alışı daha da kolaylaştırır. Bu ise sanatçıya yerli yersiz karışmalara, akıl vermelerine götürür onu.

Dayanaksız'dır. Sanat eserini özümleme, sevme çabasında gücü çabucak tükenir. Örneğin bir okuyuşta kendisine hoş gelmeyen bir şiiri bırakır bir kenara. «Ben bundan bir şey anlamadım,» der. Oysa aynı şiiri bir daha, iki üç kez daha okuma dayanıklılığını gösterse, za-

manla onun kendisine bir şey verdiğini (anlattığını değil), gizlerini yavaş yavaş önüne serdiğini görecektir. Giderek bir şiir okuma alışkanlığı edinecek, şiirden tad almasını öğrenecek, iyi şiiri kötüsünden ayırtetmeye başlayacak ve şiirin öteki sanatlardan ayrı, kendi başına bir sanat olduğunu görüp ayakları suya erecektir. Oysa usanır, yapamaz bunu. Dolaysız etkisini göremediği her şeyde olduğu gibi öğrenmek yerine bırakıvermek, vazgeçmek daha kolay gelir ona.

Roman için de, hikâye için de aynı şey. İlkel okuyucu, romanın kaba iskeleti üzerinde dolaşır hep. Romanın dıştan görülen kalın çizgisini izler: «Kız oğlanı sever. Oğlan yoksuldur. Derken kıza zengin bir adam da âşık olur... vb.» Kolay gelir ona bu. Şiirde çoğu kez doyuramadığı bu olay izleme düşkünlüğünü romanda iyice doyurur. Olayın gerisine bakmayı akıl edemez, ya da baksa da göremez. Çünkü her roman ayrı bir dünyadır onun için. Birbiriyle ilgisiz, birbirinden kopuk olaylar dünyası. Sanat eserindeki dünyanın gerçek yaşamdaki dünyayla tıpatıp bir benzerliği olmayışı okuyucunun bu zayıflığını daha da artırır. Yalnızca gördüğüne, eliyle dokunduğuna inanma alışkanlığı, sanat dünyasıyla gerçek dünya arasındaki görünmez bağları aramasını önler. Romandaki en yırtıcı, en rahatsız edici gerçeği okuduktan sonra hiç sarsılmadan yaşamdaki en uyuşuk, en edilgen gerçeğe rahatlıkla dönebilmesi bundandır. Okuduğu şey **romandır alt tarafı**. Kendini sanat eserinde bir an yaşadığı yanılsamaya bırakmamayı «gerçekçilik» sanır. Roman, giderek tüm sanat, uydurmalar, inanılmaz olaylardan oluşmaktadır, onun gözünde. «Hayatım bir romandır benim,» derken, «Başımdan ne inanılmaz şeyler geçti bilseniz,» demektedir aslında.

Ben-merkezci'dir okuyucu. Bu yüzden bütün ben-merkezci insanlar gibi kendine çok güvenir. Yargılarına sımsıkı bağlıdır. Kolay kolay değiştiremez onları. Bu yargılarının temeli de kendi basit ve tek dünyasındadır. Dünyaya bir başkasının gözüyle bakmasını bilemediği için bütün değerlendirmeleri dönüp dolaşıp o tek ve boyutları sınırlı dünyaya dayanır. Sanatçının sunduğu, önerdiği dünyaya dolaysız etkilenmelere alışmış bir gözle bakar. Bu

yüzden kendisini hemen ele veren, apaçık, bildirisi hiç zahmetsiz görülebilen sanat eserlerine düşkündür. Sanat eserinden kütleleri kendi politik doğrultusunda eğitmesini isteyen bir politikacıyla; sanat eserini bir dinlenme, vakit geçirme, dünyayı unutmaya aracı olarak gören ya da doyurulmayı bekleyen bir küçüklük duygusuyla kendisinden aşağı sınıf ve tabakalar insanların acıklı yaşamını dile getirerek ağlatmasını isteyen niteliksiz okuyucu arasında pek büyük ayrım yoktur. Her ikisi de sanat eserine gerçeğin bir yeniden yaratılışı olarak değil, kendilerini doğrulayan bir hazır «şey» olarak dışardan bakar çünkü. Gerçekleri bu şekilde her gün yeniden kavranılması, yeniden eleştirilmesi ve kurulması gereken birer olgu gibi görmemek, onların bir kez varılmış düşünsel plândaki kategorilere uymasını beklemek gerçeklerden kaçmak olmaz mı?

Yaşamın, toplumsal etkinliklerin durmadan değişen yüzünü bir sanatçı yaratış düzeyinde yeniden ortaya koyan; bir ağaca, bir denize, bir caddeye, hepsinden önemlisi insana, insanlara reçeteli gözlüklerle bakmayan sanat eserleri bu tip okuyucuya bir şey vermez, ya da kızdırır onu.

Anlamadığı, sevmediği sanat türlerine, sanat eserlerine karşı tepkisini destekleyecek kalıp düşüncelere, peşin yargılara koşar bu anda. Rahatının bozulmasını, yargılarının sarsılmasını istemeyen sanat izleyicisi için sıcak bir döşektir bu kalıp düşünceler. Bunlardan, «Sanat eğlendirici olmalıdır» ya da «Sanat öğretici olmalıdır» gibi masum olanlarının yanısıra «Bale bir aristokrat sanatıdır», «Non-figuratif resim bir burjuva yozlaşmasıdır, hâkim sınıf aldatmacasıdır» gibi iddialı olanları da vardır.

Bu ve benzeri ucuz sloganlar sanat eserine karşı saygısızlığa, giderek onu bir emek ürünü saymamaya götürür okuru, seyirciyi. Doğru dürüst on şiirini okumadığı bir şairi yerin dibine batırır. En ilkel sinema bilgisinden yoksun olduğunu aklına bile getirmeden film eleştirmesine girer, yönetmene akıl verir. İçinde olayların kendi istediği gibi geçmediği bir roman sıfırdır onun gözünde. Alışılmışın dışına çıkan bir anlatım tekniği, bir hikâyeyi, bir romanı, bir filmi suçlamasına yeter de artar bile. Tek ölçü kendisidir, o güne kadar el yordamıyla edindiği kaba tecrübedir, alışkanlıktır çünkü.

Bir gün, hem de bir aydın topluluğu içinde, şu soruyu sormuştu biri bana: «Picasso'yu, Kafka'yı çevirdiniz, anladık ama şu Saint-John Perse'i niye çevirdiniz?» Kendisi tanımadığı ya da sevmediği için Saint-John Perse üzerine Garaudy'nin oturup düşünmesi, bir kitap yazması önemsiz; benim tutup o kitabı Türkçeye çevirmiş olmam- sa gereksizdi, boş bir çabaydı. Saint-John Perse'i, ya da şiir yazmayı yaşamakla bir tutan bir başka şairi tanıyıp da ne olacaktı sanki! Kendi bildikleri yeterdi kendine.

Sanatçı eserini yaratır, geçer gider, okuyucunun onu ne derece izlediği pek o kadar da önemli değildir, demiyeceğim ben. Sonuç olarak yeni bir şey ortaya koymaktadır sanatçı; parmağını o ana kadar görülmemiş bir şeye uzatmaktadır. Onun görülmesini, hem de gösterdiği gibi görülmesini ister. Körler ülkesinde resim, sağır- lar ülkesinde müzik diye bir sanat olmazdı kuşkusuz. Okuyucusuz da edebiyat olmaz. Sanat eseriyle okuyucu ve izleyici arasındaki kopmuşluk olsa olsa büyük bir kısırlığa götürür sanat ortamını. Okuyucu ile sanat eseri arasında kurulacak olan köprü, bu çaba sonunda yaratılacak olan bilinçli okuyucu kütlesi daha yüksek düzeydeki sanat eserlerine olanaklar hazırlayacaktır. Bu yüzden, bilinçli, ne okuduğunu bilen bir okuyucu kütlesinin yetiştirilmesi her şeyden önce sanat - edebiyat ortamının geleceği için kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Sanatçı yaratışı beslemeyen ucuz yargıları, üstünkörü değerlendirme alışkanlıklarını, kolayca kaçmaları, umursamazlıkları, dışı parlak ama içi boş sloganları yıkmak, bunlarla savaşmak sanat eleştirisinin önünde durmakta olan büyük görevdir bugün.

İLHAN BERK

İlhan Berk (d. 1916) şiirini değiştirme, olaylara yönelme çabası içindeydi. Ama yazdıklarını yayımlayamadı. Dergilere eskiden yazıp bir yana koyduğu şiirlerini verdi.

HALIÇ

I

Ve Haliç çocuk dişleri gibi dedim. Gülünce

Çıkan. Esmer. Esmer uyanması gibi vücudumun
Bir yerinin (bir deniz müzesinde iki foklu bir pelikanlı

ve korkunç hüznler taşıyan
ve Eylül yüzlü).

Eylül bir çocuğun elinden tutmak gibi Fener'de
(ki bir ortodoks kilisesine devam ediyordur
lacivert elbiseler giyer ve sarı düğmeleri sallanır rüzgârda

ve yeni yeni ağarıyordur vakit ve çok eski bir kazı
ki bir virgül gibi düşüyordur başaşağı

Balat'a).

Hava düştü Kâğıthane tarafında diyorum sonra da
Ve Eyüp'e bakıyorum. Eyüp'de su suya benziyor
Bir ev bir eve. Bir yaprak bir yaprağa.
Ve incecik çiziyor geceyi bir kâğıt bir ağaç.
Ve eski yeşil denilen bir yeşil.
Ve bir su çarkı
(Yavaş yavaş dönen. Bir atın çektiği
Gözleri bağlı. Sefil.)

Köprünün demirlerine yaslanıp bakıyorum sonra yirmi altı
yaşımla

Arkamda asker elbisesi. Bıyıklı. Uzun yüzüm.

Bir dağ ıstiridyesi gibi de sarı

Belli bir kızı seviyorum ve hep geceleri çıkıyor.

Bir balık geçiyor. Ben balığı yazıyorum. Balığı ve

Ben ki ne zaman doğduğumu bir köşeye yazmamışım
Ve hep kendimi götürmüşümdür gittiğim her yere

Ve bir sıkıntıyı alt katlarda oturan

Ve hiç çıkmayan.

II

Düşüyor Haliç. Felçli bir yüz gibi

Kanında demiryolu işaretleri, çapariler, haçlar

Ve iki küskün incir.

Eğilip damarlarını sayıyorum. Çekiyorım derisini

Ve ürkünç yalnızlığını. Bırakılmışlığını belki de.

Vuruyorum sonra ayağımla. İter gibi bir cesedi. Soğuk.

Ve şafak ıslaklığında.

Ve bir adamın kollarını. Bakır bir heykeli

Memelerini. Atları. Bir tahtayı. Yavaş

Yavaş sürüdüğün. Ve Aynalıkavak'a çıkıyor şimdi.

Ve iniyorum bir vadiyi. Belki bir ölümü

Evsiz, penceresiz ve dağınık bulan beni.

Ey hurda su! Kirleniyorum. Kirleniyorum bir sütçüden
Sütler içiyorum çok ihtiyar bir sütçüden

Üç padişah görmüş ve hâlâ topallayarak yürür
Topallayarak gelmiş gibi

Dünyaya
Ve ölüme.

III

Canım bol sular içmek istiyor bol alkol
Cibali'de sarı bir çocuğun elinden
Bir patrikhane kapıcısıyla konuşmak sonra
Dünyanın öbür ucundan mektuplar alan
Dünyanın öbür ucundaki bir kadını seven

Ve yalnız anahtarlarıyla yaşayan.

Sonra eski kitapları, eski tarihleri karıştırmak
Suyun en eski tarihini bulmak
Ve bazı çiçekleri
Ki daha ilk duyuyorsundur adını
Duyar gibi bir yıkıntıyı.

IV

Eski bir urba gibi kent. Eski bir urba gibi giyiyorum kenti
Bir kadırgayı. Türiü seslerdeki bir saati
Sütlüce'yi. Sütlüce'deki bir avluyu
Eski takvime göre ●k atanları. Nişan taşlarını
Ve bir yağmuru yeraltkırını dolaşan. Yinimin
Atlasında gidip gelen

Ve kalan.

V

Sen ey benim git dediğim gök! Ve ey yalnız su!
Duyuyorum işte umurunu, kaslarını, yanak kemiklerini

Ve cesedini (eski bir gemi leşi ağırlığında
ve mavi damarları atar hâlâ. Bir hızarın kestiği
Ve ne ölüme benzer
Ne de dirime ve).

Düşüşünü sonra
Bir deniz askeri kılığında dolaşışını

Ve çekilişini. Çok uzun.

VI

Uzuyor su. Kasımpaşa'da bir balıkçının tablası.
Nişancı Ahmet Paşa çeşmesi. Çarklı bir Şirket-i Hayriye
vapuru

Ki yalnız Fener'e, Kasımpaşa'ya, Eyüp'e uğrar ve elli his-
sesini Valide Sultan almıştır

Ve hamalları Karahisarlıdır. Sudadır sonra hep gözleri
Ve elleri.

Ve dümeni on beş derece meyillidir
Onun için yelkovan kuşlarının karınlarını görürsün
Bir kız sabahları eğik oturur onun için
Ve çillidir nedense.

Kanatlarını açtı açacak bir sülün. Ve bir yeri yüzümün
Çok sarı çok uzun. Uzun yolculuklar düşündüğümünden

Ve incecik kemiği bir şiirin

Bir deniz kıyısında.

EDİP CANSEVER

Edip Cansever (d. 1928) yılın sevilen, sözlü, yazılı en çok övülen şairi oldu. Yeni Dergi'de bir-biri ardına yayımladı yazdıklarını. Başarılı bir yıl geçirdi.

SUÇTUR ÇOCUĞUN OLMAK

Sulanmış caddelere bakıyoruz bugünün ikindisi
Buğular içinde yüzüyor ağaçlar
Sarı bir kedi yalanıyor uzun uzun
Ayaklarını gererek
Pespembe ayaklarının dibi
Ve güneş ufak ufak damlıyor üstümüze
Güneş ufak ufak damladıkça
Yeni yıkanmış bir taşlık görünüyor aralık bir kapıdan
Boynunu uzatarak
Yeni yıkanmış her taşlığın sonu güze bakmak
Biz güzü istemiyoruz, ama yaz dursun
Bir gündüzü eğirelim, diyoruz, eğirilmiş bir gündüzün sonu
Değil mi hayatın iplikleri, dokusu
Ama yaz dursun, öyle bir dursun ki yaz
Çiçekler ağaçlarda kalsın, uçurtmalar göklerde
Haziran temmuz ağustos
Birbirine sokulsun
Ne olur bu böyle olsun
Geçmesin, geçmesin onlarsız bir yaz
Açsın sıcak kollarını özlemlerine
Beklesin dursun.

Özlem ki bir başkasının özlemine tutkunluksa
Bir yerde hep aynı şeyi özlüyoruz
Ayaklarımız karıncalanıyor büsbütün
Büyük ayaklarımız, küçük ayaklarımız, ayaklığını yitirmiş
ayaklarımız
Kanıyla ölçülüyor besbelli, kendi kanıyla

Kör karanlıkta, bir ayak büyüklüğünde kan
İki ayak büyüklüğünde, üç ayak büyüklüğünde, ayak dizileri halinde

Islak betonların üstünden denizine dökülüyor
Bir çavlan, bir şelale gibi coşarak değil
Usulca sessiz

Kıpkırmızı ve iniltiyle

Demek oluyor ki sarışın bir çocuğun ayaklarıdır deniz
Terlemiş yüzü, ıslanmış saçlarıdır

Ve demek oluyor ki, suçtur bir çocuğun olmak
Suçtur daha başka şeyler gibi

Ve düşün bir de, ya bütün o çocuklar seninse

İster Doğu Beyazıtta karlar içinde büyüsün

İster bir düzlükte Tatvandan Vana doğru

Ve isterse İzmirin تنها bir semtinde

Kim ne derse desin, suçtur çocuğun olmak

Akarsuyunu kendi

Denizini kendi yaratan bir çocuğun

Gittikçe kararan o kırmızılıktan

Ki biraz sonra paçaları kıvrık adamların

Çeşme suyuyla yıkayacakları

Su

Sağılmış gibi düşecektir gündüzün saydamlığından

Su

Utanmış gibi kayıp gidecektir

Geceyle gündüzün olmadığı bir zamandan.

Sulanmış ağaçlara bakıyoruz bugünün ikindisi

Buğular içinde yüzüyor ağaçlar

Saat on haberlerini dinliyoruz

Alıştık, bütün haberleri dinliyoruz zaten

Önümüzdeki bir bardak su bile öyle derin ki

Dalıp dalıp gidiyoruz suya

Bakıyoruz da kocaman bir yıkıntı duvarda çivi deliği

Ve ellerimiz masa örtüsünün püsküllerinde

Kapı tokmağı, çaydanlık

Divan örtüsündeki leke

Yerlerde kitaplar, gazeteler

Pencere camındaki çatlak

Pencere camından ufak ufak damlayan güneş
Ve en önemlisi konuştuğlarımız
Değişen çizgiler yüzümüzdeki
Fincanı tutarken titremesi ellerimizin
Yani hayatın dokusunda ne varsa
Yeniden yaşıyor, yeniden kullanıyoruz sanki.

Özlem ki tutkunluktur bir başkasının özlemine
Dalgalı camın ardında büyüyerekten
Bir çocuk hızla geçiyor bisikletiyle.

(Yeni Dergi, Ağustos, 83)

SAATE BAKMAK

Varsın her şey sonraya kalsın
Sonraya, en sonraya
Sözgelimi iki bin altı yüz kırk bir mil. Bir papatya ne
kadar uzağı görebilirse
O kadar yakın kalplerimiz birbirine
Ölü bir denizi bile bir tartışmaya çevirdik
Kayaları taş devrine göre ölçtük biçtik
Kalemlerimizi kesilmiş çiçek sapları gibi attık
Kapıları açarken birbirimize ağıladık

(Ne kadar da çok severmişiz birbirimizi
Sahi ne kadar da çok severmişiz
Yıllarca, yüzyıllarca öpüştük
Sigaralar tttuk, içkilerin en iyisini sunduk
İstersen bu gece burada kal, dedik
Sağlığını sorduk, bir sürü ilaç adları saydık
Sık sık görüşelim, olmaz mı, dedik
İyi bildiğimiz ne varsa yaptık, ayrıldık
Ortada
Her zamanki gibi bir karanfil kaldı.)

Köşedeki tütüncü silaha çevirdi sigaralarını
 Ödemesi çok güç sigaralara
 Manav yarı anlamlı güldü biz geçerken
 Eriklerden, çileklerden, o canım kirazlardan bile utanmadan
 Hani o çocukluk küpesi olan kirazlardan
 Hani rengi içimize göre değişen mor, mavi, pembe, sarı
 İlk defa merhaba dedi bir balıkçı
 Çırparaktan elindeki suyu ölgün lüferlere
 Sigarası dudağında merhaba!
 Ya peki biz ne dedik, ne dedik
 Yoldaki bir taşı şöyle bir kenara koyduk
 Yakamıza rastgele bir çiçek iliştirdik
 Su satılan dükkânlara baktık, yüzümüz cam cam ışıdı
 Ve leylak kokuları gibi kendi kokumuza uzandık
 Köşeyi döndük, bütün köşeleri hızla döndük
 Su birikintilerinin ağaçlandığı eski bir sokağın tarihinde
 Şöyle yazdı
 Her şey sonraya kaldı.

Ey ayaklarımızın dibindeki yoksul gül
 Gölgesi yüreklerimizin
 Öfkemiz sevgiye benziyor şimdi, sevgimiz öfkeye
 Ve tartışmaya çevirdiğimiz deniz ölümler bırakıyor
 Çıplak ölümler
 Birbirine kenetlenmiş çöpler halinde.

Bir otobüse biniyoruz, sahiden biniyor muyuz
 Söyle, nerde «Göge bakma durakları», nerde
 Birinin elinde gazete ve süt
 Gazete mi, evet gazete
 Bütün manşetler tutsaklığı ve yenilgiyi çağrıştırıyor.
 Paramızı veriyoruz, üstünü alıyoruz, bozuk paralar
 Cebimizde nikel
 Cebimizde sarılmış ölümler halinde.

Her şey bir hızlı adım olmamaya
 Ama dün gibi taşıdığımız bir umut gözlerimizde
 Saatlerimize bakıyoruz hiç yoktan
 Çok uzaklara bakmaktır, diyoruz, durmadan saate bakmak

Yemyeşil bir su takılıyor akrebe, bir çavlan
Yüzü akide gibi parlayan bir gün takılıyor yelkovana
Anılardan anılardan çoktan vazgeçtik
Yaşadığımız bugün nasıl
Güzelliğimiz hangi güzellik.

Biliyor muyuz, hayır, bilmiyoruz da
Acılarımızdan bir yaz kurduk onarıyoruz
Belki bir hazırlık bu başka yazlara
Yakın yazlara, uzak yazlara
Çünkü her şey eskiye kaldı, anılar bile
Her şey, ama her şey eskiye kaldı
Vakit yok bir daha yemyeşil eylül tramvaylarına.

(Yeni Dergi, Temmuz, 82)

ECE AYHAN

Ece Ayhan (d. 1931) 1970'deki coşkunluğunu 1971'de gösteremedi. Yılı iki şiirle kapattı.

gökyüzünde bir cenaze töreni

düşmemiş hezarfen el'endi'yle karşılaşır mı acaba?

bir bakmışım baloncusu uçmuş kan mavisi balonlar
kuşların vurulduğu mevsim üsküdar iskele alanında

bir bakmışım gökyüzünde gömülmez bir cenaze töreni
ve aşağıda da, yıkanmış balonlar demetinin başında

kurşun ayaklı bir parmak çocuk, kırılır ağlamaz
ölümünü ustaca oyalayan babam öldürülmüş ben satarım

kopmuş bir kocakarının da eteklerinde azat kuşları
oğlum öldürülmüş ben satarım üsküdar iskele alanında.

denizin altındaki bandolar

işte ölüm şu derin taçlı şiirdir bak
duman adamları maskeli katanalarıyla geçiyor
çalan bir bandonun eşliğinde
şimdiye dek ölmeyen kentimizin üzerinden
hiç değilse sokaklarında

— sayın padişahım muhbir
denizin altındaki bandolar da çalıyor muydu?

parmak çocuk sorusu karşılığını da içinde taşır

— ama şurasını unutuyorsun hep
boğuldukları zamanki yaşlarıyladır çalgıcılar

herhalde böyle bir şiire başlayan onu bütünler.

(Yeni Dergi, Eylül, 84)

AHMET OKTAY

Ahmet Oktay (d. 1933) Cumhuriyet dönemi edebiyatı üzerine yapacağı büyük çalışmanın ilk yazısını yayımladı, ama arkasını getirmedi.

ANADOLU GÜNLÜĞÜ'NDEN

İLK ŞİİRİN ADI

Şu elmayı dişle ve kalk,
vaktidir gökyüzü nöbetine girmenin;
anan hazır etti suyunu matranda
alaca mendiline sardı katığını;
göztaşının, nemlenmiş tuzun
kesiğine vurduğun kara tütünün
ve mürdüm çekirdeğinin bileşimi
sabırsızlanıyor artık bilinmek için.
Öp erkenden ustanın elini
avadanlığını omuzlan
gecikme ey yerbilim öğrencisi.

Gecikme ey yerbilim öğrencisi
çoktan elledi kıyısında duracağını
ırmağın kamaşmış derisini
bilgeliğine susadığın çocuk
ıslığını içinde gezdiriyordun gecedен beri.

Dağıt kitaplarını, ayaklan
unutma borçlarını ödemeyi,
geçmişinin gömüsünü savur
bir göktaşı olan sesini bile,
denizi afsunlamak için
buğdayı çınlatmak için
dağ köylerinin gecesini diriltmek
ölüleri betimlemek için bile;
sesin ki olacak dünyanın tırpanı

sesin ki atlıyı **kamçıl**ayan kar
hançeri ısıtan avuç,
bile, tek adres gerekmez
unut önceki yolculuklarını.

Unut önceki yolculuklarını,
yeniden öğrenecek içindeki barbar
kentlerin, uğultulu rüzgârların
seveceğin kadının ve halkların adını.

Ardında artık iç çekmeyle bitirilen Temmuz,
ödeştiniz, yoluna su döküyor
kendini zamana oyan o kederli yüz.

Ey simyaya boşveren öğrenci
tekrarla benimle

Her zaman sıcaktır ekmek
şiir bir muştudur ağıt olsa da,
yaz göllerinin kadifeden muştusu
yumuşak kar sesinin doğurgan muştusu
tarihle hesaplaşan yürek ve el gücünün
toprak altındaki nemli tohum muştusu

Nemli tohum muştusu, unutma;
merhaba de göreceğin ilk canlıya
adını koluna dağla en iyisi

İlk şiirin onunla başlayacak.

ULUKIŞLA'DA SAAT BEŞ

Saat beş. Yoğurt vuruyor analar,
algılanmamış bir titreşim gibi
gündönümü umudunun
ürperiyor yeşimden inci çiçeği.
Kaçak tütün gibi koyu, yumuşak
güncel tarihi biriktirmeyen

denizin gölgesi gibi akşam.
Alev almış göçebe bir kuş sesi
kalaysız bakraca, buzlayan ovaya yansıyan,
yok tipiye gem vuran ve narayı
hançer gibi kullanan atlılar;
toprak suskun, anaların
güz bahçesi kesilmiş gözleri,
zehrini içine akıtıyor çıkırıklar.

Saat beş. Zonkluyor belleğimde
Aksaray yolunda gördüğüm
gülgillerden bir bitki:
Şemdinli'de ırmak gibi akıp geçen
yemyeşil sıbyan ölümleri.
Alınları dövmeli kadınların
uçurumlardan daha yabanıl
söylediği ağıt mıydı, ninni mi?

Bir pişmanlık mıdır yaşananlar?
Elini bir an suda unutup gitmesi,
yalnız kalan tahta köprülerin
insanın kine benzer kederi
bakarken ardından ağbani hırkaların ;

Gün kaydını düşer jandarma baskınlarıyla
bellek körelir düşürülmüş elmas gibi
kurumuş bir dere yatağında.
Yaralı tavşan ne bırakır ki
ardında bir kan izinden başka?

Isparta'da koku yapılır gülden
Aksaray'da bıçak gibi yalnızlık
Hakkâri'de efsane.
Balkıyan bulutu görür başak
mavilik gülümseyiş gibi titrediğinde,
ben erken ölümü gördüm
Ulukışla'da saat beşte

Yalnayak suya basıyordu bir çocuk.

KEMAL ÖZER

Kemal Özer (d. 1935) bu yıl Yeni Dergi'de sürekli olarak şiir yayımladı. Aşağıda örneklerini sunduğumuz düzyazı şiirlerin yanı sıra dize şiirleri de yazdı.

EŞİK

Ay görünmez olur, görünür bisikleti ilk gazetecinin. Sürer ayağı üzengide, doludizgin. Yelesi bembeyaz, köpükten.

Pazar yerini deler geçer, ilk pazarcılardan önce. İlk çöpçüden önce sıyrır kapı önlerini. Önce varır kuytu sokaklara, ilk gün ışığından.

Sakladığı bunca yıl yüreğinde, ilk kıvılcımları kavganın, dağılır birer ikişer kentin alanlarına.

(Yeni Dergi, Mayıs, 80)

KILIÇ

Elini uzatıyorsun güne, ölgün saatleri kalmış yalnız. Uzanıyorsun ağaca, silkeleyip almışlar yemişini. Toprağı ürünsüz bırakmışlar, göğü soluksuz, denizi çorak. Kapamışlar sokakları anılara ve umutlara.

Tam çökerken bir taşın üzerine, bakıyorsun el değil bir kılıç, bileğinin ucunda.

(Yeni Dergi, Haziran, 81)

DUŞMAN

Günler değişmesin isterler, akıp gittiği halde zaman. Hep aynı bahçeyi görsün evlerin penceresi, aynı sokaklara açılsın kapılar, düdükleri hep aynı saatlerde ötsün fabrikaların.

Ve kimse düşünmesin isterler, nice yorgunluklardan sonra, yıldızlı bir mayıs gecesini. Başka kentler de olduğunu düşünmesin, başka insanlar da olduğunu, başka umutlar da.

Yeni bir dünyaya doğru devrildiğini güneşin.

(Yeni Dergi, Temmuz, 82)

KARŞILIK

Nerden geldiğini soruyorsun ya, bir söyleşi kadar kırsadır diyorum, ama dünyanın geçmişi kadar da köklü.

Ter döken ilk insan senin soyun, toprağı ilk işleyen, ilk yapıyı ekleyen doğaya; akşam olurken bir su kıyısında, belini ağaca verip de ilk türküyü söyleyen.

Diyorum ki acılarla yoğrulmuştur soyunun tarihi, ama yalnız onun şafağından yola çıkılır, onurlu bir yarına varmak için.

ALINYAZISI

Öyle inançlı yaz ki onu, ne silmek mümkün olsun, ne saklamak gün ışığından. Yıksalar bile yazdığın duvarı, gene de okunsun boşlukta. Geçsin bakışlardan ellere, ellerden duvarlarına bütün sokakların.

(Yeni Dergi, Kasım, 86)

ÜLKÜ TAMER

Ülkü Tamer (d. 1937) az şiir yayımladı. Edebiyat alanındaki çeviri çalışmalarını da oyunlara kaydırđı.

YENİDOĞAN

1

Mektupsuz koma beni.
Bir daha, bir daha yaz adını mektubun sonuna.
Bana güler yüzünü gönder.
Yenidoğan'ı anlat.

2

Günün hangi saatte battığını görememiştik,
tepelerin arasındaydık çünkü,
sen evlere bakıyordun,
yüzündeki o çocuksu cesareti inceliyordum ben.

Evler dağları sırtlanmıştı
korumak için kendilerini çaresizlikten,
ocaklar yeryüzünün çamurunu yakıyordu.

Klârnetçiler, matbaa işçileri, bakkal karıları dolaşıyordu
günün battığı saatten sonra sokaklarda.

3

Saçlarının her teli bir dinamit fitilidir
yokuşları çıkıp yorgunluğa bıraktığın an gövdeni.

4

Mektupsuz koma beni,
denizi deniz yapan sensin,
ormanı orman yapan sensin,
sensin tezgâhta kan dokuyan,

gözlerinde serçeler yanan,
bir aşktan bir dünya kuran sensin.

Samanyoluna karışır gün ortasında attığın çığlık,
hafta sonlarında yaktığın ağıt,
tabutların ardında yürüdüğün yol,
koparıp yüreğine attığın başak.

Mektupsuz koma beni,
yılların sana öğrettiğini sen bana öğret,
parmaklarının gölgesini gönder.

5

Sevgilim, sevgili dostum,
yaşamayı pekiştiren bir çelik çivi olacak
Yenidoğan'ın acısındaki maya.

Sen o mayadaki umudu gördün.

Yaslar donanmış babaların pencere önlerinde
çocuklarına saksı sulattıklarını gördün.

Cumartesi haftaliksız dönen ağabeylerin
sinemalara kaçak girdiklerini gördün.

Damarlarını fabrikalarda bırakan kızların
nişanlılarına yeni bir yürek bulduklarını gördün.

Nasırların yanbaşıda tarlalar gördün.

Kopan derilerin altında gökyüzü gördün.

Gördün her şeyi,
topladın her şeyi,
acına renk katıldı çeyiz sandığında.

Gülüne dipdiri bir sap takıldı.

6

Mektupsuz koma beni.

Aşkını uzun uzun anlat, utanma anlatmaktan,
senin elin benim elimi tutsun,
birlikte sıçratsın ayaklarımız
Yenidoğan'ın çamurunu,
aynı duvar halısına işlensin ceylânlarımız.

Dostum benim, yokuşlu yolum, düzgün ovam,
günün hangi saatte battığını görememiştik seninle,
tepelerin arasındaydık çünkü,
üstümüze keder çiseliyordu çünkü,
saçak altlarına sığınyordu çocuklar,
her evin eşğinde sessizlik vardı.

O sessizliğin marşını öğret bana,
gizli bir pınar gibi toprak altında akan
aına bütün kıtaları dolaşan marşı.

(Yeni Dergi, Ekim, 85)

GÜLTEN AKIN

Gülten Akin (d. 1933) şiirlerini «Kırmızı Karanfil» adlı bir kitapta topladı. Çok olumlu gelişmeler içinde olan şairin toplumcu şiire yöneliş yöntemi ilgiyle karşılandı.

KIŞ

Kış geldi. Ocağı yaktık ay yarım
ceviz yaprak döktü. dere bulanık
savuşturdum kara atlı ölümü
Pancar bastık tencereye suyunan

«Üfle. dumana doluştuk. kirliyiz. kötüyüz
üfle. ne kadar Cehennem olsa o kadar iyidir
üfle. Tanrı bıçağa mı benzer girebiye mi?
üfle kör ağzıyla. bir ağzı keskindir»

Dün ağladık gelininen. yorulduk
Vurdular Ahmedalimi ormanda
giyme dedim Yenilerin Kan olur
Vurdular Ahmedalimi ormanda

«Sus. ne kadar kırılısak o kadar iyidir
sus. Cennet, sus, muştı. Kutsal Kitap getir
almaya başladıydık o uğursuz işareti
sessiz donuk Ambarımızdan»

«Yastığına Memedalim yakışır
gömdük bir iyice Eceliyinen
urbaları osmanıma iygeldi
Beşvüzü, babası Ombaşının

«Deli. serçe kuş mu. hamsi balık mı. biz adam mıyız. Deli
ağlama. Sular mı bassın gömütlerimizi
ölüleri rahat bırakmalı. Memedalim gitsin
pazar pazen alsın. ıslaklı iskarpin sana»

sabah oldu. gelin gelin yok gelin
kaçırdılar. varıp gidem yalvaram
Ağam Selim, Beyim Selim geri ver
almağa gücümüz yetmez bir daha

(Kırmızı Karanfil)

CEREN'E MASAL

Yusuf Atılğan (d. 1921) gene sanat çevrelerinin uzağındaydı. Dergilerde çıkan masalları beğenilerek okundu.

Çok eskiden, Ankara'ya çağrıldığı zamanlarda, bir gün Yusuf adını bilmediği bir yokuşu inip kadınlara oy hakkı tanınmasını Meclis'e ilk öneren adamın adı verilmiş cadde-deki büyük yapılardan birine doğru yürüdü, iki kanatlı kocaman camlı demir kapının bir kanadını güçlükle itip içeri girdi. Niyeti o zamanlar bu yapının dördüncü katında bir dairede oturan arkadaşı Fred'i, karısı Tözün'ü, beş yaşındaki kızları Ceren'i görmektir. Karşıda asansör vardı; ama Yusuf'un araçlara, özellikle asansörlere güveni yoktu. Bu yüzden dört katın merdivenlerini tırmanıp on numaralı dairenin kapısı önünde durduğunda soluk soluğaydı. «Neden arkadaşlarım hep dördüncü, beşinci katta ya da çatı katında otururlar acaba» diye düşündü; zilin düğmesine parmağını bastı; ama zil sesi duymadı. Bir daha bastı; zil çalmıyordu. Araçlara güvenilmiyeceğinin ufak bir kanıtıydı bu da. Elinin tersiyle kapıya birkaç kere vurdu. İçerden sesler geliyordu. Kapıyı açan Ceren'di. 'Yusuf abi' diye bağırdı. 'Esmer güzelim benim' deyip kızın yanaklarını öperken Fred'le Tözün göründüler. Salona oturuldu. Her gelişinde koyu kırmızı sedirin sağ kıyısına otururdu Yusuf; yanına Ceren gelirdi. Köyden kentten, satrançtan konuşuldu; arada kahve içildi, Ceren şeker getirdi. Ama sıkıldığı belliydi, sokuldu 'Yusuf abi, masal anlat bana' dedi. 'Şimdi olmaz' dedi babası, 'Rahat dursana' dedi annesi, ama Yusuf çok özlemişti Ceren'i. Sordu: 'Nasıl doğduğumu anlatayım mı?' 'Anlat' dedi Ceren. Yusuf önce öksürdü, sonra anlattı:

«Deve deveyken, sinek sinekken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallarken anam beni doğuracaktı. 'Sancım

tuttu sana, koş ebeyi çağır' dedi. Fırladım kalktım; babam huysuzluk ediyordu ama kim dinler babamı, doğmak istiyordum ben. Ebenin evine koştum; kapıyı çaldım. 'Kim o' dedi bir ses. 'Ebanım, bize gidecez, anam beni doğuracak' dedim. 'Ebe evde yok, gökyüzüne gitti çocuk doğurtmaya' dedi aynı ses. Durulacak zaman mı, koştum eve. Bizim boz eşeğe atladım; düştük yola. Arkama baktım bir arpa boyu yol gitmişiz. 'Hadi yavrum, hadi kızım' dedikçe nazlanır da nazlanır. Cebimden çuvaldızı çıkarıp dürttüm; bir tırısta vardık gökyüzünün altına. Bir de baktım ne göreyim, merdiveni yukarı çekmişler. Elimi cebime attım bir kabak çekirdeği çıkardım, oracığa ektilim. Kabak çıktı, başladı büyümeğe, büyüdü de büyüdü ucu vardı gökyüzüne. Eşeği köküne bağladım, yapraklarına basa basa gökyüzüne çıktım. 'Hayrola' dedi aksakallı biri. 'Ebeyi arıyorum; çocuk doğurtmaya gelmiş yeryüzünden.' 'Bak şurda' dedi; baktım ebe geliyor. 'Aman ebanım çabuk, anam beni doğuracak' dedim. Kabağın olduğu yere geldik, ne görelim, eşek kabağı yemiş. 'Eyvah' dedi ebe. 'Korkma' dedim; cebimden bir yumak sicim çıkardım, yeryüzüne sarkıttım; erişmedi. 'Eyvah' dedi ebe. 'Korkma' dedim; sicimi kopardım düğümledim, kopardım düğümledim, kopardım düğümledim... Aşağıya sarkıttım, arttı bile. Düğümlere basa basa yeryüzüne indik; eşeğe bindik; eve geldik, anam beni doğurdu.»

'Çok kısaymış' dedi Ceren.

«Dur bakalım, yeni doğduk daha. Doğmak için böylesine telâşlanmıştım ya büyümek için hiç acele etmiyordum. Rahatım beyde yoktu: mama elden süt memeden; anamın kucağından ninemin kucağına. On yaşımda hâlâ çişimi söylemiyordum. On beşimde emeklemeye, yirmi yaşımda düşe kalka yürümeye başladım. Buncacık oğlu yürümeye kalkınca anam nazar değmesin diye göğsüme mavi boncuk taktı. Gene o sıralar konuşmaya başladım. Bir gün anam beni kucağına alıp birkaç komşu kadınla birlikte bir sebze bahçesine gezmeye götürdü. Taze bakla yedik orada. Eve döndüğümüzde babam 'Nerelere gittin bugün oğlum?' diye sordu. 'Uzak uzak happa, çok çok bakla' dedim. Anam ağzı kulaklarında 'Büyüyünce şair olacak oğlum' dedi. Konuşmaya razı olmak yüzünden uğradığım zararların ilki

memeden kesilmek oldu. Anam memelerini tava karasıyla boyamış 'Bak, öcü!' dedi. Yutmadım bunu; bağırdım, ağladım ama bir yararı olmadı; o günden sonra bir daha memelerini emzirmede. Otuz yaşında sünnet oldum. Sünnetçi de benim yaşımdaydı ama alıklık edip büyümüştü. Kırk yaşında bir gün sokakta kayboldum. Öğle sonuydu; anamla ninem önde ben arkalarında bir yakınımızı görmeye gidiyorduk. Ben oyun olsun diye gözlerimi anamın ayaklarına dikmiş yürüyordum. Uzun süre yürüdük; birçok sokaktan geçtik. Anamın ayakları bir kapının önünde durdu. Başımı kaldırdım: anam değildi. Anlaşılan bir ara daldırıp başka bir kadının ayaklarına bakmaya başlamıştım. Genç, güzel bir kadındı bu. 'Koca bebek, niye düştün ardıma?' dedi. 'Anamın ayaklarına bakıyordum' dedim. Güldü; anamın adını sordu. Söyledim; kendi adımı da söyledim. 'Eviniz nerede, biliyor musun?' Bilmiyordum; bütün sokaklar birbirine benziyordu. 'Ne yapacaksın şimdi?' Bilmiyordum; sokaklarda koşup ağlayacaktım herhalde. Kapıyı açtı, 'Gel benimle' dedi. İçeri girdik. Sofrada çarşafını çıkardı. Geniş bir odaya girdik; süslü minderler vardı. Birine oturduk. 'Sen kimsin?' diye sordum. 'Padişahın boşadığı karısıyım ben' dedi. 'Ne işin var bu kasabada?' 'Gürültüden kaçtım.' Saçlarımı, çenemi okşadı; kucağına aldı beni. Sokuldum, sarıldım. 'Demek kayboldun sen koca bebek' dedi. 'Evet' dedim. Yumuşaktı, sıcaktı kucağı; çok rahattım. Kaybolduğumu unutmuştum. Nice sonra sokaktan tellâlin sesi geldi: 'Ey ahali! Kırk yaşında bir çocuk kayboldu. Gören, bulan varsa...' Kadın doğruldu; 'Seni arıyorlar' dedi 'Çok iyi burası' dedim. 'Olmaz' dedi. Ayağa kaldırdı beni; üstümü başımı düzeltti. Elimden tutup kapıya götürdü; 'Söyle ona' dedi. Sokağa çıkıp az ilerde bağırان tellâlin yanına gittim. 'Burdayım ben,' dedim. Kocaman bir tellâldı bu; sırtında kamburu vardı. Kaldırıp kamburunun üstüne oturttu beni. Sallana sallana giderken uyumuşum; anamın sesiyle uyandım. 'İğneli fıçıya koydular oğlumu' diye bağıırıyordu içerden. Konu komşu kapımızın önünde toplanmış: 'Bulundu, bulundu' dediler. Nedense herkes sevinbulunduğuma. Ertesi gün gene kaybolmak istiyordum. Evden çıktım; sokaklarda padişahın boşadığı karısının evini soruyordum. Kimse bilmiyordu. Yaşlı bir adam 'Yanlış-

lık var bunda; padişahlar karı boşamaz' dedi. Öğleyin bulundum. Sık sık kayboluyordum artık. Belki bu yüzden, belki de beşiğini sallarken huysuzluk ettikçe kulaklarını çekmemin öcünü almak için babam okula verdi beni. Yıllarca sürdü bu. Hiç hoşlanmıyordum; arkadaşlarla itişip kakışmak, öğretmenleri dinlemek yüzünden elimde olmadan büyüyordum. Konuşmam yetmiyormuş gibi düşünmeye de başladım. En kötüsü buydu. Çoğu insanlar gibi düşünmeden konuşsaydım kimse bir şey demiyecekti; ama ben düşündüğümü söylemeye kalktım. Yukarıya bildirildi; başöğretmen beni getirtip ağzıma acı biber sürdü. 'Böyle gidersen beynine de biber sürülür' dedi. Ertesi gün okuldan kaçıp başka bir kente gittim. Altmışına merdiven dayamış koskoca bir delikanlıydım artık, ekmeğimi taştan çıkarırdım. Çeşitli işlerde çalıştım: üç kâğıtçılık yaptım, göz boyadım, tere sattım. Sonra bir cambaz topluluğuna katıldım; soytarılıktan başlayıp tel cambazlığına çıktım. Kentten kente geziyorduk. Tel cambazlığındaki başarımlarım övülüyordu; tel altında, sırsız, başaşağı yürüyen ilk cambaz olduğum söylendi. Denge uzmanlığı yapmamı istediler; kabul etmedim. Avcılığa merak sardırmıştım o sıralar. Tüfek elimde kırlarda, ormanlarda gezer, tavşan, keklik avlardım. Çoğu zaman yalnızdım. Bir gün gezerken önümdeki ağaçlardan birinde bir yaban güvercini gördüm. Tüfeğimi kaldırdım. 'Vurma, haberciyim ben' dedi. 'Ne habercisi?' 'Alaca cereni duydun mu?' 'Duydum.' 'O gönderdi beni. Keklik vurma, değil, gelsin de beni vursun diyor.' 'Nerede şimdi?' 'Şu yanda, iki günlük yolda.' 'Hadi git, geleceğimi söyle.' Yaban güvercini uçup gitti. Yola düştüm; gündüzleri yürüdüm, geceleri yattım. İki günün sonunda bir orman kıyısında gördüm; beş-on karacalık bir sürekten ayrılıp koştu Alaca ceren, uzakta durdu, baktı. Gözleri padişahın boşadığı kadının gözlerinden de güzeldi. Tüfeği sıkarak elimi titredim. Karacalar ormana giriyordu. 'Yakınıma gel' dedim. Başını salladı. Elimdeki tüfeği bir ağacın gövdesine vurup parçaladım; ona doğru yürüdüm. Sıçrayıp geriledi. 'Bir kötülük edemem sana, yakınıma gel' dedim. 'İnsan oğlusun, güvenemem' dedi. Günlerce uğraştım; yaklaşılmıyordum. Karanlıkta sürüne sürüne sokulurdum; kokumu alır kaçardı. Güneşte, yağmurda, sıcakta, soğukta hep ardındaydım.

Çoğu zaman ötekilerle birlikte olurdu; koklaşırdı onlarla. Karacalar varlığıma alışmışlardı; beni uzaktan görünce orinana kaçmıyorlardı artık. Kimi geceler başımı yukarıya kaldırıp 'Karaca olmak istiyorum' diye bağıırırdım sık sık. Olur cıa duyururdum sesimi yukarıya. Söylendiğine göre yeryüzünden yükselen yakınmalar, istekler, yakarmalar büyük bir gürültüyle vurmuş yukarıya; ulu varlığın eli kulağında habercileri bu gürültüde tek tek insan seslerini ayıramazmış. Ama bir gece sabaha karşı biraz hafifleyen gürültüde uyanık bir haberci benim sesimi duymuş; 'Pişman olmayasın sonra' diye bir ses geldi yukardan. 'Olmam' dedim. Haberci koşup ulu varlığın katına çıkmış. 'Efendimiz, kullarınızdan biri karaca olmak istiyor' demiş. 'Neden istiyor bunu?' 'Alaca cerene tutulmuş.' 'Sor bakalım, sonra pişman olmasın.' 'Sordum efendimiz, olmam diyor.' 'Kimmiş bu kulum?' 'Çocukluğunda kaşını eşekarısı sokunca acıya dayanamayıp ölmek isteyen kulunuz.' 'Daha çocukluktan kurtulmamış desene. Git söyle, olmaz öyle şey.' Haberci yukardan bunları anlatınca üzıldüm; ama umudum kırılmadı. Yardımsız, kendim deneyecektim. O günden sonra emekliyerek dolaşıyordum. Çoktandır onun yediği otları, yaban yemişlerini yiyordum ama artık ağızımla koparıyordum bunları. Toprağı yakından duyuyordum; ellerim, dizlerim alışıyor. Uslu bir hayvan gibiydim. Gittikçe daha yakınlarla geliyordu Alaca ceren; güveni artıyordu. Sonunda bir gün yanıma gelip durdu. Ağır ağır doğruldum. Başını uzattı. Sarıldım, gözlerini öptüm; sonra iki elimle boynunu sıkıp öldürdüm. Toprağa düştü. Arkama bakmadan ayrıldım oradan; gündüzleri yürüdüm, geceleri yattım; üç günün sonunda doğduğum kasabaya vardım. Ninem, babam, anam ölmüşler; komşular beni unutmuş. Yıllardır eski evimizdeyim. Bütün gün güneş altında oturup bitkilere, hayvanlara, insanlara tanıklık ediyorum. Ama bir süredir canım sıkılıyor; yakında yeniden soytarılığa başlayacağım sanıyorum.»

MEVLUT

Leylâ Erbil (d. 1931) dergilerde bir iki hikâye yayımlamıştı yalnızca. Yıl sonuna doğru «Tuhaf Bir Kadın» adlı kitabı basıldı.

Camiden çıkmışız. Annem, «Haydi koş, akrabalarımızı çağır da bir çay içsinler senin evinde, ayıptır.» demiş. Ben caminin merdivenlerinden atlaya atlaya koşmuş, gidenlerin önünü kestirmişim. Sağa sola dağılmakta olan yetişemediklerime de bağıryormuşum, «Heyy! Durun durun, dönün, buraya gelin; önce bize gidilecek ve çay içilecek; annem öyle istedi... Kalabalık, durup birbirlerine danıştıktan sonra, ardıma takılmış. Ben, önde hızlı hızlı yürüyerek, arayı açıyormuşum. Ev görünüyormuş, buradan 100-150 metre ötedeymiş; sokağın ucunda.

En önde, tek başıma, hem yürüyor, hem de kucağıma doldurduğum mevlût şekerlerini atıyormuşum yola. Ben yürüdükçe yol uzuyormuş, bitmiyormuş. Ardıma bir göz atıyormuşum ki, uzun, upuzun olmuşlar, dörder beşer kişilik sıralar halinde, sessiz ve dik, yürüyorlarmış. Korkuyormuşum. En ön sıra, attığım şeker külâhlarını eğilip alıyor, doğrulup yeniden beni izliyormuş. Şeker attığım için bana birşey yapmazlar diye düşünüyormuşum.

Yerler ıslakmış. Su, giderek, yükselmeye başlamış, su boyu geçmiş, ben yüzmeye başlamışım, böylece boğulurlar ve kurtulurum diye düşünmüşüm, ama ardıma bakınca hepsinin de yüzerek beni izlediğini görmüşüm, ama şekerler erimiş, yitmiş, içice korkmaya başlamışım ve iyi bildiğim kurbaga biçimi yüzmeye başlamışım, ama birden çekilmiş sular, yüzükoyun yere gelmişim, kalkıp koşmaya başlamışım, onlar da yetişmişler, sessiz ve dik. Korktuğumu belli etmemek için, eve yaklaşınca, durup onları bekler gibi ayak süründürüyormuşum.

Bunlar ayakkabılarını çıkarırlarsa, soyunurlarsa, bizim

evin girişindeki ufacık sahanlığa sığmayacak; annem de ortada yok. Ne yapacağım, bu insanlarla ne konuşacağım? Bu akrabalarından utanırdı annem, bizi de utandırmıştı. Sokmazdı evimizden içeriye. «Evde yok, akşama gelecek de» derdi. Kara kara giysili umacı gibi kadınlardı. Çakır gözleri fıldır fıldır dönerdi kara peçelerin arasında, göz kıyılarından aşağıya terler akardı, kucaklarında ince sarı saçlı, çakır gözlü çocuklar taşırlardı. «Kasımpaşa'dan Zülküflü dayının anası dersin» derlerdi, «Hıdır Reisin gelini dersin» derlerdi, «Ha bu küleğu ver anana, Bilâl'im memleketten göndermiş» derlerdi. Biri «Bu hangisudur?» diye sorardı, «Bu Hasanun paçasudur da!» derdi ötekisine. Dikine seken, kara böcekler gibi döner giderlerdi. Annem «Görgüsüzler» diye söylenirdi ardlarından, «Şunlara bak, hiç değiştiler mi?» Ne konuşacağım onlarla şimdi? Onca çay bardağını, kaşığını nereden bulacağım? Aralarında hâlâ var çarşaflılar, yeşil bereliler. Kanlı pazarda bizi kovalayanlardan. Gazetelerin halk dediklerinden. Halk bizim eve giriyor şimdi ıpslak olarak, bunca yıl sonra, gelsinler tanışalım. Hepsinin de canı çay istemiş olmalı. Üzüntülüler mi? Belli değil. Hiç bir şey anlaşılmıyor yüzlerinden. Tanrıya inanıyorlar, ölmüş bir insana karşı görevlerini yerine getiriyorlar. Yaşamalarının anlamı bu kadar sade, bu kadar kolay. Gerçekten böyle mi?..

Kapıda durup bakıyorum, kortejin bir ucu buraya vardı, öteki ucu caminin kapısında. Kuyruğun sonundaki Meral olacak, ilkokul arkadaşım. İki aylık bebeğini hizmetçisi Menekşe'nin kucağına vermiş, kuyruğa yetişmeye çalışıyor. Koca bulduktan sonra ne kadar değişti, inanmış bir kadın oldu. Tanrıya tabii. «Bu günlerinde seni yalnız bırakamam» diye, taa Sarıyer'den kapıp çocuğunu geliyor. İlgimi çekmeyecek bir yığın olay anlatıyor, dinleyemez oluyorum sonuna doğru. «Ah canım! Gene daldın, ölenle ölünmez, aç yeri başka, acı yeri başka» diye başlıyor. «Öyle üzüldüğüm yok benim, şimdiye kadar akıl etmediğim bir yığın gerçeği düşünüyorum...» diye anlatmaya başlıyorum, anlamıyor, dinlemiyor bile... Asıl arkadaşlarım hiç uğramadılar bana, beni anlayanlar, anlaştıklarım. Asıl arkadaşlarım... Kimdi onlar? Neredeler şimdi? Karşılaştığımızda «Gereksiz formaliteler... Ne önemi var..» dediler. Ama,

ölen adam, bizler için hasta yatağından kalktı, oy vermeye gitti, oy vermenin lâfı mı olur, insanlarımız ölüyor, ölme-yene sevgi yok mu? Bu sıra, sevgi sözü etmek bile çığlık oluyor, işler çetin, solcu olmak zor, peygamberlik gibi bir şey. Herbirimizin bir Muhammet, İsa ya da Musa olmamız gerekiyor. Herbirimizin, bir tek İsa yetmiyor, bir tek Musa vetmiyor, yetmiyor. Hem de elin ayağın tutarken alıyor-lar seni aralarına bu peygamberler, ayağın sürçerse, ka-paklanırsan, çevirip bakmıyorlar bile. Onlara hiç muhtaç olmadan onlarla olmalısın, öyle mi? Hiç bir şeyin kararı yok bu sıra, hiç bir şey kesin değil. Tüm değerler altüst, ama olacak, özlediğimiz töre gelecek, bir gün getireceğiz, birbirimizi yiyerek de olsa, en önce kendi içimizdeki hain-leri temizlemeliyiz, bile bile döneçlik edenleri, yanıltıcıla-rı, saptırıcıları, onları bağışlamamalıyız asıl. Peygamber-liğimiz ötekiler, şu veşil bereliler için.

Anahtarı kilide sokup döndürüyorum, kapımı açıyorum halkıma ilk kez, birden her şeyin kuruduğunu görüyorum, herkes kurumuş bakıyorum. İyi. Şimdiye değin hep baş-kaları girdi bu kapıdan, ceplerinde şiiir ve konyak bulu-nurdu, akıllarında hep kendi ünleri vardı, onları anladığı-mı ve beni anladıklarını sanırdım; ünlerini pekiştirmek, kendilerini iyice doygun kılmak için ararlardı beni, ben de onları... Böyle mi?... Böyle de değil... Halk girmeye başlıyor içeri, önce ilk sıra, yüzüme bakmadan önümden geçip ayakkabılarını çıkararak. «Çıkarmayın bey amca, çı-karmayın ayakkabılarınızı, çamurlu değildi yollar zaten, koyacak yer de yok...» Duymuyorlar sanki beni, sanki «sen kim oluyorsun da bize ayakkabılarımızı çıkarttırmayacak-sın» diyorlar. Onlar içeri girerken bir ses adlarını bağırı-yor: Muharrem'in İsmail, Hemşin'den, Mamul'dan Seyfet-tin, Abdurrahman, İslâm, Hacı Salih, Vakfıkebir'den Temel, Oruç, Meryem, Akife, Zehra, Çayeli'nden babanın hısımla-rı: Bilâl Kaptan, Ali Reis, Hafize Hala, Bilginol boyaları, kız kardeşleri, İshakoğulları, Bahzatoğulları, Sabitoğulları, Kibarogulları, Zehra Yenge. Babanın dişçisi Bekir, karısı — onları tanıyorum zaten — babanın tayfaları Recep, Salih, Rüfet, Ramazan, babanın hastalığını doğru bilen doktor Naci, annesi — onları da tanıyorum — Melek Hanımı tanı-rım. Mürüvvet Hanım, Tahsin Kaptan — tanırım — Şaban

Sürmene'den, Maçka'dan Mustafa Yazıcıoğulları ve çocukları, Necmettin Molla, Sahuranım, Rahmi Kaptan... — Hastaneden çıkarken bir adam elime bir kalın zarf sıkıştırdı, bir paket, «Bu da sizin» dedi. Zarfı aralayınca pembe dişetlerini tanıdım. Güldü — Safiye Yenge, Necmi, Formen Rıza, babanın en sevdiği adam Yusuf — birlikte avlandıkları — oğulları: Selâmi, Asım, Ömer. Üçünün de kollarında atmacaları, büzülmüşler atmacalar, testi gibi yuvarlak olmuşlar, gözlerini kapamışlar, uyuyorlar. Yusuf Amca sırtındaki büyük torbayı odanın ortasına yere koydu, oynayıp duran bir torba. — Babam dönüşte bir salkım bildiricinla gelirdi, anneme, al bakalım bi ufak içirir bize bunlar. Rusya'dan kaçmışlar, erimişler, bir deri bir kemik kalmışlar—. Babanın dayı oğulları: Ziya Kaptan, Asiye Yenge, damatları, Civelek Ahmet, Tonton Musa — Musayı tanımırım, Ceviz Ali'ye bindirirdi beni, Ceviz Ali o büyük bevez leyleğin adı, havalanır uçururdu, indirirdi—. Hadiyanım, Sıfır Hasan Paşanın kızı, babanın amca kızı, oğlu Zeki, Hasan, gelinleri, Rakibe Abla, Hatçe Abla, Esmâ, Hızır, Dursun, Yomradan Osmanı Gavras, Vona'dan Hani; «Aman Soyтары alınan öldü, Merkezin hani kanına doldu. Bu puşluk sana binbaşidan oldu, Türk milleti seni tanımasından oldu» diye Soyтары'lu İsmail'in türküsünü yazan. Hüseyin, Yunus Bangoğulları, Hilmi'yle İhsan — partiden arkadaşlarım — Meral, Menekşe, Bebek. Annem de gelmiş. Armatörlerden hiç biri gelmedi mi? diye soruyorum se-

«Hiç biri yok» diyor. «Elli yıl, dile kolay, elli yıl çalıştı onlara» diye soruyorum. «Hiç biri gelmedi» diyor gene. «Zaten onlar bu mevsimde Türkiyede durmazlar, sömestr tatili şimdi, Avrupa'ya çocuklarını görmeye, kayağa, alışverişe giderler, bilirsin» diyor. «Biliyorum» diyorum, kapıyı örtüyorum.

Menekşe, bebeği yere bırakıyor, Annem beliriyor: «Sığıldılar mı?» diyor, «Bilmem sığmış olacaklar» diyorum. Mutlaktaki kadına «Şirin, 100 tane çay yap» diye sesleniyorum. Annem: «Ne çayı, balo mu veriyorsun babanın mevlûtunda?» diye bağılıyor. «Sen söyledin ya!» diyorum. Birden hüngür hüngür ağlamaya başlıyor. «Ağlama, babam da burda» diyorum, susuyor, «Hani, hani göster bakayım?» diyor. Yerdeki kımıldayan torbayı gösteriyorum. «Kimseye

söyleme burda olduğunu, kaçarlar» diyor. Annem evi dol-
 duranlara bir bakıp, «Ben sana akrabaları çağır demiş-
 tim» diye bağıyor bana, ardından «Akraba olmayanlar
 çıksın!» diye sesleniyor. Kimse kıpırdamayınca «Hadi, duy-
 madınız mı, akraba olmayanlar dışarı» diyor gene. Hüsni-
 yanım «Bu ne rezalet, hem çağırıyorlar, hem kovuyorlar
 insanı» diye çıkışıyor anneme. Annem, kadını yakasından
 tutup kapiya sürüklüyor, gene koşup içeriye dalıyor, «Çıkın
 çıkın çabuk olun» diye kovalıyor komşuları. «Anne, ayıp-
 tır, bırak otursunlar» diyorum. «Hayır defolsunlar, gözüm
 görmesin onları» diyor. «Onlar, sen kızken, senin için ne
 dedikodular yapmışlardı» diyor. «Bırak şimdi bunları» di-
 yorum. «Olmaz, neden bırakacakmışım, ben kötülüğü kim-
 senin yanına bırakmam, babam bile affetmemişimdir kal-
 ben. Kaldı ki Mürüvvet Hanımı. Babanın diktığı çiçekleri
 yolardı hep. Babacığın ne kadar da severdi leylâkları,
 adamcağızım doyasıya koklayamadı, gece yarıları biz uyu-
 duktan sonra çalardı leylâkları hırsız karı!» Kadınlar, söyle-
 ne söylene, kalkıp gitmeye başlıyorlar. «Çıldırılmış bu kadın!»
 diyorlar, annem «Hem bu hayat pahalılığında çayla şeker
 bedava mı, gitsinler evlerinde içsinler!» diyor. Ben «Bağış-
 layın hiç kendinde değil?» diyorum, annem «Kendimdeyim
 kendimdeyim, sen de şu kıytırıklara dalkavukluk etmese-
 ne?» diye söyleniyor. Mürüvvet Hanım öfkeyle «Hadi or-
 dan utanmazlar, biz hiç çay yüzü görmedik mi, kış günü
 buz gibi camide mevlût dinlettiriyorlar, duasını ettirip
 amin dedirtiyorlar, sonra da kovuyorlar adamı, inşallah o
 adam kabir azabından kıvrım kıvrım kıvransın» diyor. An-
 nem, kadının yüzü budur deyip, indiriyor çantasını, biz
 tutuyoruz annemi birkaç kişi, ayırıyoruz, kadını dışarı çı-
 kartıyoruz. Annem Melek Hanıma koşuyor bu kez, «Hadi
 bakalım sen de yollan iki yüzlü dönme» diyor. «Anne, ayıp
 artık, ne yapıyorsun» diye tutuyorum ellerini «Bırak beni,
 bırak içimi dökeyim şu ateşimiliter karısı olacak aç kiba-
 ra, bir adam sanıyordum bunu ben, pis lâzlar demiş bi-
 zim için, mahallenin kokusunu değiştirmişiz, kapımızın
 önünden içyağı kokusundan geçemiyormuş, işte Esmâ-
 mın yüzü söylesin...» Melek Hanım «Ne basitlik yarab-
 bim» diyerek kalkıyor, «Hadi ordan Selânîk Yahudisi, iki
 yüzlü...» diye kovalıyor annem onu da, «Siz oturun Esmâci-

ğım sizi bırakmam, Naci de gitmeyecek, çay içeceğiz...» diyor, kendisi de oturuyor söylene söylene «Haspaya da bak, mahallenin kokusunu değiştirmişiz, sen bizden sonra geldin bu mahalleye, yemek pişirmez ki kokusu olsun! Ah! zavalı kocacığım, son defa bir karalâhana ezmesi yediremedim ona, o kadar da istediymi, doktoru bırakmadı ki, hiç bir şey yedirmedi hınzır herif, kocamı açlıktan öldürdüler açlıktan, dağ gibi adamı erittiler...» Gidenlerin ardından koşuyor, küt diye kapatıyor kapıyı, «Hah şöyle, başbaşa kalalım, can cana, kankana, akrabanın akrabaya ettiğini akreb akrebe etmez» diyor.

Akrabalar salonu, salona açılan odayı doldurmuşlar. Çocuklar bağdaş kurmuşlar, gençler ayakta sıkış sıkış, erkeklerin çoğunun ellerinde tesbih, kadınların başları önlerinde, yere dikmişler gözlerini. Meral'in bebeği birden kundağından sıyrılıp çırılçıplak, piyanonun üzerine tırmanıyor ve sıçramaya başlıyor. Meryem piyanoyu göstererek «Ha bu nedir?» diyor. «Piyano» diyorum, «Ne edersun bunu?». «Çalınır». İhsan yaklaşıp tek parmağını tuşlara vurarak «Çıktık Açık Alınla»yı çıkarıyor. Kalabalıktan «Lâilâheilallah» homurtuları yükseliyor. İhsan sürdürüyor «Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan». Gençler piyanonun yanına gelip sallanmaya başlıyorlar, bebek her yanını titreterek yeni danslardan yapmaya başlıyor, ötekiler de ona uyuyorlar, Meral ellerini çarpa çarpa bağırıyor «Hadi kızım, afferim sana, kıvrır, kıvrır, kıvrır İhsan piyanoyu bırakıp dans edenlerin arasına karışıyor, can çekişircesine kıvrınmaya başlıyor o da; piyano, kaldığı yerden, aynı şeyi çalıyor kendi kendine: «Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan. Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan...» Hep birden kıvrıyorlar.

Abdurrahman «Kizum bu çimdur?», diye soruyor duvara asılı bir tabloyu göstererek tesbihli eliyle, «Kayınpederun mudur yoksam?», «Değil amca, bir yazarımızdır.», «Neyumuzdur neyumuz?» Hilmi yetişip, «Amca, o büyük bir Türk yazarıdır» diye anlatmaya koyuluyor, «Hiç duymamışım adunu» diyor Abdurrahman, annem beliriyor. «Bunu mu soradın Abdurrahman dayı, ah bunu bir bilsen, ne zengin adamdı, kızımı istediymi de vermediydim, verseydim şimdi kızım han hamam sahibiydi, ah kafa ah, nato kafa

nato mermeri, o pipolu domuza verdim de mahvetti kızımı, hasta etti yavrumu...» Hafize Hala bana dikerek gözlerini «Ha bu paçi hasta midur?», «Elbette hasta hala, delidir deli» diyor annem, «Kocası deli etti bunu, ne yapıyor kocası biliyor musun hala: Başbaşa kaldılar mı geceleri, el ayak çekildikten sonra tam karşısına bir sandalye çekiyor, gözlerini diyor kızıma hiç konuşmadan saatlerce susuyor, kızım, 'Ne olur? konuşsana!' diye yalvarıyor, herif gene konuşmuyor, gözünü kırpmadan bakıyor; sonra birden, 'Delili deli, kulakları küpeli,' diye bağırmaya başlıyor, bin kere söylüyor bunu her gece, Allah seni inandırısın Hafize Hala, gözetledim bunları bir gece, kulaklarımla duydum, yalanım varsa abdestsiz gideyim...» «Oy günsüz, desena bağa gidecek yeri yok onun» diye üzülen Hafize Hala. Bilâl Kaptan, «Nerededir o damadın şimdi, burada midur?» «Yok, ne gezer, imansız mevlûta gelir mi hiç? Ah, kaptan ah! Derdim bir olayıdı ağlamak kolayıdı» diyor annem, sonra fısıltıyla «Kendisini allah sanıyor hep» diyor, «Vuu, vuu ne dersun, haşa summe haşa!» diye soluyorlar, «Bu kadar değildi ya, babası yanında can verdi, ondan sonra büsbütün atlattı» diyor, «Uy ne dersun?» diyorlar, «Gece yarılardı hortlak gibi dolaşüyor, sokakları, evin içini arşınıyor, ben sizleri kurtarıcam, ben sizin iyi allahınızım, ben sizi o kötü allahıtan, acılarınızdan kurtarıcam diye konuşa konuşa büsbütün delirdi...» Piyano hep onu çalıyor: «Başta bütün dünyanın...»

Safiye Yenge, bir başka resmin kim olduğunu soruyor, «O da büyük adamlardan biridir» diyorum, «Adu nedir?» «İliç» diyorum. «Gâvur mudur?», «Evet» «O binam neyumuz olur ki?» Hilmi geliyor, «Teyze o çok büyük bir insandı, ulusunu, emekçileri kurtarmıştı...» ayağa kalkıyorlar, herbiri, bir resmi gösteriyor, «Ha bu kimdur?», «Bu kimdur?», «Bu, bu?» «O düşmanı yenerek... kapitalizmin emperyalizminden... yoksul halkı...», «Desana komonis, desena komonis...» diye birbirlerini uyandırıyorlar, «Biz zaten bu kız için çok şeyler duymuş iduk, kalkın kalkın, sürünmeyin bi yana abdestiniz bozulur, murdar olursunuz, murdar olursunuz...» Annem «Bana bakın akrepler çenenizi kapayın, ben sağken kızıma söz söyletmem, ben, hem anası, hem babasıym onun; çakallar siz komonis nedir ne

bilirsiniz, şimdi benim ağzımı açtırmayın ha!» diye Emrullah'ın yakasına yapışıyor, «Sen karakoncolos, vaktiyle benimle de az mı uğraştın, kocamı da dertli gönderdiniz öbür dünyaya, bunlar gene senin başının altından çıkıyor» diye fırlatıyor duvara adamı, «Kalkın oy! kalkın, bunların elinden çay da içilmez, murdar olduk» diye bağışıyorlar, itişip kakışıyorlar, Necmettin Mollaya yetişen annem «Hele sen ne çabuk unuttun, kızının, şoföründen doğurduğu piçi, sakalına sıktığının pezevenk herifi» diye koparıyor sakalı. Rüfet, Kastro'nun yüzüne bir yumruk indiriyor, onu gören ötekiler de bütün çerçevelere saldırıyorlar; duvar tablalarını, yağlı boyalar, Nuri İyem, Levni, Picassolar, Fahir Aksoy, Sema Silanoğlu, Avni Memetoğlu'yu parça parça ediyorlar. «Siz onu öldü sanıyorsunuz, temelli erkek siz kaldık sanıyorsunuz, öyle mi? Şimdi ben size gösteri-

boyunuzu» diye yatak odasına koşuyor annem, çırpınıp duran torbayı sırtlayıp getiriyor. ağzını açıyor. Birdenbire inlerce kuş fırlıyor dışarıya: bildiremler, kükuyruk, yağmurkuşları, bakaçalar, ardıçlar, toygat, kinyarlar havaletiliyor. Yaban ördekleri, çil kuşları, heç tavuğu, bağırtağ, kükuyruklar uçmaya başlıyor başımızın üzerinden. Selâmi, Asım, Ömer'in tüneklerinde uyuklayan atmacaları, vahşileşerek, kovalıyorlar kuşları, dans edenler çığlıklar atarak, kollarını bacaklarını açarak yerlerde dönmeye başlıyorlar

Başta bütün dünyanın, başta bütün dünyanın...» Hacı Salih, Recep Temel, Sofuoğulları, Molla, Yazıcıoğulları bana saldırıyor. Meral, Sabri Kaptan, Hilmi, Musa, Civelek Ahmet beni koruyor, Annem «Hani baban, hani baban?» diye torbayı karıştırıyor, bulamayınca çöküyor yere, yüzü mum gibi.

İhsan'ı kolundan tutup sarsıyorum, «Uyan, uyan! Yakışır mı sana böyle dans etmek? Yardım et bize. Görmüyor musun!» İhsan dansı kesip cebinden bir molotof kokteyli çıkarıyor, «Sakin atma budala, hep birden gideriz» diyorum. Sonra, kükremeye inleme, inlemeyle yakarma arasında bir sesle konuşuyorum «Durun, beni dinleyin ey kardeşlerim, büyüklerim, durun, boşuna kan dökmeyin, sizler tanrıyı tanırırsınız; öfkeyi, kötülüğü bırakın, hepimiz aynı kandanız, gelin el ele verelim, gelin ben sizi kurtaracağım, sizin iyi allahınız olacağım, arkamdan gelin...»

Biri bir yumruk indiriyor sırtıma, «Tuh sana! Allahsız karı, sen mi bize peygamberlik edecesun? Tövbe de tövbe de!» diye haykırışmaya başlıyorlar... «Bu bizden değil, bu bizim kanımızdan olamaz, zaten bunun babası da bir tohafdı, ilk o şapka geyindiydi, ilk o karısına da şapkayı geyindirdiydi, kızını da ilk o okuttuydu, camiye de bayramdan bayrama gelirdi, başuna da takke komazdı...» Hilmi'yi altına alan Temel tekmeler savuruyor çocuğun boş yerlerine, Civelek'in tepesindeki bir tutam saç yapışmış bir başkası, yerlerde sürüyor adamı, Yazıcıoğlu köşeye sıkıştırdığı Musa'nın burnunu yumrukluyor; Musa, Ceviz Ali! Ceviz Alii! diye bağırıyor durmadan. Ben odama koşuyorum, dedemden kalma kılıcı kapıp saldırıyorum üzerlerine «Kanınıza susamışsınız siz, sizi kesmek haktır» diye bağırıyorum birkaç tanesini şehit ediyorum, «Siz peygamberlikten de anlamazsınız,» diyorum, «Ölüm paklık size, ölüm paklık size...» kovalıyorum düşmanları. Kavgaya girmeyenler el çırparak bizi seyreliyorlar, kaçanlar dar atıyorlar canlarını sokağa, ayakkabılar sahanlıkta kalıyor, açık kapıdan, önce kuşlar, ardından atmacalar süzülüp çıkıyor. Annem yanıma geliyor, öpüyor beni, «Ben demiştim, oğlum yok ama, bu benim hem kızımdır, hem oğlumdur, hem oğlumdur, hem kızımdır». Ağlıyor.

Kılıç elimdeymiş. Kavgaya karışmayanlara, «Siz de defolun, yoksa sizin de başınızı uçururum» diyormuşum. Kaçıyorlarmış onlar da. Meral gelip terimi siliyormuş, sonra Şirin'le birlikte cam kırıklarını, öteyi beriye temizliyormuş. Benimle birlikte kavgaya girenlerle sarılıp öpüşüyormuşuz. «Ya ölüler?» «Ölülerini alıp götürdüler» diyorlarmış. Kapı çalınıyormuş, eşim geliyormuş, yanağını öpüp «Nasılsın sevgilim?» diyormuş, «Sen nerdesin be ayıp denilen bir şey vardır?» diyormuşum, rakı kokuyormuş ortaklık, «Ne yapayım, mevlûtu unutmuşum, şimdi aklıma geldi» diyormuş. «Bu evin hali ne?», annem, «Savaş ettik savaş, erkeksiz savaşık, biz kazandık!», diyormuş. «Deliler» diyormuş eşim bize, kahkahalarla gülüyormuş, «Deli sensin» diyormuşum ben de, biz de gülüyormuşuz. Pişano kendi kendine «Başta bütün...» ü çalıyormuş. «Sustur şunu diye bağırıyormuşum İhsan'a, İhsan bir tekme atıyormuş pişanoya, bebek hemen inip kundağına giriyormuş, danse-

denler ayılıyorlarmış, İhsan gene tek parmakla tıngırdatmaya başlıyormuş: «Otur sevdiğüm otur da Rize eskemlesine, Yüreğümün derdini de deyəmem hepisine» «Şimdi çayları getir Şirin» diyormuşum, «O ayakkabılar da senin olsun». «Peki hanımcığım» diye koşuyormuş Şirin, çok seviniyormuş. Hep birlikte horon ediyormuşuz.

(Tuhaf Bir Kadın)

BİZ YARGILILAR

Adnan Özyalçiner (d. 1934) çeşitli yıllarda yazdığı hikâyelerini «Yağma» adlı bir kitapta bir araya getirdi.

Üçer üçer bir odam var. İki adımda tükeniveriyor. Yatsan yatamazsın, otursan oturamazsın. İsteddiğim anda odamdan çıkabilirim. Ama bu neyi değiştirir? Üç ev, iki duvar, beş altı ot ya da tezek yığınınından sonra dağlara dayanıyorsun. Ta tepelere, hiç bulutsuz gökyüzüne ya da yıldızlara bakmaktan başka yapacak şey kalmıyor. Yola çıkamıyacağımı bildiğin bir yerde de, göküzünün, yıldızların, burada yok ya, bir de ağaçların, odalarımızın duvarlarına astığımız tablolardeki gibi, güzel ama sınırlı bir görüntüden öte değerleri olmuyor. Gönlünü açacağı, sınırsızlık duygusu içinde avutacağı yerde, büsbütün kapatıp boğuyor, alçalıp bastırıyor, eziyor gökyüzü. Odana kaçmaktan başka yapacağın şey kalmıyor o zaman. Bir kapatılmışlık, kısıtlanmışlık duygusu içinde, ayakta, gezinerek okuyorum çoğunluk. Yemeğimi de öyle yiyorum. Geceleri, ışığı karartır karartmaz bir yerde, tahtayı gıcirtıyla kemirmeye başlayan fareyle, iyiden iyiye, pekişiyor içimi kemiren bu kapatılmışlık duygusu. Ben gelir gelmez, daha doğrusu, buraya kapatılır kapatılmaz fare işe başladı. O gün bugündür kemirip duruyor tahtayı. Beni çıldırtan kemirmenin sona ermemesi, sona ermiyeceği oluyor. Gidişime, özgür bırakılana dek süreceğim biliyorum. Çünkü tahtalar o denli ince ki, bir bilemedin iki gecede kemirilip delinmesi işten bile değil. Ama fare işini çok iyi biliyor. Tahtada geçebileceği bir delik açıp, oburca bir atılganlıkla, hemeninde yiyeceklerime konmak değil amacı. Biliyor ki, çıldırtıcı gıcirtısını sürdürdükçe, ben, odama serpiştirdiğim yiyecekleri artıracam. Karşılıklı bir çekişme, inatlaşma bu. Dayanabilen kazanacak. Bir gün odayı yiyeceklerle tıkabasa doldurup kaçacağım ana

dek sürececek. Şimdilik tavan arasında bulduklarıyla yetinip kemirmeyi sürdürüyor yalnızca. Arkamdan iki kurşunla işimi bitireceklerini bildiğim halde, daynamıyarak, odamı bırakıp kaçtığım gün, iyice incelttiği tahtaların herhangi bir yerini, kolayca delip yiyeceklerin hepsine, tek başına konacak obur hayvan.

Yasakoyucuların düzeni bütün bunlar. Her ölüm yargılısını, ödevli bir aylıkçıymış gibi, gönderiyorlar buraya. Günü dolmadan ödevini bırakıp kaçanı da, kutsal yasalarına dayanarak, kaçarken vuruyorlar arkadan. Ölümden kurtulmak için kaçmamak gerekiyor. Ötedeyken, özgürlüğümü, işimden arta kalan saatlerde, işkievlerinde, sokaklarda ve kadınların yanında sürdürebilmek hakkı elimdeyken, buralara gönderilip de dönemiyenlerin, ölüme atanmışların demek ki benim gibilerin sözü edilirdi ikide bir. Şimdi iyice inandım. Hiç bir ödevli salıverileceği günü bekliyemiyor burada. Bu yüzden de öldürülüyor. Yöneticiler haklı. Yasalarımızda ölüm cezası yok. Hiç bir yargıç, hiç bir vatandaşı doğrudan doğruya ölüm cezasına çarptıramaz. Yalnız, belirli süreler için, bulunduğu yerden uzakta, ülkenin ta öbür ucunda, özgürlüğünün kısıtlanacağı bir ödeve atılabilir. Artık her şey sana bırakılmıştır. Yargıç da, yargılı da kendinsin. Ölümünü özgürce seçeceksin.

(Yağma)

AH... GÜZEL İSTANBUL

Füruzan (d. 1935) «Parasız Yatılı» adlı kitabının yayımlanmasından sonra dergilerde çok uzun hikâyeler bastırdı. Şubat ayında çıkan «Parasız Yatılı» yıl sonunda ikinci baskı yaptı.

Sırtında ekoseli gömleğiyle saçlarının, yüzünün rengi büsbütün karışık görünen şoför Sarı Kâmil 969 model MAN 520 kamyonunu bir kez daha süzdü. Kapıyı açtı, girdi içine. Pencereden başını uzatıp arkaya baktı. Artık en kederli zamanlarında bile konuşmasına başlangıç sayılacak gülüşüyle seslendi.

— Erdoğan, dalga geçme! 47 de re yekindi, hadi oğlum, elhamdülillah sıra bizde. Demek bir gece daha sürünmeyeceğiz kuyrukta, şükür. Ulan, atla! Mardinli bu 47 de re. Mardin'de, o anasını avradını sattığımın herifine, bizi bu yekten götürür. Ne demek, bugüne bugün 34 atız. Yani İstanbulluyuz... İstanbullu ne demektir bilirsin. Hele Mardin ilinde. Herbir şey demektir ve de düşman demektir. Bizi hanım evlâdı yerine alırlar bunlar. Bizim Galata yöresinde ne fedai uçurmuşluğumuzu, ne el ayak öptürmüşlüğümüzü bilmezler. İstanbul şehrinde birine küfür mü edeceksin, beddua mı edeceksin, şoför parçası, imansız, Allah seni uzun yol sürücüsü yapsın, demenin yettiğini bilmezler. Ne de olsa taşranın yabanları koca kamyonu yürütmenin, bir ustalık, bir hüner olduğunu bilirler.

Sarı Kâmil'in muavini, Kocamustafapaşalı on beş yaşındaki Erdoğan, ayağındaki lastik pabuçların sessizliği içinde ustasının yanında yerini aldı. Zayıf, incecik boynundaki adim elması aşırı belirginleşiyordu son günlerde. Az konuşan, erken kırışıkların doldurduğu alnıyla sanki hep hüznü şeyler düşünürmüş gibi duran bir çocuktuk. Altı aya yakındır, Sarı Kâmil'in yanına, anasının yalvar yakar olmasıyla muavin durmuştu. Anası loş taşlıklarını, her sa-

bah bir kova suyla yıkayıp kapı dışına dek suları süpürürken, Erdoğan bir an önce evden çıkmanın yollarını arardı. Nemli taşlığın ucundan baktığında sokak kapısı güneş dolu, ses dolu dururdu karşısında. Geçen güz elinden yakalayıp kahveye dalıvermişti annesi, Erdoğan'ı.

— Kâmil, aslan oğlum benim! Bunu yanına al. Hem bir işe sap olsun, hem bir iki kuruş nafakasını kazansın. Bilirsin buraların eksigi, hep eksiktir. Sabah babası, abisi işe gitti mi, dökülüyor sokağa. Bir gün Kumkapı'da nereden bulduğu belirsiz arkadaşlarıyla, sandalla açılalım filân derken ölüsünü bulacağız. Her yıl, bilmez misin, bu çocuklardan biri karpuz zamanı kurban olur denizde. Oh benim oğlum, halimden anlarsın. Çocuk değil hem. Büyüdü. Aylaklığı yetti.

Sarı Kâmil, doğduğu semtin tüm kadınları gibi tez canlı, telâşlı kadını olgun, koruyucu bakışlarla dinlemişti. Uzun yol aralarında İstanbul'a varıp işsiz dinlenme günlerinde lokumuna, gazozuna tavla oynarken bile arkadaşlarından daha yukarda oturuyormuşçasına bir tavır içinde olurdu. MAN 520 kullanan bir uzun yol sürücüsünün kamyonuyla pekişmesinin sonucu sokaklarda yürürken bile arkadaşlarından daha ötede durur, yayalara çarpıp kaza yaparım kaygusunun bilinçaltına geçmiş ürküntüsüyle, kaldırımın öte ucundan yürürdü. Arkadaşlarına, «Yahu üç yılda perçinlendik bu koca merete,» derdi. «Üstünde değilken bile dizelin titremeleri avuçlarımdan geçer karıncalana karıncalana. Sıcığından iligim kurudu. Sırtımı dayadığım yere belkemiğimin modeli çıkmış. Hay anasına yandığımın! Ulan, o da bize alıştı, bağlandı. Ağaçlı yolların serinliğine vurduk mu bir gürleri ki, yankısı dağdan döner. Canımızdan can kattık MAN'a. Gölgesi yaygın, çimeni bol yeri sever bizim gibi, koyuverir kendini.»

Kamyon da kamyondu ha... Çift tekerli, iki buçuk tonluk Fargo'ların önemsendiği semtlerinde; kırmızı, çekme gücü akıl almaz sayılara varan 520 MAN dizel ne demekti, bilirdi orahılar. Patronu çağırmıştı. «Kâmil, oğlum büyük para bağladım bu işe. Kollayacaksın beni. Senden başkasına güvenim yok. Kulak asma, makine dediğin nankör olur. Masraf kapısı. Kız gibi ha! İlk seferini seninle yapacak. Öbür kamyonlarımdan bir kârım yok. İki damperliye hiç

kulak asma. Damperliler inşaattan öte işe yaramıyor. Kumdu, çakıldı... görünüşte çok çalışıyorlarsa da... Ah paranın gözü kör olsun! Olanda başka dert, olmayanda başka... Yazısını da yazdırdık.» Kâmil sigarasından bir soluk çekip dışarda zorlanan odun yüklü bir at arabasına bakmıştı. Yazıhanenin içinde bir karasinek, durmadan cama çarpıyordu kendini. Köşedeki kahvecinin almadığı gazoz şişelerinin çevresinde sigara külleri uçuşuyordu. Sarı Kâmil «İnşaat ve Taahhüt İşleri Kum Çimento Demir» ticareti yapan patronu Halîf Koçer'in yüzüne bakmadan, «Adını ne yazıyorlar bizim MAN'ın?» diye sormuştu. «Açılın Yolların Kartalına diye yazdırdık. Ön motor kafesine de dağdan inen kartal resmi çizdiler.» «İyi ya,» demişti Sarı Kâmil gene hep şişelere bakarak, «madem uzun yol kamyonudur, bir de Ömür Biter Yol Bitmez yazalım.» Bu sözle Kâmil'in uzun yol şoförlüğü başlamıştı. İlk ehliyetini askerlikte almıştı. Sonradan işi uzun yol sürücülüğüne dek vardırmıştı. Sarı Kâmil'in makineye karşı olan el yatkınlığı ünlüydü semtinde.

Erdoğan'ın anasını hiç konuşmadan dinlemişti o gün. Kadın sodanın yer yer açtığı elleriyle sıkıntılı sıkıntılı başörtüsünün kıyılarını tutmuş rüzgârlıyordu yüzünü. Kahvedekiler kendi oyunlarına, konularına dönmüşlerdi yeniden. «Bir patrona soralım, teyzeciğim. Kamyonu süren bensem de mal onundur. Pek bir para kazanır sanma bizi. Şunun şurasında biz ne alıyoruz ki Erdoğan'a ne versin?» Kadın durmuştu öylece. Kâmil gülümseyerek bakmıştı ona.

— Ortadan kalsın be yavrum, demişti. Erdoğan'ın anesi.

Özensiz dikimli mantosunun içinde zayıf mı, şişman mı belli değildi. Dudağının kıyısındaki kabuklanmış bir uçuk, kadının görüntüsünü daha yoksul yapıyordu. Semtlerinin kadınlarında evliliklerinin üç beş yılından sonra teyzelik yer ederdi. Birden kahvenin pikabına Türkçe sözlü bir Hint film şarkısı koymuşlardı. Sarı Kâmil ne yol alındığı ancak kilometre saatine bakarak çıkarılabilen Orta Anadolu bozkırını düşünmüştü. Akşam üstlerine doğru inen mor, toz toz gölgelerin, yalnızlığı inanılmaz güçte duyurduğu, bir rüzgârın sarstığı ağaçlaşmış diken tarlalarını düşünmüştü. Erdoğan'ın Kumkapı'daki kıyıda arkadaşlarıyla içdonları ıslak ıslak ısınmış taşlara serilip sigara içmelerinin tadını

düşünmüştü. Kocamustafapaşa'da sigaraya oğlanlar on bir on ikisinde başlarıydı, bıyıkları terlemeden...

— Yak bir sigara, Erdoğan Bey, dedi Sarı Kâmil.

Erdoğan uzatılan paketten sigara aldı. Gizli içme alışkanlığını yitirmemişti hâlâ. Baş eğik, avucunun içinde bir soluk çekti sigaradan.

— Sen Mardin seferi yapmadın, oğlum Erdoğan. Oraya da gün doğarken varırız. Bu bizim şanımızdandır. Her uzun yol kamyonu gün doğarken varır yerine. İlk giriş yeri de ambarların, halin olduğu süprümtü yerleridir. Perdeleri örtük ara sokaklardan sürerken ezan anca okunur. Saatlerce sürüp getirdiğin uyku çatal çatal batar gözlerinin içine. Bu faslı geçelim. Altı aydır uykusuzluğa talim ettin, bilirsin. Ambarlara vardın mı, şıppadak aradığını bulursun. Hepsi de sürat ambarıdır ha! Aşağı kurtarmaz. Mardin Sürat Ambarı, Diyarbakır Sürat Ambarı... Yükünü akacak hergele, alıcı kuş gibi tüner yerinde. Uykulu hammallar koşuşur. Ulan şaşarım o hergelelere. Testi gibi her yanından rutubet sızan yazıhanelerinde nasıl satılcan olmazlar diye. Gerçi bizi de motor kavurup kurutmuştur ama, su adamı çürütür bana sorarsan. Mardin'in ovasına vardığımızla ne şehir beklersin görünecek, ne dam, ne ağaç... Sanırsın ki kıyamete dek sürececek bir yolun hep başındasın. Tekerler dönüyor da koca MAN yürümüyor. Hep tıptı tıptıdır yol. Neresini noktalasak şu yerin dersin. Vay anasını, bir suyu çekik kuyu belirir. Nereden bildim susuz olduğunu? Yahu kuyu dediğinin şunun şurasında yanında yöresinde iki tutam çimen yeşerir. Ora kuyularında arama öyle şey. Kovaları çekmelik direkleriyle toz toprak içinde salınıp durur. Bozkırın rüzgârı da toprağın yüzünü yalar geçer alttan alttan. Toz döne döne yerle bir yayılır ovada. Saatlerce sonra Mazi dağına gördüğünde, hah dersin yahu, yol yaparmışız desene. Ve birden dik yamaçlarda apak Mardin'i görürsün. Mardin taştan şehirdir. Dar sokaklarında serinliğin kol gezdiği, bahçeleri ağaçsız, ağaçsız olmanın yaraştığı bir şehirdir Mardin. Bizim MAN tek sesle yönelir bozkırda. Ama Mardin'i gördüğünde gürüldür. Allah hakkı için aynen göreceksin sen de bu aslanın Mardin kapısından girerken gürüldemesini. Serinde gireriz. Güneş bir mızrak boyu çıktığında sıcak bastırır. Öylesine sıcak

tarifi yoktur. Boynundan ter tane tane durmadan i ine süzülür. Toprak altlarından yansır güneş. Ne yana baksan güneş hep. Ahh... Canım İstanbul gibisi var mıdır, dersin?   yle yürekte. Ama buralar da i ine işler insanın. Had-dine düşmez unutmak.

Erdoğan, Sarı Kâmil ustasının coşku dolu anlatışını saygılı dinliyordu. Sarı Kâmil uzun yol havasına girmişti gene. İri, sarı sarı tüylerin sardığı elleriyle direksiyonu kavramı , derisinin i ine yer etmiş motor yağı lekeleriyle bezeli avuçlarının terini. arada direksiyonu bırakıp yamacındaki beze kuruluyordu.  ndeki kamyonlar araba vapuru kuyruğuna doğru ağır aksak yöneldiklerinden kamyon kalkış, ağırlaşma durumlarında sert sarsıntılar geçiriyor, koca sesi gittikçe basan akşamın içinde büyüyordu.

Surların üstünden doğru geçen motorlu trene baktı Erdoğan. Sabah uykularını az uyuyan mahallesinin insanları, şimdi günün son i lerini bitirip yatma hazırlığına koyulurlardı. Erkenden kalkıp duyurmadan 'Kumkapı'ya kaçtığı sabahlarda onu yataırın k r dilencisi duyardı yalnız. Dilenci ilk ayak sesinin coşkusuyla dualarını peşpeşe sıralardı hemen. Erdoğan Kumkapı'ya doğru koşarken annesi daha uykudan yeni kalkmış olurdu. Kaç kez babasıyla ağabey-sine merdiven trabzanına ba latıp d vd rm  t  Erdoğan'ı.

— Komşular, bu oğlanı kim adam edecek? Dayak k tek umurunda değil. Yaz geldi mi söz, korku umurunda değil, diye yakınırdı. Sabah temizliğine yataklarının ak  ar allarını pencereye fora ederek başlayan komşular, oğlan  ocuk büyütmenin güçlüklerini yeniden konuşurlardı.

Erdoğan geçen yaz mavnalardan sandık taşıyıp kazandıkları iki buçuk lirayla çıktıkları son sandal gezintisini d   ind . Denizde yüzerken yakamozlanan güneşi, gözkapaklarının i ine biriken tuzu, buna karşın gene de dibe doğru dalıp gün i ı ını, girebildiği her noktadan seyretmenin verdiği coşkuyu yeniden duydu. Çocukluğu ıpıl ıpıl depreşti içinde. Sandalın yeni boyanmış gövdesinden ellerinin kaymasıyla bacaklarına yer yer sıvanan mavi ya lıboyayı çıkarmak için sahilde taşla kumla kazımı tı derisini. İnce bir yer çatlamış, kan yayılmıştı, tuz kumu a ıp açılan yeri yakıyordu. Erdoğan yakmanın verdiği acıyı bastıran özgürlüğün sağlıklı dolanmasına tanık olmuştu g vdesin-

de. O gün, kalan paralarıyla mısır almışlardı. Gün boyu başka yiyecek şeyleri yoktu. Hamallıktan kazandıklarıyla ancak sandal kiralayabiliyorlardı bir saatliğine. Üstelik seçmek ellerindeydi. Ya sandal, ya biraz ekmek köfteyle yeti-nip, kıyidan denize girmek. Denizin ortasına gidip sığlık balıklarının şaşkın dağılışlarını izlemek. Birden sandaldan denize atlamak. Aç kalmayı yeğletiyordu onlara. İki mısırı dört kişi üleşip midelerini bastırıyorlardı. İki de sigara buldular mı yaşlarını daha ortaya çıkaran ağır küfürler savurarak koşuyorlardı sahilde, yerli yersiz. Akşam evde dayak da beklese günboyu güneşin ve denizin verdiği inanılmaz renkli duygular yitmeden duruyordu Erdoğan'ın bitişiğinde. Geceleri hep kaybolmuş paraları bulma düşleri gören Erdoğan'ın doğadan aldığı mutluluk onu davanıklı yapıyordu. Denizin, güneş yanığından kabuk bağlamış ince omuzlarını dağlamasının özlemini acıyla duydu. Trenin son kırmızı ışığı kaybolup gitmişti Kumkapı yönüne. Kumkapı'daki odun depolarında akşamları hızar sesi kesilirdi. Bostanlara çiğ yağardı. Erdoğan sigarasının avucundaki sıcağına değdi iyice yüzüyle.

— Mardin'deki o senin hakkını ödemeyen adamı sa-hiden vuracak mısın, görürsen, Kâmil abi?

Sarı Kâmil önde iyice hızlanan kamyonu aynı hızla izlemeye başladı. Kararan denizden kum motorları gelip geçiyordu dinlendirici tıkırtılarla. Sarı Kâmil, Erdoğan'ın sorusunu yanıtlamadı. Kendinden yaşlı, damarları dolu dolu duran elleriyle yorgunluğu yüklenmiş, direksiyonu sımsıkı tutmuştu. Yakışıklı, düzgün, canlı renklerle bezeli yüzünde uzak bir anlam yer etmişti. Otuz yaşına varmadan ince ince bir sürü çizgiyle dolmuş alnında, uzun yollarda uykuyla, güneşle, karın yakıcı aklıyla didinmeden gelen kederli bir görünüş vardı. Ama ağzı kendinden öte kimseden bir şey beklenmeyeceğini bilmenin getirdiği gülümsemeyi hiç yitirmiyordu.

Erdoğan farları yakan düğmelere bastıktan sonra, konuşmayı yürütme çabasıyla:

— Brandaları yeniden sıkılayalım vapura girdiğimizde, Kâmil abi, dedi. Mardin'den belki o adam gitmiştir. Bana sorarsan bu vurma işinde yarar yok abicim. Cevahir yengem kara yasa gömülür. Kimi kimsesi yok ki senden

başka.

Sarı Kâmil, Cevahir adından umulmaz bir biçimde irkilip döndü. Erdoğan hiç beklemediği bir korkunun belirdiğini duydu içinde. Tıpkı ağabeysinin onu merdiven trabzanına bağlayıp bel kemerini çıkardığında duyduğu korkunun eşiydi sıcak, kılıklı, karnına doğru inen. Sarı Kâmil'e Cevahir yengeden söz açmak en olmazı yapmaktı bir anlamda. Ama bu yürekliliği Erdoğan'a gene Sarı Kâmil vermişti. Yük kamyonu aktarılırken kaldırımlara söyler gibi, «Bu dönüşte ona nikâh kıyacağım be Erdoğan, sevabımdır. Öyle iyi ev kadını çıktı ki... Anasını satayım! Kimin haddine düşmüş ayıplamak!» Sonra kimse yokmuş da boşluğa, sokağa konuşmuşçasına, brandaları aşıp dönen kalın urganların son sıkılanmalarını elleriyle tarmaya yönelmişti.

— Erdoğan, doğru söylüyorsun. Her uzun yola vurduğumda bu kararı veriyorum. Ama dönüşte mahalleye girip bildik tanıdık takımının içinde iki gün dolandım mı sanki eve vardığımda bir daha uzun yola vurmayacakmışım, bir daha kafamdaki kıpranma olmayacakmış gibisin. Gevşiyorum, saksaklanıyorum, vazgeçiyorum. Adımı sorarsan, gördüğümüzde efelenmezsek olmaz. Yalnız ne var ki, dediğin gibi, gittiğimizde bulmamak da var. Bulursak, öldürmesine değil, şöyle korkutmasına dokunacağız.

Erdoğan dayatmadı konuşmayı sürdürmede. Çocukluğuna sığındı yeniden. Güneş dolu sokak kapılarını gördü iyice basan gecenin içinde. Bilmediği bir adama giden ölümlü, bilmediğince yeniden kurmaya çalıştı. Bursa'da bıçakçılar çarşısından alınmış en güzellerinden bir sustalı kamyonun torpido gözünde nicedir duruyordu. Erdoğan evini özledi. Anasının evin ardındaki bahçelerinde, dut zamanı, Erdoğan'ı ağaca çıkarıp dut silkelettiği yazları düşündü. Bıçağın içinde bitişik durduğu kının ipince sivrildiğini elinde duydu. Sarı Kâmil'e baktı. Kâmil yan yan dikiz aynasını gözlüyordu. Erdoğan iç çekti.

Sirkeci yönüne doğru ağır yük kamyonları gürültülerle genişleyerek geçiyordu. İstanbul'da gece başlamıştı.

Cevahir, Sarı Kâmil'in yola çıktığının onuncu günü bir öğle üstü son yaz günlerinin gürleştirdiği sardunya sak-

sılarından yabancı otları ayıklıyordu. Bir yaban nanesi ni parmakları arasında ezip kokladı. Epeydir yüreğine yer etmeye başlayan bunaltının bu kokuyla daha belirgin, daha acımasız ortaya çıktığını duydu. Çocukluğunun henüz bittiği yıllarda geldiği İstanbul'da bir bu evde, bu alt katta mutlu olmuştu. O da şunun şurasında iki yıla vardı varıyordu iç rahatı. Bunun hep böyle gitmeyeceğini bilirdi Cevahir. Ne demişler? «Orospu kısmı niye güler? Yanılır da güler!» Ayağındaki nalınları evin sekisinde bırakıp içeri girdi. Makine kilimleriyle dibidibine örtülü odasında en umulmaz kıyılara dek işlemiş bir temizlik vardı. Beyoğlu'nda bir ara fotoğrafçı da çektirip altı dokuzluktan büyüttüğü, dudakları, yanakları pembe rötuşlu fotoğrafına baktı. Saçlarını ilk altı aylık kıvırcık yaptırdığında çekirmişti, dudaklarını koyu koyu boyayarak. Fotoğrafçı da, acemiliğinden, çöri durmuştu. İpekisinin kol altlarından doğru ter genişliyordu. Dışarı, Beyoğlu'na çıktıklarında, yerlere talaş dökmüş bir muhallebicide Leman'la birlikte keşkül yemişlerdi. Sıcak yayılıp duruyordu cadde boyunca. Buz gibi şisuyu içmişlerdi. Suyun soğuk buğusu içlerini scrinletmişti. Leman da, onun gibi, yenilerdendi Zürefa'da. Ayıbı titireli epey olmuştu. Ama bu salt evdeki duruma bağlıydı. Muhallebicide unutmuşlardı bir iki saat kendilerini. Başbaşa resim çektirdikleri için ayrıca daha yakınlık duyuyorlardı birbirlerine. Günün aşırı sıcağı, fotoğraf çekirmek tizlerindeki pem'beliği allaşmaya çevirmişti. Önceden yanak boyası da sürdüklerinden gelen geçen erkeklerin tümü yalışık, sözle, elle sarkıntılık edip durmuşlardı. Cevahir bir süre daha resme bakıp yüklüğe yöneldi. O resmi Sarı Kâmil onu Zürefa'daki evden çıkarıp buraya getirdikten çok sonra duvara asmıştı. Öylesine arınmıştı ki içindeki şeyler, resim bile çekildiği zamanı, günü, yılı aşmış, Cevahir'in güzel çıkmış fotoğrafı diye, asılmıştı duvara. Ayrıca başka bir özellik de bulmuşlardı Kâmil'le. O fotoğrafı çektirdikten bir yıl sonra gelmişti Kâmil eve ve Cevahir'i seçmişti. Ama yüklüğün içindeki, Leman'la başbaşa çekileni hiçbir zaman çıkarmamışlardı. Konuşmadan, gerekenin bu olduğunu saptamışlardı sanki birlikte.

Cevahir, işine başladığında, ötekiler gibi, iyice çıplak durmazdı. Kara jerse gömlek giyip otururdu, seyredenlere

karşı. Kastamonu'lu Melâhat, Leman, Sıdika, Güllü Saime, Nazlıca, Tombul Rukiye filân sade bir donla dururlardı akşama dek. Giyinme saati işlerinin bittiğindeydi. Öylesine giyinmeyi severlerdi ki! Güllü Saime, «Vallahi şu işin çıplak dolanma zorluğu olmasa daha kolayına gelecek insanın. Çıplak geze geze insan memesini, kışını unutuyor. Giyinip de çıktım mı işte şimdi kadın oldum diyorum,» derdi. Güllü Saime kumral irisi bir kadındı. Kulağının ardına bir çiçek ilıştırmekten duramazdı. Çiçeğinin rengine eş donlar seçerdi kendine ve gelmiş geçmiş tüm gazelleri bilirdi. İki çocuğu vardı. Onları okutuyordu. Mahallesine de hastabakıcılık yaptığını söylemişti. Tabii çocuklarına da... Ne söylene, eğriye-doğruya gülen Sıdika'ysa Sarı Kâmil'in Cevahir'i seçtiği gün ona kahve falı bakmıştı. «Kız vallahi sana, iri kemikli, şöyle elli ayaklı bir herif çıkıyor. Hadi kurtuluyorsun, ay gözün çıksın! Nikâhına alacak seni. Ayan beyan görünüyor,» demişti. Gülüşmüşlerdi birlikte. Gülmek yerli versiz hepsinin alışkanlığıydı. Yılgınlığı öylesine edinmişlerdi ki zamanla unuttur olmuşlardı geridekileri, onları buralara sürüyen nedenleri. Daha fazlasını istemek nelerineydi şimdi. Kadın kısmı için en utanılacak işi seçmişlerdi. Onlara öyle geliyordu ki bu ayıbı seçmeleri kendi yüzlerindenidir. Gelenle gidenle karanlık sinmiş bir yatağa duygusuz cilvelenerek çıkıp inmek, her durumda aşırı benzetmeler yapmak. Ardından kahkahalarla gülmek ve iş bittiğinde kentin içlerinde dağılıp gitmek. Tuttukları evlerde, odalarda kendilerini çeşitli küçük işlerle uğraşarak geçimlerini sağlıyor diye tanıtıyorlardı. Ebelik, iğnecilik, doktor yanında çalışmak, gündelikçilik, evlere gidip dikiş dikmek seçtikleri işlerdi. Anadolu'dan gelenlerin eğitim gerektiren hiçbir şeyi iş olarak öne sürmeye cesaretleri yoktu. İstanbulluların çoğunluğu daha yüreklilik gösterip banka memuresi olduklarını bile söylüyorlardı. İstanbul'luydular, elbette o kadarına vardırabilirlerdi bazı şeyleri.

O günün üçüncü müşterisiydi Sarı Kâmil. Odaya girip (oda diye tanımlamak yanlıştı orayı, tahta bölmelerle ayrılmış, önüne basına örtüler gerilmiş hücrelerden oluşuyordu kendilerine ayrılan çalışma yerleri) somyanın üstüne çöktürmüştü öylece. Cevahir çabukluğu kolaylaştıracak sözde kıskırtıcılığını takınmadan Sarı Kâmil'in karşısında du-

ruyordu. Beklemediği bir ürkeklığe kapılıyordu gittikçe. Gerili basma perdenin kesemediği sesler belirginleşiyordu. Güllü Saime pencereden içeriği seyreden erkeklere tekerleme gibi söylediği çağrılarını ardarda sıralıyordu. Cinnet belirtileri dolu kahkahalarını en büyük ayartıcılığı sayarak her sözün sonuna ekliyordu. Bacaklarına elleriyle gürültülü tokatlar attığı etin şaklamasından anlaşıyordu. Kastamonulu Melâhat bu davranışlarıyla tüm müşterileri onun elde edeceğini sanıp yokuşun yukarısındaki plâkçılarda o yılın en çok çalınan şarkısını söylüyordu. Kavruk, içli bir söyleyişi vardı. Sesi teninin rengine çok yaraşırdı. Gölge bir esmerdi Melâhat. Durmaları öylece uzadıkça bulunduğu yokuşun bu en tanınmış sokağının seslerini tatlıcıların bağırtilarını açık seçik duymaya başlamıştı Cevahir. Boğazında yiyince yakıcı bir şekerleşme bırakan şam tatlısı satan adam türküyü ağıt arası çağrısını sürdürüyordu gene. Bahçesi atkestanesi ağaçlarıyla dolu kilisenin çanı çalmaya başlamıştı. Konuşmayıp böyle durdukça, o ileri şeyi, duygusuzca, irkilmeden günün belli saatlerinde verip akşamüstü paraları alıp çıktığı zaman elini, kolunu, boynunu, kanımın devinmesini seçebildiği ana dek yaptığı şeyi, bir erkekle yatmayı, birden beceremeyeceğini sanmıştı. Adam sarhoş muydu ne? Burda bunca vakti yitirip kıpırdamadan oturan adamla alacağı para gene aynı olduktan sonra, durması niyeydi?

Tam bunları düşünüp de ne yapması gerektiğini topladığı sırada Sarı Kâmil doğru yüzüne bakmıştı. Cevahir'in yüzü basma perdenin ince aralıklarından sızan ışıktaki yuvarlak, yabanıl bir anlamla yüklüydü. Cevahir'in güzelliği koyu koyu beliriyordu Kâmil'in içinde. Kara iç gömleğinin açıkta bıraktığı boynunda mavi ipekle örtük üçgen bir muska asılıydı. Bir de altını vardı muskanın yanında. Bir tutam kara saç mavi muskanın dibinden göğsüne doğru iniyordu. Yanağının en yuvarlak yerinde kapanmış bir çiban yeri pürüzlü, elleme duygusu veren bir görüntüyle yüzün yuvarlaklığını, gençliğini zedeleyip açık saçık bir anlam katıyordu. Mavimsi ak gölgelerin yığıldığı düzeltilmemiş somyanın oraya doğru bir adım atmıştı Cevahir. Bu zaten aralarındaki uzaklığın hepsiydi. «Soyunayım mı, şekerim? İstiyorsun değil mi?» diye sorduğunda sesini yabancılarmıştı.

Gömleğinin eteğini başına doğru sıyınrken birden yakalamıştı Kâmil kollarını. Etinde duymuştu adamın sarı, iri, tüylü, sert değişini. Aşağıya aşırtmıştı gömleğini yeniden. «Kalsın   ıkarma. Ta on beş günlük yoldan geliyorum. Orarlardaki genelevlerde kadınlar portakal sandıklarının üstüne allı güllü örtüler örtmüş, çıplak, neredeyse anadan doğma oturuyorlardı. Hiçbirine yanaşmadım. Kasaba pazarlarında satılan yaldızlı teneke bileziklerden bir sürü takmışlardı. şıkırdatıp duruyorlardı. İ  lerinde en güzeli yeni deldiği kışlaklarında kanı kurumuş deliklerden iplik parçaları ge  irmıştı. Yaşı anlaşılmayacak kadar küçüktü. Hiçbirinin yanına varmadım. O bildiğin alaylara başladılar.   ıkarma   st  n  . Sen böyle daha güzelsin. Soyunma,» demişti. Cevahir çok uzun zamandır unuttuğu, belki de hiç bilmediği, bir güzel olma duygusunun kendisini sardığını, ısıttığını izlemışti. Kâmil'in onu sarıp, yanaşıp bırakma süresi içinde bu duyguyu hiç yitirmemişti Cevahir. Somyadan kalkıp ibriğe doğru eğildiğinde ilk duyduğu, Güllü Saime'nin kıl  klı, hasta kahkahaları oldu. Demek sesler durmamıştı arada. Oysa onlar Kâmil'le ikisi   t çıkarmadan kabaran, ısınan, yer yer ince bir yel esintisi gibi ferahlatan süreyi en gizli sessizlikleriyle yaşamışlardı. İbrikten suyu avuçlayıp yüzüne   rptığında asıl gerekli temizliği onun yanında yapamayacağını anlamıştı. «Sen git, ha? Parayı dışarı, hani kapının dibindeki, yaşlıca olan var ya, kınalı saçlı, ona vereceksin,» demişti. Son sözlerinin gereksiz olduğunu söyler söylemez anlamıştı.   yle ya, adam nereden geldiyse oradan çıkıp giderdi. Bir de konuk geçirir gibi yol yöntem göstermenin gereği yoktu. Sevişme süresince kollarıyla sıkı sıkı sardığını   z  l  rken seçmişti Sarı Kâmil'den. Toparlanamayıp yersiz yönsüz davranışlarda bulunmuştu. Basma perdeyi aralayıp çıkmıştı adam. İçeriye doğru sigara dumanı sız-mıştı perde kapanana dek.

Cevahir seyirlik yerine oturduğuunda çıplak memelerinin ucunu gün boyu bir kumaşla oynar gibi   ekeleyen Nazlıca'yı görüp ilk kez yadırgamıştı. Nazlıca'nın iskemleyi yayılarak kaplayan bacaklarının kılcal damarlarını, ince bir ter ıslaklığının göğüs aralarından parlamasını tedirginlikle izlemeye başlamıştı.

Nazlıca çalışmak için son gelenlerdendi. Boğaz'da bir

otelde basılmıştı, kendi anlatması. Bu işe vesikalanmasının sebebini bu baskına bağlıyordu. «İlk geceydi şekerim, nasıl oldu anlayamadık? Haydi oradan apar-topar karakola. Ayaz mı, ayaz! Üstümde bir kaşkorse fanila, altında tergal etek. Hizmetçi durduğum evin hanımından yadigâr. Aman hizmetçilikte mıncıklan, otelde mıncıklan, verdiler vesikayı tamam... İlk hatayı görmezden gelip gözdağıyla yetinseler, belki açlık maçlık bu yollara düşmemeye gayretlenir insan. Vallahi gayretlenir! Çünkü etlerimin çürüyüp döküleceğini sanıyorum geceleri. Gördüğüm düşlerin hepsi kötü. Arsızlıktan başka çıkar yolumuz yok bizim. Karakola vardığımızda fotoğrafımızı aldılar. Bir hoş oldum. Verdim kendimi ağlamaya. Eh, acemilik. Dünya yıkıldı sanki. Komiser sus dedikçe ağlarım. Öbürleri de ağıtım katıldılar. Bir bekçi dolanır durur ortada. Erzurum'luyum dedim, garibim baralarda. Hizmetçilikte de namusumuzla tutmadılar ki duralım... Evin beyi yılışır. Yorgunluktan kapı diplerinde uyurum. Ömrümü karakoldakilere anlattım. Öbür kızlar sus pus. Onların ilk baskını değilmiş meğer, ne bileyim? Alışkanlıkları varmış, ne bileyim? Bekçi önümde durup demez mi, ne vardı Erzurum'dan öteyi istemekte, diye? Memleketimizin suyu gibi, havası gibi var mıdır, diye? Onun da Erzurum'lu olduğunu duyunca ağlamayı kestim. Duvarın kuytusuna verdim kendimi. Alınan fotoğrafımı sonra gördüğümde şaşıtm. Nasıl ihtiyar oluvermişim bir gece içinde? Çökmüş gitmişim.»

Müşterinin sık düşmediği saatlerde Nazlıca'yı konuştururlardı. Utanmayı tam yitirdiğinden artık baskın gecesini, karakoldaki hemşehrisi olan bekçinin Erzurum'a ilişkin övgülerini gülünç benzetmelerle anlatıyordu. Konuşmasının sonunu hep aynı sözlerle bitiriyordu. «Erzurum'un havası suyu nerde varmış? Ulan hırbo, İstanbul gibi yer var mı, şu cihanda? Ne yapalım bir bu işe yarıyorsak? Yalnızlığımızdan ölecek değiliz ya?»

«Oynama be Nazlıca şu memelerinin ucuyla,» demişti Cevahir. Oysa aralarında birbirinin kışkırtma yöntemi diye buldukları davranışların benzerlerini bile yapmazlar, bu konuda birbirlerine karışmazlardı hiç. Nazlıca ellerini daha hızlı hızlı oynatarak gülmüştü Cevahir'e doğru. «Gönlünü yerinde duydun galiba. Eh, yakında boynundaki altını sa-

tıp yedirirsin de, buna Zürefa durağının polisinden bekçisine herkes güler.» Kolay kavga edilen bir yerdi orası. Bunu da evin yöneticisi kadın çok iyi bilirdi. Cansızlığa bürülü, her şeyin en kolay yapıldığı bu yaşam içinde kavganın çıkma anını anlamanın tek yolu, bilinen davranışların dışına kayanları gözden kaçırmamaktı. Oturduğu masanın arkasından kalkıp aralarına geçmişti hemen patronları. «Hadi hadi uzatmayın! Nazlıca'nın ipek çorap parasını kesmedim. Sana da aynısından alayım diyorum, Cevahir. Bacakta iyi duruyor.» Bakmışlardı birlikte patronlarına. Kolundaki altın bileziklerin şingirtisi biriken öfkelerini dağıtmıştı. Nazlıca, Cevahir'in yanağını uzanıp öpmüştü. «N'olucak, be! Ben geçmişimi ilân takmıyorum. Artık bizi burdan, telli duvaklı kimse de almaz ya. Alsa da iki gün sonra kafamıza vurur. Bizim gelmişimiz geçmişimiz hepsi bu işte. Ya abla gibi akıllılık edip altına çevireceğiz işi, ya da yokuşun altındaki caddenin ötesinde türbede kırk beşlik olunca bulgura kaşık atıp iki buçukluğa eyvallah diyeceğiz. Bizim gibileri alacak erkek anasından doğmamıştır. Bizden utanırlar, güzelim, utanırlar şekerim, bunu unutmayalım. Eldekini avuçtakini de tutamıyoruz.» Ve kalkıp odalardan yeni çıkmış, saç fırketelerini sıkalayan öteki kızlara, «Bugün akşam iş bitince bir taksiye doluşup gezelim ha? Canımızın sıkıntısını atarız, ha kızlar?» demişti. Kastamonulu Melâhat konyundan yeni çıktığı, şişman, kısa boylu müşterinin ardından alaylı yüz eğriilmesiyle sözü alıp sürdürmüştü: «Bulunur alan be! Niçin olmasın? Biraz para yapmanın yolunu bulsak... Boğazımızdan, kiramızdan artırıp. Alır da herifçi oğulları paralarımızı yedikten sonra atıverirler. Yahu o bile az şey mi? Al elin orospusunu, götür hanım kadın diye oturt. Ev aç. Vesikalı kadını önce semtin bakkalı çıkarır, bilir. Gelmiş gitmiş vardır Zürefa'ya. Semahat abla gerçi ikide bir dayar bir resim burnumuza. İşte bu kızımı evlendirdim, çıktı buradan. Tel duvak taktı, oda açtılar diye. Vallahi doğrulamak için yerini yurdunu derim tehlikesi olmasa diye, derse de o resmi Allah bilir nereden bulmuşsa. Bizim gönlümüz hoş olsun diye çıkarır durur. Parayı toplayıp birine yedirmedikçe seni namuslu kadın kisvesine bürümezler. Namusun diyeti pek büyük, neyle ödeyebiliriz ki!» O sıra parayı ödeyenden alan patronları Semahat, dar-

gın dargın bakmıştı onlara. «Siz inanmayın daha,» demişti. «Nah işte resim burada.» Kartona yapışık resmi gene çıkarmıştı çekmesinden. Günlüğüne kiralanmış, üstüne hiç oturmeyan gelinliğin içinden ufak yapılı, büyük kara gözlü gelin eğreti eğreti gülmeye çalışmıştı resim çekilirken. Damat boynunun epey yukarısına çıkan ak gömleğin katı yakasından ötürü aşırı dik duruyordu. Ceketinin mendil cebindeki koca üçgen ilk bakışta en göz alan şeydi. Zor okunur bir yazıyla, «Canım Semahat ablamıza bahtiyar günümüzün yadigarıdır,» yazılıydı ve gelinin eline mumdan küpe çiçekleri vermişlerdi. Bir iki çiçeğin salt sapları kalmıştı resmin çekildiği yıl. Kızlar kahkahalarla resmi yeniden elden ele dolaştırıp bakmışlardı. Birlikte alaya alacak bir yanını buluyorlardı resimdeki gelinle damadın. Birleştikleri değişmez küçümseme noktası yeniden belirtiliyordu aralarında. Duvak diye takındığı olsa olsa bir cibinlik artığı olabilirdi ya da kismuk tülbenti. İşte sözün orasına geldiklerinde Cevahir'in de katıldığı gülme nöbetleri başlardı. Birinin tuttuğu birkaçının birlikte baktığı resimdeki gelin ile damadın görüntüsü gülmekten kısılan gözkapaklarının arasında inceler ak kara iki leke çizgilerinden kopar yok olurdu.

Cevahir gülmemişti o gün resme bakarken. Zürefa'ya gelen yolları düşünmüştü. Kilisenin akşam çanları çalıyordu gene. Yokuşa kırık silik plakları, neye yaradığı ancak biri çıkıp satın alınca anlaşılan tozlu soluk şeyleri yığmış ihtiyar Yahudiyi düşünmüştü. Branda bezinden tezgâhını iki ucundan toplayıp sarmaya başlardı akşam dönerken. Karşı sıradaki plâkçılar kimi eski bir vals, kimi günün şarkılarını aralarda çalardı durmadan. Zürefa Sokağı'nın sapağındaki demir kapının oraya gölgeler iner, bir kahveci çırağı tepsisini savurarak fırına doğru yönelirdi. İkinci ekmeklerini, en sıcak olduğu anda, elleri yana yana alan küçük Rum kızları ekmeklerin kıyısından dişleverecek, yolun bir sağına, bir soluna yalpalayan dağınık yürümeleriyle kulenin arkasında kaybolurlardı. Son müşterileri isteksiz bekledikleri zamanlar akşamüstleriydi. Çoğunluk üniversite öğrencileriydi bu saatlerde gelenler. Aralarından nedense hep İstanbulluları seçip kapanık, kuşkulu odalara çabucak girip çıkarken ödedikleri buruşmuş paraların üstünü bozukluklar-

la tamamlarlardı. Yarım bir gülümsemeyle kapının orada durur pantolon çizgilerinin ütü yerlerini yeniden gözden geçirirlerdi. Nazlıca bağırdı öğrencilere doğru, «Vay canım, vay beyim, vay dişmacunu kokulularım...» diye. Memesinin ucuyla oynamayı sürdürür, sabahki manavı başından çabukça nasıl savdığını anlatırdı. «Hadi aslanım, dedim. Az bile bu. Adam sönüverdi balon gibi, apar topar gitti. Üstüne vardın mı adamların erkeklikleri fosluyor.»

Cevahir, Sarı Kâmil'le kara gömleğini çıkarmadan susku içinde yatıp kalktığı, yokuşu, plak satıcılarını, çıkıp geldiği sılasını düşündüğü gün, Zürefa'nın tatlı satıcılarını, tavla seslerinin şenlendirdiği kahveleri, yabancı olduğu İstanbul'u görüp geçip çalıştığı bu eve geleli yıllar olmuştu. Ama başkalarının onlardan utandığını öğreneliyse daha çok. İlk Sarı Kâmil'in gelip gittiği gün, Sarı Kâmil'in ondan utanmasını istememişti ve düğün resmine de gülememişti. Kendisine yabancı, durumuna aykırı duyguları iki gün sürmüştü. Yaşadıkları düzende acı duymamanın çıkar yolu geçmişi ve geleceği unutmakla olurdu anca. Geçmişleri hepsinin umutsuzluk, dengesizlik doluydu. Bir düşünceyi oluşturup, bir görüntüsünü bile kıvançla anamadıkları geçmişlerini düşünmemeyi utanç duygularını yitirdikçe kolaylıkla beceriyorlardı. Çocuk yaşlarında, harcanmaya, yok sayılmaya öylesine alışmışlardı ki bu zor değildi. Kendilerini önemsememek, zamanla utanmayı kaldırıyordu ortadan, yerini ürkeklik alıyordu. Bir dilenci arsızlığı edinmenin türlü yolları yaşanırdı Zürefa Sokağı'nda. Kahırlanmak, ilenmek, bir orospu için, kendi dışında kalan avrıntılar seçmek umutsuzluğun en koyu noktasıydı. Çünkü etini duyardı. Etin cansız hale getirilmemişiyle bu işi sürdürmek olmazdı. Harcamak, boyanmak, gülmek, taksilerde gezmek Zürefa Sokağı'nda çalışmaya başladığı günlerde, yokuşun en ünlü şarkısı neyse, onu kendine anı olarak edinmekten öteye duygulanmak yoktu burada. Gevşemiş gıcırdayan iskemlelerde seyirlik durumu alıp oturduğu andan sonrası işti. Kalçaları, göğüsleri, bacakları, kolları sererek aldırmazlıkla kullanmanın başladığı saatlerde çoğunluk, «Ah canım, şansım olsa anam beni erkek doğururdu,» diye sıkılıp geçivermekti. Geçmişin gelmezliğini tümü bilirdi de, yokuşun altında, ön yüzü türbeyle hamam benzeri yerde gelecekleri

olabilecek yaşlıların çalıştığı izbeyi unutmuş görünmeyi yeğlerlerdi. Oysa işlerinin başında ilk öğrendikleri yer, yaşları geçmiş vesikalıların çalıştığı yokuşun karşı yönüne düşen orasıydı.

Yaşlı orospuların çalıştığı yere aralarında «Eskici» diyorlardı. Kentin en kalabalık, en gidiş-gelişi bol yerinde unutulmuş bir adak yeri gibiydi orası. Koyu, tozlu duruyordu. Oraya ne polis, ne bekçi koymak gereksinmesi duyulmamıştı. Karnını, kasığını toplayamayanların etlerinin çöküşünü gölgede bile kapayamayanların vardığı son noktaydı. Bir kuyu ağzı benzeri çökük, paçavralarla örtülü pencereden arada içeri bakan başların gölgeleri belirirdi. İçerdeki, yaz kış kurulu duran, bir demir sobanın mevsimine göre çevresine ya da uzağına oturan yaşlanmış kadınlar kemiklerinden ayrılmış etleri ve erimiş adaleleriyle bezgin bakarlardı beliren gölgeye. Maltıza öğleye doğru konan bulgur tencerisini biri, eklem yerlerindeki yorgunluğu tartarak gidip karıştırırdı. Tencerenin kıyılarından taşan tanelere doğru hamam böcekleri tırmanırdı köşelerden. Her örtülü yerin altından, çıtırtılı sürtünmelerle, yüzlerce hamamböceği çıkar, yenden yok olurdu. Bazı sulu yemeklerin içine düşüp karışanları bile vardı. Alışkın, kanıksamış çıkarıp atarlardı yemekten. Eğer böcek ölmemişse ıslaklığını sıyrır koyu köşelere doğru kaçıp giderdi. Yazın ortalarında sıcaklığı duymaya başarlardı. Duvarların gözenekleri açılmış iri sıvalardan içeri kış ve bahar boyunca rutubet işlerdi. Yaz ortalarında sıcak, açılan kapıdan doğru sinek sesleriyle dolardı. Sıcak arttıkça, uzun süredir yer etmiş ıslaklık buharlaşıp, terlerdi duvarlarda. Taşradan gelmiş, az parayla iş tutabilmiş ırgatlar, izinli askerler ya da onlardan farklı görünüşleri olmayanlar o garip delikten içeriyi görmeye çabalarlardı. Oysa dışarının aman vermez katı aydınlığının engelinden içerde birkaç gölgenin dönüp durduğu bir yığını ancak sezebiliyorlardı ve bu sezgiyi onlara gözleri değil kulakları veriyordu. Sigara içmekten değişmiş, bezginleşmiş sesleriyle erkekleri çağıranları vardı yaşlı kadınların. Ama çoğurluk bu çağırmalar başarısızlıkla sonuçlanırdı. Sesin yaşlılığı, sönüklüğü hiçbir cinsel uyarı vermiyordu dışardakilere. Oraya gelip ucuzuna kendilerini günlerce tedirgin eden, taşan, beyinlerinde zonklayan, irin gibi duydukları bir it-

kiyle taşıdıkları şeyi gevşetmek için yapılacak dosdoğru grip birini seçmek oluyordu. Kim ve hangisi? Gelence hiç önemi yoktu. Önemli olan kadınları az görmek çok düş kurmaktı adamların yönünden. Yoksunlukları, itkilerinin uzun süreler susturulmuş cahil, yabanıl taşkınlığı işi alabilmesine kolaylaştırıyordu. Arada dışarıya bir yer açılır da aydınlık, kadınların çekindikleri aydınlık, ağacak olursa, erkeklerin çabukluğuna, isteklenmelerine aykırı bir duygu, yavaşlatıcı kirliliği artıran bir duygu çökeliyordu.

Yaşlı kadınların kendilerini alımlı yapma çabalarının yarı karanlıkta seçilmemesi çalışmalarını kolaylaştırırdı. Eskilikten mukavva kapağı yırtılmış bir çiçekli pudra kutusuna boşaldıkça talk pudrası dolduruyorlardı. Daha ucuza yoktu pudraların, üstelik de daha akı. Yıllarca önce, Beyoğlu'nda pahalı bir dükkândan alınmış 'bir pudra ponponunu hepsi kullanıyorlardı. Ponponun tüylü olduğu günleri görmüş kimse yoktu aralarında. Sert bez kısmı kalmıştı şimdi. Onunla önce bol bol boyunlarını yüzlerini pudralıyorlardı. Bu pudralanmalarının sınır çizgisi omuzlarından, boşalmış göğüs aralarından öte ekli bir aklıkla kalakalıyor, kalın, cansız bir görünüm alıyordu yaşlı tenleri. Derin yorgunlukların, umarsızlıkların, anlamsız gülmelerin yer yer çizgilerle durduğu yüzlerinde pudra bir önceki günün silinmiş, azalmış pudrasının üstüne yeniden kireçleşerek yapıştıyordu. Yaşlılığın tükettiği ağızlarını her gün başka genişlikte boyuyorlardı. Dudakları çizilip bitince bir iki altın diş, diş etlerinden uzak donuklaşmış beliriyordu. Rastık karası saçlarını yağlanmış, temizlenmemiş taraklarıyla tarayıp kordela ya da bir yapma çiçekle süslüyorlardı. Çıplak duramayacak yaşlarda olduklarını epeydir bildiklerinden, göğsü açık, gömlekle buluz arası giyimleri içinde, kasıklarına dek sıvrılmış etekleriyle, esrik bakışlar takınarak arada kapıya gidip yan sokağa kendilerini gösteriyorlardı. Onları gün ışığında görenler beklenmez, anlatılmaz bir şaşkınlığa uğruyorlardı. Et ve kemik dokusunun böylesine acıklı görüntüsüne ilk kez tanık olmanın getirdiği şaşkınlığa koyuveriyorlardı kendilerini.

Sabahları güne başlamanın verdiği geçici bir tazelikle kadınlar yaşlılıklarını unutuyorlar, güvenleri yenilenmiş oluyordu. Üşenmeden şakalara kalkıyorlar, yukarı Züre-

İstanbul'un bugün çok kalabalık olduğunu bu baş edilmez kalabalığın eninde sonunda aşağıya da müşteri vereceğini söylüyorlardı. Saatler geçtikçe konuşmaları azalıyor, limandaki vapurların serin sesleri gittikçe dokunaklı geliyordu. Caddeden geçen araçların gürültüleri unuttukları çeşitli ağrıları yeniliyordu. Bir öğle yemeğini yemenin niçin bu denli önemli olduğunu yıllardır düşünmüyorlardı. Burda barınmak zorundaydılar sonuna dek. Çünkü olur ya, kurtulur gibi olur da burdan çıkıp bir süre sonra dönerlerse kabuk bağlamış alışkanlıklarını yitirirlerdi. Her gün sabahın köründe kalkıp yaşlılıklarını, kalçalarını, bacaklarını, bacak aralarını hazırlamanın, genizlerine kaçan pudrayı soluklamanın zorluğunu tekdüze edinmişlerdi. Hiç olmazsa bu işin kendiliğinden oluşmasıydı. Yaşlılığı ister istemez üstleniyorlardı da ihtiyarlığı düşünmüyorlardı bile. Boğazlarında daralan soluklarını, titreyen adımlarını akları sararan gözlerini ihtiyarlık korkusuyla diri tutmaya zorluyorlardı kendilerini.

Aşağıya bir kere gelenlerin bir daha uğramadıklarını bilirlerdi. Köşede duran küpten maşrapayla su alıp içen müşteriler, işleri bittikten sonra uzun, sıcak bir yol yürümüşçe suyu boyunlarından içeri akacak gibi yüzlerine dökerlerdi. Parayı hemen verirler, çevrelerine bakmadan bir sürü eski şeyin birbirine katılmış, ağır yapışıcı birlikteliğini bilmekten, duymaktan bunalmışça limana açılan sokağa doğru hızla yürürlerdi. Kışın çıkan müşterilerin ardından kapı çabucak kapatılırdı. Yazları engellenmez aydınlığı yüklenen biri maltızın başında yemeğin soğanını doğrar, bacaklarını ayırıp ağzında sigara otururdu. Giden erkeğe, eğer kendini seçip almamışsa, «Aslanım gene bekleriz,» derdi. «Biz de varız, değil mi ya?» Çıkan adam kadına yılışık, acemi bir gülüşle bakardı. Günün gölgesiz aydınlığında pudraların yayıldığı, kadının büküntülerle, şişliklerle dolu yüzünde kara boyayla çevrili gözleri donuk, parlamadan adamdan başka bir yöne bakardı. Adam bu aykırılığı anlamasa da sezer, yoksul, ezik davranışlar içinde sık adımlarla yabancı olduğu sokağın ucuna doğru kaybolurdu. Birlikte eneni tek tencerenin pişmesi bitip başına toplandıklarında kimi bir alüminyum tabağa, kimi bir plastik kâseye kaşıkla bölüştürdükleri yemeği hiçbir zaman doygunluğa vara-

madıkları bir çabuklukla bitirirlerdi. Midelerinde beliren tıkanma yediklerinin besin yoksunluğu, tatsızlığı, yatışmayan açlık duygularını bir süre sindirim uyuşukluğuna iterdi. Mevsimler ne olursa olsun yaşlı kadınların mutsuz gerginliği, kan basmaları içinde gençliklerinden tek anıya sahiplenememenin getirdiği iç çöküntüleriyle uykulu tembelliklerine dönerlerdi. Yer yer beliren romatizmalarının gevşek adale altlarından doğru sinsi sinsi yayılmasını uğunmalarla, «geçer geçer» demelerle görmezlikten gelirlerdi. Yaşamaları, çabanın, kıvancın, kederin dışına kaymıştı. Utançsızlıkları büyük bir ilgisizlikti. Apış aralarındaki yıllanmış kirliliğin, ağır ter kokusunun sızlatıcı kekre yayılmasını engellemek için gezici bir lavantacıdan alınmış taşra kokularının en geniz tıkayanlarından sürünürlerdi. Dışarda büyük kentin değişmesinden, yaşamasından kopmuş olan bu yerde buruşuk, pürüzlü topraklaşmış duvarlara sinmiş kirli insan kokuları içindeydiler aralıksız. Örümcek ağlarıyla örülmüş ihtiyaçlarının ucunda direnen kadınlarla yatanlar uzun süre atamadıkları günah duygularıyla dolu çıkıp köprüünün üstünde bir yerden denize soluklanırlardı.

Zürefa Sokağı'ndaki kadınlar için en onulmaz korku aşağısıydı. Kadınlıklarının çocukluk çizgisinde başlamış olmasından ötürü günün birinde bir göz oda edinecek parayı biriktirip elbette burdan kurtulacakları düşüncesine sarılıp kötücül duygularına engel olurlardı. Çok sıkıldılar mı taktilere binip gezmeye giderlerdi, Kapalıçarşı'dan alışveriş ederlerdi. Yeni Cami'nin oradan, akşam simitlerinin satıldığı saatlerde geçerken minarelere bakıp içten yakarı dolu bir dua sessiz dolanırdı yüreklerinde. Bağışlanmaz günahkâr olmanın getirdiği üstlenmeyle yanan cehennem ateşlerinin onmazlığı kavuruverirdi içlerini.

Sarı Kâmil'in ilk gelip gittiği günden sonra Cevahir, günlerce uğraşıp o geçimsizliğe benzer alışık olmadığı duygunun içine yerleşmesini engellemeyi becerdi. Müşterileriyle bölmesine çekilmeleri eski kolaylığını kazandığında ne basma perdenin ışık kesitlerini, ne de dışardaki kilisenin çan seslerini duymadı. El ve ayak tırnaklarına kat kat sürüldüğünden kalınlık kazanan tırnak boyalarını uçlarından kılçıklayıp yolarken yıpranmış, hasta bir öğle uykusunu sürdürmeye benzeyen çevre uyumunu kazandı. Nazlıca'nın

pembesi uca doğru koyulaşan memelerinin tepeleriyle oynamasını yeniden görmez oldu. O da ötekiler gibi içtenlik-siz gülmelerine döndü. Aralarında kavga çıktığında, son öğrendiği en utanmaz küfürlerini savurmaya başladı. Koltuk altlarından fışkıran koyu renk tüylerinin terini limon kolonyalarıyla silip, sildiği pamukları arsız arsız kokladı sevirlik yerinde, bakan adamlara gösterdi. Geçen şam tatlıcısına para yerine öpücükle, daha da başka yerlerinden isterse bacak aralarından bile olabilir diye, uyuşmalarını söyledi. Yokuşta ise başladığından bu yana görülmemiş bir utanmazlığı yaşıyordu Cevahir. Utanmazlığın en ucunu zorluyordu. Gittikçe öyle aşırılıklar bulmaya başlamıştı ki, Semahat abla bile dayanamayıp patronluğunu takınarak engel olma gereğini duymuştu. «A kızım Cevahir, bizim yaptığımız iş malum malum olmaya ya, seninki pek yakışksız kaçmaya başladı. Bazı adamların önce bayılarak baktığını, sonra korkup çekildiğini anlamıyor musun senden? Nazlıca'nın meme nuınarasını kınarken... Vallahi diyecek söz bulamıyorum sana!» demişti. Cevahir ise hiç orali değildi, kendisine bir şey söylenmemiş gibi bildiğini yürütüyordu. Bir gün taranıp boyanıp üçüncü müşterisinden sonra yerine doğru yürürken utanç verici sözlerle değiştirilmiş bir şarkıyı tutturmıştı. Çocukluk aydınlığını henüz yitirmemişti sesi. Sesin, şarkının uyumu hüznüydü, sözlerse tam karşıtı. Alabildiğine yüzüstü bir yatma çağrısına dönüşmüştü günün yaygın şarkısı. İskemlesine oturup bacaklarını ayırmıştı. Gömleğinin eteklerini kaldırdığında en gizli yerini alçırılmazlığı da aşan bir saldırma duygusuyla açmıştı. Birden pencerelerin önünde beliren adamı izlemeye başladı. Adam salt yüzüne bakıyordu. Gözlerindeki bakış öylesine bir dış çizgiyle belirlenmişti ki, Cevahir'in yüzünden öteye kaymıyordu. Cevahir eteklerini indirip ellerini bitişirmişti dizlerinin üstünde. Kanının şakaklarından yukarı dolu dolu attığını duymuştu. Serin bir akşam üstünü çocukluğundan kalan bir kuyu çığırığının ellerine doğru yükselen serinliğini çekmeye başlamıştı. Bir sürü saka, iskete kuşunun devamlı kirlettiği bir alçak damın üstünde dertop oturan ihtiyar bir köpeğin çapaklı, akık, üşenik görüntüsü belirmişti.

Yukarı bölmeye çıktıklarında somyanın üstüne yan yana oturmuşlardı. Gene konuşamıyordu Cevahir. Sarı Kâmil

sigarasını yakmıştı. «Günlerdir yoldayım, hiç yağmur yağmadı. Boş yere brandalarla uğraştık. Kızılıcak şerbetleri içtik. Ora genelevlerinde kadınlar, koca ipek donlar giyip sigara içerek lâf atıyorlar. Ben doğru sana geldim. Güneşten gözlerim kamaştı yol boyunca. Bazen yağmur dolu bir bulut var sanıyorsun üstünde, ama boşalması yok.» Kocaman sert elini Cevahir'in karnına koymuştu. Ekoseli gömleğinin iki düğmesi noksandı. «Ne zaman gözümü yumsam gözlerimde sapsarı yol uzanıyor. Tek ağaç yok. Sigara içmekten ekmeğin tadını alamıyorum, her uzun yol dönüşü. Parmaklarım demir gibi oluyor, bileklerimden kopuyor, bükülüyor. Şoförlük belâ iş, iflahsız iş...» demişti. Gene susku dolu, ince, dışarda ağaçların kıpırtılarından ötesini duymaz bir yalnızlık içinde sevişmişlerdi. Bölmenin aydınlığı koyulduğunda, «Benimle gelir misin,» demişti Sarı Kâmil. «Utanırsan sonra benden? Kerhaneden kadın çıkarmak kolay mı sanıyorsun?» Cevahir bunu söylediğinde ürkütücü başkalaşmanın belirdiğini anlamıştı. «Yök utanmam. Götüreceğim yerde seni kim bilir, kim tanır ki...» «Sen biliyorsun ya! Bu yeter. Kakarsın günün birinde başıma. Utanırsın. Burada kaç kişiye oldu, biliyoruz biz. Buraya dönmeye de çıktıktan sonra insanın gücü kalmıyor. Vallahi utanırsın! Bizden herkes utanıyor... Doğrusu da bu zaten.» «Ben o adamlardan değilim.» «Ya vurursan başıma? Günün birinde çokca gülsem, çokca söylesem, ne bileyim... Ortada kor gidersen.»

Sarı Kâmil omuzlarından tutup gene yüzüne bakmıştı. Çocukluğu, küçüklük kızlığı, nerelerden çıkmışsa, kaynağından taşmış, yayılmaya başlamıştı aralarında. «Demek seni ilk İstanbul'a deri taşıyan bir kamyon şoförü getirdi. Amma iş yahu...» «Evet, bizim kasabanın şosesinde yürümüşüm akşama dek. Yemek dolabını kilitliyordu analığım. Sandığın üstünde aç oturuyordum. Okutmadılar da beni. Evlen dediler. On üçümdeydim. Babam bahçelere, çapaya, tutmalığa giderdi. Analığım mutfakta ilenirdi her gün. Kız kekre, kız gözü yaşlı, kız teneşire gelesice, kız yüzü gülmez, kız taşları sodayla ov dedim. Sabun bizim nemize? Senin boğazını doyurmaya güç mü yeter? Önüme bir yudum ekmelele çökelek peyniri koyardı. Babam ezanda yorgun, öfkeli kapıdan eğilip girerdi. Kapının her açılışında kasaba-

nın yoluk, enez ağaçları görünürdü. Babam bahçelerden getirdiği tırtıkları yitmemiş ince biberleri suyun yanına bırakırdı. Birkaç biberi yedim hemen. Bizim kasabanın içinden koca şehirlere giden ana yol dümdüz geçer. Başka cadde yoktur. Hep güzel evler, iki katlı, üç katlı, balkonlu, elektrikli evler yolun iki yanında uzar. Kahve aşevi oradadır. Aşevlerinde kırmızı yağlı sulara pişmiş nohutlar, fasulyalar görürdüm. Bizim kasabaya yolun düşmüş müdür hiç, şimdilerde? Beni sorup anan var mıdır? Biz fırın ekmeği almazdık ama ben fırını seyre giderdim. İçleri insan dolu otobüsler hep gelir geçerdi. Ağaçları eğen dinmez bir rüzgâr vardı. Tepedeki mavi kapılı yer okuldur. Basmacıların önüne iskemleler atarlar, üstüne otobüs geçme saatinde kumaşları sererler. Dinmez rüzgârı vardır. Bir gün gideyim dedim, alıp başımı, bir başka yere. Kurtulayım. Yürüdüm. İşte o kamyonlu geldi. Açım abi dedim. Kimim kimsem yok dedim. Analığımla babam var desem, adam sahiplenirler diye korkar da yanına almaz diye, demedim onları. Bin hadi yanıma, dedi. Ben İstanbul'a gidiyorum, dedi. Seni de sevabına bırakırım. Atladım kamyona. Bir sevinmişim ki... Suları, ağaçları, evleri, çeşitli yerleri çabuk çabuk geçtik. Ay çıktı her yan ağardı. Bir yerde durduk. Lamba yanan tek gözlü bir odadan kahve yapmışlar. Yeni kesilmiş kalın çıraları top top bağlamış, yığılmışlardı kahvenin önüne. Çıraların sakızına elimi sürmüştüm. Küçükken de ağaçlara sürerdim elimi diye düşünmüştüm. O zaman anlamıştım ki kamyona bindiğimden beri çocukluğum, sandığın üstündeki bekleme günlerim bitti. Kahveci bize acısı bol sucuktan katıp sıcak mısır ekmeği vermişti. Dönüşte ay devrilmek üzereyken uykum basmıştı. Gece bilinmedik yer öyle korkulu oluyor ki... O günün gecesi ve sabahı bana dokunmadıydı. Ah İstanbul'u gördüğümde küskünlüklerimi unuttuvermişim. Gün batımında girmiştik İstanbul'a. Güneşin öyle kırmızı dönenini görmemişim ömrümde. Her yan ses insan doluydu. Her yanda şarkılar çalıyordu. Yüzleri birbirini hiç andırmaz kalabalığa aş şaşmamıştım. Yıllar geçti de İstanbul'un güzelliğine kalabalığına gene hep şaşarım. Yok kakarsın başıma. Bırak kalayım burada, artık alışmışken.»

Sarı Kâmil, Cevahir tam sustuğunda adını söylemişti.

«Adım Kâmil'dir. Bizim orada Sarı Kâmil derler. Uzun yol sürücüsüyüm. Her yanımla çok sağlamdır da bir gözle-
rimden korkum var. Uzun yoldan, çok güneşten kamaşıyor-
lar. İçine içine batıyorlar. Bizim orada sorsan, Sarı Kâmil
diye bilirler. Yok be kızım naz etme. Demeyiz bir şey geç-
mişine. Benim yanımda tek dur, yeter.» Cevahir eteklerini
çekip sıkıştırarak oturmuştu somyanın köşesine. Yatağın
bakmadıkça görünmeyen kirliliği yastık uçlarından doğru,
sandık lekesine benzer koyuluklarla dalgalanmıştı. Sayıl-
maz çoklukta değişik erkeklerle girdiği bu bölme gittikçe
çirkin, ayıp bir görünüm almıştı. Sivri topuklu ayakkabı-
larıyla Tünel'in yanından dönüşte, birden eteklerini kavra-
yan rüzgârın içine çöken yalnızlığı, plakçalarda çalınan her
şarkının çizdiği karışık anıları, pazen sabahlığını onarır-
ken kendini çok namuslu bir işle uğraşıyor bulup yadır-
gamasını anmıştı. İlk geldiği günlerde ürkerek dinlediği
çan seslerini sonraları hüznle dinlemesini düşünmüştü. Es-
kici Yahudinin süt mavisi gözlerinden yayılmışçasına yü-
zünde çeşitli aklıklarla lekelenen hastalıklı bekleyişi, satın
aldığı iki cam düğme için pazarlık ederken adamın durma-
dan, «Yabancı değilsin canım, yabancı değilsin,» demesin-
deki acımayı yeniden anımsayıp verdiği karşılığı düşünmü-
ştü: «Ne iş yaptığımı biliyorsun ama senin o işi yapacak
halin kalmamış babalık, tiritin çıkmış,» demişti. Yokuşun
sapağına geldiğinde kahvede yarı yumuk gözleriyle ona
bakan erkeklerin arasından geçip hiç görmeme alışkanlığı-
nın getirdiği rahat yürüyüşünü düşünmüştü. Yıllar geçtik-
çe her yitirdiğinin yerine beliren boşluğu yayılıp kavrayan
Zürefa Sokağı'nın vesikalısı olmayı kendine yedirmişti. Yo-
kuşun başındaki sallanma, burkulma günlerini unutup ge-
çeli çok olmuştu. İlk odaya kapanışında, işi çabuklaştır-
mak için öğretilen yöntemleri uygulayamamış, istemediğine
zorla verilmiş genç bir gelin sabrıyla ilk müşterisinin önün-
de kolları kavuşuk durmuştu öyle. «Cahillik ya, cahillik...
Alışırısın şekerim, erkeğe. Farketmezsin sonunda. Bir hafta
yeter. Bir hafta dişini sık, sonra güler geçersin. N'apalım
böyle de yaşanır göreceksin.» Alışmıştı Cevahir, ötekiler gi-
bi deli deli gülmeleri, küfürleri, hızlı iş görmeyi öğrenmiş-
ti. Kâmil'le çıkıp giderse bunların tümünü yitireceğini bi-
liyordu.

Cevahir, Kâmil'le çıkmış, onun götüreceği yere gitmiş, ama yokuştan inerken ayrı yürümüşlerdi. Bunu böyle istediğini Kâmil'in uzun çabuk adımlar atmasından anlamıştı Cevahir. Anlayınca da Kâmil'in arkasından inmişti. Kulaklarında mavi taşlı teneke küpeleri vardı. Boynunda muskası ve altını, içinde olanların sahiciliğine inandıkça artan bir sevinç. İzlemişti Kâmil'i. Yokuşun altına vardıklarında hamamın yönüne hiç bakmamıştı. N'olursa olsun oraya düşmeyecekti. Ne derlerdi arkadaşlarıyla aralarında konuşurken. «Ölüm ölüm, bir ölüm...»

Caddenin kalabalığına uyana dek bir sersemlik, bir yeni hastalanma ateşine uğramışça dengesizleşmiş, sallanmıştı. Kâmil'le yan yana durmuşlardı. Onu sokakta yanında görmeye alışık olmamanın verdiği bir yadırgamayla ne yakınlıkta duracağını kestirememişti. Durmadan akan araçlara ilk görüyormuş gibi bakmış, o kötü kurgunun dışına çıkmanın yabancılığını açık seçik anlamıştı. Kâmil, onu oradan çıkarmak için gereken her şeyi yerine getirmişti. «Ni kâhlım yapacağım. Sevabı cennet doldurur.» Sözüünün burasında gülüvermişti Cevahir'e bakıp ve utanma sıcacık açmıştı yeniden yüreğinde Cevahir'in. Elini boynuna götürmüştü dosdoğru. Yan evlerden birinde sermayeler bağıra bağıra şarkı söylüyorlardı. Kapıdan çıktıklarında son bir kez üstüste yükselen boz renkli eski Beyoğlu yapılarına bakmıştı.

Cevahir yüklüğü açıp sokağa çıkarken giydiği kırmızı ipekliyle hırkasını çıkardı. Özenle sedire serdi. Bir öğle sonu boyunca geliştirdiği düşüncesini tek şeye yöneltti. Sarı Kâmil'in artık dönmeyeceğini sıkıca tuttu kafasında. En geç bir haftada yolu yapıp gelmesi gerekirdi. İki yılın sonunda, beklediği bırakılma anının geldiğini iyice kestirip kendini buna inandırmak için yeniden odaya göz gezdirdi. Dürülü yatak kümesine, yeni yıkayıp bahçeye astığı bulaşık bezlerine, işlediği yastık yüzüne baktı. Gördüğü şeyler bırakılma düşüncesini engelliyordu.

«İnanma gördüklerine Cevahir,» diye düşündü. «N'olabilirmiş iki çaput serip bir sedir kurmuşsan! Bil artık cahil, Kâmil öylesine zorlanıp söküp aldığı Zürefa Sokağının orospusunu niye nikâhsız tutup duruyor. Üçüncü yılı sü-

rüyoruz birlikte. Genelevlerin sokağından kadın çıkarmasının ne çetin bir iş olduğunu cihan alem bilir. Yüklendiydi her bir engeli. Üçüncü yılı sürerken günler yetti gibi Sarı'ya. Yollara gide gele yüreğime ağı çökeltti. Kovalarla suları, yolu su gibi aksın, sağlıcakla gidip gelsin diye dökmekten kuyular tükenecek handiyse. Evet, kazası da var bunun, belâsı da. Bilirim, kavgadan kaçmaz, gücüne ziyade güvenir. Gene de her olması mümkün şey benim beklememdeki usancı değiştiremez. Uzun yol sürücüsüdür bilmez miyim, gecikmesi memur adam gecikmesi değildir. Ne-

varar dönsün de, dönmese de. İşin ucu aynı kapıya çıkıyor hep. Sarı Kâmil'in kapatmasıym. Sarılmalarımız, sabah gün ağarırken uyumalarım. Koynundayken bile Sarı Kâmil'in yola çıkacağını düşünürüm durmadan. Kimseciklere danışacak değilim nerededir, ne zaman döner diye. Onunki de güç, hem nasıl! Yek ekmeğe sürüyor ucu görünmez yolları. Daldığı uykuların derinliği altı aylık bebeye zor bulur. Yorgunluğu dile gelmez bir yorgunluk. Beni nikâhlayardı daha kolaylardı her bir şeyi gibime geliyor. Ömrünü benle geçirir derdim. Vay benim Cevahir'i helâlinden kendine karı yapmaya yakıştıramayan Kâmil'im. Senin de tek dikili ağacın yok ya ben misali, ama erkeksin, öfkelendiğinde başkaldırırsın. Benim hincim kendime geçer anca. İşsiz, tütünsüz kaldığında boynumun altına el vurmeyan Kâmil'im. Gelsen n'olur ki, hiç... Antep'den kumaş getirdi nikâhlık biçtiririm diye. Unuttun gitti ha! Başın dar da, elin çoğa ermez, bilmez değilim. Sen de el kapısında kulsun, ne var ki öfken çoğa varırsa vurur kırarsın. Benim hükmüm kendime geçer. İkimizin üstündeki de kara bulut ya, bana düşeni iyice umarsız. Bahtım açık olaydı ilk bindiğim kamyonun şoförü sen olurdun, Kâmil. Baht kim, biz kimiz, değil mi! Geçmiş lâfla düzeltilmez kızım, hadi sen davran bakalım. Unutma, Kâmil'in dönmesi yeniden gitmesidir. Avutma kendini.»

Avuçlarını açtı, sudan sabundan biraz sertleşmiş pembe çizgileri seyretti. Dizlerinden az aşağıda biten basma giyiminin altından görünen düzgün ak bacaklarının temizlikten parlayan gergin derisini izledi. İçinde ağlama çözüldü. Bir alt kat odasına inen buğulu güneşin de kolaylaştırdığı ağlamasına başladı. Yandaki bahçeden tavukların

uzun yumurta toplama sesleri duyuluyordu. İlk gençliğinde çıkıp geldiği yerlerin tozlu ara yollarında tavuk kümeleri öğle sıcaklarında kanatları gerili soluklanarak eşeleniyorlardı. Takunyalarını uyumlu bir tıkırtı ile giyerek kuyu başına gidip gelişleri belirdi. Kova kova çektiği sulardan ötürü biten gücünü yekindirmek için bir süre kuyunun serinliğine yüzünü verdiği amansız öğle sıcaklarını yeniledi. Analığının, «Git git bir boğaz eksik olsun başımdan.» diye hep gölgelerden bağırdığını duydu. İlk kez sahipsiz olduğu bilincinin içine yer edişini İstanbul'a vardığında anladığını düşündü. Ona sahip çıkan yoktu, olmamıştı da. Bunu yeniden kafasına koymalıydı. Göz yaşlarının arasından bahçeye baktı, kaba taş duvarların üstünden bir kertenkele sıvırtıp geçti.

Sarı Kâmil doğrusu iki yıl ona yürekten sahiplenmişti. Yeter de artardı bile. Gezmelere götürmüştü. Gülhane Parkı'ndan çekirdek yiyerek Sarayburnu'na yürümüşlerdi. Geceleri korku duymadan yenilenerek onunla yatmıştı. Her uzun yol dönüşü elinde yiyecek evin kapısını çalmıştı. Günler aylar geçtikçe elleri, karnı, boynu, oylukları duyarlığını kazanmıştı Cevahir'in. Dışarı bahçeye rakı masasını düzenlediğinde bir iki kadeh içip alt perdeden şarkılar söylemişlerdi. Yeni evli diye biliniyorlardı mahallede. Cevahir öylesine her şeyi diri, temiz tutmaya özenmişti ki, geçmişinin belirtisini en küçük bir şeyde görüp bulmanın olanağı yoktu. Aylardan sonra ikisi de sanki nerde tanıştıklarını unutmuşlardı ve fotoğrafı bile asmışlardı işte. İki karış toprakta, üşenmeden maydanoz, dereotu, nane yetiştirmişti Cevahir, onları sulamış, diplerini ince çubuklarla kabartıp karmıştı. Çalışmadığı zamanlar Sarı Kâmil'in ak ütülü gömlekler giymesini istemişti. Küçük ateş ütüsünü yakıp yüzünü alazlayan ütünün sıcaklığında bu gömlekleri ütölmüştü. Tüm bunlar bir şeyi sağlamlaştıırıp kurmak içindi. İncecik tüylerinin ürperdiği gövdesini, Sarı Kâmil'e en yakın olduğunda sıcacık duyurmuştu. Demek ne yapsa uzlaşmazlık yenilmiyordu. Ağlaması pürüzlü bir tıkanma olup boğazında durdu. Gözüpekliğinin bu tertemiz odada yitip gittiğini kesin olarak anladı. Pekiştirdiği bırakılma olayını odanın anılarla süslü, yoksul ama özenli görüntüsü engelliyordu. Yaşamının gündelikliği içinde kesinliğin çözülme-

sine karşı  ıktı Cevahir yeniden. Kalktı, dimdik durdu bir an. Güvenli yürüdü. Odanın bir yanında girintili, perdeyle ayrılmış bölümü mutlak diye kullanıyordu. Perdeyi sıyırdı. Altılarında tek ocak karası olmayarı, düzenle asılı tencereleri, tavayı gördü. Bunları görmek büyüttü acıyı dayanılmaz bir burulmaya çevirdi.    gündür taze tutmaya çalıştığı zeytinyağlı biber dolmalarını bir bakır tabağa aktardı tencereden. «Ev sahibi kadına vereyim. Boş yere zıyan olmasın,» diye düşündü. Bunu düşünür düşünmez artık geri dönemeyeceğini anladı.  şenmeden umutsuzluğunu dipsizleştirecek geçmişindeki olmaz görüntüleri bir bir çıkardı. Unutuldu sanılan her şey pırıl pırıl yığılmaya başladı belleğine. Çok ayaklı böcekler yokuşun altından, yerden dizi dizi sert kabuklarıyla takırdayarak kirlilik yaya yaya çevresine doğru birikiyorlardı. Çıplak etlerine yürüyorlardı Cevahir'le arkadaşlarının.  inde kocaman ba ırmalar yankılanmaya başladı. Sessiz dudaklarından çıkmayan bağırmaları düzenli hazırlanmasına engel olmuyordu. Eski bölmesine girip çıkan erkeklerin irinli akıntılarla dolu bir yüzey  inde  alkandı ını görüyordu. Nazlıca memesinin ucundan akan kanı dindirmek ister gibiydi. Cinnet dolu kahkahaları kanın acımasızlığını yok ediyordu. Erkekler yana sıralanmış eski yırtık kâğıt paraları sallıyorlardı. Dişleri d k kt . Dudakları dişetleriyle karışıyordu. Kilisedeki atkestanesi ağaçları kupkuru, suyu çekilmiş ölüyorlardı toprağa yaslanarak.

Cevahir işlediği yastık yüzünü katladı. Her şey sustu kafasında, aklık gerildi. Bahçeye açılan kapıyı kapadı. Pencerenin perdesini kapıya kadar çekip örttü. Oda yumuşak bir loşlukla doldu. Üstünü değişmek i in soyundu. Güzel yuvarlak boynundan muskası, altını sallanıyordu. Sarı Kâmil hiç de dedikleri gibi onun tek altınına tamah etmemişti. Gerçi iki olmamıştı altını ama... Boynundan altını ve muskayı çıkardı.    gündür sedirde serili duran Kâmil'in ak gömleğinin yanına koydu. Sokaklıklarını giydi. Başına eşarpını başladı. Oda kapısını kilitlemeden son bir kez çevreyi gözden geçirdi. Saatin yanında unuttuğu sa  başını yeniden içeri girip aldı. Onu da gömleğin yanına koydu. Bu kez hiç bakmadan oda kapısını çekip kilitledi.

Dört basamaklı ahşap merdiveni  ıktı. Evsahibi olan

dul kadının kapısını tıklattı. Bir süre yumuşak keçe terliklerinin yere deyişi duyulan kadın kapıyı sessizce açtı. Alışık olmadığı bir saatte kiracısını karşısında görünce kuşku ve telâş dolu bir tedirginlik geçirdi.

— Ne o yavrum, hayrola? diye sordu.

Cevahir konuşursam ağlarım korkusunun yeniden belirdiğini sezdi içinde. Ezik bir sesle, göğsünde artan kabarmayı tutmaya çabalayarak:

— Ben bir tanıdığa gideceğim de... Bizimki gelirse anahtarı sizden alsın bir zahmet, bu dolmaları da tadına bakın diye...

Işık kadının ardından doğru Cevahir'in üstüne yığılıyordu. Yüzünün aşırı aklıgı kocaman gözlerinin nemliliğini pırıltıya çevirmişti. Kadının başına çattığı bir yemeninin daha da utalttığı yüzü loşlukta kıpırtısızdı. Yumuşak bakışlı gözlerinde tedirgin bir anlamla Cevahir'i süzdü.

— Ya şimdi geliverirse a kızım? Bir iki saat daha bekleyseydin yatıya gidiyorsun madem.

Cevahir'in elinden tabağı aldı. Etlerini yitirmiş yaşlı bir eldi eli.

— Yok teyzeciğim, dedi Cevahir. Sanmam bu günlerde geleceğini. Hadi allahaısmarladık.

Küçük basamaklara yöneldi. Kadın kapıyı örtmemişti. Aralarından üzüntülü bir şeyin geçtiğini duydu.

— Vallahi çok sıcak, dedi kadın. Akşam üstü oluyor da bir damla esinti yok. Dolmalara zahmet etmişsin. Eline sağlık kızım. Birkaç gün kalacaksın, ha?

Sokak kapısını açtı, gürültü etmemeye çalışarak, sıkıca çekti kapadı. Yürümeye başladı. Uzun süre yönsüz bir yürüyüş tutturdu. İçinde gittikçe büyüyen bir ağıtın sessiz ağlamasını sürdürüyordu. Gözlerinde yaş olmadan, hiçbir anlam değişikliğine uğramayan yüzünde bakışlarında büyüyen yalnızlığıyla ağıt koyulaşıyordu. Genç, taşkın ağzının kıvrısındaki büküklük acı çektiğinin tek belirtisiydi.

Cevahir İstanbul'un en kalabalık saatlerinde çıkmış yürüyordu. Büyük elektrik direklerinin, kalabalığın, araçların, kat kat binaların, gazete satıcılarının, dükkânların, aşevlerinin, Sirkeci'deki plakçıların, otobüs kalkış yerlerinin oraya dek ağıtını damıtıp durdu içine. Taşralılığını yıllardır yitirmemiş olan görüntüsüyle eş düşen kırmızı yabancı gi-

yimi, zehir yeşili hırkası, sıcakta pençe pençe al basan yankalarıyla Sirkeci Garı'nın orada durdu. Kimsesizliğini yeniden açığa çıkararak tren seslerini dinledi. Bir gezici sokak limonatacısı arabasını plastik   ek erle donatmıştı. Bu Cevahir'e bayramları düşündürdü kısıcak. Bir baloncu sıcak ağırlaştıran eski asker ceketinin altından görünen çıplak, sıska göğsünü zorlayarak «Balonlar» diye bağırıyordu. Ak yeldirmeli bir kadın, bir küçük çocuğu yanağına tokat atarak y znumaraların olduğu yöne sürüyordu. Cevahir gözden geçirdi kalabalığı. Herkes bekleyenine gidiyordu. «Sahipsizim canım,» diye konuştu kendi kendine, «var mı bundan  otesi!» Konuşmasıyla gözünden iki damla yaşın taşınası bir oldu. Hemen elinin tersiyle kuruladı gözlerini. Köprü'ye doğru akan kalabalığın i ine katıldı. Ağır yük kamyonlarını görmezlikten geldi. Yabancıladı kamyonların sesini. Köprü'n n başını tuttu. Sonra yürümesini yavaşlattı. Durmadan varan kalkan vapurlardan ince ince kurumlar saçılıyordu havaya. Köprü'deki çevresini görmez insanların itiş kakış ı gidip gelişine uymadı. Korkuluğun kıyısından sessiz yürümesini sürdürdü. Geride bıraktığı odası şimdi öylesine uzaklaşmıştı ki günlerdir orada değilmişçesine gerçekliğini yitiriyordu kafasında. İçindeki umutsuzluk kıvamını buluyordu iyiden iyiye. Cevahir de bunu hızlandıracak kötücül düşüncelerinin   ekelmesini kolaylaştırıyordu ferahlayarak. Sarı Kâmil'i ne denli sevdiğini iyice açığa koyan bir i  ürpertisi geçirdiğinde Köprü'n n orta yerine varmıştı. Durdu, eğildi, denize baktı. Deniz her yanı kaplamış uzayıp duruyordu şimdi. Takalar geçiyordu peşpeşe. Arada bir  atana bacasını kırıp geçince Cevahir'in içinde sevinç gibi bir şey ağdıysa da Galata yönüne bakar bakmaz duruladı, ezildi sevin i. Yeniden denize eğdi kafasını. Y rek saflığı duru yayıldı içinde. Saka kuşlarıyla, isketelerin doluştuğu çocukluk damını gördü sanki denizin üstünde. Akşamın yavaşça, dalgalanarak indiği saatler başlamıştı. Sıcak, denizin serinliğiyle yüzü arasında gidip geliyordu. Limana giren büyük ak bir gemi uzun uzun, kalın kalın  tt . Zürefa yokuşunun tüm rengi, sesi d nendi içinde Cevahir'in, Sarı Kâmil'le ilk rastlaşma gününde perdenin kıyısından sızan ince gün ışığı çizildi. Bir kapı sıkıca kilitlendi. Yabancı otların i inden naneleri se ti, ezdi parmaklarının ara-

sında. Tozlu somya altlarında unutulmuş, kullanılıp atılmış kirli bez parçaları, ovulmamaktan kararmış ibrikler yeşil yosun basmış sularla dolu duruyordu. Cevahir eline su döktüğünde parmaklarının arasından pis otlar akıyordu.

«Rezil rüsva olmuşum canım ben,» dedi. O günkü ikinci konuşması oldu bu kendisiyle. Ama bu kez gözleri yaşarmadı. Akşam inerken denizde kıpırtı kalmamıştı.

Cevahir denizin serinliğine doğru iyice sarkmaya başladı. Köprü çok yüksekti denizden. Serinliğin yaklaştıkça artacağını bilirdi. Gücünü yitirdiğinde kuyuya doğru yüzünü tuttuğu zamanlarla birleştirdi denizi. Belinin yarısına kadar eğildi, büküldü. Kemikleri demire yapışıp yassıldı, acıdı. Acıyı tutmadı içinde Cevahir. Serinlik koyu mavilikle birlikte artıyordu gittikçe, kunduralarını çıkardı, bir an ardına baktı, kısacık. Gövdesini verdi verdi...

Cevahir'in demin denizi gördüğü yerden bir adam geçti. Sigarasını yere atıp ezdi. Elektrikler yandı.

(Yeni Dergi, Eylül, 84)

HANİFE

Sevgi Sabuncu (d. 1936) «Yürümek» adlı romanı toplandıktan bir süre sonra, Sıkıyönetim kurallarına aykırı davrandığı gerekçesiyle tutuklandı, mahkemeye verildi, serbest bırakıldı, TRT'deki işinden çıkarıldı.

Kavak ağaçları karanlığa uzandı, silâh seslerinden uzağa. Üç silâh sesi, sessizlik, karanlık, kavak ağaçları. Ağaçların yanından akan dere kanla kızılıştı, görünmedi değişen renk, karanlıkta silâh sesleri, patlamanın hemen ardından, yankısız, hiçbir karşılık gelmeden, sanki hiçbir şey olmamış, hiçbir şey değişmemişçesine nasıl dağılıverdiyse; kan öyle sessizce aktı dereye, karanlıkta görünmedi dere nin değişen rengi. Hanife öleli birkaç dakika olmuştu, uzakta, köyde horozlar başladı ötmeye; gün ağardı, köy kadınları çorbalarını ateşe vurdular, ekmek çoktan yağrulmuş, pişiyordu; donsuz, yalın ayaklı köy çocukları ev kapılarının yanına çömelip ettiler kakalarını, hemen tutuşmayan çalı çırpının dumanı, köy evlerinin damındaki dörtköşe deliklerden yükseldi, dağıldı rüzgârla, Hanife'nin yemenisi başından uçmuş, doğan güne tozlanan yapraklarına takılmıştı kavağın. Hanife'nin kolları kavağın gövdesine sıkıca bağlı, yumrukları, silâh seslerinin patladığı andaki gibi sıkılı duruyor hâlâ.

Üç adam kavakları arkalarında bıraktıklarında elleri silâhlarının üstünde sıkılıydı, o son, önemli, geri dönülmez karara, kararın kesinliğine, kaçınılmazlığına sıkıca sarılmış parmaklarla kavramışlardı silâhlarını. Silâhlarını bıraksalar, gevşetseler parmaklarını; kararları önemini, kesinliğini yitiriverecek; olmaz ki bu, üç silâh patladı, kan aktı dereye, karanlıkta hak buldu yerini, karanlıkta, gizlice, kavakların gizinde, kan dereye aktı, artık hiçbir şey de-

gişemez, ekinler biçilecek, ekmek pişecek fırında, Hanife suçunu ödedi, Ahmet, Kara Ali ve Mustafa temizlediler kötülüğü, elleri silâhlarını kavramış, koşarak, daha daha hızlanarak kaçtılar kötülükten, suçlarıyla; sığınarak suçlarına. Yükseldikçe gün tozlandı kavağın yaprakları. Hanife'nin bedeninden akan kan katıladı, kurudu, sinekler kondu, kalamadı üstünden, derenin suyu temizlenmişti artık. Çorba tencereleri kumla ovuldu, köy kadınları tarlaya vardılar, boylarına varan ekinlerin arasında görmez oldular birbirlerini, ayaklarının altında ezilen ekinlerin sesi, diplerinden kopan ekinlerin hışırtısı, savrulan oranın boşalan soluğa karışan iniltisi, sessizlik arasında ağladı bebeler. Döndü besini gölgede emzirirken büyük oğlu Osman'ın tepeden aşağı koşturduğunu gördü: Ne koşar bu deli? Recep habar etmiştir kahveden, hınzır köpek, gölgede tavla oynadığı yetişmezmişcene ne ister gene, öğle sıcaklığında tarlaya salar oğlanı. Dursuuuuun, ne koşuyon, dur, hele dur, şuna bak, he bak dinliyo mu, gözün kopsun rezil!

Dursun'un sesi kendinden önce vardı tarlaya, ekin biçen kadınların oraya: Anaaaa, kız ana, Hanife'yi vurmuşlar! Nah orda, kop da gel.

Dursun ter içinde vardı anasının yanma, yere çöktü, ağzını kapatıp açtı, kollarıyla kavisler çizdi havaya. Döndü kadın sırtını yumrukladı oğlunun, Dursun bebeliğinde geçirdiği havaleden beri, böyle heyecanlanınca konuşamaz, ağzını kapayıp açar, sesler çıkarır.

Dur soluk al bir yol, ulan öğle sıcaklığında koşulur mu Rezil Receb'in oğlu ne olacak, dölü boklu, ananı diğneme sen daa... ulan hangi Hanife, desene gözü kör olasıca, bak konuşur mu, bak dinler mi, ben seni şimdi...

Oğlunun sırtını yumruklamayı bırakıp sarsmaya başladı kolundan

Kimlerin Hanife'yi vurmuşlar, kim vurmuş hele, ah domuz konuşsana, senin bubanı vuracaklar da, söyle dili kopasıca, ananın canı çok geldi dimi.

Dursun biraz kendine geldi, anasının korkusundan başını eliyle gizledi

Kara Ali'nin Hanife, kim olacak gız!

Kötü Hanife, Kara Ali'nin osuruğu cinli orospu gızı, ocağı kör kalasıca Kara Ali'nin mal kızı, ölmüş, vurmuş-

lar. Bir avuç leblebiyle renkli boncuğa ya da beşibirliğe, aslında anasının itip kakmaları arasında bir çocukluk boyunca büyüyen sevgisizliğe baştan çıkan. Az da merak sardırmanın ardından adı kösnüğe çıkıveren, köy delikanlılarının, aralarında 'kızıl kanlı' diye ağız yordukları Hanife, vurulmuş, vurulacak elbet, boynu eğrilesi, günahı boyunu deviresi vurulmuş, tavuk götü töğbe tutmaz, adı kötüye çıkan kızın eceli sorulmaz.

Vaaaah yavruuu, vah yılgın gözlüü!

Sonra çömeldiği yerden çarçabuk kalktı, hırsıyla silkeledi oğlunu:

Nerde, söylesene it dölü, gözü topraktan kalkmayası, Hanife'nin eceli gelmesin de kimlerin gelsin?

Boylarına varan ekinlerin arasından görünmeyen kadınlar buluverdiler birbirlerini. Bebelerini sırtlarına vurdular. Kimi çocuklu, çocuksuz kimi, tırmandılar tepeye, öğle güneşinde kavruldu yüzleri. Ter, katı, kavrulmuş saç dplerinden sırtlarına aktı; kavakların oraya vardılar, Hanife'nin ölüsünün bağlı olduğu kavağın gölgesine çömeldiler sıra sıra. Alınlarından boyunlarına akan teri sildiler ellerinin tersiyle. Bebelerini emzirdiler, artık esmiyordu rüzgâr, kavak ağaçlarının yaprakları tozlu, yemeni uçup gitmiş, daha alıp götürmemişler Hanife'nin ölüsünü. Kavağın uzun gölgesinde azıklarını yediler, uyukladılar, arkalarda, yaşlı bir kadın öne arkaya sallanarak bir uzun hava tutturdu, yorgun, kısık sesi kadınların yüreğindeki acı tohumunun çatlattı kabuğunu, acı bitkileri fışkırdı ekin boyu, acı bitkileri arasından görmez oldular birbirlerini, göz yaşlarıyla akıp gitti acı. Çocuğun biri yerden aldığı taşı fırlatıverdi Hanife'ye. Taş başına geldi, arta kalan kan aktı alından. Ne çok kanı varmış kız. Kanın şaşkınlığı, ürküntüsü geçti geçmedi, kadınlarla çocuklar kavak gölgesi boyunca ellerinin altındaki taşları atmaya başladılar Hanife'nin ölüsüne, hırslanarak, hızlanarak, neleri yoksa, neleri eksikse, kimler suçluysa, kim bellemişse analarını ona hırslanırcasına taşladılar, acı ekinleri sararıp kuruyana, acı tohumu, kalın, sert kabuğuna girene dek. Uzakta toz bulutu görününce, kadınlar çömeldikleri yerden kalktılar, bebelerini sırtlarına vurup tarladan aşağı yürüdüler. Ekinler arasında

dağıldılar. Güneş az alçaldı, kavağın gölgesi uzadı. Jandarmaları, muhtarı, savcıyı, hükümet tabibini taşıyan cip çoğalan toz bulutuyla geldi, durdu. Hanife'nin kollarını çözüp götürdüler, güneş alçaldı az, kavağın gölgesi uzadı, uzadı, yemeninin uçtuğu yere.

Beşibirliği taktığında he demiştim Hasan'a. Kaymukam karısına benzedin, dedi. Kaymukam karısı! Bi hoşuma gitti. Önceleri, on yaşında ya vardım, ya yoktum, amcamgilin ahırında, Kız seni büyüyünce kaymukam karısı yapıcım, derdi düzü. Bu kaymukam dediğin ne ki, büyük çok büyük, candarmıdan da büyük, mıhtardan, her bi şeyden büyük. Sonra iki kış geçti geçmedi, samanlıkta, beşibirliği boynuma takmaya bile kalmadan. Dur Hasan, dur hele. ne delleniyon, bi gören olursa, beni alacan değil mi... demeye kalmadan... Deliliği vurmuş ki nasıl, korkup seğirtiyim deyince basmıştı dayığı, kaymukam karısı dayak yer mi ki, yer mi ki, sonra yerde, koyup gitti. Beni, almıycan beni, biliyom almıycan beni, diye yaktım ciğerimi, beşibirliği takıp sesetmedim sonra. Acısı bir ay sürdü, bir ay yürüyemedim, anam, Bulgar gelini gibi ne kırıtır diye söylendi hep. Anlamasın diye koşacağım demeye kalmadan yeniden kanatarak. Bir ayın sonunda Ahmed ağam beşibirliği bulunca, anladı o saat, benim içime düşmüştü zati demeyle dövdü beni. Yıkıldığım yerde kalmışım. Ahmed ağam o gece kasabaya varıp satmış beşibirliği, Hasan bana, namıssız pezeveng karılarla yemiş parasını, dedi. Bi daha da bir şey takmadı bana.

Kahpe, takmış beşibirliği boynuna, kız nerden buldu bunu diye sual edince, alık alık bakır, bastım dayığı, bastım dayığı, ses etmedi hiç. Hacer olsa, ağbicim, Ahmed ağacım, gözünün çupağını öpeyim, kara bokunun gurbanı olayım vurma, gibisine sızlanırdı, bu dik dik baktı, domuz. Ne olacağı küçüklüğünden belliydi, babam, bu Hanife'den dayığı eksik etmiycen hiç, derdi, kahpe dölü, nereye gitse eğleşmeden dönmez, su getirecem diye kopar, işin yoksa bekle, anam kafasına kafasına istediği kadar vursun, hiç anlamaz, okur yine bildiğini, daha şuncacikkene Hasan'la samanda yakaladım, gelin oynuyom, kaymukam

karısı olucam, deyip hayın hayın baktıydı çakır gözlerle. Bi gün, ne dik bakıyon davar, diye patlattığımda, höst köylü, dediydi bana. Kahpe ah, deliliği vurmaya, taş atar, toprak atar, döver, bi paralık yüzüm kalmadı inan olsun, Hasan o uğursuz bile yanımdan aşağılamalı aşağılamalı geçeli, mıhtarın kızını istemiş, kahvede gerine gerine, bana verecek kızını muhtar, orospu pezevengi Ahmed'e verecek değel ya, diye cakalanmış. Muhtar da başka bi dürzü, Ahmed elin namıslı kızını istemeden namısını temizlesin önce bi, demiş. Düşüm neyim hep kanlı gayri, bu namus gibi yok, gece oldu muydu, yum gözünü uyuyabilinsen uyu, gök şimşeği gibisine çakar da çakar, geçen gece, düşümde davulun sesi, güm güm de güm güm, muhtarın kızı Hasan'a varıyo, diye bağırın veledede vur allah vur, vur allah vur, yüzünden gözünden oluk oluk kan aktıydı dereye de Hasan ardından yetişip dereye itti beni, sımsıcak kan ağzıma, burnuma, kulaklarıma dolunca gök söndü, dağları ovaları sarsacam şimdi dememle yay gibi fırlamışım döşekten, anam yetişti, Ahmed, kulun kurbanın olayım güzel oğlum bu ne biçim uyumak, diye hem ağlar, henı su koşturur, orospunun anası deyip bakracı atıverdim kafasına, alnından kan akaraktan ses etmedim ağlayınca içim bi kötüledi, bi lokma yimeden bastım çıktım evden. Hanife, kız Hanife, karabasan gibi çöktürdün yüreğime utancı, seni vurmayan... Kahvede tavla oynamaynan geçer mi bu dert, orda burda oynaşmaynan, Salih'in traktörüne binip kasabaya gitmeynen geçer mi, yüreğim sıkıla sıkıla dane gibi kaldı, namıs gibi belâ var mı, bir ardında bir önünde, gök gibi her yerde, beni izleyi izleyi.

Ahmed namıssızı beşibirliğini boynumdan koparıp kasabaya vardığında ben de evi koyup gittim. Esma'nın harab evine. Esma öleli kaç yıl oldu, tarlada eve bakınıp anamgiller fısıldarkene bi meraklanırdık ki bu Esma ne ola diye. Hasan'a bakarsan, orospu morospu köy kadınına bunun çok hayrı dokanmıştır der, çocuk zayi etmek isteyen hep ona varırmış gizliden. İhtiyaç gibi rezillik var mı, kötü mötü, diğnemez varırlardı ona. Namıssız yüzüme karşı, 'kötü' dimeye utanmadan. Bütün gece iliğim dondu Esma'nın yıkık gözünde. Ne pencere kalmış ne kapı. Her-

bir yanımın sızısı ayrı. Ama ağlamadım, ağlamadım hiç. Hanife, didim kendime, herkesler sana gurban olsun, düşenin ağıdı duyulmaz, bir ay yatakalıdım o harapta, Hasan su bile getirmedi, bi Hacer geldi bi kaç kez, anamdan babamdan gizli, sonra o da kesildi, bir ay yattım, öleyazdım. Hanile gız, herkesler sana gurban olsun, dedim kendime.

Hanife'den bana ne? Gözü çıkasınca. Anam babam bi eşşeklik edip söz kesmişler, daha bi damlayken, anam şimdi, ben üsteledikçe, böyle olacağını ne bilcektik, diye ağlar. Bilecen, ne olacağını bilecen, ne yapacağını bilecen. Şimdi ardımda önümdü Hanife'nin sözünü etmiyorlar mı, ulan Mustafa diyorum kendime, ulan telgraf kazığı, sen kavak ağacı mıydın da seni Hanife'nin yanına diktiler, şimdi sıkıysa de bakalım, Hanife'den bana ne diye. Tarlalar, hep tarlalar yüzünden. Kara Ali'nin tarlalarıyla babaminkiler içli dışlı, şimdi iyicene karıştı tarlalar, bizim büyük tarlaya hayvan saldı geçən gün, tarlayı ekmedik bu yıl, hayvanlar Kara Ali'nin ekili tarlasına dalıp rezil etmişler, sövmesine aldırmadım hiç, ulan kavat sen kızına sahip çık önce, diycem ya, sesetmedim topladım hayvanları. Sopamla boz ineğe bi vurmuşum ki, sırtı kanamış, Yaşar'ın enciği. nanısını inek kapmış gibisine ineği sopalıyor, diye eğlenmiş kahvede. Ah Hanife, ah gâvur, bi memeleri var, İstanbul narı gibi, patlat patlat ye, geçen gün gittiğimde eve almadı orospu, ardımdan kötü söylüyomuşun rezil Mustafa, elimi öpüp 'Bayan' demezsen hava alırsın, demez mi? Bana varaydın bedavaydı, dememle durup sana varacak denli alık mıydım ben, dedi domuz. Hanife'den bana ne, hep tarlalar yüzünden, bütün hayvanlarım Kara Ali'nin tarlasını bayıra çevirse ne gam, babam da tarlaları kaçırdığın yetmedi mi hayvanlara sahip ol bari, demiyo mu? Bi dedik, bi de inat, Alamanya'ya gidecekmiş, ben seni götürüyim dedim de, köyün alığıyla Alaman'a rezil olamam, gideceksem sana ne hacet, dedi üste, boğazını sıkıverecektin orda, sıkıverecektin.

Hasan geçen güz Alamanya'ya gitti. Kız Hanife, dedim kendime, bin yoldan biri Alamanya'ya varıyorsa, o yolu bulmayan eşek olsun, o yolu bulucan, Alamanya'ya varıcan,

işçiye tonla para viriyorlarmış, işçinin namısından kime ne, yeter ki gücü olsun, bak nasılmış gücüm kalles Hasan, bak nasıl yığcam üstüste paraları, sonra bi gün, kaymukam karıları gibi giyinip otomobile kurulucam, çek oğlum

Hasan denen kavatın çalıştığı fabrikaya. Hasan beni görürnce düdük gibi kalıverecek, sonra yılışıp kız Hanife, kız deli, ne arıyon burda, gözümde bi tüttün ki diyecek, onu arabama almiycam, gözünden yağmur gibi yaşlar akacak, onu evime almiycam, Hasan kara sevdalanacak kapımın eşiginde yatacak. Kız bi ver, bana uyku durak yok diye. Anasını köyden getirip istetecek beni, ulan köylü, höst, ben kaymukama varacam, hem de Alamarı'n kaymukamma, diycem ona.

Kara Ali hayvanları kovdu tarladan, bu ekinden bu yıl hayır gelirse iyi. Şu Mustafa'yı ne yapmalı, geberticem, geberticen de ne olacak o alığı, bi de hu tarlayı ona vereceğdim. Hanife'ye sahip çıkmayan tarlaya çıkar mı? Sonra kahveye vardı, oturdu akşama dek. Bu muhtarlığı gözden çıkar Kara Ali, Hanife'nin evine giden, muhtarın orospu kızına gidiyoruz, diyerekten kahvede oturdu, kahvenin karşısındaki çeşmeden su dolduran kızlar musluğu kapamadan gittiler. Kara Ali'nin gözleri çeşmeye takılı kaldı, suyun boşa akmasına hiç dayanamaz, hep gözünün biri çeşmede oturur kahvede, bunun takıntısı da bu der köylü, açık kalmaya görsün çeşme, kalkıp kapatması bir olur. Kızlar çeşmeyi açık bıraktılar yine, Kara Ali çeşmeye bakıyor, yerinden kalkıp kapatmadı çeşmeyi, akşam köye inene dek baktı çeşmenin akan suyuna, kapatmadı çeşmeyi, sabaha su tükenir, her bi derdin başı tükenir.

Ahmed, kavak ağaçlarının orda bekliyordu, saatlerdir elindeki kuru dallara yere çizdiği şekiller görünmüyordu artık, büyüyen gölgeler kapattı şekilleri. Güneş batıyor, hava serin. Babası şimdi gelir, Mustafa da gelecek. Kahvede konuşuldu her şey. Burda buluşulacak. Herkes silâhını alacak. Ordan Hanife'ye, ordan... Uzaktan göründüler, güneşin yükü kalktı Ahmed'in üstünden.

Hanife'nin gözünü bağladılar. Tepinmedi. Yere tükür-

dü. Bu hepinize. Sizde beni vuracak yürek ne gezer? Son ana dek inanmadı vuracaklarına. Yürekleri tükenir şimdi. Sonra vuracaklarını anladığı o son anda, herkes Hanife'ye gurban olsun, diye ağladı az. Herkes Hanife'ye gurban olsun, Alaman'ın kaymukamı da.

Diyarbakır (THA)

Çınar İlçesinin Geli köyünden Musa Akçakoyun ve kardeşi Ramazan Akçakoyun, Ömer Kızıldağ, Halil Parı, Davut Güven, Mustafa Parı ile dayısı Çakal isimli akrabalarıyla birlikte kötü yola düşen kızkardeşleri 15 yaşındaki Makbule Akçakoyun'u ağaca bağlayarak kurşuna dizmişlerdir.

Soru Almany'a'da Hasan gazetede ki haberi okudu mu? Kötü Almanca sıyla Hans'a çevirdi mi? Hans inanmayınca, buna benzer başka öyküler anlattı mı? Hans, yaşanmaz oralarda yok insanın beş paralık değeri, burda hakkını alırsın yeter ki çalış, dedi mi? Hasan da, dönmiycem zaten, dedi mi?

Cevap Bir ay sonra Hasan'ın çalıştığı fabrikada işçi sayısını azalttılar. Hans, Hasan'a onun da işine son verildiğini söyledi. Hasan yeni bir iş bulana dek geçinmek için arabasını sattı, borçlandı. İşsiz olduğu anlaşılınca memleket'e gönderildi.

Son anda, herkes Hanife'ye gurban olsun, Alaman'ın kaymukamı da, diye ağladı az.

(Yeni Dergi, Nisan, 79)

DERİN KAZIN

Tomris Uyar (d. 1941) «İpek ve Bakır» adlı bir hikâye kitabı yayımladı, dergilerde hikâyelerinin yanı sıra hikâyecilik üzerine yazıları da çıktı.

Sabah, yeni uyanmış, yıkanmış, dünkü kirlerinden arınmış bir orospuydu; taze, umutlu, bekleyen. Yeni bir gün; bir pazartesi; herkesle, isteyen herkesle paylaşılmaya hazır; güzellikleri ayırdetmeye yatkın; anlatılmaya, açıklanmaya elverişli.

Sabahın yekindirici, ılık rüzgârına uyup uçarcasına indi yokuştan. Dik yokuş, kaygan taşlar, hiç durmadan, o yetişmeden kaçıyordu ayaklarının altından; durmadan gerilere, yukarlara doğru. Rüzgârın her itişiyile, kamçılaişiyile artıyordu hızı. Bir ara (duralayınca), o hızın da durduğunu, sağ elinde biriktiğini duydu. Sağ tokadında. Ahmet Cemil'in inişi gibi o pis yokuştan. Yıllardır biriktirmekten yoğunlaşmış korkunç bir öfke, korkunç bir hüznün sığışmış sağ eline, sağ tokadına: birazdan eniştesinin tiksiniç suratında patlayacak. Hep okşamaya, incitmemeye alışmış yumuşak parmaklarını şimdi dar buluyor o hınç. Kalkmış havaya, birazdan inecek. Yetişilmez artık. Durmaz. İnecek. Sağ yumruğuna kıstırdığı kini avutmak için elini cebine soktu bir süre, kumaşı kavradı, oyalandı:

Ama ne bir eniştem var suçlayacak (öleli, yani sorumluluktan kaytaralı kaç yıl oldu ki? Zaten hic görmedim onu), ne de ablam İkbal'di. Yani yetersiz, gülünç bir benzetme bu aslında; hiçbir öge birbirini tutmuyor; bir tokat kalıyor ki, işte o gerçek, avnı gerçeklikte.

— Yolun dönemecindeydi. Boğaz'ın sıragöllerine baktı Sarıyer Maden kayalarından. Erkenci bir buğuyla, sisle kaplıydı göller. Coşkun, dalaşkan bir denizin; balıkçı motorlarına, geceleri yalnız gezinenlere aman vermeyen yırtı-

cı denizin o acınacak durumu, birdenbire uysallaşışı, ev-cilleşışı, gölleşışı, kendi içine (yüreğine sanki) kapanışı du-ruyordu karşısında. —

Ablam gibi. Taşkınlığını düzene nasıl uydurabildiğine hiç aklım ermemiştir. Ben, onu yaşadığı çirkefin ortasında buldum. Öyle ki, çevresindeki pisliliği, bulaşıklığı temizlemek, «Dur!» demek bile gelmedi aklıma. Hep böyle süregelmişti çünkü, ben ortalarda bir yerde katılmışım, böyle sürebilirdi. Kendiliğinden. Ablam para veriyordu fakülteye gitmem için, hiçbir eksikim yoktu. Karşılığında, çocuklarını Park'a falan götürüyordum, gezdiriyordum. O erkeklerle evde yatarken (aslında ne tuhaf, hep tek erkek olurdu İkbâl'in hayatında), bulunmasınlar, bozmasınlar diye.

Dün Pazar'dı. Park'a götürmüştüm çocukları İkbâl'in isteğine uyup. Simit, helva, elma aldık. Akşama doğru sarı, sert bir rüzgâr çıktı; toz içinde kaldık. Eve döndük. İkbâl yoktu. («İkbâl» demem hoş görülür sanıyorum: öldükten sonra da adını ve orospuluğunu taşıyamayacaktır.) Eve döndüğümüzde yoktu İkbâl. Oysa bana haber vermeden bir yere gitmezdi; çok şaşırdım. Eptalikos'ta bir çay içmeyi koymuştum aklıma. Oturup beklemeye başladım dönmelerini. Düşündüm :

Daracık bir kapı, küçük bir merdivenle iner Beyoğluna. Bir evden çiçekli bir bahçeye rahatça süzülürcesine. Yüzsüz, arsız bir kapı. Yukarda, geniş camların berisinde; caddeyi, alanı, yürüyenleri, sinema afişlerini, gazino ışıklarını, otobüs bekleyenleri, anıta çiçek koyanları gözleyen arsız, yüzsüz bir kalabalık. Bu saatlerde: akşamüstleri. İççe girmiş geniş bölmelere yayılır, çay-kahve içer, tavla oynar, şakalaşırlar. Erkek kalabalıkları, erkek kabalıkları, açık-saçık konuşmalar, gülüşmeler, bahis tutuşup kahve-çay ısırmalar, itişmeler, elleşmeler, küfürler. Sonra ansızın, gazinonun önünde birinin karısı belirince saygıyla yerinden fırlamalar, en güzel sözcükleri seçmeler, gül sunmalar.

Nasıl yabancıyı bunların, anlatamam. Zaten kapının önünde biriken pezevenkler de sormuyorlar artık bana, «Bir şey lâzım mı abi?» diye. Tanıyorlar. Belki İkbâl yüzünden, onu sattıkları için arasına. Yalnız, yukardaki kalabalıklar da yadırgıyor beni. Onlardan biri değilim, biliyor-

lar. Öyleyse, yani onlar erkek olduklarına göre sapına kadar, ben erkek de değilim. «Ne idüğü belirsiz» demek bile yetmiyor. «Sapık» diyebilseler, inansalar, öyle sevinecekler ki biliyorum. Ya da onlara katılsam: şakalara, bayağılıklara karışsam, maçlara gitsem, hamamlarda terlesem, sarhoşluklarımı, kadınlarla serüvenlerimi anlatsam (üstelik gerçekten sayılıdır serüvenlerim; anlatmak gelmez elimden).

Herkese, birörnekliği seviyor; hemen özetlenebilecek durumları, kolay çözümleri. Yani ablam orospuysa, ben onun çocuklarını gezdiriyorsam geneleve gitmek yerine, bir iş vardır bu işin içinde. Mutlaka. Bütün öğeler kesinlikle birleştirilmelidir. Artık ne yapsam boştur: bıyık bırakmam ya da bırakmamam, yumuşak bir sesle konuşmam, mavi ya da siyah çorap giymem bile dört elle sarılınacak yepyeni bir ipucudur, bir kanıttır. Ne yapsam boş. Bunu ta baştanberi biliyordum ama boş durmadım ben de; usulca tamamladım kendimi, alıştım, aldırmadım, erkekleştim kendimce. Şimdi İkbâl'i yargılayabilirim

İkbâl, o satıldığı, itilip kakıldığı, horlandığı köşede bile mutluydu kendince. Baskın çıkacağını bilirdi, ondan. Başka bir yasaya inanırdı çünkü: kendi başına yetiştirirdi mutluluğunu, serpildir, göğsünde taşırdı sonra.

Bir keresinde, kötü bir akşam saatinde, tam bu pisliklerin, iğrençliklerin başlangıcı, ilki araştırılacakken, usul bakışlarını dikmişti duvara, «İnsanın,» demişti, «başka birine verebileceği en ufak şey, bedenidir.» Oysa gözden kaçırdığı daha önemli bir şey vardı bu arada: kendi katılığı, yararnışı, vericiliği; bedenini öyle sakınmadan, hiç bir şey esirgmeden, ayırmadan verirken, kendinin de azar azar tükendiği:

En iyi tuğlalar, sağlam, bir boyda tuğlalar seçilir (Çocuklar temizpak giydirilir, gelen adamın eli öptürülür; patlıcan kızartılır, cacık eklenir yazsa; kışsa, en sıcak çorbalı. Adam rakı içiyorsa, rakı; şarap içiyorsa şarap). Hücre usul kurulmuştur (İkbâl odasına kapanıp ağlamaya başlar gün boyu, çocukları öpüp koklar, «Kurtarın beni,» der. Çünkü ilk tuğlayı tekmäleyecek, dışardan bir soluk alacak gücü bile kalmamıştır artık.)

Ben, o zaman karışırın işe. İlk tuğlayı söküp atarım

önce, herifi sepetlerim. Güçtür bu, çok güç. Çünkü adam dikilir kapının önüne, gitmez. Bir hücrenin dışındaki gardiyandır o da; mutsuzdur, çakılıdır. Çaresiz. Yani inanılmayacak gerçeklikte bir şey yaşadık ikimiz İkbâl'le. Çocuklar hep temiz, sağlam, gürbüz kaldılar.

Düşünüyorum da o delikanlı (İkbâl'i boğan oğlan) son yükü de aldı üstümden. Bana düşen son ödevi, İkbâl'i tek ve son kere kurtarmayı üstlendi. «Nasıl iyi yüzlü, yumuşak bir delikanlı anlatamam,» dedi komiser. Kendi gidip teslim olmuş. «Söyleyecek bir şey yok,» demiş, «ben boğdum, kendi elimle.»

Nasıl seviyormuş İkbâl'i kimbilir... Benden bile çok, kurtarabildiğine göre. İkbâl'in gizlemesinden belli; yaşadığı yalnızlıktan, o acayip mutluluğumuzdan, çocuklarından, benden bile ayrı koymasından, ayrı tutmak istemesinden belli. (Ablama âşığım gibi kolay bir çözüm gelmesin akla.)

Otlar serpilmiş Maden kırında. Renkli çiçekler, turuncu çiçekler açmış. Toprak yaza giriyor. Eksik bir yasayı tamamlıyor toprak. O eksik yasa, iki gün boyunca tamamlandı, usul usul:

Her çiçeğin, her dalın, kokusunu ve rengini gizli gizli iletmişti bir pazar gecesi. Çimenler ıslaktı. İkbâl, ayışığı keskinleştğinde, ya da sabahın serini inerken, kimbilir kaç kere seviştikten sonra, o diri bitkinlikte, birden verdi kararını. Beyaz giysisinin düğmelerini yavaş yavaş açmıştır. Beyaz memeleri parlamıştır ışıktaki. «Vur,» demiştir sonra, «bitsin artık n'olur!»

Delikanlı, önce ellerini öpmüştür onun, beyaz boynunu okşamış, dirseklerini tutup güç vermiştir. Sonra gözlerini yumup. Yasa, zaten baştan eksik olunca. Düzeltilebilir hiçbir şey kalmayınca.

Toprak, yaza giriyor, İkbâl'in kanıyla beslenip. Turuncu, kırmızı çiçekler açıyor her yanda. Piliç kızartmasıyla taze yumurta yemeye gelenlerin yanbaşı, bir taksinin açık kapısından bir şarkı taşıyor dışarı: Sen uzaklarda değil/Damarımda kanımsın/Ben sensiz yaşayamam/Hayatımsın canımsın.

Yani intihardır, cinayet değil.

İkbâl, mosmor kesilmiş yatıyordu. Bacakları aralıktı.

Pabuçları yanında, yerde duruyordu. Gazete parçaları atmışlardı üstüne. Altında kalmıştı. Bakmadım. Bir çığ gibi kopup indim kayalardan. Niyeydi? Kaç yıl yer oğlan? Derin kazın, diyordum kendi kendime, derin kazın. Şu gözlerimden akan yaşları, bu yetmezlikleri, katılıkları, artık gereksiz olan bu hüznüleri, kavrayamadığımız güzel aşkları derin gömün. Hepsi altında kalsın toprağın. (İkbal nasılsa korur onları, gözetir.) Hepsinin bileşiminden sağlıklı bir gelincik bitsin toprağı delen, temiz kanla kızarmış bir gelincik. Bir yapı işçisinin kasketine ilâştireceğı, bir çocuğun güzünü alan kıpkırmızı, haklı bir gelincik. (Derin kazın ki hortlamasınlar. Çünkü en ufak bir kıpırdamada...)

Sonra gelin, şu pazartesiye, belli bir saatten sonra kimse-
nin bilmediğı, yalnız iki kişinin paylaştığı bir pazar ikin-
disinden başlayan, tamamlanan bu pazartesiye gömelim el-
birliğiyle. Derin kazalım çukuru, dar olsun.

İlk iş, fakülteyi bırakmalı. Bir yere girmeli. Sonra oğ-
lanı bulmalı cezaevinde. Konuşmalı. Çocukları paylaşıyoruz,
birlikte büyütürüz. Yeni olurlar.

(Yeni Edebiyat, Haziran, 8)

ANNEMİN SARDUNYALARI

Selim İleri (d. 1949) «Pastırma Yazı» adıyla ikinci hikâye kitabını yayımladı.

Onlar açalı beri annen seni unuttu, dedi babanem.

Kel Asım Paşanın bahçesinden aşırırmıştı annem onları; sakız sardunyalari, her renkte. O bahçede hepsi açmışlardı. Biz oraya giderken karnım acıkmıştı benim, çok acıkmıştı. Yolda görmüştük köfteciyi; kenara çekmiş arabasını, altundu boruları, dumanlar çıkıyordu. Sakın babanene söyleme demişti annem, sana sokakta köfte aldığımı, sonra darılırım demişti. Kel Asım Paşanın bahçesinde cüceler var. Ben gidince hep o cücelere bakıyorum. İki tane; birinin sarı pantolonu, mavi gömleği var. Öbürü yere uzanmış, çubuk içiyor. Hanımellerinin arasında taştan bir kızın boynuna mavi boncuklar geçirmişler. Saygın bir hanımefendidir o demişti annem, elini öpüp alına koymayı sakın unutma. Elimi öpme çocuğum demişti o buruşuk yüzlü, kıpkırmızı dudaklı kadın. Ben el öptürmesini hiç sevmem demişti. Biz Feridun Beyin limonluğundan da aldıkta sardunya. Ama tutmadı. Babanem anneme yükledi suçu, çok su verdi diye. İşemiştir dedi benim için. İşedin mi diye kulağımı çekti acıtıp. Kimseler yoktu bir ara yanımızda. Tebeşirle duvarı çizdim. Kel Asım Paşa gelmeyecek mi dedim anneme. Dilini koparırım, sus diye bağırды annem. Ama dilimi koparmazdı annem benim; köfte istediğimde altun bacalı köfteciden alırdı köfte, acı, baharlı. Büyüyünce n'olucaksın oğlum dedi o yaşlı kadın; çay içer misin dedi, şeker ye dedi, bonbon, saçların ne güzel kıvrıcık dedi, oynamak ister misin ablayla dedi, erler gibi saçları kesilmiş bir kızı gösterdi, hadi seksek oynayın birlikte dedi. O kızın yanağında al al bir yara vardı. Ben sustum. O yaşlı

kadın sordukça sustum. O kıza sordum; büyük hanım kızgın maşa yapıştırdı dedi. Annem terleme dedi. Terlersen öksürürsün gene dedi. Büyük hanım, annene ne söylüyor dedi o kısa saçlı kız. Asım Paşanın başı kel mi gerçekten dedim. Annemin gözleri kan çanağı gibiydi. Büyük hanım artık konuşmadan, sessiz oturuyordu. Gitmemizi bekler gibiydi. Hadi gidelim diye tutturmayacaktım, anneme söz vermiştim. Yoksa süt dondurması almayacaktı. Annemin elini öptü Kel Asım Paşa, babası yaşındaydı oysa. Kırmızı kurdelâlı madalyalar takmıştı ceketinin yakasına. Birinde bir adamın resmi vardı. Putlu olanı vardı, onun kurdelâsı maviydi. Valideniz hanımefendi nasıllar dediği Kel Asım Paşa. Hiç saçı yoktu, kaşı da yoktu. Madalyaları vardı ama. Bıyıkları vardı. Aman bu köfteciler dedi büyük hanım, yanımızdaki inşaata geliyorlar, işçiler yer öğleleri, eşek eti midir nedir? dedi. Kokudan geçilmiyor dedi Kel Asım Paşa, telefon edeceğim Belediye'ye dedi. Annem önüne bakıyordu. Pek terbiyeli, ama dilsiz dedi bana dönüp büyük hanım. Kel Asım Paşa zorla kucakladı. Bacakları bir türlü kapanmıyordu bitişip. Elleri kemik kemikti. Soluğu da kokuyordu. Size gül versinler hanımefendi demişti Kel Asım Paşa, Ganimet gül makasını getir demişti. Böyle süslü bir makas getirmişti yanağı maşalı kız, kocaman. Koncaları kesme kız demişti buruş buruş yüzlü kadın, parmağını sallamıştı dik dik. Annem cüceli bahçeye inmişti taşlıktan. Elimden tutuyordu. Hava kararmıştı. Eve gidelim diye fısıldadım. Gideceğiz demişti annem. Dönüp bakmıştı Kel Asım Paşalara; birden çantasına iki üç sap sardunya koparıp koymuştu. İnsanlar arsız oluyor demişti büyük hanım, biz çay içerken. Kapıdan geçiyorlarmış, hem de sizin bizim gibi insanlar, öyle köylü filân değil, Ganimet'e baktım bir, çarık çekti desem değil, o kopasınca elleriyle, bildiğiniz gibi değil efendim, küçük yaşta derece çayda çamaşır yıkamaktan mor mor damarlar çıkıyor hepsininkinde, bu geldiği vakit bit içindeydi inanın, elektrik düğmesine basınca şaşırıyordu, ödü kopuyordu elektrik düğmelerinden, cânım rozaları kırıyor dikenlerine aldırmayıp, o rozaları Paşaya Paris'in en büyük nebatat bahçesinden göndermişlerdi. Babanem gene üstünü kirletmiş bu dedi, düştün mü? dedi. Nasıl oynatır seni Ne-

zihe Hanımefendi beslemeyle dedi. Ben beslemeyi çok sevdim dedim. Babanem sevmedi diye sevdim. O kız beni yere itmişti, seksek oynarken mermer taşımı çalmıştı. Annem ağlıyor demişti gülerek. Asım Paşa hazretleri geldiler mi yanınıza diye sormuştu babanem. Gelmedi dedim, yalan söyledim. Mermer taşı sinemalı arsadan almıştım, öylesi tekti. Bu çocuğu yalana sen alıştırıyorsun dedi babanem. Senden öğrendi bütün kötülükleri. Ben o adamın Kel Asım Paşa olduğunu bilmiyordum dedim. Annem anlatmıştı; Kel Asım Paşanın karısı o evde maymun beslemiş bir zamanlar. Sonra kaçmış maymunu. Annem sardunyaları dikmişti hemen o akşam; Feridun Beyden aldıklarımız tutmadıydı demişti bana. Ben balkonda kum kaşıklamıştım; su döküp tünel yapmak istedim ama, olma-
cın, dağılı dağılıverdi. Açacak demişti annem, bütün kış sava-
şacak toprakla, sonra açacak, çividî, sarı; bunların yapraklarını ovalarsan elinde, sakız sakız kokar demişti. Şimdi olmaz demişti, yaz gelince, çok yaprakları olunca. Ben o gece anneme ben babamı, babanemi sevmiyorum dedim. Böyle söyleme dedi annem, baban seni çok sever dedi. Babanem diyor ki, nesi var diyor, etsiz butsuz bir kızdı, gör-güsüzdü diyor, nelerine güvenirler bilmem ki. Otuz beş yaşında daha, tam yaşı erkeğin otuz beş; olmazsa bu çocuğa ben bakarım diyor, herkes peşinde babasının diyor.

(Pastırma Yazı)

BEHÇET NECATİGİL

Murat Belge (d. 1944) Halkın Dostları dergisinde yazdığı yazılarla ilgi çekti. «Behçet Necatigil» çalışması yazarlık anlayışında olumlu bir gelişmenin ilk örneğiydi.

Behçet Necatigil geçmiş dönemin en iyi şairlerinden biriydi. Akımlar dışında, kendine özgü çizgisinde yetkinleşerek ilerlemişti. Şimdilerdeyse, herkesi şaşırtan şiirler yazıyor. En bireyci, en soyut şairlerin dış dünyayla ilişki kurmak için yeni yaklaşımlar aradığı bir dönemde Necatigil gittikçe içine kapanıyor. Hayatı, kelimeler arası ilişkilere indirgemiş görünüyor.

Şiirini her zaman asgari dış etkiyle sürdürmüş olan Necatigil'in bu son aşamasına gelirken gene kendi poetikasının iç zorunluğuyla hareket ettiğine inanıyorum. Eski şiirleriyle şimdi yazdıkları arasında büyük farklar olmakla birlikte, bugünü hazırlayan öğelerin daha baştan beri var olduğunu görebiliyoruz. Necatigil'in kendi çizgisinde ilerleyişi toplumsal gelişmeyle ters orantılı olmuş, bugünün egemen şiir anlayışıyla Necatigil'in ortaya koyduğu ürünler arasında büyük bir uçurum belirmiştir.

Necatigil'in hayat görüşünde de, şiir tekniğinde de, kesintisiz bir içselleşme yönsemleri vardır. Bu yönsem, yalnız bugünün değil, bütün şiir hayatının temelinde yatar. Şiirin başka bütün öğelerini yöneten temel de budur. Şairin gelişme çizgisini bu yönseme göre birkaç ana bölüme ayırabiliriz: ilk iki kitabı olan **Kapalı Çarşı** ve **Çevre** deneme niteliğindedir. Asıl Necatigil **Evler**'le ortaya çıkar ve buradan **Divânçe**'nin sonuna kadar köklü bir dönüşüm görünmez (en başarılı dönemi bence budur). Bu zamana kadar sessizce gelişen bazı eğilimler **İki Başına Yürümek** kitabında ön plana geçer. Bu ve bundan sonraki **En/cam** Necatigil'in ikinci geçiş dönemi sayılabilir. Daha sonra çı-

kardığı şiirler, özellikle «Kareler» bu son dönemin ürünleridir.

İlk iki kitabında daha çok bir gözlemcidir. Kişisel yaşantısı bu kitaplarda daha çok «edebî» denebilecek bir tarzda verilir. Duyguları yapmacık değildir ama, duygularını şiirde en iyi nesnelleştirecek yöntemi henüz bulamamıştır. Evler'de kendini anlatmaya başlar. Ancak, Mustafa Öneş'in dediği gibi «Başkalarını kendinde yaşayıp kendini başkalarında anlatma»¹ denebilir buna. Öneş, Necatigil'i çok iyi anladığını gösteren bu kısa ve önemli yazısında şairin ikili kişiliğinden söz ediyor: «...bir arada yaşayabilen iki ayrı benliğin yarattığı iki ayrı dünyası olduğu, bu dünyalardan dıştaki ölçülü ve düzenlisinin şiirinin biçimini, içteki tedirgin ve düzensizinin şiirinin içeriğini yarattığı analogisine varıyorum.» Benim «içselleşme süreci» dediğim, Öneş'in dıştaki benlik dediği niteliğin öbürüne egemen olması. başka bir söyleşiyle; şairin, dış dünyayla kavgasını içe aktararak içteki tedirgin benliğini zamanla yavaş yavaş baskı altına alması sürecidir.

Öneş'in biçim ve içerik üzerine söyledikleri gerçekten çok önemli. Necatigil şiirinin en ilginç özelliklerinden biri, yoğun bir duygusallıkla akılcı bir kuruluşun yan yana varoluşudur. Necatigil üzerine yazı yazmış birçok eleştirmen arasında yalnız Konur Ertop bu önemli özelliği belirtiyor: «Şiirde duyguları somut öğelerle deyimleme özelliği görülmekte. Bir şiirinde bir sarkaçtan söz ediyor, soyut bir konuyu, zaman içindeki yerimizi bu somut araçla anlatıyor. Zaman denen trenler, kader kamçısı yiyen sirk hayvanları, alegorik kayıklar benzetmelerle, eğretilmelerle Necatigil'in anlatım araçları oluyorlar.»²

Necatigil böyle şiir konusuna uzak nesneleri metafor olarak kullandığı için duygusunun yoğunluğunu iyi denetler. Çünkü böylece, duygudan başka bir şeyi anlatıyor gibidir, daha serinkanlı kalabilir konusu karşısında. **Dar Çağ'daki «Dönme Dolap» şiirine bakalım:**

Mustafa Öneş, «Yaz Dönemi», Yeni Dergi, Yıl 5, sayı 53, Şubat 1969, İstanbul, s. 199-200.

² Konur Ertop, «Yaz Dönemi», Dost, yeni dizi 12, Ankara, Ekim 1963.

Bir luna-park mı bir konser bir gösteri
 Bilmem pek anlamadım önüm kalabalıktı
 Sıkıştığım yerde vakit çabuk geçti
 Bak dediler baktım pek bir şey göremedim
 Hem her yer karanlıktı
 Zaten ben geldiğimde.

Benim tek düşüncem büzüldüğüm köşede
 Nasıl çekip gideceğim kalk git dediklerinde
 Çünkü çıkmak sıkışık sıralardan mesele
 Kalkacaklar yol vermiye bakacaklar ardımdan
 Az mı söylendilerdi şuracığa ilişirken
 Zaten ben geldiğimde.

Şair hayatı anlatıyor. Ama doğrudan doğruya hayat üzerine tek söz söylemiyor. Belli bir konu seçiyor. Bunun, hem asıl anlatılacak şeyden bir hayli uzak, hem de anlatılacak şeyle bazı ortak yanları olan bir konu olmasına dikkat ediyor. Bu şiirinde hayatı anlatmak için, ne olduğu pek anlaşılmayan bir gösteri seçmiş. Artık sadece onu anlatıyor, ama her sözü hayat için geçerli oluyor. Böyle bir çatı kurduktan sonra çeşitli simgeler, çağrışımlarla anlamı zenginleştiriyor. Görüldüğü gibi, şiir yönteminin kendisinde bile belirli bir disiplin anlayışı var.

Aynı disiplin anlayışı üslûbuna bir başka şekilde de yansıyor. Necatigil şiirinin kesik, kekememsi bir sesi vardır. Çünkü kelimede tutumluluğu sever. Mümkün olduğu kadar az sözle mümkün olduğu kadar çok şey söylemeyi amaçlayan bu üslûbu, bir çeşit telgraf çekme tekniğine benzetebiliriz. **Evler**'deki «Kumaş» şiirinde şöyle diyor Necatigil:

Kadınlar, siz
 İçerde
 Elleriniz suda beyaz
 Ateşte pembe

«İçerde», kelimesi üzerinde dünya kadar anlam yüklü. Ciltler yazılabilir o «içerde» kavramını açmak için. Ama Necatigil çağrışımı anıştırmayı yeterli görüyor. Kelimeleri us-

taca sıralayarak, okurda çağrışımların az çok istediği yönde uyanmasını sağlıyor.

Her iki özellik de şiirin çatısını, iskeletini kurmakta disiplinli, titiz, çok da usta bir şairle karşı karşıya olduğumuzu göstermekte. Bugün vardığı yerin açıklamasında bu teknik özelliklerin de geçerliliği olacaktır.

Şiir tekniğinde bir disiplin sorunu olarak ortaya çıkan bu özellikler, Necatigil'in hayat anlayışında bilinçli bir kendini-kısıtlama edimi olarak belirir. Necatigil, şiir yazmaya başlarken, bilinçli bir seçme yapmış, kendi gücünü ve yeteneğini ölçüp biçerek, şiirini de bu değerlendirme sonucuyla eş orantılı olarak kurmuştur. Bu değerlendirme, son çözümlemede, şairin sadece şiirinde değil, yaşayışında da izleyeceği yola bağlıdır. Necatigil, daha baştan, sınırlı ve kısıtlı kalmayı seçmiştir. Ele alacağı yaşantı alanını daraltmakla, gücünü ve yeteneğini daha yoğun bir biçimde kullanabilmektedir. Bazı şiirlerinde kendisi de belirtir alanını. Örneğin:

«Şiirlere bir insan evlerden bir şey katmadan
Nasıl girer, şaşıyorum.»

Şehir küçük burjuvasını evinde yakalayacak, evinde anlatacaktır. Şu herkesin hırsla birbirinden gizlediği, ama herkesçe yaşandığı için herkesçe de bilinen «ev hayatı», Necatigil şiirinin tematik merkezi olacaktır. Oldukça dar bir alandır bu, ama bir şaire neredeyse bir hayat boyu yetecek kadar ayrıntısı da vardır. Şöyle der Necatigil:

«(Kendi ömrüm önümde vazgeçilmez bir yolken
Başka yaşayışlarda gezdirmem benim sizi
İmkânsız.)»

Böylece o bize ne anlatacağını, biz de ondan ne bekleyebileceğimizi biliriz.

Gelgelelim, baştaki bu seçmesine karşın Necatigil'in zaman zaman yaşantı alanının darlığından sıkıldığını, açılma gerekmesi duyduğunu sezeriz. Böyle anlarda mitlere, efsanelere uzanmaya çalışır gibidir. Ferhat, Âdem, Pan gibi mitoloji ve masal kahramanlarını anar. Böylece, anlattığı

hayat parçasını genişletmek, evrenselleştirmek ister. Bazen da doğrudan doğruya çağı suçlar:

«Öğlen bir dostu gömdüm, gece eğlentediydim
Suç benim miydi, çağ.»

Ama doğru olan şairin baştaki seçmesidir. Bu evrensel kahramanlar, masal kahramanı bile olsalar, Necatigil'in anlattığı insanlardan değişik boyutlara sahiptirler. Yirminci yüzyılda İstanbul'da ezilen dar gelirliyle Âdem ya da Ferhat arasında bu biçimde kurulacak bağ, temelsiz kalmaya mahkûmdur. Öte yandan çağ suçlamaları da, çağın asıl özelliklerini ıskaladığı için yersiz düşmektedir. «Çağ» denince Vietnamlar, Yunan cuntaları aklımıza geliyor. Öğlen dostu gömüp gece eğlenmek bu çağın tipik özelliği sayılmaz. Basit bir şeyi fazla büyütmektedir Necatigil. Hattâ, çağdışı kalma durumunda bir yaşayışı, çağın merkezine aktarmaya çalışmaktadır.

Tarihi şiirine sokmasının ikinci sakıncası da, şairin tarih anlayışındaki sakatlıktan ileri geliyor. Neredeyse dinî bir kaderciliği var Necatigil'in. Temeldeki karamsarlığı tarih yorumunu baştan aşağı kaplıyor. Ama bu öznel eğilimini, örneğin **Eski Toprak**'daki «Kan» şiirinde, Darwin ve Mendel'den kendi istediği biçimde yararlanarak sözde-bilimsel bir tavırla nesnel doğru yapmak istiyor.

Dolayısıyla Necatigil kendi zümresinin ve döneminin gündelik hayatının tarihçisi olarak çok başarılıdır. İnsanlık tarihinin eleştirmeni olarak yetersizdir.

Bence Necatigil'in başlıca özelliği, değerini kabul ettiği birçok yaşantıyı, belli bir sorumluluk anlayışıyla istemeye istemeye yadsımasıdır. Öyle ki, onun şiirinde yer alan «hayat»ın önemli bir kesimi, şairin yadsıdığı hayattır. Goldman'ın çok önemli bir sözünü akla getirir onun bu tavrı: «Her güçlü eser, cvrenini örgütleyen bütün bir dünya görüşü taşır. Ama bir sanat eserinin, gerçekten güçlü olması için, yadsınan, hattâ eserdeki birliği meydana getiren görüş tarafından baskı altına alınan değerlerden ve bu değerlerin yadsımasından, baskı altına alınmasından dolayı, insanların katlanmak zorunda kaldıkları fedakârlıklardan haberli olduğunu, yazarın, belirtmesi gerekir. Racine, tek

yanlı ve her şeyi dışarıda bırakan tutkuyu kınamış olabilir, ama eserlerinde, böyle bir tutkunun insanî işlevlerini, değerini ve yadsınmasından dolayı insanlığın neler kaybettiğini, ne dereceye kadar sezdiğini kavrayamazsak, onların büyüklüğünü anlayamayız.»³

Necatigil'in bence en başarılı şiirleri de bunu gerçekleştirdiği şiirleridir. Daha **Evler** kitabından başlamıştır şair yadsımaya:

Ayartıcı caddelerin eseri
Zalim gelişleriniz,
Evde size uzanacak elleri
İtmek istersiniz.

Haince sokaktan dönüşünüz
Sisli, karda...
Çünkü başka yaşayışlar gördünüz
Dışarda.

Sokağa çıkarken dikkat
Sokaklarda esen rüzgâr çünkü.
Rüzgârlarla eve dönmek saçma,
Ev dar çünkü.

«Uzanacak elleri» itmemek için Necatigil «dar» evi seçmiştir. Ama bu seçmeyle neleri kaçırdığının bilincindedir. «Töre» şiiri (**Dar Çağ**) bunun çok belirgin bir örneği:

Alttaki odada yaşıyor hapis
Çekindiğim düşünce.
Zorladığı kapıda sürgü bir kopsa
İşim bitik, bilirim.

Nasıl yarım kalmaz herhangi bir sevincim
Sustuğunu sandığım sırada başlarsa
Haykırmıya derinden
Alttaki.

Lucien Goldmann, «Edebiyatıta Bağınazlık ve Eleştiri,» **Yeni Dergi**, Yıl 6, sayı 63, İstanbul, Aralık 1969, s. 505-518.

Ben onu oraya keyfimden kitlemedim
Güçbelâ kandırdım da girdi.
Yarı sinsi bir gülüş, yaltakçı bir bakış:
—Vakti değil şimdi...

Olacak, ilerde, istediğin,
Sonra...
Anladı, aldatılmış, şimdi
Öfkeden deli gibi orda.

Kimsenin görmediği o karanlık yerde
Ondan önce niceleri yattı.
Yalvardı yakardı, derken öldü çoğu
Pek azı dayandı, bir gün ışığa çıktı.

Ben aslında hiç de cellât değilim,
İster miyim can versin yaşamak özlemi hapis.
Ama böyle yapmasam
Benden önce sizin töreleriniz.

Bu çatışma Necatigil'in şiirlerine özel bir derinlik kazandırır. Arada feryad eder:

«Bir gün olsun taşsa her şeyi unutarak...

Ama sonra

«Yürü, yok durmak.»

diye gene vazgeçer.

Sanırım Behçet Necatigil, Türk edebiyatının tek «püriten» şairidir.

Necatigil hayatı bir imkânsızlıklar toplamı olarak görür. Birey, her an, «muhasara» altındadır. Karşısına çeşitli alternatifler çıkabilir, ama mutluluğa giden bir yol yoktur. **Evler**'de «Gözleri Badem» adlı şiirde aşk için evlenen, sonra da yoksulluktan bunalan bir kızın hayal kırıklığı anlatılır:

Evlendim kocam
 Bir güzel âdem
 Odalarda fıstık yok
 Gözleri badem.

Mavi değilmiş deniz
 Hey gidi fındık üzüm
 Kızlar günün birinde sevip evlenirseniz
 Sizleri de görürüm.

Kitabın ilk baskısında başka bir yerde olan «Gizli Sevda» şiirini, ikinci baskıda «Gözleri Badem»in hemen arkasına getirmiştir. Burada akılcı bir kararla, rahat yaşamayı seçerek evlenen bir kadının, unutamadığı aşkını anlatır:

Mesutmuş, kocasını seviyormuş,
 Kendilerininmiş evleri...
 Bir suçlu gibi ezik,
 Sana selâm söyledi.

Yani bu kız da sevgisiz evlenmenin acısını çeker. Kader, kötü niyetli ve karardır. İnsan neyi seçse, sonunda mutsuzluğu bulur. Zaten seçebileceği yollar da sınırlıdır.

Necatigil toplumsal başkaldırmayı bir alternatif olarak bile düşünmez. Eziklik, insanın toplumsal kaderidir. Daha doğrusu, insanın başka türlü olabileceği, yaşayabileceği, aklına gelmez. Aşk, tutkuyu da silmiştir. Genel olarak Türk edebiyatında kadın bir aşk nesnesi olarak ele alınır. Oysa Necatigil'de buna pek az raslarız. Dostça, bazan babaca bir şefkatle söz eder kadınlardan (nefis bir incelik vardır bu konuyu ele aldığı şiirlerinde). Kadın-erkek birleşmesinde de aşk ve tutku ya çok geriden gelir ya da hiç su yüzüne çıkmaz. Şu dizelere bakalım:

Yıllar yılı tek başına yaşadı
 Bir gün rasladı bir kıza.
 Düşündüler, birlikte yürüseler
 Ömür geçiyor nasılsa.

Kadın-erkek ilişkisini ele alış tarzı, «birlikte yürüseler» deyiminde çok iyi beliriyor.

Necatigil, çoğu küçük burjuvanın düzmece rahatlama aracı olan geçici kaçışları da kendine yasaklamıştır. Böyle şeylerin kişisel bütünlüğünü zedeleyeceğini bilir, özellikle «artistik bohem» merakından uzaktır. Sonuç olarak, yaşama alanını durmadan daraltır Necatigil. Dış dünya kötüleştikçe (yani kapitalist düzen, ticarî ilişkiler, vb.) Necatigil geriler, kendi içine kapanır. Bu düzende hayat gerçekten yaşanır gibi değildir. Bu hayatın değiştirilebileceği Necatigil'in aklına gelmediği için, yaşamayı yasaklar.

Kendini bu derece baskı altına sokan bir kişi için birtakım boşalma yolları bulmak zorunludur. Necatigil de, erken dönem şiirlerinde utopik bir düşe sarılmaktadır: «serin-mavi». Gerçekte varolamayacak bir şeydir bu; şairin somut, edimli sıkıntılarının soyut, hayalî karşıtıdır. İlk bakışta bir kaçış gibi görünürse de, aslında böyle değildir. Çünkü sorumluluk alanında savaştan hiç kaçmaz Necatigil (yalnız bunun toplumsal değil, bireysel sorumluluk olduğunu unutmamalıyız).

«Serin-mavi», bu adı taşıyan bir şiirle ilkin **Evler**'de ortaya çıkar. Ama şiirin sonunda özlemini kendi eliyle ezer: «Seyret gökyüzünü/Bir cam genişliğinde.» Bu da, kaçıştan uzak oluşunun bir kanıtıdır.

Eski Toprak'da «Yaz Ayları Dinlenmek», «Kış Korkusu», «Üstümüzdeki» gibi şiirlerinde aynı tema vardır. Gelgelelim, gene **Eski Toprak**'da, ilginç bir gelişmeye raslarız. Bu, Necatigil'in, «serin-mavi»yi de içselleştirme eğilimidir. Olmayan bir deniz kıyısının hayalî ferahlığını şair kendi içinde, kendi eliyle gerçekleştirmeye çalışır. İlk örnek, «Engeller» şiiri.

Sen benim engelimsin beyaza.
Yaparım yıkılır,
Saldıran sularda silinen
Kumdan kuleler deniz kıyısında.

Sen benim düşmanımsın değişen,
Her seferinde ismin başka.
Ama hiç tadı yok yaşamının

Tam doğrulurken yeniden
Tarlama suların basmasa.

İnsanla vur, hastalığınla yere ser,
Sars beni paraca
Her yıkılışında kuvvetim artar
İşyan bir köşe er geç benim
Sen benim geçidimsin beyaza.

Hayat yıkıcıdır, saldırgandır. Ama Necatigil savaşı, yenilgilerini şiire dönüştürür. Böylece hem direnme gücü bulur, hem de onurunu korur. Bu mücadele sonucunda, önce bir engel olan hayat, sonunda geçit olur değer yaratmaya. Necatigil mücadeleyi gerçekten benimsemekle, uyduruk «serin-mavi»yi özlemekten vazgeçer. Gene daraltır alanını, gene içselleştirir sorununu. Bahçesini içinde geliştirmeye başlar. «İnce Ses»de şöyle anlatıyor bunu: «İçerde/Nasıl/Birikir su/ Genişler bahçe/Toprak yeşil.» Şu dizeler de «Saklı Su» şiirinden: «Gür bitkiler altında bir benim için akar/ Atılğan, onurlu/İstemez görsünler saklı su.»

«Birikir» şiirinde konu, şiir yazışıdır:

Bıçağımı gecelerin zifiri bile di,
Keskin katı ekmeğimi kesmeye.
İlk dilimin bir yüzü taş, bir yüzü az yumuşak.
Sonraki dilimlerin yüzleri az yumuşak.
İplik-ince akan su, bir çanakta birikti.

(Düz beyaz kâğıtlarda birkaç satır siyah.
Bir zaman yaşadığımı hatırlatır siyah.
Donuk mavi parıltıda ufacık odam
Birdenbire büyük.)

Göznurumu gecelerde yitirdim.
Ardımda bir ince mavi izle gidişim
Ondan böyle yavaş.

«Yalan Ses»de «serin-mavi» bütünüyle içselleşir:

Ben seni duvarların arkasına sakladım,
Karşıdan düz taş.
Varsın hepsi yanılsın, sevincime son yok:
Bahçem yalnız benimdin.

Bilerek değişik anlattım, seni duvar sandılar
Değilsin.
Gözler üstünkör gördü:
Bahçem yalnız benimdin.

Ben buralardan giderken
Sen de benimle gelirsin.
Bizimle biter hikâye, geride kalan **yalan** ses:
Bahçem yalnız benimdin.

Böylece Necatigil yadsımlarına karşılık içindeki bahçeye bakar. Bundan sonraki kitaplarında da aynı temaları görürüz. Dış gerçekle çatışması hep içeride verilen savaflara vol açar, sonunda uzlaşır. Bir günlük yazar gibi şiirlerle kaydeder bu savafları. Her şeyi esirger kendinden, her şeyi feda eder, bahçesini sular büyütür. Mücadele silâhı, avuntusu, onuru, her şeyi, şiirdir. Bir konuşmada şunları söyler: «Sanat üzerinde çalışmak zaten bir kendini kurtarış çabasıdır. Sanat bencildir, en özgecil ve toplumcu eğilimlerde bile bir kendini kurtarma, kendini temize çıkarma çabası görülür... bireyin önce kendini kurtarması, kendi evinin önünü temizlemesi, onurundan olmadan yaşayabilmesi gerekir... Vazgeçişlerde, içe kapanışlarda da bir kurtuluş bulunur.»

Ama bu hayat tarzı, çatışmaların gerilimi var olduğu sürece şiire ham madde sağlar. Necatigil'in şiir malzemesi alanı her uzlaşmadan sonra biraz daha daralır. Süreç, kaçınılmaz sonucuna ulaşır. Uzlaşma tam olarak gerçekleşince, anlatacak bir şey kalmaz. Necatigil'in iyi şiir yazması, özel bir dengeye bağlıydı. «Töre» şiirinde anlattığı o alttaki hapis zorunluydu şiir yazması için. Onun orada olmasından doğan gerilim Necatigil'in şiir kaynağıydı. Alttaki de orada hapis kalmaya alışınca, bu kaynak kurudu. Böylece, **İki Başına Yürümek** ve **En/cam** adlı kitaplarına, on-

lardan sonra yayımladığı şiirlere, örneğin «Kareler»e geliriz.

Dış dünyayı yadsıdıkça iç bahçesini güzelleştirmiştir Necatigil. Ama bu hep böyle gidemezdi. Çünkü yadsıma, iç bahçeyi de havasız bırakıyordu. Doğal değil, yapma bir bahçe oldu burası dolayısıyla. Necatigil'in bahçesinde şimdi çok garip çiçekler açıyor, «kare» biçiminde çiçekler; dallardan meyva yerine (, /) biçiminde garip işaretler sarkıyor. Hayatı boyunca dörtgenlerden, çokgenlerden bunalan Necatigil'in kaderi olur «Kareler».

Necatigil hep küçük boyutlarda çalışmayı seçtiği için, şiirinde gerçekten trajik olan öğelere raslanmaz. Ama bana öyle geliyor ki, kişisel hayatında ve edebiyat hayatında bu son vardığı yer trajiktir.

Şimdi Necatigil'in gelişmesine ve son vardığı yere, başta söylediğimiz gibi bir kesintisiz içselleştirme süreci olarak yeniden, toplu biçimde bakalım.

İnsanları gözlemlemek, **Çevre**'den sonra, kendini kavramaya yönelir. Böylece, Mustafa Öneş'in dediği gibi, kendi tabakasının insanlarını da içeriden, daha köklü olarak anlatmayı başarır. Kavgayı, hayatla yüz yüze geldiği noktada kabullenmez. İçgüdülerinin dürtüsüyle bir şeyler özlemesi, sonra da seçtiği yol gereği bunları yadsımasından oluşur kavgâ. Böylece mücadele alanı içselleşir.

Bu yaşama tarzına paralel olarak şiirinde de iç ilişkilere gittikçe daha çok önem verir. Kakışumlu sesler kullanma merakı gitgide artar. İmgelerini başka imgelerle desteklemeye ayrıca özen gösterir. Hayattan uzaklaşıp kendi iç kavgalarını yatıştırdıkça, «alttaki» büsbütün yok oldukça; yani seçtiği yaşama tarzında olgunlaştıkça, şiiri de hayattan kopar ve şiirin iç yapısı önem kazanır. Telgraf tekniğini andıran üslûbundan daha önce söz etmiştim. Hayatla ilişkisi kesildikçe, az sayıda kelimeye çok anlam koyma eğilimi de olumsuzlaşır. Şöyle ki, kelimelere koyduğu anlamlar iyice özelleşir, öznelleşir. Başkalarının bu kelimeler arasındaki bağları anlama imkânı kalmaz. Hattâ, anlam, belki şair için bile keyfileşmiştir. O zaman okura sanki bitmiş şiirler değil, şiir iskeletleri, şiir taslakları sunmaya başlar. Daha önceki bazı şiirlerinde, şiirini anlatma eğilimi vardı. Bu eğilim, şiir yazma yöntemini bitmiş **şiişel**

ürün olarak yayımlama eğilimine dönüşür. Ortaya çıkan artık sadece çıplak «yöntem»dir, çünkü Necatigil'in anlatmaya değer bulduğu şeyler de kalmamış gibidir. Önemli olarak yalnız, «şiir yazması» kalmıştır.

(**Halkın Dostları**, Eylül, 18)

İSMET ÖZEL

İsmet Özel (d. 1944) çok az şiir yayımladı. Halkın Dostları kapatıldıktan sonra başka bir dergide görünmedi.

SEVGİLİME İFTİRA

Dudaklarından kalkarken boynun kurcalar beni
bir yanıma kara çibanlara saldılar, ıslak
bir yanıma hiç aymamıştır, gümeçlerde saklıdır
ondan ki nefret içinde omzunu okşuyorum
ama şimdi bana gerçekten zor gelen şey
bir grevin çocuklara kazınmış izlerini hatırlamak
sözlerimi etime bastırıyorum
içimde çalılıkları yaran bir postalın tortusu
benim bu sası karanlığa zorla, zorlayarak
tutuşmuş bir gül sıkıştırmak boynumun borcu
yeter ki
sağlam senetler verilmiş sanılırken aşkı karartmak için
sen bir daha beni saçlarınla sıyrır
ağdalanmış sevincimi hışırdat, bunu yapabilirsin
çünkü bütün bankalar, silah fabrikaları
hergün bacaklarımıza sırnaşan kara köpük
senin sessiz gururunda homurdanan tufanı
hesabetmiş değil,
bilmemişler hıncımın yaban otlar suladığını
çalakalem sevebilmek elimden gelmiyor
belki evet
onların mühürlerini kımıldatan barut dumanlarını
solumaktan
biraz çöpürlanmıştır sesim
senin göğsünü ağartırken yıpranılacak elbet
bakışlar tozlanacak, dolukmuş sofalardan
ezikliğin şehveti yayılınca
taptaze yaşlanmayı da öğrenmem gerekecek
iştendir yalanı seyreltiyor uykusuzluklar

aklının köşesinden atlılar geçiyor
değil mi ki beni şımartan gökyüzüdür
ve ben o tanyerlerinin sulbünden gelmekteyim
hiçbir dostumu kalebent saymam parmaklıkların ardında
kan değildir dostlarımın çakşırına bulaşan
kan değil, mürekkep lekesi, ben bilirim
çünkü birgün gerçekten kan aktığında
ölüm çiçeklerin yırtıcı dülgerliği sanılacaktır
karaysam şimdi öfkenin payı vardır karalığımda
aşktandır titrediğim eğer ki titriyorsam
sözlerim öcalan ağza misvak, iyice anlaşılın
bu dağlanmış toprağa süzülen ayaklarımdan
keşke kan olsa,

o zaman

senin çardağına çıkarken
karıştırırken şarapla kendimi sana
varsın gün geçtikçe herşeyde biraz kahr
biraz bakır çalığı olsun lokmamızda
bana soru sor artık
beni kurtarma, konuştur
beni yaz geceleri patlayan sağınlara bağışla.

(Halkın Dostları, Ağustos, 17)

ATAOL BEHRAMOGLU

Ataol Behramoğlu (d. 1942) yurt dışından gönderdiği bir iki yazısı, «Dörtlükler»i Halkın Dostları dergisinde yayımlandı.

DÖRTLÜKLER

I

Burjuvalar kocaman duvarlarla
Çevirmişler avlularını
Ama bir kiraz ağacı gördüm ki geçen gün
Dışarı uzatmıştı en çiçekli dalını

IV

Dostları özlemle kucaklamayı unutma
Çocuk sevmeyi, çiçek koklamayı unutma
En zorlu anındayken bile kavganın
Gökyüzüne bakmayı unutma

VIII

Her an bir çarpıntıyı yaşamaktayım
Her an çılgın bir heves dağlıyor kalbimi
Tanrım, ben mi hayatı aşmaktayım
Yoksa hayat mı aşmakta beni

(Halkın Dostları, Nisan - Haziran, 13- 15)

SÜREYYA BERFE

Süreyya Berfe (d. 1943) son yazdığı şiirlerini «Savrulan» adlı bir kitapta toplayarak yıl sonuna doğru yayımladı.

DUVAR

— Ali Habib Özgentürk'e —

Gençliğim çevrili
Atlayıp geçsem

Ne taş ne tarla
Kâğıt mürekkep yıldız
Bir adım atsam

Düğün var karşıki evde
Aramızda duvar
Gece kolla beni
Rakının hatırı için
Gidip dönsem

Duvarın ötesinde
Kemik topluyor
Yeni açmış iki çiçek
Güneşten önce düştü çöplüğe
Varıp koklasam

Yıkılır bir gün gülerim
Kâğıtlar eskir
Yazılar ses vermez
Yıldızlar düşer
Bir yel çıkar
Uçup giderim

ÂŞIK MUSA'NIN OĞLU

Karlı değil, kanlı dağlar benzeri Aladağ'da
Seyyid Osman'la beraber yaslanmış bir taşa

Çekilmiş sütü kadınların
Düşman

Ölüyor çadırlarda bebeler
Kavga

Gökyüzünde durnalar
İşkân

Seksen yıl göğüslemiş kurşunu
Eski bir tüfekte
Karbeyaz Tepesi'ni destan yapmış
Varmış Çukurova'ya Adana Pazarı'na

Üstümde yılların dumanı, kol işlemez
Halkımın içinde vurdular beni, gönül yorgun
Bekliyor bütün dağları kılıç gibi, susmuş
Destanı ustamın

(Savrulan)

BEDRANA

Bekir Yıldız (d. 1933) bu yıl «Kaçakçı Şahan»ın arka arkaya ikinci, üçüncü, «Reşo Ağa»nın üçüncü, «Kara Vagon»un ikinci baskılarını yayımladı. Daha sonra yazdığı hikâyelerini «Sahipsizler» adlı bir kitapta topladı.

İlkin kara bir yel esti günlerce. Hafifi önüne kattı, güçsüzü yere yıktı. Ardından ince, sonra kalın yolları sildi kar, bir bir. Karadağın sivri doruğu düzleşince de, kurtlara yol görüldü, Meçmenbahir köyüne doğru...

Bedrana, dizlerini örten yorganı kaldırdı. Tandır ateşini eşeledi. Yorgundu ateş.

«Ben yatacağam,» dedi.

Naif, başını kaldırdı. Bir süre baktı karısına. Konuştuğunda dudakları titredi nedense.

«Tandıra ataş bas,» dedi. «Bu gece, o mesele çözümlenecek.»

Bedrana korktu. Şekeri suya düşmüş gibi, aceleciliğe yöneldi:

«Viş,» dedi. «Ne meselesiymiş? He... Gözünün yağına kurban olduğum, gene indirip kaldırma.»

Başı öne düştü Bedrana'nın. Yüzü sarardı. Korkudan yüreği pır pır etti.

Naif, tandırdan çıktı. Sıcağa alışmış ayakları üzerine dikilemedi hemencecik. Keçeleşmiş bacaklarını ovaladı. Bedrana'nın, başı dikilmişti şimdi. Kocasını izlerken, bedeni bir pençe korkuyla karılmıştı nedense. İlk gece bile böyle olmamıştı oysa. Kocasının yumuşak davranışı umutlandırmıştı belki de onu. «Hıı,» demişti Naif. «Zorla olduy-sa, aceleye gelmesin bu iş. Şehir kanunlarını belledik gayri.»

Naif, odanın kapısını açtı. Geceyi, kar ışıklandırmış-

tı. Bir hafta önce jandarmaya saldıkları adamın gittiği yöne doğru baktı. Kurtlar uluyordu. Dün geceye göre, daha beriye gelmişlerdi.

Karın ak rengi kara oldu ansızın. Dişlerini sıkıttı Naif. Tüm umutların yüzüne kapatırcasına, kapıyı çarptı.

Eşiklikten bir parça tezek alıp tandıra vardı. Yıkılmış ateş yavaş yavaş ayağa kalkıyordu şimdi.

Naif, tandıra sokulduğunda, Bedrana'nın uykudan arınmış gözleri üzerindeydi. Bir süre bakiştılar. Yel, odanın duvarlarını kudurgun deniz dalgaları gibi hırpalamamış olsaydı, belki de nefeslerini bile duyacaklardı birbirlerinin.

«Gözlerin niye faltaşı gibi ayrıldı?» diye sordu Naif ansızın.

Bedrana'nın başı, kollarıyla kucakladığı ayakları üzerine düştü. Tandırdan sıcak nefesi, yorganın bir tutamına yayıldı.

«Senden korkmaya başlamışam,» dedi. «Gözlerin, benden bir şey alacakmış gibisine.»

«He...» dedi Naif. «Ölmelisen gayri. Günler var ki evden dışarı çıkamaz olmuşam. Herkesin kulağı bizde. Ha patladı, ha patlıyacak. Saldığımız adam da gelmedi. Besbelli yollar kapandı.»

«Sabah olsun kurban olduğum. Bakarsın Hızır gibi çıkip geliverir. Hemin de iki candarmaylan.»

Naif, yüzünü buruşturdu.

«Günlerin ardı yitti,» dedi. «Bu karda, kışta hükümat adamı kıpırdamaz yerinden. Belkim de haberci ulaşamamıştır şehre. Kurtlar, kuşlar ne güne...»

«Suç bende mi ağam? Zorla oldu. Obada bilmiyen var mı işin esasını...»

Naif, kuşağında sokulu olan tabancasını çıkarıp tandırın üzerine koydu. Bedrana çıktı tandırdan. Odanın bir köşesine gidip sindi.

«Korkma ulan,» dedi, Naif, güvenilir bir sesle. «Vurmıyacağam seni. Söz olsun. Kadoların Şahin'i değilim ben. Onun başına gelenleri unutmamışam. Şeherde hak-hukuk var deyilerdi, oğlanı attılar içeri.»

Bedrana, bir umut ışığı sezinlemişcesine atıldı hemen.

«Eyi ya,» dedi. «Zorla olduğuna göre, ben açığa çıkarım, o alçağı içeri atarlar. Daha ne?»

Naif bağırdı ansızın:

«Hani, nerde hükümat?»

Bedrana emekliyerek biraz beri geldi. Yalvarıyordu.

«Bakarsın geliverir kurban olduğum. Gün ışısın hele...»

«Allahın günü çok, gözü yassı. Hem, atalarım hükümat günü mü saymış? Ulan, Kadoların Şahin'i, hükümat eline düştün de aklımızı çeldin. Eski usulün gözüne kurban, eyi ile kötü kardaş mı olurmuş? Kötünün canı, şehir kanunlarıyla yola mı gelirmiş?»

Sustular bir süre. Birbirlerine bakmıyorlardı şimdi. Bedrana, boynunu bükmüş, gözleri dalıp dalıp gidiyordu.

Naif, kolunun birini uzattı yavaşça. Tandırın üzerindeki tabancaya koydu elini. Aldı oradan. Bedrana tabancalı eli görünce hopladı yerinden.

Naif'in aklına yeni bir düşünce düştü o sıra. Tabancayı tekrar koydu yerine. Yüzü bir yumuşadı, bir iyilikten yana oldu ki, Bedrana, tuttuğu nefesini, rahatlayıp boşaltıverdi.

Odanın tavanına baktı Naif. Tavana, önce kavak ağacından kesilmiş sırıklar sıralanmış, sonra hasır ve toprakla örtülmüştü. Sırıkların birinde, kalınca bir halka vardı. Naif'in gözleri bu halkaya takıldı uzunca bir süre.

Bedrana da halkayı gördü. O, biliyordu bu halkayı zaten. Karnında, birkaç ay önce oluşan çocuğu için, gönlünün bir yerini ayırmıştı ona.

Naif, pamuk'un yumuşak bir sesle Bedrana'ya sordu.

«İster misen,» dedi. «Bu işten, burnumuz kanamadan kurtulak?»

Bedrana, kocasına bir daha yanaştı.

«Bu da sorulur mu ağaların paşası,» dedi. «Gözüne kurban olduğum di, kansız çıkış yolunu söyle yiğidim.»

Naif, gözünün birini kıstı. Bir süre düşündü.

«Bak, avrat,» dedi. «Ben iğnenin deliğinden Hindistanı görmüşem. Yaşım yiğit emme, aklım şahtır. Hemin hükümeta, hemin de obaya, öyle bir oyun oynıyacağam ki, şaşarsan. Heyyof, demelisen, aklına, cümle âlem kurban olsun demelisen.»

«Off... Zemzemlerin Kameri de çatlasın işte... Eec?...»

«Asılacaksan.»

Dışarıda yağan kar, sanki Bedrana'nın yüreğine yağdı

ansızın.

«Bu da ölmek,» dedi. «Sevinmek niye?»

Naif, başını iki yana salladı umut verircesine:

«Yalandan kız,» dedi. «Yalandan asacaksan sen seni.»

«Sözünün önü, ardından gür gele kurbanım, demek yalandan sallanacağam.»

«He... Bize göz ışığı vermediler gevvatlar. Ömrümüz, kapaksız tencerede pişmiş tuzsuz aş gibi tatsızdır avradını. Kadın dar bir pabuçtur, sıkınca atılır, emme, işin içine namussuzluk karışınca, atamazsın, vurmak düşer er kısmına. Seni, ben bağışlasam baban, kardaşın sırada. Bakalım onlar bağışlar mı? Günlerden beri, şu bir göz dama tepilip kaldık. Oba kan ister benden.»

Bedrana, can kulağıyla dinliyordu kocasını. O, susunca, nefeslendi. Ama gözlerini çevirmedi hiçbir yana. Naif yeni bir şeyler düşündü bir süre daha. Sonra, tabancasını tandırın üzerinden alıp kuşağına yerleştirdi.

«Bak Bedraney,» dedi. «Obamızda, şehre benziyen heç bir şeyimiz yoktur. Kara dağlar yol vermez ki, ne gelinsin, ne gidilsin. Okur yazarımız yok ki, hükümat kapısından içeri alsınlar. Obanın sesi, soluğu ancak, birisi öldüğünde duyulur. Kadoların Şahin'ine ne demiş yeşil yakalı adam: yeni kanunda öldürmek kalktı demiş. Gönüldür, sever de sevmez de. Karın, madem ki başkasıyla yatmış, heç sesini çıkarmıyacaktın, karın dostuyla bir olunca gelip haber verecektin. Biz de gidip basardık onları, olur biter... Ne biçim yeşil yakalı vatandaştır o, dağları hesap etmemiş, candarına gelinceye dek, günler, haftalar, aylar, geçer, heç bilememiş. Bunlar ne demeye getirmişler işi Bedraney, anlamışam ben?»

Naif sustu. Yerinden kalktı. Çengelin takılı olduğu mer-teğin altına gelip durdu.

«Kalın urganımız var mı?,» diye sordu.

Bedrana da kalktı. Kocasının yanına ulaşamadan bir titreme sardı bedenini. Yalandan da olsa asılmaktan korkmuştu.

«Var,» dedi, lif lif olmuş bir sesle. «Eşeğimize geçen güz almıştın ya bolcana...»

«Gctir,» dedi Naif. «Endeze düzmenin gereği yok gayri. Vakit cpeyce oldu. Yarına hazırlanmalı. Küçük kuşluk-

ta asacaksan sen seni. Yalandan... Şimdi bir sefer sınıyalım hele...»

Bedrana, ansızın kocasının bacaklarına kapandı. Ağlıyordu da.

«Yalandan da olsa korkmuşam,» dedi. «Başka bir mümkünü yok mudur? Biliysen ki, zorla yapmıştır gevvat. Benim hiç bir suçum yok. Yedi cihan bunu böyle bilsin...»

Naif, bacaklarına sarılı kolları çözdü.

«Biliyem,» dedi. «Zorla olmuştur. Yoksa o saat kurşunlardım seni. Emme haberin olsun, zorla-morla baban, kardeşin gene de razı değil yaşamana. Birkaç gün önce haber salmışlar. Oba homurdanmadaymış. İlk sıra bende olmasa, çoktan ölmüştün. Ve de Kadoların Şahin'i hükümet kanunlarının hışmına uğramasaydı, şimdiye dek ben de seni öldürmüş olacaktım, bal gibi. Yeşil yakalı adam, sizin usul-ler tarihe karıştı demiş. Kadoların Şahin, kanunlardan hiç haberimiz olmadı, obamızda okur-yazar yoktur. Yoktur emme bir aracıyla gelip obada tellâl bile dolaştırmadınız, yeşil yakalı ağam, demiş.»

Bedrana sabırsızlandı. Yargıcın tutumunda, bir umut ışığı aradı.

«Yeşil yakalı ağa, nasıl cevaplamış?» diye sordu.

«Bilmemek özür değil demiş.»

«Sonra, ağama kurban?»

«Babası hesapladı, ihtiyarlayınca salıvereceklermiş garibi.»

«Eee?...»

«Ne esi?»

«Heç... Yani... Günah değil mi diyem bana, sana, kardeşime, babama... Eyisi mi yalandan as beni. Yere girsin şcher. Kanunları bize göre değilmiş. As emme, yalandan olunca, elimize ne geçecek yiğidim?»

Naif, sözcükleri dışarıya vermedi. Uzunca bir süre aklında tuttu.

Kurtlar pek yakındaydı şimdi. Kapı açılrsa, ulumalarıyla birlikte içeriye girivereceklerdi sanki. Ve soğuğa güç yetiremeyen tandır, ihtiyarlamaya yüz tutmuş gecenin içinde Naif'in ve Bedrana'nın gönlünden çoktan silinmişti.

Bedrana, bakışlarını kocasının dudaklarından silmeden bir kez daha sordu.

«Yalandan olunca, elimize ne geçecek yiğidim?»

Naif, aklından geçenleri toparlamıştı.

«Bak Bedraney,» dedi. «Bu çifte bir oyundur. Hem yeşil yakalı adamı yaldatacağam, hem de aşiretimizin üzerine çöken kara belayı silip süprecağam. Nasıl mı? Küçük kuşlukta, sen kendini asmış gibi yapacağsan. Ben koşup geleceğam. Heyvağ, Bedrana asmış kendisini diyecəğam. Ve de seni kucaklayıp aşağıya alacağam. Sen zaten, yalandan boynuna geçirmiş olacağsan urganı. Yerde, usul usul kıpırdayıp sözde yeniden dirileceksen. Bunu gören, duyan obalı, yiğit kadınmış, kendini astı emme, Hüda riza göstermedi diyecek. Sonunda, atalarımızın koyduğu ölüm fermanı da, kendiliğinden bozulacak. Yeşil yakalı adama gelince...»

Naif sustu. Bedrana sabırsızdı ama.

«Eee,» dedi. «Ya yeşil yakalı ağa?»

«Onu da anlatıram. Sen urganı getir. Bir sefer sınıyalım hele.»

Bedrana duruyordu. Nedense çözülmek istemiyordu yerinden. Naif, omuzuna dokundu yumuşacık.

«Yalandan ölmeye bile nazlanısan,» dedi. «Deveden düşmüşsen, hop hopu arama. Alt tarafı yalandan Bedraney. Di, nazlanma ha...»

«Karayazım,» dedi Bedrana, duyulur duyulmaz bir sesle. Sonra gidip urganı getirdi.

Naif, her şeyi daha önce planlamış gibi, gözle kaş arası, halkanın alt hizasına ne kadar minder varsa yığdı.

«Hadi, Bedraney,» dedi. «Kancaya geçir. Önce urganın bir ucunu, boynuya göre halkala emme.»

Bedrana'nın ellerine bir titreme doldu. Yüreği parpazlandı. O, bunun bir oyun olduğunu bildiği halde, bedeninin böylesine, süt gibi kesilmesine şaşıtı kaldı.

«Can şirinmiş,» dedi. «Yalandan da olsa korkmuşam. Düğümü sen at. Çangala sen geçir.»

«Olmaz,» dedi Naif bilmişcesine. «Her bir şeyi kendi elinle ve de gönülden yapmalısın. Oyunumuzun hüneri burda...»

Bedrana, urganı bir ucundan halkaladı güçlkle. Sonra başını çengele doğru dikti. Bu sıra Naif, karısının taze bedeninin orta yerine kollarını dolayıp minderlerin üzerine

hoplattı onu. Bedrana, gönülsüz kalkan sağ kolunu uzatıp urganın bir ucunu halkaya geçirdi. Sonra, yere inmek istedi.

«Olmaz,» dedi Naif. «Daha işin bitmedi. Urgana düğüm vurmalsan.»

Naif, bacaklarından kavrayıp yukarıya verdi onu. Bedrana bunu da başarmıştı. Şimdi odanın ortasına yakın bir yerde, urgan sallanıyordu.

«İyi,» dedi Bedrana yumuşak bir sesle. «Sabah olsun, takaram boynuma. Yalandan olduktan sonra...

Naif, engel oldu karısına. Şimdi titreme sırası ona sıçramıştı nedense. Ama Bedrana sezmedi kocasındaki bu değişikliği.

«Sabah olanda asılacaktım, hani ya?» dedi, Bedrana, tekrardan.

Naif, sözcükleri tez tez sıraladı.

«Doğru söylisen Bedraney,» dedi. «Doğru söyliysen emme, bir sefer sınıyalını. Oyunumuzu pekiştirmek gerek ceylân gözlüm...»

Gerçekten ceylânın sürmeli gözlerine benziyordu bu gözler. Ve ömrünün yarısına bile bakamamıştı bu kara-ak ışıklar henüz.

Bedrana, halkayı çenesinin altına getirdi.

«Böyle mi olacak ağam?» dedi.

«Biraz daha kaydır,» dedi Naif, çapaklı bir sesle. «Boynuna iyice yapışsın. Ha şöyle...»

Bedrana, halkayı boynuna iyice yerleştirdi. Kara gözleri aşağıya dönmüştü. Naif'in bakışlarıyla buluştular.

Bu sıra kurtlar, ulumalarını uzaklara taşıyorlardı küçücük adımlarıyla. Naif de gün, horozların ağzına düşmeden, uzun bir süreden beri kurduğu ve bu gece oluşturduğu işini bitirmek istedi. Karısının ayakları altındaki yastıklara bir tekme attı. Ardından, Bedrana'nın çırpınışlarına dayanamayıp gaz lâmbasını söndürdü.

MOTORİZE KÖLELER

● Yağmuru, fabrikası bol kentlerden birindeyim. Horoz yeline, çanlar muştuluyor güneşin geleceğini. Uyanmışım birkaç dakika önce. Odanın içi karanlık. Arabalar koyulmuş yollara. Gürültüleri fabrikalara doğru. Heidelberg'e kalkacak otobüs bağıyor. Saatin altı olduğunu anlıyorum. Yorgan birkaç kat oluyor hemen. Traş oluyorum, yüzü soğuk bir aynanın karşısında. Giyinmek başlı başına bir iş değilmiş gibi, kahvaltımı da hazırlıyorum, zamanın aynı dilimi içinde. Çantamın fermuarını kapatırken, perdeyi aralıyorum başımla. Karşı köşedeki dükkânın kapı oyuğunda, her zamanki iki kişiyi görüyorum. Saatin henüz, altıyı onbeş geçmediğini kavriyorum. Üçüncü adamın yıllanmış, usta adımlarıdır çıkış zamanımın geldiğini kesinlikle belirliyen. O, henüz görünürlerde yok. Ansızın ölmüş olabileceğini düşünüyorum. Genç olduğunu anımsatıyor gözlerim, aklıma. Başımı çekiyorum. Odanın içinde, öteki karyolada, karım iliştiriyor gözlerime. Koynunda çocuğumuzla, hâlâ oluşmakta olan gündenden habersiz yatıyor. Beni pencereden uzaklaştıran adımlarımı, tersine işletiyorum. Perdeyi bu kez ellerimle açıyorum. Üçüncü adam, altıyı onbeş geçeyi tamamlıyan son adımlarını atmak üzere. Çantamı alıyorum. Karımın yanından geçerken, uyanması gerektiğini söylüyorum. İnlemesinden, yaktaktan sıçramak üzere olduğu besbelli. Odanın kapısını örttüğümde, kilisenin saati tek bir tokmak indiriyor tepesine. Yakından, yüzünü bile görmediğim üçüncü adamı, kilise saatinden daha hünerli olduğu için seviyorum ansızın. Merdivenleri inerken, kendimin de ustalaştığını geçiriyorum aklımdan. Şimdi, üçüncü adama bağışladığım sevgiyi geri alıyorum.. Hele sokak kapısını örtüp sola döndüğümde, yüz yüze geldiğim yaşlı kadından sonra. Kendimin de bu konuda, kılı-kırk yaran bir ustalığa erdiğime inanıyorum. Çocuk gibi sevinmek düşüyor bana. Şimdi, arabamın yanına doğruyım. Yağmur yağıyor. Islandığımı düşünmüyorum

nedense. Ansızın, arabamın parlıyan yerlerinin paslanacağı geçiyor aklımdan. Sekiz on metrelik sevinci, yağmur ıslatıyor sanki. Arabam bıraktığım gibi. Yalnız, biraz üşümüş olmalı. Kapısını açıyorum. İçeriye girmeden, üç uçlu yıldızdan forsuna bakıyorum. Önün orta yerinde duruyor. Gençler, bu armaları boyunlarına takmaya başladığından beri, gözlerim hep oraya takılıyor nedense. Kızıyorum bu gençlere: her sabah, bana, yeni bir bakış işi çıkardılar diye. Giriyorum içeriye. Mercedesimin içi gene araba kokuyor. Soğuk, yağmur silmemiş kokusunu. İyi diyorum. Kapılar düşmemiş, pencereler yaşlanmamış daha. Kontağı çeviriyorum. İki ışık yanıyor: yeşil ve kırmızı. Arabayla ilk kez ilişkiyi bu renklerle kurarım hep. Ardından anahtarı bir kez daha çeviririm. Korkarım motoruma, bu ikinci sokuluştan. Ölmüş bir insanın yüreğini, masajla hareket ettirip yeniden diriltmeye benzetirim de ondan. O, ölmüş gibi, soğuk, cansız duran motorum, anahtarın ikinci darbesiyle silkelenir çoğu kez. Bu sabah da öyle oldu. Altı küçük ateş evinde, gaz sıkışıp parladı hemen. Ardından, canlanan motor, kocaman arabamı, bütünüyle devleştirdi. Sabahları, uyanır uyanmaz, hemen yataktan fırlamayın derdi rahmetli babam. Şimdi motorcular böyle söylüyor arabam için. Yürütmüyorum. Isınmasına izin vermeliyim motorcuğun. Hem, dinlenmem, uykudan arınmam için bundan büyük fırsat da olmaz diye düşünüyorum. Bir düğmeye uzanıyor elim. Silecekler, karıncalar gibi yuva yapmış yağmuru, camların üzerinden aşağılara atıyor. Yeni düşen taneler de dağılıp yerleşmeden, bir süre soluklanmadan baklava yufkası gibi incelip kayboluyorlar. Radyoyu açıyorum. Sanki herkes uyanmış, sanki herkes oynayıp sıçramak için bu melodiyi bekliyor. Kendiliğinden ayaklarım tempo tutuyor. Gaz pedalindeki ayağım, tam-tam müziğiyle gaz veriyor motora. Kendimi buluyorum ansızın. Radyo da sustu bu sıra. Zamanı bildiriyor. Altıyı yirmi geçiyor. Yediye kırk dakika var. Arabayı vitesle takıyorum. Yeni bir melodiyle kalkacağımı umdum. Oysa, inandırıcı bir ses girdi araya. Yüzde ondan söz ediyor. Metall Sendikası, grev için emekçileri uyarıyor. Yüzde on, yüzde sekiz diyor tez tez. Hakkımızmış. Kör bir yolu tüketiyorum. Minyon bir ana yolun ağzındayım. Başımı öne doğru uzatıyorum biraz.

Arabalar yarış ediyorlar sanki. Fırsat kolluyorum aralarına katılabilmek için. Yağmur şimdi, daha bol yağıyor. Gün hâlâ kara. Ama yolları, göksuyuna çarpan ışıklar, beyazdan başka öteki renklerle doldurmuş. Birkaç karış öne geliyorum. Anlaşılan zaman, radyoda darağacında gene. Yeni bir anons: altıyı yirmibeş geçiyor. Yediye otuzbeş var. Ardından, işverenleri sıkıştırıyormuş Sendikamız Metall. Dalmaya çalışıyorum. Yüzde onlar. Yüzde sekiz, vazgeçilmezmiş. İyi diyorum. Yüzde sekizden, açıktan elli altmış mark gelecek. Sayılı dakikalarım bir bir eksiliyor. Hâlâ fabrikaya çeviremedim mercedesimi. Arabanın birisi vites küçülttü ansızın. Ardındaki frene dokundu usulca. Dalıyorum. Birkaç fren ard-arda yapıldı. Şimdi arabaların arasındayım. Radyoda yeni bir televizyondan söz ediliyor. Ekranlar büyüyormuş. Akan sular gürleşecek, boksörlerin yumrukları büyüyecek diyorum. Yüzde sekiz. Kırk elli mark eder. Birkaç yılda, genişleyen ekranın açığını kapatırım diyorum, mercedesime, kulağı varmış gibi. Geniş yola çıkıyorum. Arabaları sollamak mümkün şimdi. Mercedesim, önündeki yolu tıkınmak istiyor. Kıtılıktan çıkmış insanın, sofraya saldırması gibi. Fabrikaya doğru sinyal veriyorum. Yol daralıyor. Önümde, fabrikanın giriş kapısına değmiş arabalar uç uca duruyor. Adamın biri, arabaların üzerinden yürüye yürüye gitse, işine geç mi kalır diye düşünüyorum. Gülmek istiyor canım. Ama, radyodaki anons! Saat yarım ve altıymış. Yediye otuz var, diyor ardından. Köre, ebe oyunu belletircesine. Arabalar bebe adımıyla gidiyor sanki. Mercedesimin diesel motoru, soğuktan birbirine çarpan insanın dişleri gibi takırdıyor. Anlaşılan yol istiyor, cılız kardeşlerinden. Herşey hakçasına ama! Onların da yere değme belgesi var, trafik şubesinden. Fabrikanın kapısını görüyorum. Her gün, bu saatte, kapıyı geçmiş oluyordum. Yağmurdan böyle oldu diyorum kendi kendime. Ama dün de yağıyordu. Geçen aydan beri yağıyor. Anlaşılan, İsa'nın çocukları genç, yağmur yağdırmama duasına çıkacaklar. İsa çarmıha gerileliden beri gök öfkelenmiş buralarda! Bir sigara alıyorum ağzıma. Ateşi ardından geliyor. Ama, ateş, bulmuyor sigaranın ucunu. Sağ elim ansızın bileğimden döndü. Ateş yana kaydıda biraz. Kızıyorum. Ummadığım zamanlarda böyle oluyor işte. Bu kez sigaramı sol elimle yakıyo-

rum. Ateş yerli yerine kavuşuyor. Fabrikanın giriş kapısından geçiyorum. Geniş park sahasında, yeniden yarış başlıyor. Önde olmak; akşam işten çıkınca, arabama bir an önce binebilmek için önlere doğru gazlıyorum. Radyo da hızlandı sanki. Yediye yaklaştıkça, zaman lokmacıkları ufaldıkça, anonslar da sıklaşıyor. Altıyı otuzaltı geçiyor. Yediye yirmi dört var. Mavi şeride doğru ilerliyorum. Metall Sendikası işverenlerle boğuşuyormuş. Radyoda, erkek sesi böyle söylüyor. Yüzde on hakkımızmış. İşverenler yüzde beşe okey demişler. Karar emekçilerin. Televizyonların ekranı büyümüş. Amerika, siyah-beyazı renklendirmiş. Günün önemli ara haberlerinden. El frenini çekiyorum. Radyonun düğmesine uzanıyor kolumun biri. Gonk vuruyor bu sıra. Üç beş saniyemi su gibi harcıyorum nedense. Bekliyorum. Mercedesimden sonra, atacağım adımların aralıklarını, santim hattâ milimetre olarak ayarlıyabilmek için. Altıyı kırk geçiyor. Yediye yirmi var. Metall Sendikası, emekçiler. Çat diye bir ses geliyor. Bu benim çıkardığım ses ama. Radyonun düğmesini kapatarak elde ettim. Sileceği durduruyorum ardından. Farları da kontrol etmeliyim. Hızlı birkaç adımla öne geliyorum. Mercedesimin gözleri sönmüş. El freni diyorum kendi kendime. Dönüyorum. İndiğim kapıdan içeriye bakıyorum. Fren çekik. Kapıyı örtüp kilitliyorum ardından. Yağmur yağıyor. Elimde sabah kahvaltısını koyduğum çantam var. Tıpkı evrak çantaları gibi. Başımın üzerine koyuyorum onu. Şimdi, ekmek, göğce, benden daha yakın. Yürüyorum. Mercedesimden ayrıldığımda, yediye yirmi vardı diye geçiriyorum aklımdan. Bu arada, iki dakika harcanmışsa, koca onsekiz dakika var daha. Bir korku düşüyor yüreğime. Onsekiz dakikayı az buluyorum ansızın. Daha önümde yüzlerce metre yol, ve bir yığın iş var. Adımlarımı hem tezleştiriyorum hem de büyütüyorum. Yemekhanenin bir ucundayım şimdi. İçerisi ışıklanmış. Başımı çevirecek zamanım yok ama. Gözüme yan taraftan sokulabilecek şekiller, değip siliniyorlar. Beyaz önlüklü, kadınlar gibi insanlar koşuyor içeride. Büyük kazanlar görmüş gibi oluyorum bir ara. Üç bin emekçi doyuran kazanlar olmalı bunlar. Yemekhanenin uzunluğunu biliyorum: seksen metre. Yarısını katettim ama. Yakın köylerden, bisikletle gelenler geçiyor yanımdan. Boyun-

larına upuzun naylon gömlekler geçirmişler. Yağmur, bacaklarından sızıyor. Hava hâlâ aydınlanmadı. Fabrikanın dört bir yanına monte edilmiş hoparlörlerden anonslar, göksuyunda yıkanmış gibi, tertemiz duyuluyor. Saat altıyı kırk dört geçiyor. Yediye on altı var. Daha hızlı yürüyorum şimdi. Yemekhaneyi geçtim. Dördüncü halleye doğru ilerliyorum. Halleler arası otuz metre. Her hallenin genişliği seksen. Çarpmaya, bölmeye zamanım yok. Mercedese alışkın bacaklarım, yeni yeni açılmaya başlıyor. Kafamın içinde bir yay kurulmuş sanki. Zaman azaldıkça, yavın, bacaklarımı itiş gücü artıyor. Daha hızlı yürüyorum şimdi. Üçüncü hallenin başındayım. Seksen metre sonra kendi halleme gelmiş olacağım. Gerisi kolay. Çantamı başımın üzerinden alıyorum. Kollarımla, bacaklarıma yardımcı olmak istiyorum. Başardım da. Şimdi koşmaya en yakın yürüyüşü yapıyorum. Hallemin başına geldim. Anons veriliyor gene. Yediye on üç var. Seviniyorum. Dün de, aynı zamanda, aynı betonun üzerindeydim. Rahatlıyorum. Bir sigara yakmalıyım. Yürümeye, soyunmaya, giyinmeye, iş yerimin başına gelmeye ve elime tornavidamı almaya, daha on üç dakikam var. İçebilirim bir sigara. Hallenin üçer kapısı var, her bir boyunda. Yağmurdan kurtulmak için ilkine yaklaşıyorum. Gene kırk haramilerin, mağarasını anımsıyorum, her sabah olduğu gibi. Kapıya üç metre kaldı. İki yana, dikilmiş şalterler var. Bugün sağdakine daha yakınam. Kolumu kaldırıp küçük bir tencere kapağını andıran şalterin tepesine vuruyorum, yanından geçerken. Hallenin kapısı açılıyor, yavaş yavaş. Kırk haramilerin mağarası gibi. «Açıl susam» sözü yerine, şalter görüyor bu işi. Adım attıkça, kapı da ağzını açıyor bana. Durmamalıyım. Gerime, sağıma, soluma bakmamalıyım. Kapı, muhakkak yürüyeceğim düşünülerek ayarlanmış. Açılması yumuşak ama kapanması sert oluyor. Yarım adımla dışarıdan içeriye geçiyorum. Otomatik şalterin tık sesini duyuyorum. Kapı ağzını yumuyor hemen. Kale ağzında, gole giden futbolcu gibi çalım atıyorum kapıya. Yeli, sırtıma üflüyor. Şimdi içerideyim. Chat Noir, Soir de Paris, Mouson Laventel, Avon Wishing kokuları kadar ünlü bir koku var içeride: fabrika esansı. Kapalılık, demir, elektrik, duman, yağ, kir, boya ve alınterinin karılmasıyla el-

de edilmiş bir esanstır bu. Önce, burnum bu kokuyu alıyor. Sonra, yürüdükçe kendim koku oluyorum kuşkusuz. Makinalarının başına, şimdiden gelmiş tezcanlı emekçiler var. Müşterisini traş etmeden önce, usturayı bilen berberler gibi, hacetlerini gözden geçiriyor bazıları. Çalışacağım tezgâhın yanbaşımdan geçiyorum. Belli belirsiz bakıyorum o yöne. On dakikanın altına düştü, düdüklü otmesi. Herkes daha bir canlı şimdi. Sahiplerini bekleyen tezgâhlar da kıpırdıyor sanki. Geçerken gördüklerimle güneydinlaşıyorum. İnsanlar, makinalar bir bütünleşmeye doğru. Soyunacağım oda, hallenin sonuna yakın. Ama az kaldı oraya. Bir dakikaya varmaz kavuşurum dolabıma. Sağa dönüyorum. Odaanın genişliğini düşersem, seksen metreden az kaldı yolum. Adımlarım sayılı şimdi. Kennedy Uzay Merkezini anımsıyorum. Apollo 12 ateşlenmek üzere. Geriye sayış başlıyor. Dört, üç, iki, bir. Dolabımın önündeyim. Çantamı yere koyuyorum. Pardösümün bir kanadını açıyorum. Sağ elim ceketimin cebinde. Dolabımın anahtarını çıkarıyorum. Elim, kilide uzanıyor kendiliğinden. Ama anahtar yok, parmaklarımın ucunda. Şaşıyorum. Yere düşmedi. Yıllardan beri aynı hareketle elime geçen anahtar ilk kez yok şimdi. Pardösümü çıkarıyorum. Çantanın üzerine yığıyorum onu. İki elim ceplerimi karıştırıyor. Sevinmek gerek. Anahtar gene, ceketimin sağ cebinden çıktı. İçeri geçmiş cep kapağının altına takılmış. Yanımdaki dolap arkadaşım, geçip gidiyor. Oysa, her gün ben, o giderken, tulumumu giymeye başlıyordum. Korku sarıyor yüreğimi. Ceket, pantolon, gömlek, ayakkabı. Hepsini, bir anda çıkarıyorum sanki. Geniş paçalarından başlıyorum tulumuma dolmaya. Giydiğimde, bir titretme sarıyor bedenimi. Onüç saat az gelmiş, terlerimin kurumasına. Dolabım kilitlendi. Tulumumun askılarını geriyorum biraz. Sonra yanlamasına duran, yüreğimin hizasındaki fermuarı açıyorum. Kilidi buradan içeriye atıyorum. Sigara, kibriti de. Fermuarı kapatırken, çantama eğiliyorum. Kulp elime denk gelmiyor nedense. Anlaşılan, sağ kolum bileğinden döndü gene. Üç-beş saniye canım sıkılıyor. Soyunma odasına, en yakın makinada çalışan emekçi de geçiyor yanımdan. Can sıkıntımı bir yana dürüp çıkıyorum içerinin dışarısına. Kıyıda, köşede kalmış son ışıklar da yanıyor bir bir. Dışa-

rısı belki de aydınlığa maya çaldı. Ama içeride yanan her ışık, dışarısını biraz daha söndürüyor. Yürüyorum. Çantamı, yerleştirmeli, depara kalkmaya hazırlanan atletler gibi bir iki adele ısınması yapmalıyım daha. Hızlı yürüyorum  imdi. Orucunu bozmaya sabırsızlanan çocuklar gibiyim. Onların kulakları m  ezzinde. Benim kulaklarımsa, elektrik bobinlerinin kontağında.  aldı  alacak. Ama bugün de başaracağıma inanıyorum. D  d  kler   tmeden, tezg  hımın başına varacağım. Hatt   tornavidamı elime alıp    -beş saniye boş bile kalacağım. Kurnazlık yapıyorum.  oseden gitmektense, keçi yoluna vuran köylüler gibi, makinalar, tezgâhlar arasından geçiyorum. Bazı emekçiler sigaralarını s  nd  r  yorlar. Bazıları gazetelerini d  r  yor. Herkes, atını koşturmak i in tabanca sesini bekliyen cokey gibi.  mreniyorum böylelerine. Bana ayrılan masamın önündeyim şimdi.  ekmecemi çekiyorum. Çantamı yatırıp kapatıyorum hemen.    -beş adım sonra tornavidamın yanında olacağım. Ama elektrik, bobinin ince uzun tellerinde yürümeye başladı bile. Kontak hazırlanıyor. Kolumu uzatıyorum ben de. Tornadoıyı ele geçiriyorum. Karşımdaki duvarda asılı duran saatin üzerindeki zil hâlâ   l  . Ama yılan kıvrılıyor. Dili titremek üzere. Tezg  hımın kar ısındayım. Zil  alıyor. Bizleri gözleyen patron, ustabaşı yok  evremizde. Birkaç saniye  alı masak olmaz mı diyorum kendi kendime. Ama patron, karşımda duruyor sanki. Ustabaşı da yanibaşında. Otuz saniye sonra yanımdaki emekçiye doğru yürüyorlar. Ben de bu sıra, hisseme düşen parçayı vidalamı  oluyorum kendiliğinden. Başka bir parçayı alıyorum yaniba ımdan. Patron bu kez, hem ileriye doğru yürüyor hem de yaniba ımda duruyor.  a ırıyorum. Elimini uzatıp tokalaşmak isterdim onlarla. Ama patronla tanışmadan, k  l olacağımı kavriyorum ansızın.  kinci parçada, üçüncü vidayı sıkmak üzereyim. Parça yavaş yavaş ellerimin arasından kayıyor sanki. Yaniba ımdaki emekçinin kolları ve gözleri tamamlıyacağım parçaya doğru. O da, dört delik a acak, bende i i tamamlanan bu parçaya. Onun ekmek parasını, getirip benim  alı kanlığıma bağlamışlar. Patron çok ilerilere gitti. Yediye bir dakika geçiyor.  kinci dakikanın ilk otuz saniyesine ba lıyorum. Yeni bir parça. Patron gene karşıma dikiliyor.  nat olsun diye du-

ruyorum. O. saniyeli adımlarını durdurmuyor. Geldiği yöne bakıyorum. Yuvasına saldırmak istiyorum. İlk geldiğim günleri anımsıyorum. Ama karşıma, patron yerine, üzerinde otomatik şalterler bulunan, kocaman bir elektrik motoru çıkmıştı. Yandaki büyük kutudan, yeni bir vida alıyorum. Almıyorum da, yeni, bir vida koyuyorum içine sanki. Kutu hep dolu çünkü. Yıllardan beri boşaltamadım nasılsa. Dokuzuncu parçayı vidalıyorum bu ara. Şimdiye kadar sekiz parça tamamladım. Her parçaya, otuz saniyede, üç vida vidalıyorum. Sekiz çarpı otuz, ikiyüzkırk saniye. Altmışa bölüyorum. Dört dakika eksiltmişim günlük çalışmamdan. Seviniyorum. Onuncu parçaya geçtim. Dört buçuk dakika eksilmiş sayılır şimdi. On çarpı üç, otuz vida harcadım. Bir dakikada altı vida. Günde üçbinikiyüzkırk. Onaltıbinikiyüz haftada. Yılda sekizyüzonbin. Ve beş yılda, dörtmilyonellibin. Dörtmilyonellibin'in kuyruğuna üç vida daha ekliyorum. Onuncu parçayı da tamamladım birkaç saniye önce. Otuz saniyede üç vida. Bir saatte üçyüzaltmış vida. Otuz saniyede üç vida. Bir saatte üçyüzaltmış vida. Otuz saniyede üç vida. Bir saatte üçyüzaltmış vida. Otuz saniyede üç... Sağ elim, bugün üçüncü kez bileğimden sapıyor. Tornavida, vidanın ağzına oturmadı. Bileğimi silkeliyorum havada. Sonra gözlerimi yumup sol elimi göz kapaklarımın üzerinde yayıyorum. Bileğime sahip çıkmak istiyorum nasılsa. Bu sıra yanımdaki emekçi dürtüyor beni. Dileği, yarım kalan parçayı ele geçirmek. Onun işi de bu parçanın üzerine kurulmuş. Kendime geliyorum. Şimdi tornavidaya geçirdiğim vidaları, topaç gibi dönderiyorum. Daha hızlı çalışmalıyım. En hızlı. Parçayı, başımın üzerinde dönen banta takıyorum. Yanımdaki emekçi, söğüt dalı gibi eğiliyor bana doğru. Önüne gelecek parçayı, daha önce çengelden alıyor. Kaybettiği birkaç saniyeyi başıma kakmıyor. Yıllardan beri bir arada çalışmamızın hak-hukukunu, bir hiç yoluna kullandığım için üzülüyorum an-sızın. Ama gene de eski emekçi diyorum. Yenilerde hak-hukuk saniyelerden daha küçük. Başımı çeviriyorum. O da başını çevirmiş bu sıra. Gülüşüyoruz. Gülüşmemiz de bir başka. Ben, on üçüncü parçanın ikinci vidasını sıkarken, dudaklarımı büzmedim. O da, elindeki matkaba bastırırken, dişlerini sıkmadı. Şişe şingirtıları duyuyorum şimdi

de. Süslü, lastik tekerlekli arabadan geliyor. Her günkü, yaşı emekçi yanibaşımda duruyor. Yalnızca para veriyorum ona. Dokuz paydosundaki kahvaltı eksikliğini bilir o. Su; Mineral Wasser, sigara; Salem. Şişe şingirtıları yanımdaki emekçiye doğru azalıyor. O, konuşuyor ihtiyar emek iyle. Ağığımı kapatıyorum. Alış-veriş üzerine konuşurlarken, iki vida yerleştiriyorum yeni bir parçaya. Sonra, kollarımı uzattığım zaman dokunabileceğim döner bantta takıyorum parçayı. O adam, gene gelip durdu karşımda. Patron değil ama. Başka bir şeymiş gibi bir adam. Bir kaç günden beri, gözlerini hep bana dikeyor. Bilmiyorum niye. Polis gibi biri. Bazan burnumun dibine kadar sokuluyor. Bazan ardıma geçip duruyor. Cebinden çıkardığı k ğıda bir şeyler yazıyor ara sıra. Kuşkulaniyorum. Polis olamaz diyorum kendi kendime. İzlediği adam, yanibaşımdayken, paraya kıyamayıp «polis» diye pasosunu gösterenlerden mi yoksa. Böylesi açık yürekli kaç polis var diyorum! Biraz daha sokuluyor yanıma. Duruyor. Elinin biri cebine gidiyor. Kocaman bir saat çıkardı. Saat gibi bir şey: kronometre. Seksenbeşinci parçanın son vidasını da tamamladım. Yeni bir parça için ilk vidaya uzanırken kronometreyi hareket ettirdi. Şimdi anlıyorum. Bu da onlardan: Eksiltici. Fabrikamızda beş altı kişı var böyle. Ekmek paralarını, kaçak saniyelerden çıkarıyorlar. İşlerini, gözleri kapalı yapabilecek ustalığa ermişlerin yanına sokuluyorlar hep. Patron adına haraç istiyorlar. Ama, para yerine saniye kullanıyorlar.    nc  vidanın son dişini d nd r yorum. Tornavidamı bir kez daha çevirsem tamamlanacak, seksen beşinci parça. Korkuyorum. Otuz saniyenin altına düşmek istemiyorum. Tornavidayı avucumun içinde d nd r yorum iki kez. Kronometrenin düğmesini bırakıyor. Ben de parçayı, önümde dönen bantta takıyorum bu sıra. Yanımdan uzaklaşıyor. Az ötede duruyor bir süre. Kâğıda bir şeyler yazıyor. Aferin diyorum kendi kendime. Kronometreyi utandırmadın. Ama, o ne yazdı bilmiyorum gene de. Aklıma, ansızın mercedesimde, radyodan duyduklarım geliyor. Metall Sendikası haklı olduğumuzu söylemişti. Yüzde onlar. Yüzde sekizler. Sendikamıza yüreğim sıcak açılıyor. Bu sıra, gözlerim karşı duvardaki saate takılıyor. Nedenini anlıyorum hemen. Derdim saatle değil be-

nim. Karnım acıkmiş meğer. Motor gürültüleri, çekiç darbeleri, matkap vınlamaları arasında, gurulduyor midem. Oysa midem, daha doksan vidayı beklemeli. Otuz saniyede üç vida. Bir dakikada altı. Doksanı altıya bölüyorum. On beş dakika sonra ilk lokma. İlk lokmayı düşünürken, iki vida daha eksiltiyor midem. Süslü, lastik tekerlekli araba yaklaşıyor. İhtiyar emekçi, suyum ve sigaramı dokuz paydosunda oturacağım yere bırakıyor. Sağa sola bakıyorum. Herkeste bir yumuşama var. Yelin ağzında, kökünden ayrılmış dal gibi sallanıyorlar. Ama, işlerini bırakmıyorlar henüz. Bir ucundan beslenen dal gibi, işlerinden, kan emiyorlar sanki. Ben de öyleyim. Boş midemde, karanlık sabahdan kalan, iki sigaranın nikotininden başka bir şey yok. Yeni bir vida alıyorum. Tornavidamı ince oyuğuna takıyorum. Dönen vida, saçlarımı okşar gibi, beni teselli ediyor sanki. Bir dakikada altı. Bir saatte üçyüzaltmış. Bir dakikada altı. Şaşıyorum. Zamanı ölçmek için karşımda duran saate mi, yoksa vidalara mı baksam diyorum. Bayrak yarışı gibi bir şey bu. Sanki, koşan vidadır. Zaman kollarını uzatmış. Beriye gelemiyor ama. Başka bir araba geliyor bu sıra. Hidrolik kolları var. Havaya kalkıyor. Taşıyıp getirdiği sandığı silkeliyor. Az ötedeki büyük sandık, şimdi kullandığım vidalarla dolu. Yaz kış dallarında yeşili tükenmeyen orman gibi fabrikamız. Dört bir yanımız da, demir ağaçlarından dökülmüş kozalaklarla dolu sanki. Kahvaltı yapacağımız masalara doğru sürtünmeler başlıyor. Kimileri çekmecelerini açıyorlar. Hattâ çantalarının ağızlarını açabilmiş olanlar bile var içimizde. Ama hepimizin gözleri gene de saatte. Bayrak töreninde gibiyiz. Zaman, bayrakla birlik. İp, şalterin ucuna bağlı ama. Bayrak direğin tepesinden yavaş yavaş iniyor. Eller, boşaltıyor ipi. Şalter atıyor. Zil, kollarını açıp gülümsiyen konukseverler gibi, masalara doğru yol gösteriyor bizlere. Harekete hazır trenin, son yolcuları gibiyiz şimdi de. Hepimiz bir yerlere doğru koşarcasına yürüyoruz. Çarpışmalar oluyor. Özür dilemek mümkün değil ama. Altı vidalık zaman geçiverdi hemen. Otuz saniyede üç. Bir dakikada altı vida. Onbeşle çarpıyorum. Doksan vidalık zamanım var. Doksan vida bir avucumda. Oturmak, çantamı açmak, lokmalar, gazete okumak, sigara ve su. Vidalar parmaklarımın

arasından kayıyor. Fiberi bozulmuş musluktan damlıyan su gibi. Birbirine eklenmiş, uzun bir masanın çevresindeyiz şimdi. Herkes bir şeyler yiyor. Bakıyorum. Çoğu domuz eti çiğniyor. Hepsi bundan ötürü mü iri diyorum, kendi kendime. Ben yanlarında kuzu gibi kalıyorum. Hem domuzu çiğden yiyor pek çoğu. Kuzu çevirmesini anımsıyorum ansızın. «Çiğ insan» ne demek diye düşünüyorum bu sıra. Ama düşünmeye zamanım yok. «Gesund» isimli peyniri ekmekle karıştırıp yollamalıyım mideme. Sigara paketimi açıyorum. Ucuna bir sigara çekiyorum. Son lokmanın ardından onu içeceğim. Bazıları okumaya bile geçmiş. Bugün herkes okumalı diyorum. Metall Sendikası grevden söz ediyor. Sigaramı yaktım. Saate bakıyorum. Henüz altı dakikam var. Ayağa kalkıyorum. Sağımda, solumda, karşımda oturanların yanıbaşlarına doğru yürüyorum. Herkes aynı gazeteyi okuyor. «Bild» yazıyor gazetesinin başında. Dört yapraklı. Neden başka başka gazete almazlar diye düşünüyorum. Değiştirirler ya. Saate bakıyorum yeniden. Zaman, son beş dakikaya girmiş. Anlıyorum. «Bild»in resimlerini bile bölüşecek zamanları yok diyorum kendi kendime. Gazete sanki iki yapraklı. Bazıları, grevle ilgili yazıları okuyorlar, birinci sayfada. Bazıları da üçüncü sayfadaki, büyümüş televizyon ekranıyla süslenmiş ilâna bakıyorlar. Hıştırtılar duyuyorum. Katlanan gazetelerden geliyor. Bu sıra, ayağa kalkmış olanlar, oturanlardan çok. Şimdi gözlerimiz, zamanın kırmızı yoluna takılı. Saniyeyi taşıyan kol, saati ikiye böldü. Tezgâhın başına doğru yürüyorum. Sağ elim tornavidaya gidiyor. Parmaklarımın arasına gelmedi ama. Gene, elimi, bileğim mi kaydırıyor diyorum içimden. İkinci bir hareketle kavriyorum tornavidayı. Düşünmeyi unutuyorum bu sıra. Ziller çalışıyor çünkü. Az sonra, bisikletli bir adam dolaşmaya başlıyor aramızda. Durup herkesle bir şeyler konuşuyor gibi. Tanıyorum onu. Emekçilerin sözcüsü o. Yanıma geliyor. Grev diyor. Evet mi, hayır mı? Öğle paydosunda oylama yapılacak. Kâğıt diyorum. Yemekhanede diyor. Tabağın yanında. Sonra, henüz tüketemediği öteki binlere doğru bisikletini sürüyor. Beşyüz birinci parçanın üçüncü vidasını sıkıyorum. Parça ellerimden kayıp düşüyor ansızın. Çiziliyor parlıyan şeridi. Üç vidalık zamanıma acıyorum. Gider diyo-

rum. Kontrollerin gözleri giriyor araya. Korkuyorum. Bir yana bırakıp yeniden başlıyorum çalışmaya. Bu sıra geniş yollar diziliyor karşıma. Gidiş-gelişli, otobanlar. Son yıllarda iki şeritler üç oluyor. Münih, Berlin, Hamburg... yazılı tabelâlar büyüyor bir bir. Derin çukurların dibine molozlar atılıyor. Birbiriyle buseleşmiş arabalar bile giriyor büyük preslerin altına. Kamyonlar taşıyor, taşlaştırılmış arabaları. Moloz diye yığıyorlar çukurların altına. Yanıbaşında duran parçaya bakıyorum. Doğmadan ölen çocuk gibi geliyor bana. Takılacağı arabayla, dünyayı dolaşacaktı belki de. Ama, sonu, otobanlarda moloz olduktan sonra, yaşaması niye diye geçiriyorum aklımdan. Kendimi yaşıtıyorum bu sıra, gönlümde. Benim de sonum mezarlık diyorum. Bu vidaların gereği ne? Çiçekli bir yoldan geçiyorum. Güllerin sapına, dikenler yerine vidalar gömülmüş. Bir gül koparıyorum sözde. Göğsüme takacağım nerdeyse. Aklıma, Deutschland'da oturma süremin geçmekte olduğu geliyor ansızın. İrkiliyorum. Geri dönmek istemiyorum. Gülün kendisi olmasın diyorum. Sapı, benim olsun yeter. İrkiliyorum. Başımı kaldırdığımda, saati görüyorum. Ardından, midemin boşalmış olduğunu kavriyorum. Fabrikanın düdükları ötüyor. Saat on iki. Tornavidamı, yirmi beş dakika sonra, yeniden elime alacağımı biliyorum. Fırlatmıyorum gelişigüzel. Her zamanki yerine koyuyorum. Yürürken, tulumumun arka cebinden çıkardığım üstüppüyle ellerimi siliyorum. Hallenin nefes alışması da bir başka. Emekçiler dışarıya çıktıkça rahatlıyor. Koşuyorum. Herkes koşuyor çünkü. Zaman gene kronometreli. Bir lokma fazla yiyebilmem için, yüz metreyi iki dakikadan az bir zamanda almalıyım. Dışarıya çıkıyorum. Yağmur yok nasılsa. Saat oniki olmasına karşın hâlâ güneş doğmamış sanki. Karanlığa yakın bir aydınlıkta koşuyor gibi yürüyoruz. İki hallenin arasında yer görünmüyor. Kıpırdaşan insan ormanırız besbelli. Birkaç kişiyi geçiyorum. Üç beş kişi de beni geçiyor. Gene arkada kaldım diyorum kendi kendime. Adımlarımı yağıyorum. Hallemin boyunu tüketmek üzereyim. Geniş bir yola adım vereceğim nerdeyse. Ama, önümde sıkışmalar oluyor. Sağdan-soldan gelen emekçilerle dopdolu yol. Bir kova su, küçük bir şişenin ağzına sıkışmış sanki. Yemekhanenin önünde, insanlar, kocaman bir et yığını.

Yeni kesilmiş kurban gibi. Titriyor yer yer. Ben de aralarına karışıyorum. Lokmayım şimdi. Sıkışıyorum. Sıkıştıkça, yemeğe yaklaşıyorum ama. Karnım aç. Zamanım sayılı. İçerdeyim. Sıraya giriyorum hemen. Önümde, onbeş-yirmi metre insan var. Tekerlekli arabalar duruyor, orta yerde. Sabahki, beyaz önlüklü kadınlar, kepçelerini daldırıp daldırıp çıkarıyorlar. Uzanan tabaklar ağırlaşıyor hemen. İstiften bir tabak alıyorum. Birkaç adım sonra uzatıyorum tabağımı. Yürürken yemek düşüyor içine. İleriye doğruyum şimdi. Yirmi metre var, sağa dönmeme. Yedi sekiz masa sonra da yerime kavuşabileceğim. Adımlarımı tezleştiriyorum gene. Üzülüyorum. Oturuncaya kadar, yemeğim soğuyacak çünkü. Numaralı sandalyeme ilişıyorum hemen. Daha önce sofraya konulmuş kaptan, çorba alıyorum başka bir tabağa. Ilıklığı bile azalmış, çorbayı içiyorum. Herkesin karşısında saat var. Benim karşımdakine bakıyorum. Onikiyi yedi geçiyor. Dün de böyle olmuştu zaman. Çorbadan, etc atlarken onikiyi yedi geçiyordu. Seviniyorum. Et iyi pişmemiş ama. Sevincim kursağında kalıyor. Bıçak, zaman kaybettirecek bana. Kolayını buluyorum. Etleri biraz büyükçe kesiyorum. Fazla da çiğnemiyorum. Bu sıra, bir kâğıt ilişıyor gözüme. İkiye katlanmış. Dirseğimin ucunda. Okumayı düşünüyorum. İkiye katlı. Birşey göremiyorum. Lokmalarımın sonunu almak üzereyim. Ağzımda, et, ckmek parçaları yeterince ufalanmadan bir sigara yakıyorum. Yemek arasında, su yerine, duman gönderiyorum mideme. Bu sıra, katlanmış kâğıdı alıyorum. Ayağa kalkıp yürüyorum. Kâğıda göz atmadan saate bakıyorum yeni baştan. Onikiyi onbeş geçiyor. Yürümemi sürdürürken kâğıdı açıp okuyorum. Metall Sendikasının grev kâğıdı bu. Greve, cvet mi, hayır mı? diye soruyor. Yüzde on hakkımızmış. Deutschland, yaptığı makinaların çoğunu yurtdışına satıyormuş. Öyle yazıyor kâğıtta. Para çok geliyormuş, makina yapamıyan ülkelerden. Biz de yararlanalım diyor, Sendikamız, işverenlere. Deutschland emekçileri hımbıl değilmiş. Her şeyin farkındaymış. Halleler arasındaki yollara, sandıklar konmuş, üç-beş dakika içinde. Yaklaşıyorum sandıkların yanına doğru. «Evet» yazılı birisinde. Ötekisi de «Hayır» için. Duruyorum. Düşünmek, konuşmak, tartışmak istiyorum, emekçilerle. Ama elindeki

kâğıdı, sandıklara atan, yürüyor hemen. Aklım başıma geliyor ansızın. Yemek izninin topu topu yirmibeş dakikaydı. Daha önümde ikiyüz metreye yakın yolum var. Düşünemiyorum. Konuşamıyorum. Yüzde ondan vazgeçtim, ben diyorum, kendi kendime. Belki birkaç gün çalışmam umduyla grev istiyorum. Kâğıdımı, patlayıcı bomba atan bir insanın aceleciliğiyle, «Evet» sandığına atıp tezgâhımın başına doğru hızla yürüyorum. İki yanımdaki hallelerin duvarlarına bakıyorum bu sıra. Saat arıyorum: Adımlarıma, zamanın ölçüsünü takmak için. Onikiyi yirmüç geçiyor. Henüz iki dakikam var. Koşmasam olur diyorum, içimden. Ama yürümek de yetmez bana. Hallemin orta kapısına yaklaşıyorum. Sihirli kapının biraz berisindeyim. Şalterin tepesine vuruyorum. Kapı, sabahleyin nasıl açıldıysa gene öyle. Dalıyorum. Fabrika kokuyor gene içerisi. Tezgâhıma yaklaşıyorum. Tornavidam elimde şimdi. Sapında, hâlâ, elimin yirmi dört dakika önceki sıcaklığı duruyor. Gevşememiz için yapıyorlar bunu. Anlıyorum. Çevreme bakıyorum. Her şeyi, herkesi, gözlerim yeterince alamadan ziller çalıyor. Çalışma saati, onikivle, ikiye bölünmemiş. Öğleden sonra, kutudan daha çok vida almalıyım. Başlıyorum. Otuz saniyede üç vida. Bir dakikada altı. Beş saatte binsekizyüz vida. İlk parçayı, dönen banta takıyorum. Yanımdaki emekçi çalışırken bağıyor bana. Evet mi, hayır? diye. Evet diyorum. Boş kafa diyor ardından. İyi düşündün mü? Neyi diye soruyorum. «Evet»i. Hayır diyorum. Sabahleyin gelen adamı, ne çabuk unuttun diyor. İşveren, yüzde onu kabul ederse, ardından iki saniye istiyecek herbirimizden. Olmaz diyorum. Susuyor. Susuyorum. Yüreğime bir korku düşüyor. Yirmisekiz saniyede üç vida. Bütün çarpmalarım, bölmelerim karışıyor birbirine. Gelsin diyorum, Eksiltici adam. Kronometresini kursun. Otuz saniyede üç vida. Bir dakikada altı. Yapamam diyorum daha tez. Yapamam. Yüreğimdeki korku büyüyor: Başkasını korlar diye, yerime. Altıtarafı, vida vidalamak uğraşım. Parmak, parmaktan üstündür! Gözlerim az ötede ki sütuna ilişiyor. Anahtar asılı değil 'yerinde. Paylaştığımız onüç kişiden birisi yok diyorum. O gitmiş tuvalete. Yanımdaki emekçiye bağıyorum. Sıra bende. Peki diyor o. Öyleyse hızlı çalışalım biraz. Ben de yanımdakine söy-

liyeçim. Şimdi o bağılıyor ötekisine. Üçümüz birden, başına uğramış, düşman karşısında omuz omuza döğüşen erler gibiyiz. Amacımız, onbeş-yirmi dakika içinden bir-iki dakika kaçırabilmek. Üçümüzden biri, tuvalete gitmek isterse, hep böyle yaparız biz. Onüç kişinin ortaklaşa kullandığı anahtar, asıldı bu sıra. Gidemiyorum ama. Sıkışığım gerçi. Benim adıma, yeterince zaman toparlıyamadık henüz. Kutudan üç vida daha alıyorum. Ağzıma atıyorum ikisini. Birisinin, son dişine ulaşmadan, ağzımdan ikincisini çıkarıp hazırlıyorum elime. Daha hızlı. Yanımdaki emekçiler de kimbilir ne kurnazlık yapıyorlardır şimdi, diye düşünüyorum. Bacaklarımı açıp kapıyorum. Lütfen diye bağıyorum ardından. Okey diyor yanımdaki emekçi. Anahtarı kaptığım gibi yürüyorum. Zaman ve sidiğim yarış ediyor birbiriyle. İkisini de hoşnut edebilmek için koşuyorum. Tuvalet uzak değil. Dalıyorum içeriye. Anahtarımızın açacağı kapıya yaklaşıyorum. Kolay açılıyor. Tulumumun düğmelerini açıyorum tezcc. Sonra elimi kilotumun paçasına uzatıyorum. Rahatlamak üzereyim. Boşalıyorum. Bu sıra sağ elim, bileğimden boşaldı ansızın. Gene üstüme işedim. Başımı öne doğru eğiyorum. Sol bacağımda bir sıcaklık duyuyorum. Tulumumun paçasından buhar çıkıyor belli belirsiz. Ne yapmalıyım şimdi, ben, diyorum kendi kendime. Arka cebimden üstüpü çıkarıyorum. Tezgâhımı temizlediğim, yemeğe koşarken ellerimin yağını temizlediğim üstüpü bu. Onunla paçamı siliyorum. Ansızın band aklıma geliyor. Benim için olağanüstü çalışan iki emekçiye düşünüyorum. Onlara karşı, boynum bükük olmasın diyorum. Islak paçamı, havalandıra havalandıra yerime doğru koşuyorum. Lütfen diyor yanımdaki emekçi. Şimdi de benim için. Unutuyorum ansızın, sidikli paçamı. Elime tornavidamı alınca, yaşlı emekçi için de çalışmak söz konusu olunca, büsbütün unutuyorum, üstüme işediğimi. Hele içerisi daha bir aydınlık olunca, hele dışarı silinince, düne göre bir ayrıcalığı olmuyor bugünümün de. Son parçamı vidalıyorum şimdi. Saat beşi aştı az önce. Kutudan üç vida daha alıyorum. Otuz saniye sonra bitecek bugünüm de. Son vidayı çeviriyorum. Hiç yorgun değilmişim gibi. Belki de, yorgun olmayı anlıyamıyorum artık. Kollarım bende takılı değilmiş gibi. Salt gözlerim kan-

lı ve yorgun. O da saate bakmaktan olacak. Yeniden bakıyorum. Ama, bakışlarım, saniyeleri taşıyan kırmızı okla birlikte değişiyor, saatin tepesindeki zile. Tornavidamı, çekmeceye bırakıyorum. Duruyorum şimdi. İstiyorum bütün emekçiler dursun. Konuşalım, sigara içelim karşılıklı. Yürümiyen bantlara asılıp sallanalım lunaparklardaymış gibi. Sonra, kollarımızı, birbirimizin omuzuna atalım. Yürüvelim hep birlik. Fabrikalar bizim olacakmışcasına. Böyle olmuyor ama. Örgüsü kaçmış kazak gibiyiz. Sökülü sökülü veriyoruz birbirimizden. Çevreme bakıyorum. Salt ben duruyorum, olduğum yerde. Herkes gene koşuyor sağa sola. Hem de geldiğimizden tez. Kendime varıyorum ansızın. Şimdi musluklar, köydeki kuyu başları gibi dolmuştur, diyorum. Mercedesim de geçiyor bu sıra aklımdan. Yollar tıkanmadan, yol bulmalıyım ona. Toparlanıyorum. Ben de koşuyorum öteki emekçiler gibi. Birkaç solukta dolabımın yanına varıyorum. Tulumumu çıkarıyorum. Musluk başları dolu gene. Sıraya giriyorum. Bu ara donumun sol paçası iliştiriyor gözüme. Sarı bir leke var üzerinde. Görecekler diye korkuyorum. Utanıyorum. Elimin biriyle, belli-belirsiz bacaklarımın arasına sıkıştırıyorum lekeyi. Sıra geliyor. Önce ellerimi, sonra, belden yukarıyı sabunluyorum. Ama, Mercedesim geliyor aklıma gene. Yollar tıkanmadan, evimin yolunu tutmak istiyorum. Hem, sidik kokusundan beni, ancak bu kurtarır diyorum kendi kendime. Giyiniyorum. Dışarısı iyice kara. Dışarısı kalabalık. Koşuşuyoruz gene. Herkes, bisikletine, ya da arabasına doğru. Yoldan, sıra kapmak istiyoruz. Hallelerin birleştiği ana yol, daha da kalabalık. İnsanlar, hallelerden vuran ışıkların içinde, aydınlanıp kararıyorlar zaman zaman. Bu sıra bazı bağrışmalar duyuyorum. Hey, Hans diyor birisi. Willi'yi görürsen, annemin öldüğünü söyle. Willi, çoktan öldü, diyor Hans. Yürüyemiyorum. Yürümeliyim ●

KIRMIZI YEL

Osman Şahin (d. 1938) bir yıl içinde iki baskı yapan ilk kitabı «Kırmızı Yel» ile sevilen hikâyeciler arasına katıldı.

**Fırat'ın olaın, akam akam durulam.
Sekin olam karış karış yarılam.**

Biz, oralarda sıçmayı unutmuştuk Hakim Beg. Yiyeceğimiz yoktu ki bokumuz beslene. Kıtlık, dişini bize geçirmiştir yanı. Güneşimiz buluttan çıkmaz. Felek, göğülen yerin arasına germiş canımızı. Genç de gevrek çilemiz kopmaz ortadan.

Hakim Begimiz, sen bili misen kırmızı yel nedir, ne degildir? Ben anlamışam ki bilmiysen. Bizim Muğdetli'yi çok sever oldu mübarek. Eskilerde esmezdi emme, musallatı iki yıldır çökmüş, tepemize.

Şimdik ben, lâfın dabanından başlayanı da üstünü ti-reye kurban.

Ekmeğin tohumunu toprağa atması heç zorumuza get-miy. Kış tükenir, toprak, çimini pür gibi vurur yüzüne. Ekin olmaya yüzü yakın... Başlar gardaşlanmağa. Bir kök-ten bir tutam sap çıkıy. Zaten sekilerimizin huyuna kur-ban. Aldığı emanete hıyanatlık etmiy. Ekinin kökü olur sa-fi kemiş. Sıpayı çeksen, gösetmez oliy. Gayrı tasanın ken-di durmaz bizde. Sevinşiriz ki, mahsül berâkâtı tuttu di-ye. Bizde kursak var da hayvan kısmında yok mu bel-liysen? Onlarınkı samanına, bizimki tenesine ansır.

Kelleleri, teze kılçığını gösterir; besbelli arkasından çi-çek uçuracak. Ardından tenesi de sütlenecek. Gün olur der-van döner, bildirincınların ötme zamanı da gelir... Ula bir de döner bakarık ki, kırmızı yel esmeye başlamış. Hele sen sor ki, sebebi nedir? Vallah bilmemiş heç kimse sebe-bini. Nerden besleniy, gözü nere, heç bulmamışık. Solak

solak üfürüy ki Beg, ben nassıl anlatam. Harman tozu gibi ince sıvanıy, tozuna değmedik yer kalmaya.

Ahan kıtlığı o yel, kendi içinde taşıy ha. Bizim hökümümüz öyle olmuştur. Bir kere ekinin yarpağı oliy sersefil. Kırmızı küfe kesmiş gibisine. Yarpağının üstüne canlı konan sinek, ölü kaliy. Şıra tökülmüş gibi, sanırsan, sakız ha. Başaklar köreliy. Tenesini havaya savuriysan, boş havayı delip de düşemiy. Bakmışsan yelle bir olup savuşmuş.

Biz heç biçmeyiz böyle ekini, Hakim Beg. Neden dersin, tohumunu bile geri vermez. Eline, harman dibinden başka ne geçer belliyse kurban?

Şimdik sen gene sorkine, bu hal, kaç yıl kalmış başımızda? İkki yıl, Begimiz, ikki yıl. Muğdetli'de durulacak günümüz azalmıştır. Herkes canını atiy, Sivereg'e, Helvan'a... Essah işin kendini ariyle. Emme, ben Buğdetli'den göçmemişem. Şimdik hakçası budur. Kabiristanımızın yeddi kat toprağı benim atalarımın karılmış. Nassıl bırakam da, gidem?

Açlık, canı yanında taşıy. Yakıştırmam yürek soğutmasın emme. Hüda, can taşıyanın bir tepesini, bir de kıcını delip koyvermiş. Tepeden lokma sokiysan, altından fışkırı çıkıy. Demem odur ki, lokmaylan bokun arasını Cenabı Allah, yiyecek için yaratmış. Öyle değil midir?

Dedik, «Ule içimizde kalem bilen, gören var. Sivereg Hökûmatına, Urfa Hökûmatına name yazak, duyurak halımızı. Belkim bir arkalayanımız olur. Sivereg'in Hökûmatından bir dayıra adamı gelmiştir, yel zamanı. Adına Müvendiz mi, ne deyiler. Dışarıda atımızı, içeride çulumuzu çekmişik altına. Mahsülâtı bir eyice gezdirip, gözüne göstermişik. Ekinimize bakıp demiştir ki, «Bu kırmızı yel değildir...» Durakalmışık. Veeell... deyikine; «Bu kınacıktır...» Eyi, Müvendizimiz, senin dediğin ola. Çarası ne? Demiş, «Hökûmata duyurma vaktiniz gecikmiş... Süvalinizin çarası şimdik yoktur. Bir iki sene sekilerinizi ladasa koyasız ki dinleneler. Mirkobu kırıla...» O vakit de bizim hesabımız tükenir, kökten kırılırık, demişik. Gene baş sallayıp deyi ki; «Ben bir de Hökûmatın ekin dayırasına rapor yazam. Size belkim tohumluk tene verirler...» Ula be Allahın adamı, sen gendi Hökûmatıyın adamısan. Duyur-

mana hacetin ne?

Velhasıl, Hükümetin gücü, koltuğumuza ağır taş koymuştur. Ne yapak? Kışın önü görünmeye başlamış. İçeri dara, dışarı kara kesecek. İçimizin havası zatan kelleşip duriydi Hakim Beg.

Vallah kurban, biz çok ot yemişik. Eşkisi oliy, acısı oliy. Tuza bas, elinde ovcala, ye. Bazı bazı Fırat'ın balığını da kollamışık. Emme kışları, kolayı yoktur, Fırat'ın. Çok boğulan olmuştur. Ademoğlunun gene dili var, konişi, ya davarımız, sığırımız ne yapa? Derisiylen kemiği arasında etleri durmaz olmuştur. Bizi sorarsan karnımız kursağımıza değmiş. Açlık meğerkim bizi ne çok aramış da habarımız yokmuş. Dilimiz demiş; ula şu hayvanları kes kes, ye... Kıyametin ucu görükmüş. Heç olmazsa eti kursağını, gönü ayağını ılıştırır. Olmiy, Hakim Beg, olmiy. Ekmeğimiz onların tırnağı ucunda. Biz her dayım helâli öperik...

Ben sebep olarak tufengimi satmışam. İçim büzülmüştür. Rahmetli babam, bana kaç kat söylemiştir ki, «Satmayasın...» diye. Açlık babamı geçmiştir yanı...

Köyün değirmanı vardır, Fırat'ın kenarında. Buğday öğütmeyi unutmuştur. Taşın dönüşü nohut ilen mercimeğe ayarlanmış.

Pötürgede, Gerger'de mısır koçanı bol oliydi. Her bir çuvalına vermişem, bir tilki postü. Getirmişem yüklerle.. Hele sor ki, yalnız sen mi getirmişsen? Ben değil, Muğdetli'de herkes getirmiştir.

Hakim Begim, sen bilir misen koçan ekmeği ne tattadır? Ben anlamışam ki bunu da bilmiysen. Bak, onu da anlatanı: koçanı tokmaklan ezmişem. Muğdetli'de herkesin işi olmuş koçan ezmek. Güneş doğar, bakar biz koçan ezerik. Küt küt. Batarken döner bakar ki gene biz koçan ezerik. Taham değil emme, kuru kursak hatırı. Ezilecek, ezilecek... taşın dibğinde döğülmesine sıra gelir. El değirmenlerimiz döner, otuz iki damarımız kiriş olmuş açlıktan. Ya nağımız ele gelmiy.

Koçan unu diri oliy, hamura gelmez. Hele tandıra tav heç olmaz. Avradım, nohudunan mercimek katmıştır. Süpürge tohumu da tuzu biberi. Isırganla, yonca, yarpız otu kaynatıp, suyunu sıkmıştır, otunu hamuruna atmıştır. Sebebi, hamuru eyi tuta, ele gelince dağılmaya. Hamurun

rengi olmuştur safi yeşil. Tandıra çalmışız. Ekmeği olmuştur kapkara. Tadı yavan, tuzlu. Ağzımız, damağımız cılk yara olmuştur. Puturak çiğniysen sanki. Çağalarımın ağzı hepten ulmuş... Puturak ne mi? Sen heç dağ-bayır görmemişsen mi Hakim Beg? Dikendir ha diken...

Kabiristanımız, kazmaylan küreği yanında tutmuştur. Açlık, bizim Muğdetli'nin çağalarını almıştır ilkin. Sonra sırasını getirmiştir ihtiyara, düşküne. Öyle bir iş ki, komşu komşuya kabirde yardım edemez olmuştur. Çünkü, herkesin birer-ikişer ölüsü ard-arda gelmiştir. Şükür siye, Allah bir dileğimizi bol vermiş. Ölü yumaya suyumuz kıt değil. Fırat, başımızın ucundan akıp gedi.

Benim kirvem vardı, adı Hamza. Şimdik rahmetli olmuştur. Onun adını öperem. Bana demişler ki bir gün, «Hamza damında yatıy, hastadır...» Getmişem yanına. Kirvem ağzında tükürüğü böyümüş. İstifra ediy ki, yeşilin alâsı... Teni alaf kimin yaniy, vay kirvem, bu halini nereden almışsan? diye sormuşam. Deyi ki, «Baldıran kökü yemişem...» Hamza, bu meredi biz de yemişik... Sendeki başka hâl olmaya? Baldıranı sıcak küle gömmeden mi yemişsen?.. Heç kimse arayıp bulamamıştır sebebini. Ne malûm, gelincik kökü yemediği, belki de ağulu haşarat yemiştir.

İlkin okunmuş tuzlu kül yalatmışam. Sonunda, samanlıktan kırkayak bulmuşam, ezip, suyunu içirmişem. Gece bırakıp, sabah gelmişem ki kirvem Hamza yoktur. Ula Hamza, nere gettin?...

İkki kış, böyle geçmiştir üstümüzden, Hakim Beg. Tezeğimiz ataş almiy, bulguru unuttuk, kazanımız kaynamıy. Bir de gördük ki bir tutam canımız, göğsümüzde sıkışıp, kalmıştır. Başımız cıvılamıştır, kellikten. Gırtlak yoksullayınca tepemizdeki saç bilem alınıy. Emme velâkin arvadımın karnı ikide bir dümbek gibi kabariy. Ula, kızılkurt duta seni, nedir böyle üstün kuru, altın şişiy? Deyi ki; «Senin sidiğindir, ha!..»

Ora çarpıldık, bura çarpıldık, sonunda gene imdadımıza Şih yetişti kurban.

Şükür siye, sekkiz tene çağamın heç birisi telef olmamıştır emme, gene de muskasız insan, susuz balığa benzer, Hakim Beg. Baktım lokmamız cip azalmıştır, hem canlar, hemin de torpağımız için bire karşı iki muska yaptıranı,

dedim.

Uzak yollar çekmiş beni. Elimde' bir kese buğday tohumu. Şıhlara okutanı da öyle ekem, dedim. Zülkelil ziyaretına varmışam. Şihinin adı Feytullah'tır. Duası ulu, tılsımı minareyi aşar. Ayak tozunun yetimi olanı onun. Ziyaratın önü, ardı mahşeri toplamış kendine. Derdini çeken gelmiş, kimin cini varsa düşe...

Şihim, sakalına kına çekmiş, gözüne sürme. Ben, ezelden zeynine ayan olmuşam. Örgenmiş adımlı. «Resul'ü senin adın değil mi?» diye sormuştur. Hemin vallah, hemin billah çok sevmiştir beni. Karşısında ruhum dumana tutulmuştur. İçime sıcak sıcak bir şeyler akmıştır. Başımın üstünde abdest tasını gezdirmiştir, üç sefer. Gövdem düşünmez olmuştur. Ahiretin korkusu bedenimi sarmıştır. Sormuşam; yelin hikmeti nedir? Tenimiz kanı unuttu. Açlıktan iliğimiz kurudu. demiştir ki; «Emeğinize fesat saçanız büyük. Tüm ümmet tövbeden yana kısırlık etmiş. Hele sen, Resul adınla, adı verilene çekmişken, sadaka ahidini unutmuşsan...» Dilini öperem Şihim emme, bizim rızığımız hep böyle parça-pünçük mü gelecek? Düşünmüştür ve de ağlamıştır. «Göriysen, ne hale geliyem, yüzüyükten...» demiştir.

Tohumun içine ziyaret torpağı katmıştır. Dizinin altında bir gece bekletmiştir. Söyleşi şu ki, «Yelin aslı tenenin içindedir.» Avucuna kırk tene sayıp, bunları tişiylen kırıp yemiştir. Sonra, «Açlık yorulmuştur... Zahren çok olacak. Abdestsiz ayağını sekine, avucunu kesene değdirme. Yeddi kere tarlana etraf dolaş, ortasında namazını kılсын. Hicap etme. Rahmet gırtlığınızdan geçecek... Yalnız, Cenabı Allah'a kaniyin hasını akıtasın...» demiştir.

Dönmüşem Muğdetli'ye. Bakam görem ki, damda ölen kalan yok. Anlamışam, şihimin kölgesi üstümde... Şükür şıhları yaratan Allah'a, Hakim Beg.

Tükürmüşem avucuma, geçmişem sekimin başına. İşimin ucunu eyi beslemişem. Hem güz çifti koşmuşam, hem yaz. Sana nassıl anlatanı... Bir ekin olmuş... Sanırsan ki azmış. Yağmur üstten, torpağın kendi alttan ekinin boyunu çekiyle. İkisinin üsiyeti bir tutmuş. Fırat gibi taşmış tarlamda. Yılan girse sökmez olmuş. Sapından tut, başağıylan adama dayak çeksen çekilir. Muğdetli'de ekinin tü-

mü böyle. Kırmızı yel haşa huzurdan bok yemiş. Tırpanı vurmuşam ekinin beline. Bellersen ki Fırat'ın kenarında karnı biçiyse. Hışır hışır

Ambarımız, kuyumuz safi buğdaylan dolmuş. Harmanın bilem hakkını bırakmışam, kurt - kuş gelip nasiplene. Karıncanın, sıçanın ocağına pençe pençe tene tökmüşem. Tüm mahlûkatın karnı doymuştur yanı Hakim Beg. Emme, şıhımın benden istediği, kanın hasını da unutmamışam ha!

Düşünmüşem, düşünmüşem, ula, bu kanın hası ne ola ki? Nassıl bir can alam ki, Allahın adına boy çıka? Malımın gücü yetmez buna. Külahımı, önüme alıp, düşünmüşem. Kaç sefer akıl sökmüşem. Zeynime kanım çıkmaz olmuştur. Ahiretin gölgesi zatan beni almış altına. Bir gün oturuyam damımın önünde, Arvadım çağasını emziriy. Diğerleri oynayırlar. Emişen çağamın adı da Hamza'dır. Kırvevin adını koymuşam. Arvada demişem, ula, bizde çağa sürriylen. Biri eksilse diğerlerinin gölgesi var. Ha Fırat almış birini, ha açlık... Allah, dar zamanımızda azrailini bize göstermemiştir. İstese, tümünü bir solukta yerle bir etmez miydi? Arvadım demiştir, «Hee, özün doğru söylüy.» Öyleysem Hamza'yı ver, kurban edem. Avradım çalındı. «Essah mi konışıysan?» Dedim, hee... Cuvap vermiy. Yüzü kırılmış. Ağlamasını da getirmiş. Vermişem köteği beline beline. Sövuşmemin tümü ona olmuştur. «Ula, Allahtan kork, kıtlığın zamanı geldiğinde sen dememiydin, şunlardan bir kaçının sofradan boğazları çekilse. İşin gücün ne, pok yiye, gene doğurursan. Sidiğimi, Allahtan ne hakla sakınıysan?..»

Kapmışam kucağındaki uşağı. Bir gün aç, bir gün susuz komuşam ki kursağındaki dünya malı eriyen. Değirmanın suyunda abdest alıp, çimdirmişem. Harmanın ortasına çekip, namazını kılmışam. Gözünü bağlamışam. Hizasını kibleye verip, bıçağımla çalmışam, Hakim Beg...

(Kırmızı Yel)

EGEMEN BERKÖZ

Egemen Berköz (d. 1941) bu yıl çok az şiir yayımladı.

AĞUSTOS SICAĞINDA, MART AYAZINDA

I.

Ve o kaba duru sabah
Anadolu köylerinin belli başlı süsü, selviler
esmerlik, parmak uçlarımdan
İstanbul'a akmış, sokaklar
kalabalık, arabalar yürümüyor, insanlarda
bir coşku
çocuklar
ilkyazlar
pencereler
ben...

eylül 1970

UMUT! UMUT! UMUT!

İlkyazdı
yaz sıcaklığı
vurmaya başlamıştı
korkulu kuşkulu yüzlere.

Öldürdüler ipek böceğini.
Başparmaklarıyla basıp
eziverdiler.
Daha yeni çıkmıştı kozasından.
Yıllarca
sabırla

durmadan dinlenmeden
ördüğü kozasından.
Öldürdüler ipek böceğini.
Yaşatmadılar.
Döl vermeye çoğalmaya bırakmadılar.

Öldürdüler ipek böceğini.
Cadılar güldü.

Çiçekler soldu.

Ağaçlar yaprak döktü.

Gök karardı.

Yağmur başladı yağmur başladı yağmur başladı.

Umut umut umut.

mayıs 1971

AĞUSTOS SICAĞINDA, MART AYAZINDA

II.

Nasıl dayanmalı saat vuruncaya kadar
gün gelinceye kadar
rüzgâr esinceye kadar
su içilinceye kadar
dağ aşılıncaya kadar

sesim türküler içinde.

eylül 1970 — eylül 1971 — eylül 1972...

REFİK DURBAŞ

Refik Durbaş (d. 1944) «Kuş Tufanı» adıyla ikinci şiir kitabını çıkardı, dergilerde yayımladığı şiirlerle de ilgi çekti.

DOKUMADA ÇALIŞAN KIZLAR

Dokumada çalışan kızların
günleri naylon iplik, ucuz keten
emeğin, alınterinin ve aşkın
kanı damlar kirpiklerinden

Erimiş tırnaklarında al kına
tuzlu badem, eğlencelik
gençliği solmuş tül gelinlik
o çocuk yüzlü hanlarda

Çoğu hiç uyumuyor geceleri
çoğu yazlık sinemada, şarkılarda
güneş girmiyen bir romanda
bakışı aydınlık sevgili

Dokumada çalışan kızların
ben de karışsam aralarına
kuş olup konsam avuçlarına
dokusam onlarla kumaşını acının

Onlar ki yüreklerinden başka
öderler rüşvetini her şeyin
acılarından, umutlarından başka
aşkın, alınterinin ve emeğin

ACIYLA

Aşkı ve zatürreyi göğsüme nakşeden
 şiirimi et ve kemikten yoğuran usta
 Bir kış günü. Kendini umuda böleni
 şarabı elmaya böleni
 aşkı sevdaya böleni
 yalnızlığı sese
 sesi sessizliğe böleni müjdele
 Kalbim acıyla damgalansın

Bir kış günü. Onsekiz yaşında
 evleri yıkılanı, aydınlığı kuruyanı
 Ondokuz yaşında. Çocukların yağdığını
 güvercin yağmadığını, kar yağmadığını
 Yirmi yaşında. Yoksulluğu değerlendirilmeyen
 yaşlı kızlara sevda ve aşk yağmadığını
 Yirmibir yaşında. Halk bahçelerine
 hiç gül yağmadığını, umut yağmadığını
 Yirmüç yaşında. Alanlar türkülerle inlerken
 dağlarım karanlık ve özgürlük yağdığını anlat
 ki elmadan evler oyayım
 kırayım zincirleri umutla, sevdıyla, aşkla
 Kalbim acıyla damgalansın

Su erken uyanır
 önce sigara karşılar beni
 sonra ev kirası
 dertli zeytin
 küflü ekmek
 kör yalnızlık.
 Ve bir kelebek ırmağı
 der ki şarap delidir
 tütün kıskanç
 esrar haindir
 rakı yurtsever
 croin kurnaz
 votka çalışkandır bir su kenarında
 ispiroto kuvvetli

nargile çarpıcı
 bira hırsızdır
 Umut, bulunmaz hanemizde

Kalemi hüznle yontulmuş
 defteri kısa pantolonlu
 bir kış günü
 gecenin ve gündüzün bedelini ödeyen
 ayrılığın bedelini ödeyen
 yoksulluğun bedelini ödeyen
 akan kanın, işsizliğin faizini
 kelepçe ve alınterinin bedelini ödemeyen
 ckmegin ve bağımsızlığın bedelini ödemeyen
 toprağın bedelini ödemeyen
 şiirimi bulutlar ve kederden damıtan usta
 Yurdum uçarken senin şanlı ufkunda
 bir kuş tufanına
 bir sevinç albümüne müjdele beni
 Kalbim acıyla damgalansın

Şehvetle acıkan orospular
 namusla doyan pezevenkler
 geceye yağın şiir heykelleri
 kiralık ovalar
 antika dağlar
 günah ve sevap şemsiyeleri
 saat canbazları
 kar fidanları
 toprak ağaları
 acıyla damgalansın
 Karınları kan dolu anne ve babalar
 elma tabutları
 gül kemikli kardeşler
 kirazları dolduran yanaklar
 dişleri deneyen ayvalar
 dudak izleri
 hançer dokuyan kirpikler
 şehir eskileri
 emek faizcileri, tefeciler
 acıyla damgalansın

Güvercin kadehleri
 sigara karakolları
 harf demetleri
 asker fotoğrafları
 Rüzgâr
 acıyla damgalansın
 Genç kızlar
 memelerinden akan kanla sürsünler toprağımı
 ilk söz kadınları yağmalasın
 ilk kelime bir kış günü düşsün avuçlarıma

Dağ erken uyanır
 önce sessizlik karşılar beni
 sonra ışık kervansarayları
 saçları çözülmüş duvarlar
 günü geçmiş gömlekler
 gelinliği kurumuş ayna
 Ve uzun boylu masa
 der ki meşe cesurdur
 gürgen karanlık
 çam münzevidir bir dağ koynunda
 kavak cimri
 çınar korkak
 selvi öfkeli
 akasya şaşkın
 söğüt kederli
 gül murattır
 Umut, bulunmaz hanemizde

Rimel ve sevda
 ruj ve ayrılık
 rastık ve özlem
 gece gündüz kafileleri
 sararmış kalçaları şafağın
 üçüncü sınıf mezarlar
 perçemli evler
 çiçek deltaları
 orman ağaları
 acıyla damgalansın

Sevda değil
 yazı denklemleri
 kirli gömlekler
 umutsuzluktur bu
 Aydınlık değil
 namussuz sigara
 nemli odalar
 yalnızlıktır bu
 Kan değil
 ödenmeyen borçlar
 kız memeleri
 yoksulluktur bu

Bir kış günü. Yirmiiki yaşında
 çimenlere yağandır kalbim
 bu çiçeği açandır
 dallara konandır
 kuşları uçandır
 ırmakları taşıyan
 denizleri gözleyen
 acıyı avlayandır
 Odur saçlarını okşayan ölümün
 bu esen rüzgâr
 yıkılan gecekondur
 dağlarımdan damlayan karanlık
 yakılan orman
 bankalarda biriken alınteri.
 Ve odur elbette şiirlere yağın bu beyazlık

Gökyüzü erken uyanır
 önce aydınlık karşılar beni
 sonra sır vermez perdeler
 çileli balkon
 sandalye artıkları
 ufukla öpüşen pencere.
 Ve bir kuş tufanı
 der ki elma kasvettir
 portakal dalkavuk
 kavun akılsız
 dut çirkindir

incir masum
üzüm tembeldir bir göl kıyısında
armut çılgın
karpuz hürmetli
hurma sessizdir
Umut, bulunmaz hanemizde

Ey aşkı ve zatürreyi göğsüme nakşeden
şiirimi et ve kemikten yoğuran usta
Sokakları acıyla dokuyanı
sevdası çeşmelerden akanı
mutluluğu geçmişte kalanı
aydınlığı zincire vurulanı
evlere gün ışığı serpeni müjdele artık
kalbim acıyla damgalansın
Başımda ışıklı bir rüzgâr
göğsümde serin gökyüzü
Yirmidört yaşında. İntihar sürgünü
açayım sıkıntının yelkenini
Yirmibeş yaşında. Yeni bıyıklı
uzun erzurum kasketli ve cömert
güneyden kuzeye serseri
bir kış günü. Yirmialtı yaşında
uzun trenler, kalabalık yaylalarla geçeyim
kürt gelinlerinin bahçelerini...

(Kuş Tufanı)

İÇİNDEKİLER

1971'de Şiir, Kısa Hikâye, Eleştiri — Memet Fuat	5
--	---

ELEŞTİRİ

Üç İstanbul — Fethi Naci	23
Kötü Okuyucu ve Edebiyat — Mehmet Doğan	93
Behçet Necatigil — Murat Belge	182

ŞİİR

Şiirler — Oktay Rifat	16
Şiirler — Behçet Necatigil	21
Şiirler — Fazıl Hüsnü Dağlarca	33
Şiirler — Sabahattin Kudret Aksal	35
Işıkli Sevda — Orhon Murat Arıburnu	37
Coctail Party — Necati Cumalı	38
Haydar Haydar — Salâh Birscl	47
Şiirler — Metin Eloğlu	49
Şiirler — Ceyhun Atuf Kansu	51
Bakakaldım — Nahit Ulvi Akgün	54
Rüzgâr — Kâmrân S. Yüce	55
Şiirler — Cahit Irgat	85
Çengelköy'de Temmuzlar — Rifat Ilgaz	88
Kanlı Şiirler — A. Kadir	90
Şiirler — Attilâ İlhan	91
Haliç — İlhan Berk	98
Şiirler — Edip Cansever	102
Şiirler — Ece Ayhan	107
Şiirler — Ahmet Oktay	109
Şiirler — Kemal Özer	112
Yenidoğan — Ülkü Tamer	114
Kış — Gülten Akın	117
Sevgilime İftira — İsmet Özel	195
Dörtlükler — Ataol Behramoğlu	197

Şiirler — Süreyya Berfe	198
Ağustos Sıcağında — Egemen Berköz	229
Şiirler — Refik Durbaş	231

HİKÂYE

Amaan Booyacı — Orhan Kemal	12
Bir Varmış Bir Yokmuş — Mehmet Seyda	40
Koltuktaki — Fakir Baykurt	56
Borç Para — Talip Apaydın	67
Rüstem Ağa Zorda — M. Başaran	72
Sultan Kurban — Demirtaş Ceyhun	77
Ceren'e Masal — Yusuf Atılgan	119
Mevlût — Leylâ Erbil	124
Biz Yargılılar — Adnan Özyalçın	134
Ah... Güzel İstanbul — Füzruzan	136
Hanife — Sevgi Sabuncu	166
Derin Kazın — Tomris Uyar	174
Annemin Sardunyalari — Selim İleri	179
Bedrana — Bekir Yıldız	200
Motorize Köleler — Bekir Yıldız	207
Kırmızı Yel — Osman Şahin	223

YAZARLAR

N. U. Akgün 54 (Ş)	Rıfat Ilgaz 88 (Ş)
Gülten Akın 117 (Ş)	Cahit Irgat 85 (Ş)
S. K. Aksal 35 (Ş)	Selim İleri 179 (H)
Talip Apaydın 67 (H)	Attilâ İlhan 91 (Ş)
O. M. Arıburnu 37 (Ş)	A. Kadir 90 (Ş)
Yusuf Atılğan 119 (H)	C. A. Kansu 51 (Ş)
Ece Ayhan 107 (Ş)	Orhan Kemal 12 (H)
Başaran 72 (H)	Fethi Naci 23 (E)
Fakir Baykurt 56 (H)	B. Necatigil 21 (Ş)
A. Behramoğlu 197 (Ş)	A. Oktay 109 (Ş)
Murat Belge 182 (E)	İsmet Özel 195 (Ş)
Süreyya Berfe 198 (Ş)	Kemal Özer 112 (Ş)
İlhan Berk 98 (Ş)	A. Özyalçın 134 (H)
Egemen Berköz 229 (Ş)	O. Rifat 16 (Ş)
Salâh Birsell 47 (Ş)	S. Sabuncu 166 (H)
E. Cansever 102 (Ş)	Mehmet Seyda 40 (H)
Demirtaş Ceyhun 77 (H)	Osman Şahin 223 (H)
N. Cumalı 38 (Ş)	Ü. Tamer 114 (Ş)
F. H. Dağlarca 33 (Ş)	Tomris Uyar 174 (H)
Mehmet Doğan 93 (E)	Bekir Yıldız 200, 207 (H)
Refik Durbaş 231 (Ş)	Kâmrân Yüce 55 (Ş)
Metin Eloğlu 49 (Ş)	
Leylâ Erbil 124 (H)	
Memet Fuat 5 (E)	
Füruzan 136 (H)	

Ş : Şiir; H Hikâye; E : Eleştiri, Deneme

Memet Fuat'ın Seçtikleri

TÜRK EDEBİYATI
1972

DE YAYINEVİ